Stephen Fry

„Vie și plină de umor."
The Guardian

„Excelentă pentru secolul 21."
The Times

„Amuzantă ... lămuritoare
The Daily Telegra

„O poveste nemaipomenit de bună."
The Times Literary Supplement

MYTHOS

Miturile Greciei repovestite

TREI

„Scriitura spumoasă a lui Fry mărturisește pasiunea lui de-o viață pentru miturile Greciei antice… O lectură exuberantă!”

The Independent

„Cea mai bună carte a lui Fry de la superbul lui roman de debut… *Mythos* este o carte atât amuzantă, cât și edificatoare – nici nu poți cere mai mult.”

The Telegraph

„Mythos este o repovestire foarte vie a miturilor grecești. Aducând la viață zeii, monștrii și muritorii Greciei antice, Fry își reimaginează pentru lumea modernă poveștile lor fascinante.”

Express and Star

„Vii, pline de umor şi cordiale, repovestirile lui Fry sunt cu adevărat şarmante.”

The Guardian

„Excelentă pentru secolul 21.
Fry repovestește miturile grecești într-o carte alertă și foarte amuzantă.”

The Times

„Fry dă dovadă de o mare ușurință în exprimare, precum și de o erudiție și un entuziasm extraordinare.”

The Mail on Sunday

„Spiritul și erudiția sunt evidente… Fry conferă legendelor antice relevanță pentru lumea modernă, povestindu-le într-un limbaj colocvial contemporan.”

The Times

„Fry își reimaginează miturile Greciei cu inteligență și căldură, aducându-le la zi. Un adaos bine-venit pentru orice bibliotecă.”

Book Bag

Stephen Fry
Mythos
Miturile greciei repovestite

ΓΙΑ ΤΟΝ ΈΛΛΙΟΤΤ ΜΕ ΑΓΆΠΗ[1]

Prefață

Am avut șansa, copil fiind, să pun mâna pe o carte intitulată *Tales from Ancient Greece (Povești din Grecia antică)*. A fost dragoste la prima vedere. Deși am continuat să citesc cu plăcere mituri și legende aparținând altor culturi și popoare, aceste povești grecești aveau ceva care mă entuziasma. Energia, umorul, pasiunea, particularitățile și detaliile credibile ale lumii lor m-au fascinat din prima clipă. Sper că vor avea același efect și asupra voastră. Poate că o parte dintre miturile povestite aici vă sunt deja cunoscute, dar îi salut în mod special pe cititorii care nu s-au mai întâlnit cu personajele și poveștile miturilor grecești. Nu aveți nevoie de cunoștințe speciale ca să citiți această carte, pentru că ea începe cu un univers încă gol. Cu siguranță nu trebuie să ai o „cultură clasică" și nici să știi diferența dintre nectar și nimfe, satiri și centauri, ursitoare și furii. Nu există nimic academic sau intelectual în mitologia greacă: e absolut cuceritoare, amuzantă, accesibilă și surprinzător de umană.

Dar de unde au apărut miturile Greciei antice? Din încâlceala istoriei umane putem să desprindem firul culturii grecești și să mergem pe el, dar, alegând o singură civilizație și poveștile ei, am risca să pierdem din vedere adevărata origine a mitului universal. Peste tot în lume, primele ființe umane se întrebau ce surse de energie alimentau vulcanii, furtunile, mareele și cutremurele de pământ. Sărbătoreau și venerau schimbarea anotimpurilor, procesiunea corpurilor cerești pe firmamentul nopții și miracolul zilnic al răsăritului de soare. Se întrebau cum au început toate. Inconștientul colectiv al multor civilizații a spus povești despre zei mânioși, zei care mureau și renășteau, zeițe ale fertilității, divinități, demoni și spirite ale focului, pământului și apei.

Sigur, grecii nu au fost sigurul popor care a țesut o tapiserie de legende și tradiții din firele complicate ale existenței. Zeii Greciei, dacă ar fi să judecăm din punct de vedere arheologic și paleoantropologie, se trag din părinți cerești, zeițe ale lunii și demoni ai „cornului abundenței" din Mesopotamia – astăzi Irak, Siria și Turcia. Babilonienii, sumerienii, acadienii și alte civilizații de acolo, care s-au dezvoltat cu mult înaintea grecilor, aveau propriile povești și mituri populare despre creație care, asemenea limbilor ce le-au exprimat, își aveau obârșia în India și, coborând în preistorie, spre vest, în Africa, până la apariția speciei noastre.

Dar, de fiecare dată când spunem o poveste, trebuie să tăiem de

undeva firul narativ ca să avem un punct de pornire. În cazul mitologiei grecești, nu e greu de făcut, deoarece ea a supraviețuit cu o bogăție de detalii, vitalitate și culoare care o deosebesc de alte mitologii. Ea a fost captată și păstrată de primii poeți și s-a transmis până la noi într-o linie neîntreruptă, aproape de la începutul scrisului și până în ziua de azi. Deși miturile grecești au multe în comun cu cele chinezești, iraniene, indiene, mayașe, africane, rusești, amerindiene, ebraice și scandinave, ceea ce le face unice este faptul că – așa cum s-a exprimat scriitoarea și mitografa Édith Hamilton – sunt „creația unor mari poeți" Grecii au fost primul popor care a creat narațiuni coerente, o adevărată literatură chiar, pornind de la zeii, monștrii și eroii lor.

Arcul mitologiei grecești urmărește ascensiunea umanității, lupta noastră de a ne elibera de intervenția zeilor – de abuzurile lor, de ingerințele lor în existența noastră, de tirania lor asupra vieții și civilizației umane. Grecii nu s-au târât în genunchi în fața zeilor lor. Și-au dat seama de nevoia vanitoasă a acestora de a fi implorați și venerați, dar aveau convingerea că oamenii le erau egali. Miturile lor înțeleg faptul că cel care a creat această lume complicată, cu cruzimile, minunile, capriciile, frumusețile, nebunia și nedreptățile ei, trebuie să fi fost la fel de crud, minunat, capricios, frumos, nebun și nedrept. Grecii au creat zei după chipul și asemănarea lor: războinici, dar și creativi, înțelepți, dar și feroce, iubitori, dar și geloși, tandri, dar și brutali, miloși, dar și răzbunători.

Mythos începe cu începutul, dar nu se termină cu sfârșitul. Dacă aș fi introdus aici eroi ca Oedip, Perseu, Tezeu, Iason și Heracle, precum și detaliile războiului troian, cartea ar fi devenit atât de grea, încât nici chiar un titan n-ar fi putut s-o ridice. Și apoi, pe mine mă interesează doar *să spun* poveștile, nu să le explic sau să analizez adevărurile umane și resorturile psihologice care stau în spatele lor. Miturile sunt suficient de fascinante ca să se susțină singure ca narațiuni, având în vedere detaliile lor tulburătoare, surprinzătoare, romantice, comice, tragice, violente și fermecătoare. Dacă, descoperindu-le, vă veți întreba ce i-a împins pe greci să inventeze o lume atât de complexă și de bogată în personaje și întâmplări, și vă veți surprinde meditând la adevărurile profunde pe care le personifică miturile… ei bine, asta cu siguranță face parte din plăcerea lecturii.

Și a te cufunda în lumea mitologiei grecești este o adevărată plăcere.

Stephen Fry

TESALIA
PIERIA
OLIMP
OSSA
PELION
GRECIA
MAREA IONICĂ
OTHRYS
PARNAS
ATENA
MAREA MEDITERANĂ
CYTHERA

MAREA NEAGRĂ
BOSFOR
SESTOS
HELLESPONT
EUMENRIA
TROIA
ASIA MICĂ
AEOLIA
METIMNA
LESBOS
LARISSA
TANTALIS
SIPYLUS
PACTOLUS
LIDIA
TMOLUS
COLOFON
HYPAEPA
MAEANDER
LATMOS
HALICARNAS
COS
TELMISSUS
CRETA

LUMEA MITURILOR GRECEȘTI

Marea Neagră
Munții Caucaz
FRIGIA
Gordium
Lacul Aulocrene
Tigru
CILICIA
MESOPOTAMIA
Eufrat
Cipru
Paphos
Amathus
Babil
Tyre
PHOENICIA
ASSYRIA
Nil
Marea Roșie
Abydos

AL DOILEA ORDIN

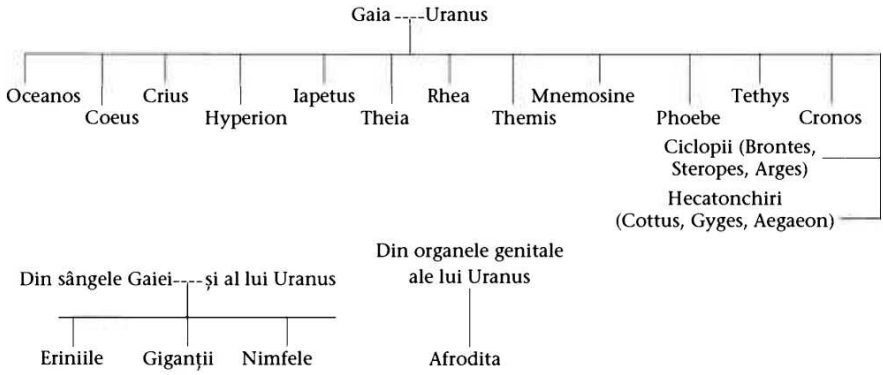

OLIMPIENII

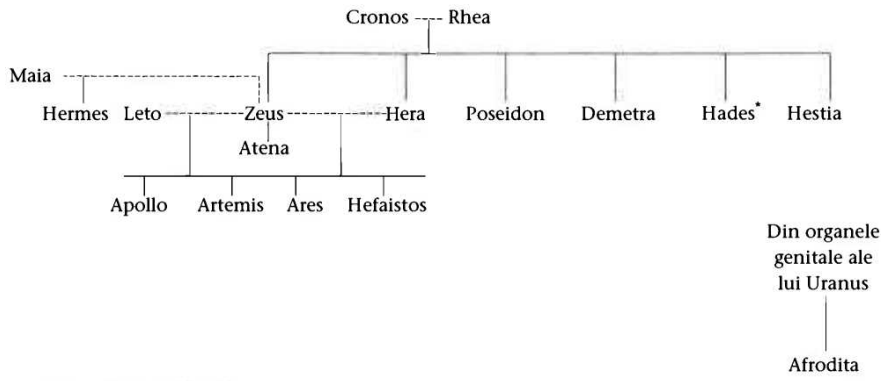

Propriu-zis, Hades nu este un olimpian, întrucât el trăia în lumea subpământeană.

Din haos

În prezent, originea universului este explicată prin teoria Big Bang-ului, eveniment care a dat naștere brusc întregii materii, din care totul și toate sunt făcute.

Grecii antici aveau altă părere. Ei spuneau că totul a început nu cu o explozie, ci cu HAOS.

A fost Haos un zeu – o ființă divină – sau doar o stare de inexistență? Sau a fost, în sensul în care am folosi astăzi cuvântul, un fel de dezordine teribilă, ca dormitorul unui adolescent, dar mai rău?

Gândiți-vă la Haos ca la un fel de imens vid cosmic. Ca la o prăpastie sau un hău fără fund.

Nu știu dacă Haos a creat materia și viața din nimic, dacă a dat naștere vieții printr-un căscat, dacă a visat-o sau a făcut-o să apară în alt mod. N-am fost acolo. Nici voi. Și totuși, într-un anumit sens, am fost, pentru că toate particulele din care suntem făcuți au fost acolo. Este suficient să spunem că grecii au crezut că Haos a fost cel care, printr-o uriașă sforțare sau un imens ridicat din umeri, prin sughiț, vomă sau tuse, a inițiat lungul lanț al creației care s-a terminat cu pelicani, penicilină, ciuperci și broaște, lei de mare, foci, ființe umane, lei, narcise, crimă, artă, dragoste, confuzie, moarte, nebunie și biscuiți.

Oricare ar fi adevărul, știința de azi admite că totul este menit să se *întoarcă* în Haos, botezând această soartă inevitabilă *entropie:* o parte a marelui ciclu care trece de la Haos la ordine și înapoi la Haos. Pantalonii tăi au fost la început atomi haotici, care cumva au fuzionat în materie, apoi materia s-a transformat de-a lungul eonilor în substanță vie, care a evoluat treptat într-o plantă de bumbac, iar bumbacul a fost țesut într-o stofă frumoasă ce-ți învelește minunatele picioare. În timp, vei renunța la pantalonii tăi – sper că nu acum – și ei vor putrezi într-o groapă de gunoi sau vor fi arși. În orice caz, materia lor se va elibera în timp și va deveni parte din atmosfera planetei. Iar când soarele va exploda și va lua cu el fiecare particulă a acestei lumi, inclusiv ingredientele pantalonilor tăi, toți atomii constitutivi se vor întoarce în Haosul rece. Și, bineînțeles, ceea ce este valabil în cazul pantalonilor tăi este valabil și în cazul tău.

Prin urmare, Haosul care a început totul este și Haosul care va termina totul.

Acum, poate că ești genul de persoană care întreabă: „Dar cine și ce a fost înainte de Haos?" ori „Cine sau ce a fost înainte de Big Bang? Trebuie să fi fost *ceva."*

Ei bine, n-a fost. Trebuie să acceptăm că nu a existat „înainte" deoarece încă nu exista Timp. Nimeni nu apăsase butonul de pornire pentru Timp. Nimeni nu strigase *Acum*! Și întrucât Timpul abia urma

să fie creat, expresii temporale de genul „înainte”, „în timpul”, „când”, „apoi”, „după prânz” și „miercurea trecută” nu aveau sens. Te ia durerea de cap când te gândești, dar asta e.

Cuvântul grecesc pentru „tot ce se întâmplă” – ceea ce noi am numi „univers” – este COSMOS. Iar în acest moment – chiar dacă „moment” este un cuvânt temporal și nu are niciun sens acum (ca de altfel nici „acum”) –, Cosmosul este Haos și numai Haos, deoarece Haosul este singurul lucru care se întâmplă. O întindere, o acordare a orchestrei…

Însă lucrurile sunt pe cale să se schimbe foarte repede.

Din Haosul fără formă au apărut două entități: EREBUS și NYX. El, Erebus, era întunericul, iar ea, Nyx, era noaptea. Aceștia s-au împerecheat pe loc și fructele strălucitoare ale uniunii lor au fost HIMERA, ziua, și AETHER, lumina.

În același timp – deoarece totul se întâmplă simultan până când Timpul va ajunge să separe evenimentele –, Haos a mai produs două entități: GAIA, pământul, și TARTAR, adâncurile și cavernele de sub pământ.

Știu la ce vă gândiți. Că aceste creații par destul de frumoase – zi, noapte, lumină, adâncuri și caverne. Dar ele nu erau zei și zeițe, nici măcar niște personalități. Și poate v-ați dat seama că, din moment ce nu exista timp, nu puteau exista nici narațiuni dramatice, nici povești; căci poveștile depind de „A fost odată ca niciodată” și „Ce s-a întâmplat pe urmă”

Ați avea dreptate. Din Haos au apărut mai întâi principiile elementare, primare, care erau lipsite de orice culoare, particularitate sau interes. Acestea au fost ZEITĂȚILE PRIMORDIALE, Primul Ordin de ființe divine din care se trag toți zeii, eroii și monștrii mitologiei grecești. Ele stăteau tăcute sub toate… și așteptau.

Pustietatea tăcută a acestei lumi s-a umplut când Gaia a născut de una singură doi fii.[2] Primul a fost PONTUS, marea, și al doilea a fost URANUS, cerul, cunoscut și sub numele Uranus. Hemera și Aether s-au reprodus la rândul lor și din unirea lor a ieșit THALASSA, varianta feminină a lui Pontus, marea.

Uranus *er*a cerut și firmamentul în sensul în care, la început de tot, divinitățile primordiale erau întotdeauna lucrurile pe care le reprezentau și pe care le guvernau.[3] Se poate spune că Gaia era pământul cu dealuri, văi, peșteri și munți, dar era capabilă și să ia o formă în care mergea și vorbea. Norii lui Uranus, cerul, se rostogoleau și se învolburau deasupra ei, dar și ei puteau să fuzioneze într-o formă pe care noi s-o recunoaștem. Însă totul era abia la început. Prea puține lucruri erau stabilite.

Uranus, cerul, a acoperit-o pe mama sa Gaia, pământul, în întregime. A acoperit-o pe Gaia în două sensuri: așa cum cerul acoperă pământul și în ziua de azi, și așa cum un armăsar acoperă o iapă. Când a făcut asta, s-a întâmplat un lucru extraordinar. *A apărut Timpul.*

Și a mai apărut ceva… Cum să-i spunem noi? Personalitatea? Drama? Individualitatea? Caracterul, cu toate defectele și neajunsurile, manierele și pasiunile, planurile și visurile lui. A apărut *Sensul,* se poate spune. Însămânțarea Gaiei ne-a dat sensul, o germinare a gândului care capătă formă. Semiologia semantică seminală din sămânța cerului. Voi lăsa această speculație în seama celor mai bine calificați decât mine, dar a fost totuși un moment măreț. Concepându-l pe Uranus și unindu-se cu el, fiul și acum soțul ei, Gaia a desfăcut firul vieții care străbate istoria omenirii și însăși ființa noastră, a mea și a voastră.

De la bun început, unirea lui Uranus și a Gaiei a fost îmbucurător de fecundă. Mai întâi, au apărut doisprezece copii robuști și sănătoși – șase băieți și șase fete. Băieții au fost: OCEANOS, COEUS, CRIUS, HYPERION, IAPETUS și CRONOS. Fetele: THEIA, THEMIS, MNEMOSINE, PHOEBE, TETHYS și RHEA. Cei doisprezece erau destinați să devină al Doilea Ordin de ființe divine, câștigându-și o faimă legendară.

Și undeva, cum Timpul s-a născut pe furiș, a început să bată ceasul, ceasul istoriei cosmice care ticăie și astăzi. Poate că responsabil a fost unul dintre acești nou-născuți, dar de asta ne vom ocupa mai târziu.

Cum nu s-au mulțumit cu cei doisprezece frați și surori, toți puternici și frumoși, Uranus și Gaia au dat lumii și mai multe progenituri: două seturi speciale de tripleți – speciale prin urâțenia lor. Mai întâi, au venit pe lume cei trei CICLOPI, niște giganți cu un singur ochi, care au dat tatălui lor, cerul, o gamă nouă de expresii și modulații. Cel mai mare dintre ciclopi s-a numit BRONTES, tunetul[4], a urmat STEROPES, fulgerul, și la urmă ARGES, strălucirea. Uranus putea să umple slava cerului cu fulgere strălucitoare și tunete bubuitoare. Se desfăta cu acest spectacol de sunet și lumină. Dar al doilea set de tripleți pe care i-a născut Gaia l-au făcut să tremure și mai tare – și, odată cu el, pe toți cei care i-au văzut.

Poate ar fi mai frumos să spunem că a fost un experiment, o mutație genetică, ce nu se va mai repeta niciodată, o fundătură genetică. Căci noii născuți – HECATONCHIRII[5] – aveau câte cincizeci de capete și o sută de brațe fiecare, erau mai hidoși, mai feroci, mai violenți și mai puternici decât orice altceva fusese zămislit până atunci. Aceștia se numeau COTTUS cel furios, GYGES cel cu membre lungi, și AEGAEON capra de mare, căruia i se mai spunea uneori

BRIAREOS, cel viguros. Gaia îi iubea, dar Uranus îi găsea revoltători. Poate că cel mai mult l-a oripilat gândul că el, stăpânul cerului, a putut fi tatăl unor creaturi atât de urâte și de ciudate; însă eu cred că, așa cum se întâmplă de cele mai multe ori în cazul urii, repulsia lui venea din frică.

Plin de dezgust, el i-a blestemat: „Pentru că îmi ofensați privirea, nu veți mai vedea niciodată lumina!" Și când a aruncat aceste vorbe furioase, i-a împins împreună cu ciclopii înapoi în pântecul Gaiei.

Răzbunarea Gaiei

Avem motive bune să ne întrebăm aici ce înseamnă de fapt că „i-a împins înapoi în pântecul Gaiei" După unii, ar însemna că i-a îngropat pe hecatonchiri în pământ. În acea perioadă timpurie, identitatea divină era ceva fluid, prin urmare e greu de stabilit în ce măsură un zeu era o persoană și în ce măsură era un atribut. Pe atunci nu existau majuscule. Gaia, Mama Pământ, era totuna cu *gaia,* pământul însuși, așa cum *uranus,* cerul, și Uranus, Tatăl Cer, erau același lucru.

Cert este că, reacționând în felul acesta față de cei trei hecatonchiri, propriii săi copii, și tratând-o pe soția sa cu o cruzime abominabilă, Uranus comitea prima crimă. O crimă primordială ce nu va rămâne nepedepsită.

Agonia Gaiei era insuportabilă și, în interiorul ei, alături de trioul hecatonchirilor ce se agitau și se zvârcoleau, zgâriind cu cele trei sute de mâini, și împingând cu cele cincizeci de capete, s-a născut ura, o ură crâncenă și implacabilă împotriva lui Uranus, fiul pe care îl zămislise și soțul cu care dăduse naștere unei noi generații. Și, asemenea iederei ce se răsucește pe un copac, a crescut și planul de răzbunare.

Pradă durerii ascuțite pricinuite de hecatonchirii care o tot chinuiau, Gaia a făcut o vizită la Othrys, un munte înalt la poalele căruia se află ceea ce astăzi numim Fithiotis, regiunea din centrul Greciei. Din vârful lui se vede câmpia Magneziei întinzându-se până la apele albastre ale Egeei de Vest, ce unduiesc în preajma Golfului Malian și îmbrățișează risipirea sporadică de insule numite Sporades. Dar Gaia era măcinată de prea multă durere și prea multă furie ca să se bucure de una dintre cele mai încântătoare priveliști ale lumii. În vârful Muntelui Othrys, ea se puse pe treabă, modelând din stânca lui un artefact neobișnuit și înfricoșător. Trudi nouă zile și nouă nopți până produse un obiect pe care apoi îl ascunse într-o crevasă.

Pe urmă, plecă să-i viziteze pe cei doisprezece copii puternici și frumoși.

— Ai vrea să-l omori pe tatăl tău Uranus și să domnești peste cosmos împreună cu mine? îi întrebă pe rând pe fiecare. Vei moșteni cerul de la el și, cu ce am eu, întreaga creație va fi sub stăpânirea

noastră.

Poate ne imaginăm că Gaia – Mama Pământ – este blândă, caldă, generoasă și amabilă. Ei bine, uneori este, dar să nu uităm că ea depozitează foc în interior. Uneori poate fi mai crudă, mai dură și mai terifiantă decât marea pe timp de furtună.

Și apropo de lumea marină, primii copii pe care Gaia a încercat să-i câștige de partea ei au fost Oceanos și sora lui, Tethys[6]. Însă aceștia se aflau în mijlocul unor negocieri pentru o cotă-parte din oceane cu Thalassa, zeița primordială a mării. Toți membrii acestei generații își arătau mușchii în acel moment, stabilindu-și fiecare zona de competență și de control, mușcând, mârâind și testându-și unii altora forța și influența, ca niște cățeluși într-un coș. Oceanos lansase ideea de a crea maree și curenți, care aveau să curgă asemenea unor imense râuri sărate prin toată lumea. Tethys urma să aibă un copil cu el – ceea ce, normal, nu era un păcat în acele vremuri de început: înmulțirea nu ar fi fost posibilă fără cuplări incestuoase. Ea era însărcinată cu NILUS, Nilul, și mai târziu va mai naște și alte râuri și cel puțin trei mii de oceanide și nimfe ale mării, divinități atrăgătoare care se deplasau pe uscat la fel de ușor ca în apa mării. Ei aveau deja două fiice adulte: CLYMENE, care era iubita lui Iapetus, și METIS cea înțeleaptă și abilă, care va juca un rol foarte important în ceea ce va urma.[7] Cei doi erau fericiți și așteptau cu nerăbdare o viață pe valurile oceanului, așa că nu vedeau niciun motiv de colaborare la uciderea tatălui lor, Uranus.

Apoi, Gaia s-a dus la fiica ei Mnemosine, care, cu numele ei imposibil de pronunțat, era deja ocupată. Părea o ființă ignorantă, neghioabă și superficială, care nu știa nimic și părea să înțeleagă și mai puțin. Asta era doar o impresie, căci, pe zi ce trecea, ea devenea tot mai inteligentă, mai bine informată și mai capabilă. Numele ei înseamnă „memorie” (ne-a dat adjectivul „mnemonic”). Când mama ei a venit s-o viziteze, lumea și cosmosul erau foarte tineri, așa că Mnemosine nu avusese când să acumuleze informații și experiență. Odată cu trecerea anilor, capacitatea ei infinită de a stoca informații și experiențe senzoriale o va transforma în cea mai înțeleaptă dintre toți, sau aproape. Într-o zi va naște nouă fiice, MUZELE, pe care le vom cunoaște mai târziu.

— Vrei să te ajut să-l omori pe Uranus? Ești sigură că Tatăl Cer poate fi omorât?

— Atunci să-l detronez sau să-l anihilez… nu merită altceva.

— Eu nu te ajut.

— De ce nu?

— Există un motiv și, când o să-l aflu, o să-mi amintesc să ți-l spun.

Exasperată, Gaia s-a dus pe urmă la Theia, care și ea se afla într-o relație incestuoasă, cu fratele ei Hyperion. Când îi va veni sorocul, ea

îi va naște pe HELIOS – soarele, SELENE – luna, și EOS – zorii zilei, un angajament parental destul de solicitant, așa că nici aceștia nu s-au arătat interesați de planurile Gaiei de a-l detrona pe Uranus.

Disperată din cauza odraslelor ei slabe și lipsite de orice spirit aventuros, care, după cum i se părea ei, refuzau să se ridice la nivelul destinului lor divin – ca să nu mai zicem că era dezgustată de cât de îndrăgostiți și absorbiți de treburile casnice păreau toți –, Gaia a încercat apoi la Phoebe, poate cea mai inteligentă și mai intuitivă dintre cei doisprezece. De la cea mai fragedă vârstă, sclipitoarea Phoebe demonstrase că poseda darul profeției.

— Oh, nu, Mamă Pământ, spuse ea când auzi de planul Gaiei. Nu pot participa la un astfel de complot. Nu cred că va ieși nimic bun. În plus, sunt însărcinată…

— Lua-te-ar naiba, se oțărî Gaia. Cu cine? Cu Coeus, sunt sigură.

Avea dreptate. Coeus, fratele lui Phoebe, era de fapt consortul ei. Gaia a plecat și mai furioasă să-și viziteze odraslele rămase. Cu siguranță una dintre ele va avea curajul să lupte.

A trecut pe la Themis, care într-o bună zi va fi considerată pretutindeni întruchiparea justiției și a sfatului înțelept[8], iar Themis a sfătuit-o cu înțelepciune pe mama ei să renunțe la ideea nedreaptă de uzurpare a tronului lui Uranus. Gaia ascultă cu atenție acest sfat înțelept și – așa cum facem toți, muritori sau nemuritori – îl ignoră, preferând să-și încerce norocul la fiul său Crius, care o avea drept consoartă pe fiica ei făcută cu Pontus, EURYBIA.

— Să-mi omor tatăl?

Crius se uită uluit la mama lui, nevenindu-i să creadă.

— D-dar cum… adică… de ce?… adică… oh…

— Și nouă ce ne iese din afacerea asta, mamă? întrebă Eurybia, căreia i se mai spunea „inimă de piatră”

— Oh, doar lumea și toate câte sunt în ea, spuse Gaia.

— S-o împărțim cu tine?

— S-o împărțiți cu mine.

— Nu! spuse Crius. Pleacă, mamă.

— Merită să ne mai gândim, spuse Eurybia.

— E prea riscant, spuse Crius. Îți interzic.

Gaia plecă bodogănind și îl căută pe fiul ei, Iapetus.

— Iapetus, fiul meu drag. Distruge-l pe monstrul Uranus și domnește alături de mine!

Oceanida Clymene, care îi dăruise lui Iapetus doi fii și era însărcinată cu al treilea, interveni:

— Ce mamă ar cere un astfel de lucru? Ca un fiu să-și omoare propriul tată, ar fi cea mai oribilă crimă. Tot Cosmosul ar protesta.

— Sunt absolut de acord, mamă, spuse Iapetus.

— Blestemați să fiți voi și copiii voștri! strigă furioasă Gaia.

Blestemul unei mame este un lucru îngrozitor. Vom vedea mai târziu ce sfârșit vor avea copiii lui Iapetus și ai lui Clymene, ATLAS, EPIMETEU și PROMETEU.

Rhea, al unsprezecelea dintre copiii întrebați de Gaia, spuse că ea nu va fi părtașă la acest plan, dar – ridicând mâinile ca să oprească un potop de vorbe grele și furioase din partea mamei ei – sugeră că fratelui ei, Cronos, ultimul dintre copiii puternici și frumoși, s-ar putea să-i surâdă ideea de a-l detrona pe tatăl său. Ea, Rhea, îl auzise de multe ori vorbind urât despre Uranus și puterea lui.

— Adevărat? strigă Gaia. Așa zici tu? Și el unde e?

— Cred că umblă creanga prin cavernele lui Tartar. El și Tartar se înțeleg foarte bine. Amândoi sunt întunecați. Capricioși. Răi. Magnifici. Cruzi.

— Oh, Doamne, să nu-mi spui că ești îndrăgostită de Cronos…

— Pune o vorbă bună pentru mine, mămico, te rog! E atât de visător. Ochii ăia negri, scăpărători. Sprâncenele încruntate. Tăcerile îndelungate.

Gaia crezuse dintotdeauna că tăcerile lungi ale mezinului ei nu arătau nimic altceva decât un intelect limitat, dar, prudentă, se abținu s-o spună. După ce o asigură pe Rhea că o va recomanda cu căldură lui Cronos, Gaia se grăbi să pornească în jos, tot mai în jos, până în cavernele lui Tartar ca să-l caute.

Dacă ar fi să arunci din cer o potcoavă de bronz, i-ar lua nouă zile să ajungă pe pământ. Iar dacă ai arunca-o de pe pământ, i-ar lua încă nouă zile să ajungă în Tartar. Cu alte cuvinte, pământul este la jumătatea distanței dintre cer și Tartar. Sau am putea spune că Tartarul este la fel de departe de pământ, cum este pământul de cer. Un loc abisal, foarte adânc, dar mai mult decât un simplu loc. Să nu uităm că și Tartar era o ființă primordială, născută din Haos, odată cu Gaia. De aceea, atunci când ea se apropie, se salutară așa cum fac rudele între ele.

— Gaia, te-ai mai îngrășat.

— Și tu arăți ca naiba, Tartar.

— Ce dracu' cauți aici?

— Dacă taci o clipă, o să-ți spun…

Acest schimb de replici țâfnoase nu-i va împiedica mai târziu, în viitor, să se împerecheze și să-l producă pe TYPHON – cel mai rău și mai mortal dintre toți monștrii.[9] Dar acum, Gaia n-are chef de flirtat sau de schimbat insulte.

— Uite ce e. Fiul meu, Cronos… e pe-aici?

Un oftat resemnat al fratelui ei.

— Aproape sigur. Aș vrea să-i spui să mă lase-n pace. Nu face nimic toată ziua, doar stă și se uită la mine cu ochii ăia rugători și gura căscată. Cred că a făcut o pasiune pentru mine. Se piaptănă ca mine,

stă sprijinit de copaci și stânci, cu aerul nefericit și melancolic al unui neînțeles. Parcă așteaptă să vină cineva să-i facă portretul sau așa ceva. Când nu se zgâiește la mine, se uită pierdut în craterul cu lavă. De fapt, acolo e acum, uită-te și tu. Încearcă să vorbești tu cu el, să-și bage mințile-n cap.

Gaia se apropie de fiul ei.

Secera

Acum, Cronos (sau Cronus, cum își zicea uneori) nu era chiar un tânăr emo, vulnerabil și trist, așa cum poate am dedus din descrierile Rheei și ale lui Tartar, căci el era cel mai puternic dintr-o rasă inimaginabil de puternică. Era de o frumusețe întunecată, fără îndoială; și da, era supărat. De-ar fi trebuit Cronos să ia pe cineva ca exemplu, probabil că s-ar fi identificat cu Hamlet în momentele lui de maximă introspecție sau cu Jaques în cea mai morbidă stare în care s-ar putea complace. Konstantin din *Pescărușul,* cu un strop de Morrissey. Însă mai avea ceva și din Macbeth, plus ceva mai mult din Hannibal Lecter – așa cum vom vedea.

Cronos fusese primul care descoperise că tăcerea meditativă este adesea considerată un semn de tărie, înțelepciune și autoritate. Era cel mai mic dintre cei doisprezece și îl urâse dintotdeauna pe tatăl său. Otrava profundă și pătrunzătoare a invidiei și resentimentelor începea să-i afecteze sănătatea mentală, dar el reușise să ascundă de toată lumea intensitatea urii sale, mai puțin de sora sa, Rhea, care *îl* iubea cu înfocare și era singurul membru al familiei în care avea suficientă încredere pentru a-și dezvălui adevărata față.

În timp ce urcau din adâncurile Tartarului, Gaia îi picură și mai multă otravă în urechea-i deja receptivă.

— Uranus e crud. E nebun. Mi-e teamă pentru mine și pentru voi toți, iubiții mei copii. Vino, băiete, vino.

Îl conducea spre Muntele Othrys. Vă mai amintiți de artefactul ciudat și teribil pe care v-am spus că *îl* făurise și *îl* ascunsese într-o crevasă a muntelui înainte să meargă să-i vadă pe fiecare dintre copiii ei? Acum, Gaia îl conduse pe Cronos în locul acela și îi arătă ce făcuse.

— Ridic-o. Haide.

Ochii negri ai lui Cronos sclipiră când văzură forma și înțeleseră rostul acestui obiect extrem de ciudat.

Era o seceră, un fel de coasă enormă, cu o lamă mare și arcuită, făcută din adamantin, care înseamnă „încasabil”. Un agregat masiv din cremene cenușie, granit, diamant și ofiolit, a cărui lamă ca un corn de lună fusese șlefuită până căpătase un tăiș extrem de fin. Un tăiș care putea tăia orice.

Cronos o trase din ascunzătoare cu ușurința cu care ai lua în mână un creion. După ce o cântări în mâini, o învârti în aer o dată, de două

ori. Fâșâitul puternic cu care spintecă aerul o făcu pe Gaia să zâmbească.

— Cronos, fiule, spuse ea, trebuie să mai așteptăm puțin până ce Hemera și Aether se vor scufunda în apele de la apus, iar Erebus și Nyx se vor pregăti să arunce mantia întunericului…

— Vrei să spui să așteptăm până deseară.

Cronos era nerăbdător și prozaic, de-a dreptul lipsit sentimentalism.

— Da. Pe înserat. Atunci tatăl tău va veni la mine, cum vine mereu. Îi place să…

Cronos i-o tăie scurt, clătinând din cap. Nu dorea să știe amănunte despre obiceiurile amoroase ale părinților lui.

— Ascunde-te acolo, chiar în nișa unde am ascuns secera. Când o să-l auzi că m-acoperă și că mugește în vâltoarea pasiunii și geme de plăcere… lovește.

Noapte și zi, lumină și întuneric

Așa cum a prezis Gaia, Hemera și Aether au obosit după douăsprezece ceasuri de hârjoneală și, încet-încet, Ziua și Lumina s-au furișat spre apus, în mare. În același timp, Nyx și-a desfăcut vălul de întuneric și, împreună cu Erebus, l-au aruncat peste lume ca pe o față de masă neagră și sclipitoare.

În timp ce Cronos aștepta în ascunzătoare cu secera în mână, întreaga creație își ținea respirația. Spun „întreaga creație”, căci Uranus, Gaia și odraslele lor nu erau singurele ființe care se reproduseseră. Și alții se înmulțiseră și se răspândiseră, Erebus și Nyx fiind de departe cei mai prolifici. Aveau o mulțime de copii, unii teribili, unii admirabili, iar alții fermecători. Am văzut deja cum i-au zămislit pe Hemera și Aether. Dar apoi Nyx, fără ajutorul lui Erebus, l-a născut pe MOROS, sau Destinul, care avea să devină cea mai temută entitate a creației. Destinul vine la fiecare creatură, muritoare sau nemuritoare, dar e întotdeauna ascuns. Chiar și nemuritorii se temeau de controlul omnipotent și omniscient al Destinului asupra cosmosului.

După Moros, a venit un mare val de progenituri, una după alta, ca o monstruoasă invazie aeriană. Mai întâi APATE, Înșelăciunea, căreia romanii îi spuneau FRAUS (din care derivă „fraudă” și „fraudulos”). Ea a fugit în Creta, unde a așteptat momentul potrivit. Pe urmă s-a născut GERAS, Bătrânețea; un demon nu atât de înfiorător cum am putea crede în ziua de azi. Deși Geras putea răpi suplețea, tinerețea și agilitatea, la greci a compensat din plin cu demnitate, înțelepciune și autoritate. SENECTUS este numele său roman, cuvânt care are aceeași rădăcină cu „senior”, „senat” și „senil”

A urmat o pereche de gemeni cu înfățișare absolut înfiorătoare: OIZYS (MISERIA în latină), spiritul disperării, depresiei și anxietății, și

crudul său frate MOMOS, personificarea răzbunătoare a Batjocurei, Disprețului și Învinuirii.[10]

Nyx și Erebus abia își intrau în ritm. Următorul lor copil, ERIS (DISCORDIA), Vrajba, se afla în spatele tuturor neînțelegerilor, divorțurilor, certurilor, hărțuielilor, încăierărilor, luptelor, bătăliilor și războaielor. Maleficul ei dar de nuntă, legendarul Măr al Discordiei, a fost cel care a adus Războiul Troian, deși mai era cale foarte lungă până la acea grandioasă încleștare din viitor. Sora Vrajbei, NEMESIS, era întruchiparea Pedepsei, acea ramură necruțătoare a dreptății cosmice care pedepsește ambiția nemăsurată, arogantă – viciul pe care grecii îl numesc *hybris*. Nemesis are elemente comune cu ideea răsăriteană de karma și astăzi o folosim pentru a sugera pedeapsa fatală care îi va doborî într-o bună zi pe cei răi și trufași. Cred că s-ar putea spune că Holmes a fost Nemesisul lui Moriarty, Bond al lui Blofeld și Jerry al lui Tom.[11]

Erebus și Nyx l-au zămislit și pe CHARON, a cărui tristă faimă va crește odată cu preluarea îndatoririlor de luntraș al morților. HYPNOS, personificarea Somnului, s-a născut tot din ei. Și tot ei i-au procreat pe ONEROI – mii de ființe însărcinate să țesă și să aducă visele celor care dorm. Printre Oneroii ale căror nume ne sunt cunoscute, s-au numărat FOBETOR, zeul coșmarurilor, și FANTASOS, responsabil pentru modul fantastic în care, în vise, un lucru se transformă în altul. Ei lucrau sub supravegherea lui MORFEUS, fiul lui Hypnos, al cărui nume sugerează formele ce se schimbă și se metamorfozează în lumea viselor.[12] „Morfină”, „fantezie”, „hipnotic”, „oniromanție” (interpretarea viselor) și multe alte cuvinte care provin din somnul grecesc au supraviețuit în limba noastră modernă. Fratele somnului, THANATOS, însăși Moartea, ne-a dat termenul „eutanasie” – „moarte bună”. Romanii îi ziceau MORS, de la care avem cuvinte precum „muritori”, „mortuar” și „mortificare”

Aceste ființe noi erau extrem de înfricoșătoare și detestabile. Ele au lăsat asupra creației o amprentă teribilă, dar necesară, căci lumea, se pare, nu oferă niciodată un lucru valoros fără să dea și cumplitul său opus.

Existau, însă, trei minunate excepții:[13] trei surori frumoase, HESPERIDELE – nimfele apusului și fiicele serii. Ele vesteau sosirea zilnică a mamei și tatălui lor, însă cu lumina blândă și aurie a amurgului, nu cu întunericul înfricoșător al nopții. Momentul lor este ceea ce un cameraman numește în ziua de azi „ora magică”, atunci când lumina este cea mai frumoasă și mai seducătoare.

Acestea erau, deci, vlăstarele lui Nyx și Erebus, care tocmai înveleau pământul cu întunericul nopții, în timp ce Gaia îl aștepta pe soțul ei cu speranța că va fi ultima oară, iar Cronos stătea la pândă în umbra acelui cotlon din muntele Othrys, strângând în mână teribila

seceră.

Castrarea lui Uranus

În sfârșit, Gaia și Cronos auziră dinspre apus zgomotul grozav al unor pași apăsați și zguduieli puternice. Frunzele tremurau în copaci. Cronos, tăcut în ascunzătoarea lui, nu tremura. Era pregătit.

— Gaia! tună Uranus apropiindu-se. Pregătește-te. În noaptea asta o să procreăm ceva mai bun decât mutanții ăia cu o sută de brațe și monștri cu un singur ochi…

— Vino la mine, fiu minunat, bărbat divin! strigă Gaia, manifestând o dorință care lui Cronos i se păru dezgustător de convingătoare.

Zgomotele oribile ale unei divinități libidinoase – căreia îi curgeau balele, care plesnea cu palma și gemea îi dădeau de înțeles că tatăl său încerca un fel de preludiu.

În nișa lui, Cronos inspiră și expiră de cinci ori. Nici măcar o secundă nu stătu să cântărească aspectul moral a ceea ce urma să facă, se gândea doar la tactică și la alegerea momentului potrivit. Inspirând adânc, ridică minunata seceră și se strecură repede afară din ascunzătoare.

Uranus, care se pregătea să urce pe Gaia, sări în picioare cu un mârâit surprins și furios. Înaintând calm, Cronos ridică secera, apoi o coborî, descriind un arc larg. Șuierând prin aer, lama seceră de la rădăcină organele genitale ale lui Uranus.

Tot Cosmosul a auzit urletul înnebunit de durere, de suferință și de furie al lui Uranus. Niciodată în scurta istorie a creației nu se auzise un zgomot atât de puternic și de îngrozitor. Toate lucrurile vii l-au auzit și s-au înspăimântat.

Cu un obscen strigăt de victorie, Cronos făcu un salt înainte, prinzând trofeul însângerat înainte să cadă pe jos.

Uranus căzu la pământ, zvârcolindu-se în agonia-i de nemuritor, și urlă turbat:

— Cronos, ești cel mai mârșav dintre urmașii mei și din toată creația. Cel mai josnic dintre toate ființele, mai infam decât urâții Ciclopi și dezgustătorii Hecatonchiri, cu aceste cuvinte te blestem: *Să te distrugă propriii tăi copii așa cum m-ai distrus tu pe mine.*

Cronos se uită în jos la Uranus. Ochii lui negri nu exprimau nimic, doar gura i se arcui într-un surâs sinistru.

— N-ai nicio putere să mă blestemi, tată. Puterea ta e în mâinile mele.

Agită în fața ochilor tatălui său macabrele fructe ale victoriei, tăiate și pline de sânge, alunecoase și picurând de spermă. Râzând, ridică brațul și azvârli organele genitale departe, foarte departe. Acestea zburară peste câmpiile Greciei și peste marea tot mai întunecată. Toți trei priviră cum organele de reproducere ale lui Uranus dispărură

deasupra apelor.

Când se întoarse, Cronos văzu uimit că mama lui își acoperise gura cu mâna într-o expresie ce părea oripilată. Din ochii Gaiei curgeau lacrimi.

El ridică din umeri. De parcă ei îi păsa.

Eriniile, Giganții și Meliadele

În acest moment, Creația, fiind populată de divinități primare, a căror energie și voință par să fi fost îndreptate spre reproducere, era înzestrată cu o surprinzătoare fertilitate. Solul era binecuvântat cu o bogăție atât de fecundă, încât aproape s-ar fi putut crede că, dacă ai fi plantat un creion, din el ar fi ieșit o floare. În locul unde a căzut sângele divin, nu se putea ca din pământ să nu răsară viață.

Așadar, chiar dacă Uranus era criminal, crud, rapace și distrugător, la urma urmei fusese regele creației. Faptul că fiul său l-a mutilat și l-a castrat a reprezentat o crimă abominabilă împotriva Cosmosului.

Poate că urmarea nu trebuie să ne surprindă.

Bălți mari de sânge s-au format în preajma locului unde a avut loc castrarea lui Uranus. Din sângele acela, sângele căzut din vintrele distruse ale lui Uranus, au apărut ființe vii.

Primele care s-au ridicat din solul îmbibat au fost ERINIILE, pe care noi le numim Furii, AFECTO (nemiloasa), MEGAERA (furia invidioasă) și TISIFONE (răzbunarea). Poate a fost un instinct inconștient al lui Uranus, care a făcut să răsară aceste ființe răzbunătoare. Datoria lor veșnică, din momentul nașterii lor htonice – adică din pământ –, va fi aceea de a pedepsi cele mai grave și mai violente crime: să urmărească fără încetare pe făptași și să se odihnească numai atunci când vinovatul a plătit cu vârf și îndesat. Înarmate cu un bici metalic dureros, Furiile smulgeau carnea de pe oasele vinovatului. Cu ironia caracteristică, grecii au poreclit aceste răzbunătoare ale fărădelegii EUMENIDE, adică „binevoitoare”.

Următorii care au ieșit din pământ au fost GIGANȚII. De la ei am moștenit „gigant”, „giga” și „gigantic”, dar, deși erau cu siguranță înzestrați cu o forță prodigioasă, nu erau mai mari ca statură decât frații și surorile lor vitrege.[14]

În sfârșit, în acel moment de durere și distrugere, au fost create și MELIADELE, nimfe grațioase ce aveau să devină protectorii unui frasin, din a cărui scoarță curgea o mană dulce, benefică pentru sănătate.[15]

Când toate aceste ființe noi și neașteptate apărură vii din pământul îmbibat cu sânge, Cronos le privi dezgustat și le împrăștie cu o lovitură de seceră. Apoi se întoarse spre Gaia.

— Mamă Pământ, spuse el, ți-am promis că o să te eliberez de durerea ce te torturează – stai așa.

Și cu o nouă lovitură de seceră, o spintecă pe Gaia sub coaste. Din ea ieșiră ciclopii și hecatonchirii. Cronos se uită la părinții săi, care zăceau amândoi într-o baltă de sânge, răsuflând greu și mârâind ca niște animale rănite și furioase.

— De-acum n-o vei mai acoperi pe Gaia, îi spuse el tatălui său. Te alung să-ți trăiești eternitatea în pământ, îngropat mai adânc decât Tartarul. Acolo să-ți rumegi furia, castrat și neputincios.

— Ai depășit orice limită, șuieră Uranus. Va veni răzbunarea. Îți blestem viața, să ți-o petreci într-o încetineală nemiloasă pe vecie, eternitatea ei nemuritoare să-ți fie o povară insuportabilă și nesfârșită. Propriii tăi copii tăi te vor distruge așa cum tu…

— Așa cum te-am distrus eu. Da, știu. Ai mai spus. Mai vedem noi.

— Pe tine, pe frații tăi și surorile tale, pe toți vă blestem, ambiția voastră nemăsurată vă va distruge.

„Cel ce luptă, cel ce se străduiește", sau TITAN, este titlul pe care îl rezervăm lui Cronos, celor unsprezece frați ai săi și (majorității) urmașilor săi. Uranus a spus-o ca pe o insultă, dar cumva numele a reverberat de-a lungul secolelor cu o aură de grandoare. Chiar și în ziua de azi, nimeni nu s-ar simți insultat dacă i s-ar spune titan.

Cronos primi aceste blesteme cu un zâmbet batjocoritor și, strângându-i la un loc sub amenințarea secerii pe tatăl său mutilat și pe frații săi mutanți proaspăt eliberați, îi conduse în adâncurile Tartarului. Pe hecatonchiri și ciclopi îi întemniță în caverne, însă pe tatăl său îl îngropă și mai adânc, cât mai departe de cer, tărâmul său natural.[16]

Rumegându-și gândurile și clocotind de furie în pământ, în adâncul pământului care altădată îl iubise, Uranus își comprimă toată furia și energia divină în piatră, sperând ca într-o zi, vreo creatură care va săpa pe undeva, o va extrage și va încerca să exploateze puterea nemuritoare ce radia din interior. Desigur, asta nu s-ar întâmpla niciodată. Ar fi prea periculos. Încă nu s-a născut rasa care să fie atât de nebună încât să încerce să elibereze puterea uraniului, nu?

Din spuma mării

Să ne întoarcem acum la marele arc de pe cer parcurs de gonadele retezate ale lui Uranus. Dacă vă mai amintiți, Cronos aruncase organele genitale ale Tatălui Cer departe în mare.

Acum le putem urmări. Ele aterizează în apropiere de insula Cythera din Marea Ionică, împroașcă apă, ricoșează, sar din nou și în cele din urmă cad și se scufundă pe jumătate în valuri. În urma ei rămân dâre mari de materie seminală, ca panglicile unui zmeu. Acolo unde lovește suprafața mării, se produce o spumegare furibundă. Curând, toată apa bolborosește și începe să fiarbă. Ceva se ridică din ea. Din ororile castrării patricide și ale ambiției nefirești nu se poate

naște decât ceva inimaginabil de urât, teribil, violent, înspăimântător, care nu promite decât război, sânge și suferință, nu-i așa?

Vârtejul de sânge și de fluid seminal se agită, sfârâie și spumegă. Din spuma de apă și spermă răsare creștetul unui cap, apoi o frunte și un chip. Dar ce fel de chip?

Un chip mai frumos decât tot ce văzuse sau va vedea vreodată creația. Nu doar o ființă frumoasă, ci Frumusețea însăși se ridică formată în întregime din spumă. În greacă „„ din spumă" poate fi tradus prin ceva de genul AFRODITA, și acesta este numele celei care se ridică acum din spumă și stropi de apă. Ea stă pe o cochilie mare de scoică, cu un zâmbet delicat și sfios jucându-i pe buze. Încet, coboară pe o plajă în Cipru. În urma pașilor ei, înfloresc flori și apar roiuri de fluturi. În jurul capului ei, păsările zboară în cercuri, cântând triluri de bucurie. Dragostea și Frumusețea desăvârșită au apărut odată cu ea și lumea nu va mai fi niciodată la fel.

Romanii au numit-o VENUS, iar nașterea și sosirea ei pe nisipurile din Cipru, pe cochilia unei scoici, n-au fost portretizate mai bine decât în magnifica pictură a lui Botticelli, pe care, dacă o vezi, n-o mai uiți niciodată.

S-o lăsăm pe Afrodita să se acomodeze în Cipru și să ne întoarcem la Cronos, care urcă din cavernele întunecate ale Tartarului.

Rhea

Ajuns pe Muntele Othrys, Cronos a găsit-o pe sora lui, Rhea, așteptându-l. Imaginea fratelui frumos și întunecat, cu o imensă seceră plină de sânge în mână, a impresionat-o într-atât, încât a simțit că explodează pe interior.

Autoritatea lui era incontestabilă: niciun titan, frate sau soră, n-a îndrăznit să-l întrebe.[17] Tatăl său pierduse puterea, iar Gaia, care și-a dat seama că nu se putea bucura de răsturnarea violentă inițiată de ea, s-a retras în împărăția ei și într-o existență mai pasivă. Ea nu și-a pierdut niciodată puterea, autoritatea sau înaltul statut de Mamă Pământ și străbună a toate, dar nu s-a mai aventurat să interacționeze sau să se împreuneze cu cineva. Cronos era acum stăpânul. După un mare banchet în care succesul său în emascularea și înlăturarea lui Uranus a fost cântat într-o manieră zgomotoasă și disonantă, Cronos s-a întors la Rhea, care tremura îmbujorată, a tras-o deoparte și a făcut dragoste cu ea.

Bucuria Rheei era deplină. Îl sprijinise pe adoratul ei frate să devină stăpânul întregii creații. Și acum erau uniți. Mai mult decât atât, la timpul cuvenit, a început să simtă un copil mișcând în pântecele ei. O fetiță, era sigură. Niciun nor nu-i umbrea fericirea.

Cronos, în schimb… Dispoziția lui, deja mohorâtă, era întunecată de încă un gând. În minte începeau să-i răsune cuvintele tatălui său

Uranus:

Propriii tăi copii tăi te vor distruge așa cum m-ai distrus tu pe mine…

În săptămânile și lunile ce urmară, Cronos privi cu o presimțire sumbră cum pântecul Rheei se împlinea și creștea.

Propriii tăi copii… propriii tăi copii…

Când îi veni sorocul, Rhea se întinse într-o nișă în munte – același loc tainic dintre stânci unde Gaia ținuse secera și unde se ascunsese Cronos. Aici născu o fetiță frumoasă căreia îi dădu numele HESTIA.

Imediat ce Rhea îi rosti numele, Cronos se apropie, îi smulse copilul din brațe și îl înghiți întreg. Apoi făcu stânga împrejur și plecă fără măcar să scape un sughiț, lăsând-o pe Rhea stupefiată și albă ca varul.

Copiii Rheei

Cronos era acum stăpânul pământului, al mării și al cerului, iar secera – simbolul autorității sale. Sceptrul său. Pământul îl luase de la Gaia, cerul de la Uranus. Sub amenințări cu violența, el a obținut stăpânirea asupra mării de la Pontus și Thalassa și de la frații săi, Oceanos și Tethys. Nu avea încredere în nimeni și conducea de unul singur.

Totuși, Cronos a continuat să se bucure de întâlnirile cu Rhea, iar ea a consimțit, iubindu-l fără speranță și convinsă că fapta lui monstruoasă de a-l mânca pe primul lor născut a fost un moment de rătăcire.

Nu a fost. Următorul lor copil, un băiat pe care ea l-a numit HADES, a fost devorat în același mod. Așa s-a întâmplat și cu fetița, DEMETRA. A urmat POSEIDON, al doilea băiat, și la sfârșit a treia fată, HERA. Toți înghițiți cu aceeași ușurință cu care noi am da gata o stridie sau o lingură de gem.

Când Cronos a devorat-o pe Hera, a cincea sarcină a Rheei, dragostea acesteia pentru Cronos se transformase deja în ură. În aceeași noapte, el a luat-o și din nou a făcut dragoste cu ea. Ea s-a jurat că, dacă va rămâne însărcinată, el n-o să-i mai ia și al șaselea copil. Dar cum să-l împiedice? Era atotputernic.

Într-o dimineață, când s-a sculat, a simțit acea binecunoscută greață. Era însărcinată. Instinctele ei divine îi spuneau că al șaselea copil avea să fie băiat.

A plecat din Othrys și s-a dus să-i caute pe mama și pe tatăl ei. Cu toate că și ea contribuise la căderea lor, își păstrase încrederea de fiică în înțelepciunea și bunăvoința lor. Mai știa că furia lor față de ea nu se compara nici pe departe cu ura lor nemuritoare față de Cronos.

Timp de trei zile, strigătele ei către Gaia și Uranus răsunară peste dealurile și peșterile lumii.

— Mamă Pământ, Cerule Tată, auziți-o pe fiica voastră și veniți-i în ajutor! Fiul care v-a mutilat și v-a alungat a devenit cel mai rău dintre

căpcăuni, cea mai depravată și mai inumană creatură din lume. Cinci nepoți de-ai voștri a mâncat. Mai am un copil în pântec, gata să vină pe lume. Învățați-mă cum să-l salvez. Învățați-mă, rogu-vă, și am să-l cresc să vă respecte mereu.

De jos, se auzi un uruit teribil și profund. Pământul se cutremură sub picioarele Rheei. Vocea lui Uranus răsună puternic în urechile ei, dar prin ea răzbătea și tonul mai blând al mamei sale.

Toți trei puseră la cale un plan formidabil.

Schimbul

Pentru a pune în mișcare acest plan formidabil, Rhea s-a dus în Creta să se sfătuiască cu o capră pe nume AMALTHEA. Pe insulă mai trăiau meliadele, nimfele frasinului purtător de mană. Dacă vă mai aduceți aminte, acestea au răsărit din pământul îmbibat cu sângele lui Uranus, alături de Furii și giganți. După o conversație încurajatoare cu Amalthea, Rhea s-a sfătuit cu aceste nimfe blânde și drăguțe. Mulțumită că a găsit ceea ce căutase în Creta, s-a întors la muntele Othrys să se pregătească pentru când îi va veni sorocul.

Cronos observase deja că soția lui urma să aibă un copil și se pregătea pentru ziua fericită când avea să-l devoreze pe cel de-al șaselea copil. Nu voia să riște deloc. Profeția lui Uranus încă îi răsuna în urechi, iar paranoia superstițioasă care îi torturează pe toți uzurpatorii despotici, se acutiza de la o zi la alta în acest precursor al lui Stalin.

Gaia îi spusese Rheei de o anume piatră – o bucată de magnetit cu dimensiunea perfectă pentru ce le trebuia, netedă și de forma bobului de fasole – care se găsea pe colinele din vecinătatea muntelui Othrys.[18]

Dimineața, lui Cronos îi plăcea să se plimbe dintr-un capăt în altul al Greciei, trecând pe la fiecare dintre frații săi titani și surorile sale titanide, aparent să se consulte cu ei, dar de fapt ca să se asigure că nu complotau împotriva lui. La ora când știa că el era la malul mării, în vizită la Oceanos și Tethys, Rhea s-a dus la locul pe care i-l descrisese Gaia, a găsit piatra și a luat-o acasă, pe muntele Othrys, unde a înfășurat-o în pânză. Planul începea să prindă contur.

Într-o după-amiază, nu mult timp după aceea, când Cronos era destul de aproape ca s-o audă, dar prea departe ca să ajungă imediat la ea, Rhea începu să țipe ca în chinurile nașterii. Urletele ei de durere se auzeau tot mai tare, sfâșiind aerul, până când, după o tăcere bruscă, fură înlocuite de cea mai bună imitație de care era în stare a plânsului unui nou-născut.

Bineînțeles, Cronos se apropie. Umbra lui o acoperi amenințător pe Rhea.

— Dă-mi copilul, spuse el.

— Stăpâne prea temut, bărbate…

Rhea îi aruncă o privire rugătoare.

— De ce nu mă lași să-l păstrez pe acesta? Uită-te la el, e atât de dulce, atât de inocent. Atât de inofensiv.

Cu un râs aspru, Cronos înșfăcă pruncul bine înfășat din brațele ocrotitoare ale Reheei și-l înfulecă dintr-o singură înghițitură, cu scutec cu tot. Acesta se duse pe gât în jos, fără să atingă nimic. Lovindu-se cu pumnul în piept o dată, apoi de două ori, Cronos scoase un râgâit sonor și o lăsă pe biata lui nevastă suspinând de durere.

Imediat ce plecă, suspinele se transformară în icnete și țipete abia reprimate, isterice. Icnete și țipete de râs.

Trăgându-și sufletul și ridicându-se din pat, Rhea coborî pe versantul muntelui și se duse în Creta, deplasându-se cu toată viteza pe care i-o permitea o sarcină atât de avansată ca a ei.

Copilul cretan

Rhea a avut o naștere destul de ușoară în Creta.

Asistată cu duioșie de capră și de meliade, s-a pregătit să nască în siguranță la adăpostul unei peșteri pe muntele Ida. Curând, aduse pe lume un copil de o frumusețe nemaivăzută. Îi dădu numele Zeus.

Așa cum Gaia îl recrutase pe cel mai mic dintre copiii ei, pe Cronos, pentru a se răzbuna pe fiul și soțul ei, Uranus, tot așa Rhea jură că îl va crește pe acesta, cel mai mic dintre copiii ei, să-l distrugă pe soțul și fratele ei, Cronos. Ciclul cumplit al setei de sânge, lăcomiei și asasinatului care a marcat nașterea lumii primordiale, va continua în următoarea generație.

Rhea știa că trebuie să se întoarcă pe Muntele Othrys înainte să observe Cronos absența ei și să între la bănuieli. După cum se înțeleseseră, capra Amalthea îl va alăpta pe copil cu laptele ei bogat și hrănitor, în timp ce meliadele îl vor hrăni cu mana dulce și sănătoasă ce se prelingea din frasinii lor. În felul acesta, micul Zeus va crește puternic și bine hrănit în Creta. Rhea va veni să-l vadă cât va putea de des, ca să-l instruiască în arta răzbunării.

Deși aceasta este cea mai cunoscută versiune, există multe alte relatări despre modul cum a scăpat Zeus atenției marelui Cronos, zeul pământului, al cerului și al mărilor.

Într-una se spune că o nimfă pe nume ADAMANTHEA l-a atârnat pe micul Zeus cu o frânghie de un copac. Suspendat între pământ, mare și cer, el a rămas astfel invizibil pentru tatăl său. Este o imagine superbă, care amintește de Dali: pruncul care va deveni cel mai puternic dintre toate ființele, gângurind, bolborosind și chicotind, suspendat între elementele peste care era destinat să stăpânească.

Jurământul de credință

În timp ce Zeus, neștiut de tatăl său, creștea viguros cu lapte de capră și mană în Creta, învățând să meargă, să vorbească și să înțeleagă lumea din jur, Cronos îi convocă pe frații săi titani pe Muntele Othrys pentru a-și reînnoi promisiunile de loialitate și supunere.

— Aceasta este acum lumea noastră, le spuse el. Soarta a vrut că eu să nu am copii, ca să conduc mai bine. Dar voi trebuie să vă faceți datoria. Înmulțiți-vă! Umpleți lumea cu rasa noastră titanică. Creșteți-i să-mi dea ascultare absolută, iar eu vă voi da pământuri și domenii să le stăpâniți. Acum, înclinați-vă înaintea mea.

Titanii se înclinară adânc și Cronos scoase un mormăit de satisfacție, ceea ce la el echivala cu cea mai înaltă expresie de fericire de care era în stare. Profeția răzbunării făcută de tatăl său fusese evitată; epoca eternă a titanilor putea să înceapă.

Băiatul cretan

O fi mormăit Cronos satisfăcut, însă Moros, personificarea Destinului, a zâmbit – așa cum face mereu când cei puternici arată că sunt siguri pe ei. De această dată, Moros zâmbi pentru că el îl vedea pe Zeus înflorind în Creta. Acesta creștea și se transforma în cel mai puternic și frumos bărbat din toată creația – strălucirea lui devenise aproape dureros de privit.[19] Beneficiile laptelui de capră și valoarea nutritivă a manei îl ajutaseră să aibă oase puternice, un ten curat, ochi strălucitori și păr mătăsos. Pentru a folosi un termen grecesc, el se transformă dintr-un *pais* (băiat) într-un *ephebos* (adolescent), apoi într-un *kouros* (tânăr) și pe urmă într-un splendid exemplar din ceea ce am putea numi astăzi adult tânăr. Chiar acum, pe bărbia și obrazul lui își făceau apariția primele fire de păr pufos din ceea ce avea să devină un exemplu legendar și impunător de artă a bărbii.[20] Avea siguranță, acel aer natural de autoritate care îi individualizează pe cei destinați să conducă. Era mai predispus să râdă decât să se mânie, dar când se înfuria, băga spaima în toate ființele vii din preajma lui.

Încă de la început a manifestat un amestec de poftă de viață și voință care până și pe mama lui a cucerit-o și, după cum susțineau unii, laptele Amaltheei i-a conferit însușiri extraordinare pe măsură ce creștea. Chiar și în ziua de azi, ghizii din Creta îi amuză pe turiști cu povești despre puterile remarcabile ale tânărului Zeus. Ei povestesc (ca și cum s-ar fi întâmplat în timpul vieții lor) cum Zeus, copil fiind și jucându-se cu iubita lui capră-doică, fără să-și dea seama de forța lui, i-a rupt accidental un corn.[21] În virtutea puterilor sale divine deja prodigioase, cornul rupt s-a umplut instantaneu cu cele mai delicioase bucate – pâine proaspătă, legume, fructe, carne și pește afumat – o rezervă inepuizabilă, oricât ai lua din ea. Așa a apărut celebrul Corn al Abundenței, CORNUCOPIA.

Foarte hotărâtă, mama lui Zeus venea în Creta de câte ori reușea să scape de ochiul veșnic vigilent al lui Cronos.

— Să nu uiți niciodată ce a făcut tatăl tău. I-a mâncat pe frații tăi și pe surorile tale. A vrut să te mănânce și pe tine. Este dușmanul tău.

Zeus asculta în timp ce Rhea îi descria situația nefericită a lumii sub domnia lui Cronos.

— El guvernează prin frică. Nu știe ce-i aia loialitate sau încredere. Nu așa se face, dragul meu Zeus.

— Dar nu asta îl face puternic?

— Nu! Îl face *slab*. Titanii sunt familia lui, frații și surorile lui, nepoții și nepoatele lui. Unii au început deja să fie nemulțumiți de tirania lui monstruoasă. Când va veni vremea ta, te vei folosi de această stare de nemulțumire.

— Da, mamă.

— Un conducător adevărat construiește alianțe. Un conducător adevărat este admirat și de încredere.

— Da, mamă.

— Un conducător adevărat este iubit.

— Da, mamă.

— Ah, tu râzi de mine, dar e așa cum îți spun.

— Da, m…

Rhea îi trase o palmă fiului ei.

— Fii serios. Tu nu ești un prost, văd asta. Adamanthea zice că ești inteligent, dar impetuos. Că petreci prea mult timp să vânezi lupi, să necăjești oile, să te cațeri în copaci, să seduci nimfele frasinilor. E timpul să fii școlit așa cum trebuie. Acum ai șaisprezece ani și curând va trebui să trecem la acțiune.

— Da, mamă.

Oceanida și poțiunea

Rhea a rugat-o pe prietena ei, Metis, frumoasa și înțeleapta fiică a lui Tethys și a lui Oceanos, să-l instruiască pe fiul ei pentru ce va urma.

— Este isteț, dar neastâmpărat și repezit. Învață-l să fie răbdător, abil și viclean.

Zeus a fost atras de Metis de la bun început. Nu mai văzuse în viața lui așa o frumusețe. Titanida era puțin mai mică de statură decât cei din rasa ei, dar înzestrată cu o grație și o seriozitate care o făceau să strălucească. Pasul de căprioară și vicleniа unei vulpi, puterea unui leu, delicatețea unei porumbițe, toate se combinau cu o prezență și o forță a minții care îl zăpăceau pe băiat.

— Întinde-te lângă mine.

— Nu. Vom merge la o plimbare. Am multe lucruri să-ți spun.

— Aici. Pe iarbă.

Metis zâmbi și îl luă de mână.

— Avem treabă, Zeus.

— Dar eu te iubesc.

— Atunci o să faci cum spun eu. Când iubim o persoană, căutăm întotdeauna să-i facem pe plac, nu?

— Tu nu mă iubești?

Metis începu să râdă, deși în realitate era uimită de aerul seducător și de carisma pe care le degaja acest tânăr frumos și îndrăzneț. Dar prietena ei, Rhea, îi ceruse să se ocupe de educația lui și Metis nu era genul care să înșele încrederea cuiva.

Timp de un an de zile, îl învață să citească în inimile altora și să le judece intențiile. Să-și folosească imaginația și să raționeze. Să găsească puterea de a lăsa pasiunile să se domolească înainte de a acționa. Să facă un plan și să-și dea seama dacă planul trebuie schimbat sau abandonat. Să-și lase mintea să-i conducă inima și inima să-i câștige afecțiunea celorlalți.

Refuzul ei de a da relației lor o dimensiune fizică îl făcea pe Zeus s-o iubească și mai mult. Deși nu i-a spus-o niciodată, Metis îl iubea la rândul ei. Prin urmare, de fiecare dată când cei doi erau aproape unul de altul, în aer plutea un fel de electricitate.

Într-o zi, Zeus o văzu Metis așezată pe un bolovan mare, bătând pe suprafața lui netedă cu o piatră mai mică, rotundă la un capăt.

— Ce naiba faci?

— Zdrobesc semințe de muștar și cristale de sare.

— Asta văd și eu.

— Astăzi, spuse Metis, împlinești șaptesprezece ani. Ești pregătit să mergi pe Othrys să-ți împlinești destinul. Va veni și Rhea curând, dar mai întâi trebuie să termin un mic preparat inventat de mine.

— Ce-i în vasul ăla?

— Aici e un amestec de suc de mac și sulfat de cupru, îndulcit cu sirop de mană produsă de meliade, prietenele noastre din frasini. O să pun toate ingredientele și o să le agit bine. Uite-așa.

— Nu înțeleg.

— Uite, vine mama ta. O să-ți explice ea.

Sub privirile lui Metis, Rhea îi explică planul lui Zeus. Mama și fiul se priviră lung în ochi, inspirară adânc și făcură un jurământ, fiul către mamă, mama către fiu. Erau gata de acțiune.

Renașterea celor cinci

Miezul nopții. Vălul gros pe care Erebus și Nyx îl aruncau peste pământ, mare și cer, pentru a marca sfârșitul rondului diurn al Hemerei și al lui Aether, acoperi lumea. Într-o vale, sus, pe Muntele Othrys, Atotstăpânul se plimba agale de unul singur, lovindu-se cu pumnul în piept, neliniștit și nefericit. Cronos devenise cel mai urâcios

și mai nemulțumit dintre titani. Puterea pe care o avea peste toate nu-i dădea nicio satisfacție. De când Rhea – fără nicio explicație – nu-l mai primea în patul conjugal, și somnul îi devenise străin. Lipsit de acest balsam vindecător, starea de spirit și digestia, care nici în zilele lui cele mai bune nu fuseseră prea grozave, se înrăutățiseră. Ultimul copil pe care îl înghițise, spre deosebire de ceilalți cinci, părea să-i fi provocat un puternic reflux gastroesofagian. Ce bucurie mai era și aia să fii omnipotent dacă te ardea stomacul și gândurile îți orbecăiau prin ceața groasă a insomniei?

Cu toate astea, inima îi tresări, aproape se simți fericit, când auzi pe neașteptate glasul dulce al Rheei care fredona încetișor în timp ce urca pe coasta muntelui. Iubită soră și scumpă nevastă! Normal că fusese cam supărată din cauză că el îi mâncase cei șase copii, dar sigur înțelegea că el nu avusese încotro. Ea era un titan, știa ce înseamnă datoria și destinul. O strigă.

— Rhea?

— Cronos! Ești treaz la ora asta?

— Sunt treaz de nu mai știu nici eu câte zile și câte nopți. Hypnos și Morfeu s-au înstrăinat de mine. Plină de scorpioni e mintea mea, nevastă dragă.

Același lucru avea să-l spună Macbeth, un alt criminal lipsit de somn și chinuit de profeții sumbre, dar după mulți ani.

— Ei, lasă, iubitule. Inteligența și priceperea unei titanide nu pot depăși demonii ăia neghiobi? Nu există nimic din ce pot face Hypnos și Morfeu ca să-ți domolească durerile trupului, să-ți liniștească mintea agitată, să-ți ostoiască sufletul rănit, și eu să nu reușesc cu ceva dulce și cald.

— Ale tale buze calde și dulci! Ale tale coapse calde și dulci! Ale tale…

— Toate la timpul lor, stăpâne nerăbdător! Dar, mai întâi, ți-am adus un cadou. Un băiat frumos care să-ți fie paharnic.

Zeus ieși din nișa ascunsă în stâncă, cu chipul lui superb luminat de un zâmbet radios. Făcu o plecăciune și-i oferi lui Cronos un pocal bătut cu pietre prețioase pe care titanul îl înhăță lacom.

— Frumos, foarte frumos. Poate o să-l testez mai târziu, spuse el, aruncându-i lui Zeus o privire admirativă și golind pe nerăsuflate conținutul pocalului. Dar, Rhea, eu pe tine te iubesc.

Era prea întuneric să vadă că Rhea ridicase din sprânceană, în semn de neîncredere și dispreț.

— Tu mă iubești? spuse ea printre dinți. *Tu*? *Mă iubești*? Tu, care mi-ai mâncat toți copiii în afară de unul? Cum îndrăznești să-mi vorbești mie despre *iubire*?

Cronos sughiță supărat. Avea niște senzații dintre cele mai ciudate. Se încruntă și încercă să se concentreze. Ce zicea Rhea? Nu se putea ca

ea să nu-l mai iubească. Avea mintea și mai înceţoşată, iar stomacul și mai agitat decât de obicei. Ce se întâmpla cu el? Oh, și ea mai zisese ceva. Ceva ce n-avea niciun sens.

— La ce te referi, întrebă el cu o voce plină de confuzie și greață, când spui că ți-am mâncat toți copiii, „în afară de unul”? I-am mâncat *pe toți*. Îmi aduc aminte foarte clar.

O voce tânără și puternică spintecă aerul ca un bici.

— Nu chiar pe toți, tată!

Cronos, căruia starea de greață i se accentuă alarmant, se întoarse uluit și-l văzu pe tânărul paharnic ieșind din întuneric.

— Cine… cine… ciiiineeeeee?

Întrebarea lui Cronos se transformă brusc într-o explozie de vomă incontrolabilă. Din burta lui, cu un spasm violent, sări afară o piatră mare. Scutecul în care fusese învelită odată, se dizolvase demult în acidul din stomac. Cronos se uită la ea uluit, cu ochii înlăcrimați și alb la față. Dar până să înțeleagă ce vedea, fu cuprins de acea senzație oribilă și inconfundabilă care te anunță că îți vine iar să vomiți. Nu se terminase.

Zeus făcu iute un salt în față, luă bolovanul regurgitat și-l azvârli departe, foarte departe, așa cum altădată Cronos aruncase organele genitale ale lui Uranus, departe, foarte departe, din exact același loc. Vom afla mai târziu unde a aterizat acesta și ce s-a întâmplat.

În burta lui Cronos, amestecul de ipeca, sare și muștar continua să-și facă efectul emetic.[22] Unul câte unul, îi vărsă pe cei cinci copii pe care îi înghițise. Prima a ieșit Hera.[23] Pe urmă au venit Poseidon, Demetra, Hades și la sfârșit Hestia, după care bietul titan, sleit de atâta efort, se prăbuși gâfâind convulsiv.

Dacă vă mai amintiți, poțiunea lui Metis conținea și o cantitate mică de suc de mac. Aceasta începu imediat să-și facă efectul de somnifer. Cu un ultim geamăt zgomotos, Cronos se răsuci și căzu într-un somn foarte adânc.

Cu un strigăt de bucurie, Zeus se aplecă peste tatăl său care sforăia, ca să ia teribila seceră și să-i aplice lovitura de grație. Îi va reteza capul lui Cronos dintr-o singură lovitură și îl va ridica triumfător în fața lumii, creând un tablou al victoriei de neuitat, pe care artiștii îl vor zugrăvi cât va fi lumea și pământul. Dar secera, concepută de Gaia pentru Cronos, nu putea fi folosită împotriva lui. Cât era Zeus de puternic, nu reuși nici măcar s-o ridice, încercă o dată, dar aceasta părea lipită de pământ.

— Gaia i-a dat-o și numai Gaia poate să i-o ia, spuse Rhea. Las-o.

— Dar trebuie să-l omor, spuse Zeus. Trebuie să ne răzbunăm.

— Pământul, mama lui, îl protejează. Nu o înfuria. Vei avea nevoie de ea pe viitor. Va veni și clipa răzbunării tale.

Zeus renunță să mai încerce să miște secera. Era enervant că nu

putea să-și decapiteze tatăl detestat, care zăcea pe jos, sforăind ca un porc, dar mama lui avea dreptate. Putea să mai aștepte. Avea prea multe de sărbătorit.

În lumina stelară ce învăluia Muntele Othrys, el și cei cinci frați și surori eliberați râdeau, băteau din picioare, chiuiau și urlau de fericire. Râdea și mama lor, bătând din palme de bucuria de a-și vedea frumoșii fii și fiice atât de bine și de fericiți, în sfârșit eliberați în lume și gata să-și revendice moștenirea. Cei cinci salvați făcură cu rândul să-l îmbrățișeze pe Zeus – fratele lor mai mic, dar care devenise cel mare –, salvatorul și conducătorul lor. Ei îi jurară credință veșnică. Împreună îl vor răsturna pe Cronos cu toată rasa lui hidoasă și vor instaura o nouă ordine…

În ciuda originii lor, ei nu se vor numi „titani”. Ei vor fi *zei.* Și nu doar zei, ci *zeii.*

Încleștarea titanilor

În vârful Muntelui Othrys, Cronos zăcea întins pe jos. Ceilalți titani încă nu aflaseră că Zeus îi salvase pe frații și surorile lui, dar era posibil ca, în momentul când vor afla, să se înfurie și să reacționeze violent. La adăpostul nopții, Rhea plecă pe furiș cu cei șase copii ai ei, fugind cât mai departe de țara titanului.

Zeus înțelese că războiul era inevitabil. Cronos nu va avea liniște câtă vreme copiii lui vor fi în viață, dar și Zeus era hotărât să-și detroneze tatăl. Auzea mai tare ca oricând sunetul pe care îl auzise încă din fragedă pruncie: șoaptele blânde ale lui Moros, care îi spuneau că destinul lui era să conducă.

Conflictul distructiv, violent și sângeros care a urmat este cunoscut în istorie sub numele de TITANOMAHIE.[24]

Deși cea mai mare parte a informațiilor despre acest război de zece ani s-au pierdut, știm totuși că focul și furia, puterea explozivă și energia colosală eliberate în timpul bătăliei dintre titani, zei și monștri, au făcut munții să scuipe foc și pământul să se cutremure și să crape. Multe insule și întinderi de pământ s-au format în urma acestor lupte. Continente întregi s-au deplasat, schimbându-și forma – o bună parte din lumea pe care o știm noi își datorează geografia acestor mișcări seismice, acestui conflict care literalmente a cutremurat pământul.

Într-o luptă dreaptă, este aproape sigur că forțele unite ale titanilor ar fi fost prea mult pentru tinerii lor adversari. Ei erau niște sălbatici mai puternici și mai nemiloși. Toți, în afară de Prometeu și Epimeteu, fiii lui Climene, s-au alăturat lui Cronos, depășind cu mult micul grup de zei autoproclamați, uniți împotriva lor sub comanda generalului Zeus. Dar, așa cum Uranus plătise scump pentru crima de a-i fi ținut prizonieri în Gaia pe ciclopi și hecatonchiri, tot așa Cronos avea să plătească pentru greșeala de a-i fi închis în cavernele Tartarului.

Isteața și înțeleaptă Metis a fost cea care l-a sfătuit pe Zeus să coboare acolo și să-i elibereze pe cei trei frați ai săi cu un singur ochi și trei sute de mâini. El le oferea libertate pentru totdeauna, dacă ei îl ajutau să-i înfrângă pe Cronos și pe titani. Aceștia n-au mai avut nevoie de alte încurajări. Și giganții au ales să se alăture lui Zeus și s-au dovedit a fi niște luptători bravi și neobosiți.[25]

În bătălia finală și decisivă, ferocitatea necruțătoare a hecatonchirilor – să nu mai spun de surplusul lor de capete și mâini – s-a combinat de minune cu energia electrică violentă a ciclopilor, ale căror nume erau, dacă vă mai amintiți, Strălucire, Fulger și Tunet: Arges, Steropes și Brontes. Acești artizani de excepție și-au pus la treabă măiestria în materie de furtuni, producând trăsnete pe care

Zeus să le folosească drept arme și pe care acesta a învățat să le arunce cu precizie milimetrică în dușmani, pulverizându-i. Sub comanda sa, hecatonchirii luau bolovani și îi aruncau cu o viteză năpraznică, iar ciclopii chinuiau și orbeau inamicul cu fulgere spectaculoase și tunete terifiante. Sutele de mâini ale hecatonchirilor apucau și aruncau bolovani cu nemiluita în dușmani, ca niște catapulte ce se învârteau nebunește asemenea unor moriști, până când, bătuți și striviți, titanii au cerut încetarea focului.

Să-i lăsăm pe aceștia, cu căpățânile lor sparte, plecate în pământ în semn de capitulare totală și necondiționată, și să ne oprim puțin să vedem ce se mai întâmplase în lume în cei zece ani de lupte crâncene și furioase.

Înmulțirea

Focul și furia războiului pârjoliseră, îmbogățiseră și fertilizaseră pământul. A apărut o vegetație nouă, creând o lume verde, proaspătă, pe care o vor moșteni zeii triumfători.

Dacă vă mai amintiți, Cosmosul nu fusese cândva decât Haos. Apoi, Haosul a scuipat primele forme de viață, ființele primordiale și principiile luminii și întunericului. Pe măsură ce se dezvolta fiecare generație și se năștea entități noi, care, la rândul lor, se reproduceau, a crescut *complexitatea.* Vechile principii primordiale și elementare s-au transformat în forme de viață de o diversitate, varietate și bogăție tot mai mari. Ființele care se nășteau erau înzestrate cu individualitate și personalități unice, nuanțate. În limbaj informatic, era ca și cum viața a trecut de la 2 biți la 4 biți, la 8 biți, la 16 biți, la 32 biți, la 64 biți și așa mai departe. Fiecare iterație reprezenta milioane și apoi miliarde de noi permutări de dimensiuni, de forme și de ceea ce s-ar numi *rezoluție.* Au apărut trăsături de înaltă definiție, pe care noi, oamenii moderni, suntem mândri să le posedăm, și s-a produs o explozie a ceea ce biologii numesc *speciație,* când au apărut forme noi de viață.

Îmi place să-mi imaginez prima etapă a creației pe un ecran TV de modă veche pe care rulează monocrom jocul *Pong.* Vă amintiți de *Pong*? Avea două bare pe post de palete și un pătrățel pe post de minge. Existența era o formă primitivă și pixelată de tenis săltăreț. Treizeci și cinci sau patruzeci de ani mai târziu, a apărut grafica evoluată 3D, cu realitate virtuală și augmentată. La fel a fost și cu cosmosul grec: o creație care la început avea contururi elementare grosiere, de joasă rezoluție, a explodat acum într-o varietate bogată de forme de viață.

Apăruseră creaturi și divinități ambigue, inconsecvente, imprevizibile, fascinante și incognoscibile. Pentru a folosi o distincție făcută de E.M. Forster când vorbea despre oamenii din romane, lumea

trecea acum de la personaje plate la personaje rotunde – la dezvoltarea unor personalități ale căror acțiuni puteau surprinde. Începea distracția.

Muzele

Una dintre titanide, Mnemosine (Memoria), i-a dăruit lui Zeus nouă fiice extrem de inteligente și de creative, Muzele, care au trăit în diferite perioade de timp pe Muntele Helicon (unde curgea mai târziu fântâna Hippocrene), pe muntele Parnassus de lângă Delfi și în Tessalia, la Pieria, unde curgea Izvorul Pierian, sursa metaforică a tuturor artelor și științelor.[26]

Astăzi ne gândim la Muze ca la niște protectoare ale artelor, în general, și niște surse de inspirație, în particular. „Oh, de m-ar purta o Muză de foc!", strigă Corul în deschiderea piesei *Henric al V-lea* de Shakespeare. El sau ea este „muza mea" – așa putem spune despre cei care ne aprind imaginația și ne poartă spre măreție. Muzele se găsesc în „muzică", „amuzament" și „muzee" W. H. Auden credea că imaginea unei zeițe capricioase care șoptește idei la urechea poetului era cel mai bun mod de a reprezenta nestatornicia exasperantă a inspirației creatoare. Uneori îți dăruiește aur, alteori citești ce ți-a dictat ea și vezi că-i o porcărie. O fi Memoria mama Muzelor, dar tatăl lor este Zeus, ale cărui inconstanță și infidelitate fac subiectul multor povești care vor urma.

Dar haideți să le cunoaștem pe cele nouă surori, fiecare dintre ele reprezentând și protejând o anumită formă de artă.

Calliope

Calliope, muza poeziei epice, a ajuns să aibă parte, în plan lingvistic, de un final nu tocmai glorios. Ea a devenit o orgă cu aburi întâlnită la bâlciuri, probabil singurele locuri unde îi veți auzi pronunțat numele în ziua de azi. Pentru poetul roman Ovidiu, ea era șefa tuturor Muzelor. Numele ei înseamnă „voce frumoasă" și ea l-a născut pe ORFEU, cel mai de seamă muzician din toată istoria Greciei. Cei mai mari poeți, printre care Homer, Virgil și Dante, au invocat ajutorul ei când s-au apucat să scrie marile lor poeme epice.

Clio

Retrogradată astăzi la un model de mașină Renault și o serie de premii în industria publicității, CLIO sau *Kleio* (faimoasă) a fost Muza istoriei. Ea avea sarcina să proclame, să trâmbițeze și să facă vestite faptele celor măreți. Cel mai vechi cerc de dezbateri din America, fondat la Princeton de către James Madison, Aaron Burr și alții, se cheamă Societatea Cliozofică, în onoarea ei.

Erato

ERATO a fost muza poeziei lirice și de dragoste. Numele ei se leagă de Eros și erotic, și uneori a fost reprezentată în artă cu o săgeată de aur care sugerează conexiunea. Turturelele și mirtul sunt simboluri adesea asociate cu ea, la fel și lăuta.

Euterpe

Muza muzicii, „încântătoarea" și „joviala" EUTERPE, a rămas însărcinată cu zeul râului STRYMON și l-a născut pe RHESUS, regele Traciei, care avea să joace un rol mărunt în războiul troian. Nu se știe dacă el a dat numele său maimuțelor care, la rândul lor, au dat numele factorului compatibilității dintre tipurile de sânge uman.

Melpomene

Muza tragediei, MELPOMENE (al cărei nume derivă dintr-un verb grecesc ce înseamnă „a sărbători cu dansuri și cântece"), reprezenta inițial corul, apoi toată tragedia – o fuziune foarte importantă între muzică, poezie, dramă, mască, dans, cântec și sărbătoare religioasă. Actorii tragici purtau un fel de ghete cu talpă groasă[27] numite „coturni" – *cothurnus* în greacă; de obicei, Melpone este reprezentată cu acești pantofi în mână sau în picioare, precum și, desigur, cu faimoasa mască a tragediei cu colțurile gurii în jos. Alături de sora sa Terpsihora, a fost mama Sirenelor, despre care vom vorbi la momentul potrivit.

Polimnia

Hymnos înseamnă „laudă" în limba greacă, iar Polimnia a fost muza imnurilor, a muzicii sacre, a dansului, a poeziei, a retoricii, precum și – întrucâtva aleatoriu, am putea spune – a agriculturii, pantomimei, geometriei și meditației. Presupun că astăzi am numi-o „Muza prezenței conștiente" De obicei este portretizată cu o mină foarte serioasă, cu un deget ținut gânditor la buze, într-o atitudine de solemnă cugetare. Alături de Calliope, este o altă aspirantă la rolul de mamă a eroului Orfeu.

Terpsihora

Proprietarul magazinului de brânzeturi: Oh, am crezut că vă plângeți de omul care cântă la bouzouki.

Clientul: Oh, nu, ferească Dumnezeu. Pe mine mă bucură fiecare manifestare a muzei terpsihoreene.

Acest dialog, extras din nemuritoarea schiță „Magazinul de brânzeturi" a lui Monty Python, a fost pentru mulți, inclusiv subsemnatul, ocazia de a face cunoștință cu TERPSIHORA, muza dansului.

Thalia

Cea mai plăcută, amuzantă și prietenoasă muză dintre toate, THALIA superviza comedia și poezia idilică. Numele ei derivă din echivalentul grecesc al verbului „a înflori”.[28] Asemenea corespondentei sale tragice Melpomene, poartă ghete pentru actori și o mască (a ei fiind cea zâmbitoare, firește), dar are o cunună de iederă și ține în mână o goarnă și o trompetă.

Urania

Numele URANIA derivă din Uranus, zeul primordial al cerului (și stră-străbunic al celor nouă surori); este muza care guvernează astronomia și stelele. De asemenea, este considerată imaginea Iubirii Universale, un fel de versiune grecească a lui Paraclete sau a Duhului Sfânt.

Triouri

Cele trei ori trei muze îmi aduc aminte că mai am de prezentat și alte triade. După cum știm, Gaia și Uranus au zămislit trei hecatonchiri, trei ciclopi și patru ori trei titani. Am făcut deja cunoștință cu cele trei Erinii, numite și Eumenide – acele Furii răzbunătoare care au răsărit din pământul ud de sânge în momentul castrării lui Uranus. Trei pare să fi fost un nume magic la greci.

Haritele

Pe parcursul celor zece ani de Titanomahie, oricât de apocaliptică a fost, Zeus a găsit întotdeauna timp să-și îndeplinească dorințele. Poate a văzut-o ca pe o exercitare a datoriei sale de a popula pământul. Cu siguranță, însă, a fost o datorie pe care Zeus a îndeplinit-o cu plăcere.

Într-o zi, lui Zeus i-a căzut privirea pe cea mai frumoasă dintre oceanide – EURYNOME, fiica lui Oceanos și a lui Tethys. Ascunsă într-o peșteră în timp ce afară se dădeau lupte furioase, Eurynome i-a născut lui Zeus trei fiice de o frumusețe răpitoare: AGLAEA (care înseamnă „splendoare”), EUFROSINA, cunoscută și sub numele de EUTHYMIA (voioșie, bucurie, veselie) și THALIA (bună-dispoziție). Împreună erau cunoscute ca fiind Haritele sau, pentru romani, GRAȚIILE. Noi le numim cele Trei Grații, favorizate de-a lungul istoriei de sculptori și pictori care căutau un motiv pentru a oferi nuduri de femei perfecte. Firea lor grațioasă a dat lumii ceva care să contracareze oribila răutate și cruzime a Eriniilor.

Horai

HORAI sau Orele sunt două rânduri de câte trei surori gemene. Aceste fiice ale lui THEMIS (întruchiparea legii, justiției și obiceiului) au personificat inițial anotimpurile. Se pare că la început au fost două, vara și iarna, AUXESIA[29] și CARPO. Prima triadă clasică de Ore s-a

format mai târziu, prin adăugarea lui THALLO (FLORA la romani), cea care aducea florile și mugurii, personificarea primăverii. Calitatea cea mai prețioasă a Orelor provenea de la mama lor: darul momentului propice, relația benefică dintre legea naturii și curgerea timpului – ceea ce s-ar putea numi „noroc divin”.

Al doilea grup de Ore răspundea de un tip de lege și ordine mai lumească. Acestea erau EUNOMIA, zeița legii și a legislației, DIKÉ, zeița dreptății și ordinii morale (echivalentul roman era JUSTIȚIA) și EIRENE, zeița păcii (PAX la romani).

Moirele

Cele trei moire sau ursitoare, se numeau CLOTHO, LACHESIS și ATROPOS. Se crede că aceste fiice ale lui Nyx stau în jurul roții de tors: Clotho toarce firul care reprezintă viața, Lachesis îl măsoară și Atropos (cea nemiloasă și neîndurătoare, „cea care nu se întoarce”) decide când să taie firul și să scurteze viața.[30] Mi le imaginez ca pe niște cotoroanțe cu obrajii scobiți, îmbrăcate în niște trențe negre, stând cocârjate într-o peșteră și clătinând din cap în timp ce torc, dar mulți sculptori și poeți le-au înfățișat ca pe niște fecioare cu obraji trandafirii, îmbrăcate în robe albe și zâmbind sfioase. Numele lor derivă dintr-un cuvânt care înseamnă „soartă” sau „dat”, în sensul de „ceva ce îți este alocat”. „Nu i-a fost dat să fie iubită” sau „Asta a fost soarta lui: să fie nefericit”, sunt expresii folosite de greci pentru a descrie atribute sau destine împărțite de moire. Chiar și zeii trebuiau să se supună deciziilor nemiloase ale Ursitoarelor.[31]

Kerele

Aceste necrofage, fiice ale lui Nyx, erau spiritele odioase și vorace ale morții violente. La fel ca valkiriile din mitologia germană și scandinavă, ele aleg sufletele războinicilor uciși în luptă. Însă, spre deosebire de aceste zeițe războinice binevoitoare, Kerele nu escortau sufletele eroilor în Valhalla, drept recompensă. Ele zburau de la un cadavru însângerat la altul, sugând cu lăcomie sângele ce curgea din el, apoi, după ce goleau fiecare cadavru până la ultima picătură, îl aruncau peste umăr și treceau la următorul.

Gorgonele

Pontus, zeul mării primordiale, avea de la Gaia un fiu, FORCYS, și o fiică, CETO. Progeniturile celor doi, frate și soră, erau trei surori care trăiau pe o insulă – gorgonele STHENO, EURYALE și MEDUSA. Cu părul în formă de șerpi vii și veninoși, cu o privire pătrunzătoare, zâmbete hidoase, dinți asemenea colților de mistreț, gheare din aramă la mâini și picioare și corpul acoperit de solzi de aur, aceste surori monstruoase aveau o înfățișare înfricoșătoare care făcea să-ți înghețe

sângele în vene. Dar oricine se uita în ochii unei gorgone – fie și numai pentru o fracțiune de secundă – se transforma instantaneu în stană de piatră. Cuvântul pentru această stare este „pietrificat”, care a căpătat sensul de *încremenit* de spaimă.

Spiritele aerului, pământului și apei

Acestea trei nu sunt singurele ființe importante care au ieșit la lumină în această perioadă. Peste tot în lume, în timp ce în jur se dezlănțuia Titanomahia, spiritele naturii și spirite de toate soiurile au început să se înmulțească și să-și revendice sferele lor de suveranitate. Ni le imaginăm fugind să se adăpostească și tremurând pe după tufișuri, în timp ce bolovanii și trăsnetele zboară prin aer, iar pământul se cutremură de violența războiului. Cumva, aceste ființe adesea fragile au supraviețuit și s-au înmulțit, îmbogățind lumea cu frumusețea, devotamentul și farmecul lor.

Probabil, cele mai cunoscute dintre ele sunt NIMFELE, o clasă importantă de zeități feminine minore, împărțite în clanuri sau subspecii, în funcție de habitatele lor. OREADELE locuiau în munți, pe dealuri și în grotele Greciei continentale și pe insulele ei, în timp ce nereidele (la fel ca oceanidele din care se trăgeau) sălășluiau în adâncul mării. NAIADELE, nimfele apelor dulci, se găseau în lacuri și ape curgătoare, sau în stufărișul care le înconjura și pe malurile râurilor. De-a lungul timpului, unele nimfe ale apelor au început să se asocieze cu domenii tot mai distincte. Curând au apărut nimfele PEGAEAE, care aveau grijă de izvoarele naturale, și POTAMEIDELE, care sălășluiau în râuri și în preajma lor.[32] Pe uscat, AULONIADELE păzeau pășunile și crângurile, în timp ce LEIMAKIDELE trăiau în pajiști. Printre spiritele pădurii se numărau DRIADELE, cu aripi ușoare, și HAMADRIADELE, nimfe silvestre, a căror existență era legată de copacii în care locuiau. Când copacul lor murea sau era tăiat, mureau și ele. Nimfele mai specializate ale pădurii populau doar merii sau dafinii. Cu meliadele, nimfele frasinului dătător de mană dulce, ne-am întâlnit deja.

Soarta hamadriadelor arată că nimfele puteau să moară. Ele nu îmbătrâneau niciodată și nu cădeau pradă bolilor, dar nu întotdeauna erau nemuritoare.

Și astfel, în timp ce lumea naturală se maturiza, fremăta și se reproducea în acest prodigios spectacol de bravură, umplându-se cu nemuritori și semizei din ce în ce mai minunați, pământul tremura și se cutremura de violența și oroarea războiului. Dar această proliferare a permis ca, după ce se vor risipi fumul și praful luptei, cei victorioși să guverneze o lume plină de viață, culoare și atmosferă. Triumfătorul Zeus era destinat să moștenească un pământ, un ocean și un cer infinit mai bogate decât cele în care se născuse.

Următoarea mișcare a lui Zeus a fost să se asigure că titanii înfrânți nu se vor mai ridica niciodată să-i amenințe puterea. Cel mai dur și mai violent adversar al său din timpul războiului nu fusese Cronos, ci puternicul și brutalul ATLAS, fiul cel mare al lui Iapetus și al Clymenei.[33] Atlas fusese în mijlocul fiecărei bătălii, îndemnându-i la luptă pe confrații săi titani, strigându-le să mai facă un ultim efort, în timp ce hecatonchirii îi atacau fără cruțare, forțându-i să se dea bătuți. Ca pedeapsă pentru ostilitatea lui, Zeus l-a condamnat să țină veșnic bolta cerească pe umeri. Astfel, a doborât doi iepuri deodată. Predecesorii lui Zeus – Cronos și Uranus – fuseseră nevoiți să consume multă energie pentru a separa cerut de pământ. Dintr-o lovitură, Zeus s-a eliberat de această sarcină epuizantă și a pus-o, la propriu, pe umerii acestui dușman extrem de periculos. Acolo unde se uneau ceea ce vom numi Africa și Europa, titanul s-a încovoiat și a preluat întreaga greutate a cerului asupra lui. Bine proptit în picioare, cu mușchii încordați, trupul său puternic s-a contorsionat din pricina acestui suprem efort chinuitor. Timp de eoni, el a gemut acolo ca un halterofil bulgar. Cu timpul, s-a solidificat, formând Munții Atlas care astăzi țin pe umeri cerul Africii de Nord. Imaginea cu el ghemuit, sforțându-se, se găsea pe primele hărți ale lumii, cărora încă le spunem în onoarea lui „atlase”.[34] De o parte are Mediterana, iar de cealaltă, oceanul numit „Atlantic” – după numele lui –, unde se spune ca ar fi înflorit misteriosul regat insular Atlantis.

În ce-l privește pe Cronos – acel suflet întunecat și nefericit care fusese odinioară Atoatestăpân, tiranul fără inimă și chinuit de gânduri negre, care și-a mâncat propriii copii de teama profeției –, pedeapsa lui, așa cum prezisese castratul său tată Uranus, a fost să cutreiere lumea neîncetat, măsurând eternitatea într-un exil solitar, etern și inexorabil. El trebuia să bifeze fiecare zi, fiecare ceas, fiecare clipă, căci Zeus l-a osândit pe Cronos să numere însuși infinitul. Chiar și astăzi îl vedem pretutindeni, o siluetă sinistră, numai piele și os, cu secera în mână. Primind porecla ieftină și umilitoare de „Bătrânul Tată Timp”, chipul lui palid și tras ne vorbește despre ticăitul necruțător și inevitabil al ceasului cosmic, care conduce totul spre sfârșitul zilelor. Secera se mișcă și taie ca un pendul inexorabil. Tot ce e muritor, din carne și oase, este ca iarba sub tăișul crud al coasei. Îl regăsim pe Cronos în toate lucrurile „cronice” sau „sincronizate”, în „cronometre”, „cronografe” și „cronici”[35]. Această umbră palidă și posomorâtă a titanului înfrânt a primit de la romani numele de SATURN. El se află pe cer între tatăl său, Uranus, și fiul său Jupiter.[36]

Nu toți titanii au fost alungați sau pedepsiți. Față de mulți, Zeus s-a arătat milos și mărinimos, iar pe puținii care fuseseră de partea lui în

timpul războiului i-a copleșit cu favoruri.[37] Prometeu, fratele lui Atlas, a fost primul care a avut clarviziunea de a lupta alături de zei împotriva semenilor săi.[38] Zeus l-a răsplătit cu camaraderia sa, plăcându-i tot mai mult prezența tânărului titan, până într-o zi care va avea consecințe imense pentru omenire, consecințe pe care le resimțim și astăzi. Voi relata curând povestea acestei prietenii cu sfârșit tragic.

Așa cum am mai spus, în timpul războiului, ciclopii îi oferiseră lui Zeus în semn de respect arma cu care este mereu asociat: fulgerul. Frații lor, hecatonchirii, a căror forță extraordinară asigurase victoria, au fost trimiși, ca răsplată, înapoi în Tartar – de data asta nu ca prizonieri, ci ca paznici ai porților spre acele adâncuri imponderabile. Ca recompensă, ciclopii au fost numiți artificierii, armurierii și fierarii personali ai lui Zeus.

Lumea distrusă încă fumega după sălbăticia războiului. Zeus a înțeles că ea trebuie să se vindece și știa că generația lui, al Treilea Ordin de ființe divine, trebuia să se descurce mai bine decât o făcuseră primele două. Venise vremea unei noi ordini, o ordine eliberată de setea de sânge și brutalitatea primară care marcaseră epoca anterioară.

Pentru învingători, prada de război. Ca un CEO care tocmai a încheiat preluarea foarte dificilă a unei companii, Zeus voia să scape de vechea conducere și să-și aducă oamenii lui. El le-a alocat fraților săi câte un domeniu, câte o sferă de responsabilitate divină. Președintele Nemuritorilor își alegea cabinetul.

În ce-l privește, el și-a asumat comanda generală ca lider suprem și împărat, domn al firmamentului, stăpân al vremii și al furtunilor: regele zeilor, Tatăl Cer, Aducătorul-de-Nori. Tunetul și fulgerul erau sub comanda lui. Vulturul și stejarul erau emblemele lui, simboluri – atunci și acum – ale grației aprige și ale forței invincibile. Cuvântul lui era lege, puterea lui formidabil de mare. Dar nu era perfect. Era foarte, *foarte* departe de a fi perfect.

Hestia

Dintre toate zeitățile, Hestia – „prima ce va fi devorată și ultima ce va fi scoasă” – ne este poate cea mai puțin cunoscută, probabil pentru că domeniul pe care Zeus, în înțelepciunea lui, i l-a repartizat a fost vatra. În era noastră mai individualistă, a încălzirii centrale și a camerelor separate pentru fiecare membru al familiei, nu acordăm vatrei importanța pe care i-o dădeau strămoșii noștri, greci sau nu. Totuși, chiar și pentru noi, termenul semnifică puțin mai mult decât un loc de făcut focul – „Vatră” înseamnă și „casă, cămin”. În greaca modernă, la „vatră” se spune *kardia,* care mai înseamnă și inimă. În Grecia antică, conceptul mai larg de „vatră/ cămin” era exprimat de *oikos,* care a supraviețuit astăzi în cuvinte ca „economie” și „ecologie”. Latinescul pentru *vatră* este *focus,* care vorbește de la sine. Este ciudat și minunat că din cuvinte care desemnează un loc de făcut focul, am scos „cardiolog”, „focalizare” și „ecologist”. Sensul esențial de centralitate care le leagă, evidențiază și semnificația deosebită a vetrei la greci și romani, și, prin urmare, importanța Hestiei, divinitatea care o prezidează.

Refuzând ofertele de căsătorie venite din partea altor zei, Hestia și-a trăit viața în castitate. Placidă, mulțumită, bună, ospitalieră și casnică, ea avea tendința de a se ține departe de luptele zilnice pentru putere și de mașinațiile politice ale altor zei.[39] Divinitate modestă, Hestia este de obicei înfățișată într-o rochie lungă, simplă, ținând o flacără într-un bol sau așezată pe un tron simplu, de lemn, cu o pernă

aspră de lână. Grecii aveau obiceiul să se rostească o rugăciune la adresa ei înaintea fiecărei mese.

Romanii, care îi spuneau VESTA, o considerau atât de importantă încât aveau și o școală de preotese dedicată ei, renumitele Fecioare Vestale. Responsabilitatea lor, în afară de a duce o viață în castitate, era să se asigure că flacăra care o simboliza să nu se stingă niciodată. Ele au fost primele păzitoare ale focului sacru.

Vă puteți imagina, deci, că nu există multe povești interesante despre această zeiță blândă și afabilă. Eu știu doar una, pe care am să v-o spun în curând. Normal, ea iese foarte bine din povestea cu pricina.

Loteria

Zeus și-a îndreptat apoi atenția spre frații săi mai întunecați și mai dificili, Hades și Poseidon. Aceștia dăduseră dovadă de egală iscusință, curaj și viclenie în războiul împotriva titanilor, și i s-a părut corect ca ei să tragă la sorți două dintre cele mai importante domenii neatribuite: marea și lumea subterană.

Vă amintiți, Cronos preluase de la Thalassa, Pontus, Oceanos și Tethys controlul asupra tuturor lucrurilor din, de sub și de deasupra mării. Acum, Cronos nu mai era, iar împărăția apelor mării intrase în posesia lui Zeus. Cât despre lumea subterană – care cuprindea Tartarul, misterioasele Pajiști de Asfodel (despre care vom vorbi ceva mai târziu) și întunericul subteran controlat de Erebus –, era timpul ca și aceasta să fie încredințată unei singure zeități guvernatoare, una din generația lui Zeus.

Hades și Poseidon nu se agreau unul pe altul, iar când Zeus duse mâinile la spate și le întinse în față cu pumnii strânși, ezitară. De obicei, când doi frați nu se plac, fiecare dintre ei vrea ce vrea celălalt.

„Oare ce speră Hades să obțină: marea sau infernul?”, se întrebă Poseidon. „Dacă vrea infernul, atunci tot pe ăsta îl vreau și eu, numai ca să-l enervez.”

Hades gândea cam tot așa. „Indiferent ce aleg”, își spuse în sinea lui, „o să urlu triumfător, numai ca să-l oftic pe imbecilul ăla de Poseidon”

În pumnii întinși ai lui Zeus se ascundea câte o piatră prețioasă: un safir albastru ca marea într-unul și o bucată de ambră neagră ca Erebus în celălalt. Poseidon făcu un mic dans de bucurie când atinse dosul mâinii drepte a lui Zeus și o văzu deschizându-se pentru a da la iveală safirul albastru scânteietor.

— Oceanele sunt ale mele! răcni el.

— Asta înseamnă că… *Ura*! strigă Hades, făcând un gest energic cu pumnul strâns. Asta înseamnă că infernul e al meu. Ha-ha!

În sinea lui era dezgustat. Zeii sunt ca niște copii.

Era ultima oară când Hades a fost văzut zâmbind. Din acel moment, l-a părăsit orice urmă de veselie sau simț al umorului. Poate că îndatoririle de Stăpân al Tărâmului Subteran i-au consumat treptat orice elan tineresc sau voioșie pe care le-a avut odinioară.

A coborât în adâncurile pământului pentru a-și clădi regatul. Deși numele său va fi mereu asociat cu moartea și viața de apoi, iar infernul (care îi poartă numele) cu durerea, pedeapsa și suferința veșnică, Hades mai simbolizează bogăția și opulența. Pietrele și metalele prețioase care se extrag din adâncul pământului, neprețuitele recolte de cereale, legume și flori care germinează în pământ, toate ne amintesc faptul că, din descompunere și moarte, răsar viața, belșugul și bogăția. Romanii îi spuneau PLUTO, iar cuvinte ca „plutocrat” și „plutoniu” ne vorbesc despre această opulență și putere.[40]

Sub autoritatea lui Hades intrau Erebus, Nyx și fiul lor, Thanatos (Moartea însăși). Existau și zeități ale unor râuri care, prea întunecate și terifiante ca să curgă în aer liber, își croiau drum prin această lume a umbrelor. Principalul era Styx (ura), fiică a lui Tethys și Oceanos, ale cărei nume și atribute „infernale” sunt evocate și astăzi de câte ori vrem să descriem ceva întunecat, amenințător și sumbru, ceva negru ca iadul și sinistru. În ea se vărsau FLEGETHON, râul de foc, ACHERON, râul tristeții, LETHE, râul uitării, și COCYTUS, râul plângerii. Fratele lui Styx, Charon, a fost numit luntraș, și deocamdată aștepta, proptit în prăjina lui, pe malurile Styxului. El visase că într-o zi vor veni suflete cu miile pe malurile râului și-i vor plăti un preț pentru a-i transporta dincolo. Nu mai avea mult de așteptat.

Hades le-a găsit loc și Furiilor – Eriniile născute pe pământ – să trăiască în cel mai întunecat loc al regatului său. De-acolo, cele trei puteau zbura în toate colțurile lumii pentru a se răzbuna pe păcătoșii ale căror crime erau suficient de odioase pentru a fi demne de atenția lor violentă.

Mai târziu, Hades și-a luat un animal de companie, un câine gigantic, cu trei capete și coadă de șarpe, odraslă a acelor copii monstruoși ai Gaiei și Tartarului – Echidna și Typhon. Îl chema KERBEROS (deși răspundea și la numele roman CERBERUS). El a fost câinele originar al iadului, temutul și neobositul câine de pază, gardian al infernului.

La Lerna, un lac care putea fi folosit ca una dintre intrările în infern, Hades a postat-o pe HYDRA, alt copil al lui Tartar și al Gaiei. Am vorbit mai devreme despre mutațiile înfiorătoare care se puteau produce când se împerecheau doi monștri, iar diferența dintre Cerberus și sora lui, Hydra, este un exemplu frapant. Pe de o parte, un câine cu trei capete suficient de ușor de dirijat și cu o elegantă coadă de șarpe; pe de altă parte, sora lui, o fiară acvatică cu multe capete și

aproape imposibil de ucis. Dacă îi tăiai un cap, în locul lui creșteau alte zece.

În ciuda acestor atrocități zoologice, Hades era deocamdată un loc liniștit, guvernat de un singur zeu care n-avea mare lucru de făcut. Pentru ca iadul să aibă o ocupație, este nevoie de ființe muritoare. De creaturi care mor. Așa că, deocamdată, îl vom lăsa pe Pluto așezat pe tronul său infernal și rece, rumegându-și gândurile – ostil, înghețat și îndepărtat ca planeta care îi poartă numele[41] – și blestemând în sinea lui norocul prin care stăpânirea asupra mărilor ajunsese la odiosul său frate.

Poseidon

În comparație cu Hades, Poseidon era un zeu foarte diferit. Putea fi la fel de agresiv, furtunos, vanitos, capricios, inconsecvent, neliniștit, nemilos și de neînțeles ca oceanele pe care le stăpânea. Dar putea fi și loial și recunoscător. Asemenea fraților și unora dintre surorile lui, era capabil să manifeste un apetit sexual nestăpânit, o iubire spirituală profundă și toată gama de sentimente dintre cele două. Ca orice zeu, era însetat de admirație, sacrificiu, obediență și adorație. Odată devenit prietenul tău, rămânea prietenul tău pentru totdeauna. Odată devenit dușmanul tău, rămânea dușmanul tău pentru totdeauna. Și ambiția lui nu se limita la ofrande arse, libații și rugăciuni. Întotdeauna se uita cu un ochi atent și avid la fratele său cel mic, cel care acum își zicea „cel mare” și „rege”. În caz că marele Zeus avea să facă prea multe greșeli, Poseidon avea să fie gata să-l răstoarne de pe tron.

Ciclopii, așa cum făuriseră fulgerele pentru Zeus, au creat acum o armă formidabilă pentru Poseidon: tridentul. Acest uriaș harpon cu trei vârfuri putea fi folosit pentru a stârni valuri mareice și vârtejuri, și pentru a produce cutremure de pământ, ceea ce i-a adus lui Poseidon porecla „Cel ce zguduie pământul”. Pasiunea pentru sora lui, Demetra, l-a determinat să inventeze calul pentru a o impresiona și a-i face pe plac. Apoi și-a pierdut pasiunea pentru Demetra, dar calul a rămas veșnic sacru pentru el.

Pe fundul a ceea ce azi numim Marea Egee, Poseidon a construit un imens palat de coral și perle, în care s-a instalat împreună cu consoarta lui, AMFITRITE, fiica lui Nereus și Doris, sau (spun unii) a lui Oceanos și Tethys. Ca dar de nuntă, Poseidon i-a adus Amfitritei primul delfin. Ea i-a născut un fiu, pe TRITON, un fel de sirenă mascul, înfățișat de obicei sprijinindu-se în coadă și suflând, cu obrajii umflați, într-o goarnă făcută dintr-o cochilie imensă. Amfitrite, dacă e să fim sinceri, trebuie să fi fost cam insipidă, deoarece apare în puține povești cât de cât interesante. Poseidon își petrecea aproape tot timpul alergând după un număr extrem de obositor de fete frumoase și băieți

frumoși, făcând cu fetele un număr și mai mare de monștri, semizei și eroi umani – Percy Jackson și Tezeu, pentru a aminti doar doi dintre ei.

Omologul roman al lui Poseidon era NEPTUN, a cărui uriașă planetă este înconjurată de mai multe luni, printre care Thalassa, Triton, Naiada[42] și Proteus[43].

Demetra

Dintre copiii lui Cronos, următoarea care și-a primit porția de îndatoriri divine a fost Demetra. Cu părul de culoarea grâului copt, cu pielea ca laptele și ochii mai albaștri decât albăstrelele, era incredibil de frumoasă, un vis, ca toate zeițele, poate mai puțin frumoasă decât… ei bine, cine era cea mai frumoasă zeiță se va dovedi a fi cea mai controversată, spinoasă și, finalmente, catastrofală problemă pe care a ridicat-o vreodată cineva.

Atât de frumoasă era Demetra încât atrăgea atenția nedorită a fraților ei, Zeus și Poseidon. Ca să-l evite pe Poseidon, ea s-a transformat într-o iapă și, ca s-o urmărească, el s-a transformat într-un armăsar. Fructul acelei împreunări a fost un mânz, ARION, care a devenit un cal nemuritor înzestrat cu darul magic al vorbirii.[44] Cu Zeus a avut o fiică, PERSEFONA, a cărei poveste vine mai târziu.

Zeus i-a încredințat Demetrei responsabilitatea recoltelor și, odată cu ea, suveranitatea asupra culturilor, rodniciei și anotimpurilor. Numele ei roman era CERES, din care derivă cuvântul „cereale”.[45]

Ca și Hestia, Demetra se numără printre divinitățile a căror personalitate nu este foarte clar conturată astăzi în mințile noastre, comparativ cu alți membri ai pasionalei și carismaticei sale familii. Dar, ca în cazul Hestiei, domeniul ei era de o importanță capitală pentru greci; altarele și cultele dedicate ei au durat mai mult decât cele consacrate zeilor cu un farmec mai superficial. Singura mare poveste dedicată Demetrei, fiicei sale și zeului Hades, este pe cât de frumoasă, pe atât de tragică, profundă și adevărată.

Hera

Hera a ieșit penultima din Rhea.[46] Printre etichetele care încă i se aplică și care ar fi scos-o din sărite, se numără „mândră”, „arogantă”, „geloasă”, „semeață” și „răzbunătoare”. În artă și, în general, când vine vorba de ea, i se pun adesea în seamă alte trei epitete deranjante și nedemne: statuară, rubensiană și – grație apelativului ei roman – junoniană.

Soarta și posteritatea n-au fost blânde cu regina cerurilor. Spre deosebire de Afrodita sau Gaia, ea nu are o planetă cu numele ei[47], și trebuie să ducă povara unei reputații care o portretizează ca fiind mai degrabă reactivă decât activă – mereu reactivă la infidelitățile și

aventurile soțului și fratelui ei, Zeus.

Este ușor să o catalogăm pe Hera drept o tirană plictisitoare – geloasă și bănuitoare, tunând și fulgerând ca o nevastă cicălitoare și nesuferită (ți-o și imaginezi aruncând cu vase de porțelan în servitorii ei incapabili), gata să se răzbune pe nimfele și muritoarele care nu i-au făcut pe plac, nu au ars destule animale pe altarele ei sau, cel mai grav dintre toate, au comis greșeala fatală de a se împreuna cu Zeus (că s-a întâmplat cu voia sau fără voia lor, ea nu le-a iertat niciodată și era capabilă să poarte ranchiună mai multe vieți la rând). Dar, deși era ambițioasă, snoabă, protectoare a ierarhiei într-un mod conservator, intolerantă cu stilul și originalitatea – arhetipul mătușii din literatură și al diavoliței din cinematografie –, Hera nu a fost niciodată o ființă plictisitoare.[48] Forța și hotărârea cu care făcea față unui zeu care putea s-o spulbere cu un fulger demonstrează încrederea și curajul ei.

Mie îmi este foarte dragă și, cu toate că sunt sigur că în prezența ei m-aș bâlbâi, aș roși și aș înghiți cu noduri, Hera găsește în mine un admirator devotat. Ea le-a dat zeilor solemnitate, greutate și darul incomensurabil care la romani se cheamă *auctoritis*. Dacă asta o face să pară o persoană care strică bucuria altora, ei bine, uneori trebuie să mai chemi copiii de la joacă și să-i bagi în casă. Specialitatea ei era căsătoria; animalele asociate cu ea erau păunul și vaca.

În timpul războiului împotriva titanilor, ea și Zeus au devenit un cuplu firesc, iar el a înțeles că era singura care avea suficientă prezență, demnitate și autoritate pentru a-i fi consoartă și a-i dărui noi zei.

Deși deborda de tensiuni, neliniște și neîncredere, căsnicia lor a fost totuși formidabilă.

O casă nouă

Ambiția lui Zeus de a începe o nouă eră, o nouă reașezare a cosmosului, presupunea mai mult decât simpla distribuire a puterilor și zonelor de competență între frați și surori. Zeus avea în minte ceva mult mai luminat și mai bazat pe rațiune decât tiraniile brutale și sângeroase de până atunci.

El își imagina o adunare de doisprezece zei importanți – un *dodecatheon,* cum i-a zis el în grecește.[49] Până acum, am cunoscut șase dintre ei, copiii lui Cronos și ai Rheei. Mai era o zeiță la care putea să apeleze, desigur, una mai în vârstă decât oricare dintre ei: Afrodita, cea născută din spuma mării. În momentul când a izbucnit Titanomahia, Zeus a luat-o pe Afrodita din Cipru, știind că ea ar fi un trofeu valoros dacă era răpită, răscumpărată sau racolată de titani. În ultimii zece ani, ea a trăit liniștită printre ei și, astfel, numărul zeilor a ajuns acum la șapte.[50]

Așa cum titanii făcuseră din Muntele Othrys reședința lor, tot așa Zeus și-a ales drept cartier general Muntele Olimp, cel mai înalt munte din Grecia. El și zeii săi vor deveni cunoscuți sub numele de OLIMPIENI și ei vor guverna lumea așa cum nicio divinitate n-a mai făcut-o până atunci sau după.

Pipernicitul

Când zeii s-au mutat în Olimp, Hera era însărcinată. Nici că putea fi mai fericită de-atât. Ambiția ei era să-i dăruiască lui Zeus copii atât de maiestuoși, puternici și frumoși, încât locul ei ca regină a Cerului să fie asigurat pentru eternitate. Știa că lui Zeus îi cam umblau ochișorii, dar era hotărâtă să nu lase să-i umble și alte părți. Mai întâi, îl va naște pe cel mai mare dintre zei, un băiat pe care îl va numi HEFAISTOS, apoi Zeus se va căsători cu ea așa cum se cuvine și se va supune pentru totdeauna voinței ei. Acesta era planul. Însă planurile nemuritorilor, ca și planurile muritorilor, se supun festelor pline de cruzime ale lui Moros.

Când i-a venit sorocul, Hera s-a întins pe jos și l-a născut pe Hefaistos. Spre groaza ei, copilul s-a dovedit a fi atât de tuciuriu, urât și pirpiriu încât, după ce l-a privit dezgustată, l-a luat și l-a aruncat de-a berbeleacul de pe munte. Ceilalți zei au văzut copilul care plângea, izbindu-se de o stâncă, apoi dispărând în mare. A urmat o liniște sinistră.

Vom afla foarte curând ce s-a întâmplat cu Hefaistos, dar deocamdată să rămânem pe muntele Olimp, unde Hera a rămas din nou însărcinată cu Zeus. De data asta, s-a ocupat cu mare grijă de ea, consumând alimente sănătoase și făcând exerciții ușoare, dar regulate, respectând toate preceptele și practicile agreate pentru perioada de sarcină și parturiție (naștere). Voia un fiu *strașnic,* nu un pipernicit bun de lepădat.

E război

La timpul potrivit, iată că Hera a născut copilul frumos, puternic și viguros pe care atât de mult și-l dorise.

ARES, pentru că așa l-au botezat, a fost de la început un băiat agresiv, violent și tot timpul pus pe harță. Se lua la ceartă cu toată lumea și nu se gândea decât la încleștarea armelor și la cai, la care de război, sulițe și arte marțiale. Era normal ca Zeus, care nu l-a plăcut de la bun început, să-l numească zeul războiului.

Ares – MARTE la romani – era, desigur, lipsit de inteligență, monumental de obtuz și lipsit de imaginație căci, așa cum știm cu toții, războiul e o prostie. Cu toate acestea, până și Zeus a recunoscut, deși nu cu dragă inimă, că era și el necesar Olimpului. O fi războiul o prostie, dar este și inevitabil, și uneori – îndrăznește cineva să spună?

– necesar.

Când Ares a devenit rapid bărbat în toată firea, iată că s-a simțit irezistibil atras de Afrodita – care zei nu se simțeau? Mai surprinzător, poate, este faptul că și ea era la fel de atrasă de el. Îl iubea chiar; brutalitatea și forța lui făceau să vibreze o coardă profundă din ea. El, la rândul lui, a ajuns să o iubească, în măsura în care o brută violentă era capabilă de emoție. Dragostea și războiul, Venus și Marte, între ele a existat întotdeauna o puternică afinitate. Nimeni nu știe prea bine de ce, dar s-au făcut mulți bani în încercarea de a găsi un răspuns.

Tronul fermecat

Pentru a-și consolida statutul de regină a cerului unanim recunoscută și de consoartă incontestabilă a lui Zeus, Hera a simțit nevoia să instituie o sărbătoare nupțială, o ceremonie publică fastuoasă care s-o lege definitiv de Zeus prin căsătorie.

Impulsurile gemene ale Herei, simțul proprietății și ambiția, motivau aproape tot ce făcea ea. Se bucurase să vadă că fiul ei se îndrăgostise de Afrodita, însă nu avea încredere în zeiță. Dacă Afrodita era de acord să facă un legământ public cu Ares, așa cum Zeus avea să facă cu Hera, atunci totul ar fi căpătat un caracter obligatoriu și oficial, pecetluind triumful ei. Prin urmare, prima nuntă din lume avea să celebreze două căsătorii.

S-a stabilit data și s-au trimis invitațiile. Au început să sosească și darurile, cel mai spectaculos dintre ele, toți au fost de acord, fiind un magnific scaun de aur destinat Herei. Niciodată nu se mai văzuse așa o minunăție. Indiferent cine era expeditorul anonim, se vedea treaba că avea cele mai rafinate gusturi, a declarat Hera. Zâmbind satisfăcută, se așeză încet pe tron. Imediat, brațele acestuia prinseră viață și se desfăcură brusc, prinzând-o într-o strânsă îmbrățișare. Oricât se luptă, nu reuși să scape, căci brațele jilțului se închiseseră în jurul ei, iar ea fu prinsă ca într-o capcană. Țipetele erau înfricoșătoare.

Șchiopul

Există numai îndoieli, păreri divergente și speculații în legătură cu ce s-a întâmplat cu Hefaistos după ce a fost aruncat din ceruri. Unii spun că de prunc a avut grijă oceanida Eurynome și titanida Tethys, mama lui Eurynome, ori poate THETIS, o nereidă (fiică a lui Nereus și Doris) care avea să-l nască pe AHILE mulți ani mai târziu. Se pare, totuși, că Hefaistos a crescut pe insula Lemnos, unde a învățat să prelucreze metalul și să făurească obiecte complicate, rafinate. Curând a dovedit un talent remarcabil în confecționarea obiectelor utile, ornamentale sau chiar magice, care – combinat cu forța lui în mânuirea foalelor și vizibila imunitate la căldura imensă a forjelor care îți pârlesc pielea – făcea din el cel mai iscusit dintre fierari.

Când se rostogolise de pe muntele Olimp, își beteșugise un picior și rămăsese cu un șchiopătat. Cu mersul său ciudat, cu trăsăturile ușor diforme și buclele negre dezordonate, era o apariție care te speria. Ulterior, a devenit totuși faimos pentru că era loial, bun, jovial și avea un temperament echilibrat. Mitologia greacă abundă de copii mici aruncați în sălbăticie sau abandonați să moară în vârf de munte, fie pentru că o profeție zicea că într-o zi vor aduce nenorocire asupra părinților, tribului sau orașului lor, fie pentru că erau considerați blestemați, urâți sau diformi. Se pare că acești surghiuniți au reușit întotdeauna să supraviețuiască și să se întoarcă pentru a îndeplini profeția sau a-și revendica dreptul din naștere.

Hefaistos dorea să se întoarcă pe Muntele Olimp, pentru că știa că era casa lui de drept, dar mai știa că nu putea s-o facă în condiții normale, fără amărăciune, ci numai dacă își îngăduia un act de răzbunare ponderată, care să dovedească forța sa de caracter, dreptul său la divinitate, și să fie cartea sa de vizită în ceruri.

Așadar, în timp ce Hefaistos învăța meserie și mânuia foalele, mintea lui ageră și ingenioasă ticluia planul pe care degetele lui iuți și dibace îl vor transforma într-o realitate surprinzătoare.

Mâna Afroditei

Prizonieră pe tronul de aur, Hera urla de furie și frustrare. Nici puterea ei, nici cea a lui Zeus nu reușiseră să o elibereze de acest blestem. Cum putea ea să mai invite lumea nemuritorilor la petrecere, dacă stătea imobilizată ca un criminal cu mâinile prinse în butuci? Ar fi grotesc și nedemn. Ar râde lumea de ea. Ce vrăjitorie era la mijloc? Cine îi făcuse una ca asta? Cum putea să se elibereze din această vrajă?

Nefericitul Zeus, mitraliat cu rafale de țipete, întrebări și lamentări, căută ajutor la ceilalți zei. Oricine reușea s-o elibereze pe Hera, anunță el, va primi mâna Afroditei, cel mai mare premiu matrimonial care a existat vreodată.

Ares își manifestă zgomotos nemulțumirea față de acest decret imperativ. Nu s-a înțeles că *el* se va căsători cu Afrodita?

— Stai liniștit, îi spuse Zeus. Tu ești mai puternic decât toți ceilalți zei la un loc. Căsătoria ta este în siguranță.

Și Afrodita era încrezătoare și își împinse iubitul în față cu vorbe încurajatoare. Dar toate opintelile, loviturile cu piciorul și înjurăturile lui Ares nu avură nici cel mai mic efect. Dimpotrivă, cu cât se sforța mai tare, cu atât mai strâns o țineau brațele tronului pe Hera. Poseidon (deși o avea deja consoartă pe Amphitrite) făcu și el o încercare voinicească, dar care de asemenea nu avu niciun rezultat. Chiar și Hades se ridică din infern pentru a încerca s-o elibereze pe Hera din această situație care era din ce în ce mai jenantă. În zadar.

În timp ce însuși Zeus trăgea disperat și inutil de brațele tronului, îndurând și mai multe insulte din partea furioasei și umilitei Hera, din toată această hărmălaie se auzi cineva tușind politicos, dar insistent. Zeii adunați acolo se întoarseră să vadă cine era.

În marea sală a cerului, cu un zâmbet blajin pe chipul deformat, stătea Hefaistos.

— Bună, mamă, spuse el. Care e problema?

— Hefaistos!

El înaintă șchiopătând.

— Am înțeles că se oferă și o recompensă…

Afrodita privi în pământ, mușcându-și buza. Ares bombăni amenințător și dădu să înainteze, dar Zeus îl ținu pe loc. Ceilalți zei se dădură la o parte pentru a lăsa această creatură mică și urâtă să treacă șontâcăind printre ei până la locul unde Hera era ținută prizonieră pe tronul de aur. La o singură atingere a degetelor lui, brațele tronului de aur se deschiseră, eliberând-o pe Hera.[51] Ea se ridică în picioare, își aranjă rochia lungă și își îndreptă ținuta ca și cum voia să le spună celorlalți că întreaga situație fusese sub control în tot acest timp. Afroditei îi pieri culoarea din obraji. Nu se poate!

Era un moment de dulce răzbunare pentru Hefaistos, însă el, fiind în esență un suflet bun, se abținu să jubileze. În ciuda – sau poate datorită – dureroasei respingeri pe care o îndurase toată viața, era motivat nu de furie sau resentimente, ci numai de dorința de a-i mulțumi pe ceilalți, de a se face util și de a le aduce bucurie. Știa că este urât și știa că Afrodita nu-l iubea. Știa că dacă își revendica premiul, ea îl va trăda și se va strecura adesea în patul fratelui său Ares. Dar el se bucura că se întorsese acasă.

În ce-o privește pe Hera, în loc să recunoască faptul că i se plătise pentru trădarea crudă și nefirească a instinctului matern, păstră o liniște glacială și demnă. În taină, partea bună din ea era foarte mândră de fiul ei cel mare și, cu timpul, a început să țină la el cu adevărat, la fel ca întreg Olimpul.

Hefaistos le va aduce daruri Afroditei și tuturor zeilor și se va dovedi un membru de nădejde al grupului celor doisprezece. El a primit o vale întreagă din munte unde să-și facă propria fierărie. Aceasta avea să devină cel mai mare și mai productiv atelier din lume. Ca ajutoare și-a ales ciclopii, ei înșiși maeștri artizani de cel mai înalt rang, așa cum am văzut. Tot ce încă nu știa Hefaistos să facă, aceștia puteau să-l învețe și, împreună, lucrând după proiectele lui, vor crea obiecte remarcabile care vor schimba lumea.

Hefaistos, zeul focului, al fierarilor, meșteșugarilor, sculptorilor și metalurgiștilor – se întorsese acasă. Numele său roman este VULCAN și se regăsește în vulcani și în cauciucul vulcanizat.[52]

Acum s-au trimis noi invitații la nunta lui Zeus și a Herei, modificate în grabă pentru a include și căsătoria dintre Afrodita și Hefaistos. Toți cei chemați la dubla nuntă au acceptat cu mare bucurie. Așa ceva nu se mai văzuse niciodată în toată creația, dar nici creația nu mai cunoscuse o zeiță ca Hera, cu extraordinarul ei simț al proprietății și cu atâta pasiune pentru ordine, solemnități și onoare familială.

Săptămâni la rând, nimfele copacilor, râurilor, brizelor, munților și oceanelor n-au vorbit despre altceva decât despre nuntă. Și spiritele pădurii – faunii cei lascivi, precum și driadele și hamadriadele din scoarța dură a copacilor – porniră spre Olimp din fiecare pădure, crâng și dumbravă. În cinstea nunții sale, Zeus merse până acolo încât îi grație și îi eliberă pe câțiva dintre titani. Nu pe Atlas, desigur, nici pe îndelung exilatul Cronos, ci pe cei mai puțin violenți și periculoși, printre care Iapetus și Hyperion.

Pentru a condimenta evenimentul deja așteptat cu frenezie, Zeus lansă o provocare: cine va inventa cel mai bun și mai original fel de mâncare pentru nuntă, va putea să-i ceară orice favoare. Nemuritorii cei mai neînsemnați și animalele cele mai mărunte înnebuniră de bucurie în fața unei asemenea șanse de a ieși la rampă. Șoareci, broaște, șopârle, urși, castori și păsări născociră rețete pe care să le aducă în fața lui Zeus și a Herei. Erau acolo prăjituri, chifle, biscuiți, supe, terine din piele de țipar, budinci din mușchi de copac și mucegai. Toate felurile de mâncare dulci, sărate, amare, acre și picante au fost așezate pe măsuțe din lemn spre a fi judecate de regele și regina zeilor.

Dar mai întâi au avut loc căsătoriile. S-au căsătorit Afrodita și Hefaistos, apoi Hera și Zeus. Ceremonia a fost condusă cu o încântătoare simplitate de către Hestia, care îi unse pe fiecare dintre cei patru cu uleiuri aromatice, învăluindu-i cu fum parfumat și intonând încet imnuri dedicate vieții împreună, respectului și ajutorului reciproc. Rudele și invitații stăteau și se uitau, mulți dintre ei suspinând și clipind ca să-și rețină lacrimile. Un faun care, din lipsă de tact, făcu greșeala să declare printre lacrimile ce-l înecau, că Afrodita și Hefaistos făceau un cuplu superb, se alese imediat cu un șut violent în fund și o privire fioroasă din partea lui Ares.

Odată încheiată ceremonia oficială, venise timpul să se afle câștigătorul marii competiții culinare. Zeus și Hera se plimbau încet în sus și-n jos printre feluritele antreuri, mirosind, pipăind, gustând, sorbind și lingându-și degetele, ca doi gastronomi profesioniști. Concurenții din spatele meselor își țineau respirația. Când Zeus clătină din cap aprobator în fața unui jeleu tremurător cu nuci, cărăbuși și hibiscus, creatorul său, o tânără egretă pe nume Margaret, scoase un țipăt de emoție și leșină.

Dar nu al ei a fost premiul. Câștigătoare a fost propunerea aparent modestă a unei mici creaturi timide pe nume MELISSA. Ea le oferi zeilor o amforă foarte mică umplută aproape până sus cu o substanță vâscoasă și lipicioasă, de culoarea ambrei.

— Ah, da, spuse Zeus, înmuind degetul în ea și clătinând din cap aprobator, cu un aer de cunoscător. Rășină de pin.[53]

Dar în micul vas nu era rășină de pin, ci cu totul altceva. Ceva nou. Ceva cleios, dar nu gras, vâscos, dar nu gros, dulce, dar nu siropos, și cu o aromă care înnebunea simțurile de plăcere. Melissa îi zicea „miere". Când Hera luă o lingură din ea, avu impresia că în gură îi dansa și-i fredona parfumul celor mai frumoase flori sălbatice și plante montane. Zeus linse dosul lingurii și scoase un *hm*! de încântare. Soțul și soția se uitară unul la altul, clătinând din cap. Nu mai era nevoie de alte consultări.

— Ăă… ștacheta a fost… ăă… foarte sus anul acesta, spuse Zeus. Felicitări tuturor. Dar Regina Hera și cu mine am decis. Această… ah… *miere* câștigă locul întâi.

Celelalte creaturi, încercând să-și ascundă dezamăgirea, arborară niște expresii senine de bună-dispoziție și, adunându-se într-un semicerc mare, se uitară la Melissa care ieși glonț în față spre a-și revendica premiul: o dorință pe care însuși regele zeilor urma să i-o îndeplinească.

Melissa era foarte mică și părea și mai mică în momentul când se apropie de podiumul câștigătorului. Ea zbură (pentru că putea să zboare, deși părea prea mare și greoaie în anumite zone ale corpului unde n-ar fi trebuit să fie) cât îndrăzni de aproape de fața lui Zeus și îi zumzăi următoarele cuvinte:

— Stăpâne prea temut, mă bucur că v-a plăcut delicatesa mea, dar vreau să vă spun că este extraordinar de greu de făcut. Trebuie să zbor din floare în floare ca să adun nectarul ascuns adânc în miezul lor. Doar o cantitate foarte mică poate fi extrasă și transportată. Toată ziua, atât cât Aether îmi dă lumină ca să pot vedea, trebuie să sorb, să caut și să mă întorc la cuib, să sorb, să caut și să mă întorc la cuib, parcurgând adesea distanțe foarte mari. Chiar și atunci, la sfârșitul zilei, reușesc să strâng o cantitate extrem de mică de nectar pe care să-l transform – folosind metoda mea secretă – în creația dulce care v-a plăcut atât de mult. Numai amfora aceea mică pe care o țineți în mâinile voastre mi-a luat patru săptămâni și jumătate ca s-o umplu, deci vă dați seama că este o treabă extrem de laborioasă. Mirosul mierii este atât de intens, atât de seducător și de irezistibil, că mulți vin să-mi atace cuibul. O fac fără nicio teamă, căci eu sunt mică și nu pot decât să bâzâi furioasă la ei ca să plece. Imaginați-vă, munca mea dintr-o săptămână întreagă se poate pierde cu o singură labă dată de o nevăstuică sau o limbă dată de un pui de urs. Îngăduiți-mi să am o

armă, Maria Ta. Scorpionului, care nu produce nimic de mâncat, i-ați dat un ac mortal, iar șarpelui, care nu face decât să stea tolănit la soare toată ziua, i-ați dat o mușcătură veninoasă. Dați-mi și mie, Mărite Zeus, o astfel de armă. Una fatală, care să omoare pe oricine îndrăznește să-mi fure prețiosul stoc de miere.

Sprâncenele lui Zeus se strânseră într-o încruntătură tristă și uluită. În cer se auzi un uruit de tunet și nori negri începură să se îngrămădească și să se învolbureze deasupra. Animalele nu mai aveau astâmpăr, văzând alarmate că lumina păli și rafale nervoase de vânt zbiceau fețele de masă festive și înfoiau rochiile sclipitoare ale zeițelor.

Zeus, ca mai toate ființele importante și ocupate, nu avea răbdare să asculte pe cineva cum se victimizează. Gâgâlicea asta penibilă și sperioasă îi cerea un ac mortal? Ei, las' c-o să-i arate el.

— Insectă prăpădită! tună el. Cum îndrăznești să-mi ceri un premiu atât de monstruos? Un talent ca al tău ar trebui împărtășit cu ceilalți, nu păstrat cu egoism doar pentru tine. Nu doar că n-o să accept ce mi-ai cerut…

Melissa îl întrerupse cu un bâzâit ascuțit de nemulțumire:

— Dar ați promis!

Întreaga adunare scoase o exclamație de stupoare. Chiar îndrăznise să-l întrerupă pe Zeus și să-i pună la îndoială onoarea?

— Pardon, dar cred că-ți amintești că eu am anunțat, mormăi zeul cu un calm glacial mult mai terifiant decât o izbucnire de mânie, că acela care va câștiga poate *să ceară* orice favoare. Eu n-am promis niciodată s-o și îndeplinesc.

Melissei i se pleoștiră aripile de dezamăgire.[54]

— Cu toate astea, spuse Zeus ridicând o mână, de-aici înainte strânsul mierii va fi mai ușor pentru tine căci, din porunca mea, nu vei mai trudi singură. Vei fi regina unei întregi colonii, a unui roi de supuși eficienți. Mai mult decât atât, *am să-ți dau* un ac dureros și fatal.

Aripile Melissei se ridicară înviorate.

— Dar, continuă Zeus, deși va produce o durere ascuțită celui pe care îl vei înțepa, *ție* și semenelor tale vă va aduce moartea. Așa să fie.

Încă un uruit de tunet și cerul începu să se însenineze. În acel moment, Melissa simți o mișcare ciudată în interiorul ei. Privi în jos și văzu că din capătul abdomenului îi ieșea ceva lung, subțire și ascuțit ca o suliță. Era un țep cu vârful ascuțit ca un ac, dar care se termina cu un cârlig teribil și periculos. Cu o zvâcnire grabnică, un zumzet și un ultim bâzâit tânguios, își luă zborul și plecă.

Meliss înseamnă albină în limba greacă și, într-adevăr, înțepătura ei este o armă suicidară la care recurge în ultimă instanță. Dacă ar încerca să zboare după ce cârligul s-a fixat în pielea străpunsă a

victimei, o albină și-ar smulge toate măruntaiele din ea în efortul de a se elibera. Viespea, care este mult mai puțin folositoare și mai puțin harnică, nu are acest cârlig și poate administra câte înțepături dorește, fără niciun risc pentru ea. Însă viespile, așa enervante cum sunt ele, nu au avut pretenții îndrăznețe și egoiste de la zei.

De asemenea, este adevărat că știința numește ordinul insectelor din care face parte albina *Hymenoptera,* care în limba greacă înseamnă „aripi de nuntă”

Hrana zeilor

Poate că nu doar din furie și nerăbdare a pedepsit-o cu atâta severitate Zeus pe Melissa, a cărei miere era extraordinar de delicioasă. Poate că și din calcul politic. Întreaga lume a nemuritorilor adunați acolo asistase la acel moment. Pentru ei fusese o lecție a neînduplecării din partea regelui zeilor.

Tăcerea ce se așternuse peste nuntași era sumbră și amenințătoare ca norii de furtună ce se adunaseră pe cer mai devreme. Zeus ridică amfora cu miere sus, deasupra capului.

— Pentru regina și iubita mea soție, binecuvântez această amforă. Niciodată nu se va goli. Ne va hrăni veșnic. Cine va gusta din mierea ei, nu va îmbătrâni și nu va muri vreodată. Va fi hrana zeilor și, amestecată cu suc de fructe, va fi licoarea zeilor.

Răsunară strigăte de bucurie, deasupra zburară porumbei, norii și liniștea se risipiră. Muzele Calliope, Euterpe și Terpsihora pășiră în față și aplaudară. Cânta muzica, se intonau imnuri de laudă și începea dansul. Multe farfurii au fost sparte în extaz, tradiție care continuă și în ziua de azi, de fiecare dată când grecii se adună să mănânce, să sărbătorească și să câștige banii turiștilor.

Cuvântul grecesc pentru „nemuritor” este *ambrotos,* iar pentru „nemurire” este AMBROZIA, care a devenit numele mierii binecuvântate. În formă de băutură fermentată, un fel de mied, i se spunea NECTAR, în cinstea florilor al căror dulce dar era.

Zeus nu-i cuminte

Herei i se umplea paharul: la propriu, în clipa de față, căci o naiadă atentă îi umplea pocalul cu nectar până sus de tot, dar și în sens figurativ. Primul ei născut făcuse o căsătorie strălucită, iar Zeus îi jurase fidelitate și credință în fața tuturor celor care contau pe lumea asta.

Ea nu băgă de seamă că, până și acum, nesățiosul ei stăpân privea cu ochi lascivi dansul lui LETO, o nimfă preafrumoasă din insula Kos.[55] Leto era fiica titanilor Phoebe și Coeus, ei înșiși recunoscători beneficiari ai recentei amnistii acordate de Zeus și prezenți la sărbătoare.

O voce susură în urechea lui Zeus.

— Te gândești că verișoara mea Leto îți datorează viața și, deci, ar trebui să fie dispusă să împartă patul cu tine.

Zeus ridică privirea și se uită în ochii plini de umor și înțelepciune ai guvernantei sale, Metis, oceanida care n-avea egal în inteligență, perspicacitate și intuiție. Metis, pe care Zeus încă o iubea și care era sigur că îl iubește. Sângele lui, deja încălzit de nectar și ambrozie, fusese încins de dans și muzică.[56] Scânteia ce se aprinsese mereu între el și Metis amenința să se transforme într-o vâlvătaia.

Ea văzu asta și ridică mâna.

— Niciodată, Zeus, niciodată. Ți-am fost ca o mamă. În plus, azi e ziua nunții tale – nu mai ai în tine nicio urmă de decentă?

Tocmai, că Zeus pierduse orice urmă de decență. O atinse pe Metis pe sub masă. Alarmată, aceasta se mută de-acolo. Zeus se ridică și se luă după ea. Ea grăbi pasul, dădu colțul și o luă la sănătoasa pe coasta muntelui la vale.

Zeus fugi după ea, transformându-se mai întâi într-un taur, apoi într-un urs, pe urmă într-un leu și apoi într-un vultur. Metis se ascunse în spatele unei grămezi de bolovani, în fundul unei peșteri, dar Zeus, transformându-se într-un șarpe, reuși să se strecoare printr-un spațiu gol între pietre și să se încolăcească în jurul ei.

Metis îl iubise dintotdeauna pe Zeus și, obosită, dar și impresionată de insistențele lui, într-un final consimți. Totuși, chiar când se împreunau, un gând îl neliniștea pe Zeus. O profeție pe care o auzise de la Phoebe. Cum că un copil al lui Metis se va ridica să-și învingă tatăl.

După aceea, în timpul conversației lor intime și jucăușe, ajunseră la subiectul transformărilor – *metamorfoze,* cum se spune în limba greacă. Cum poate un zeu sau un titan să îi transforme pe alții – sau să se transforme pe sine – în animale, plante și chiar obiecte solide, exact cum făcuse Zeus când o urmărise pe Metis? Ea îl complimentă pentru măiestria cu care stăpânea această artă.

— Da, spuse Zeus cu o anumită satisfacție. Te-am urmărit transformat în taur, urs, leu și vultur, dar te-am prins transformat în șarpe. Ești renumită pentru istețimea și viclenia ta, Metis, dar eu am fost mai deștept decât tine. Recunoaște.

— Oh, sunt sigură că te-aș fi învins. Păi dacă eu m-aș fi transformat într-o muscă, tu nu m-a fi prins niciodată, nu?

Zeus începu să râdă.

— Crezi? Se vede că nu mă cunoști.

— Atunci hai să vedem, îl tachină Metis. Prinde-mă acum!

Cu un bâzâit și un vâjâit, se transformă în muscă și începu să zboare prin peșteră. Cât ai clipi, Zeus se transformă într-o șopârlă și, cu o azvârlitură rapidă a limbii lungi și lipicioase, Metis (împreună cu

un eventual copil care poate chiar acum se forma în pântecele ei) era transferată frumușel în interiorul lui. Se pare că Zeus moștenise de la tatăl său, Cronos, prostul obicei de a mânca pe oricine fusese profețit să-l învingă.

Când se întoarse pe furiș în Olimp în forma lui firească, felicitându-se în sinea lui că fusese mult mai deștept decât Metis, despre care se spunea că era cea mai șireată, distracția era în toi, iar soția lui părea să nu fi observat nimic.

Mama tuturor migrenelor

Regele zeilor avea o durere de cap. Nu o mahmureală după petrecerea de nuntă, nicio durere de cap în sensul de problemă enervantă ce se cerea rezolvată – ca orice conducător, avea mereu o mulțime de genul acesta –, ci o durere de cap adevărată. Și ce durere! Durerea creștea cu fiecare zi, până când Zeus ajunse să aibă cea mai ascuțită, arzătoare, orbitoare și pulsatilă durere de care suferise vreodată cineva în decursul istoriei – a istoriei de orice fel. E adevărat că zeii sunt imuni în fața morții, a procesului de îmbătrânire și a altor orori care îi afectează și îi înfricoșează pe muritorii de rând, însă nu sunt imuni la durere.

Zbieretele, urletele și țipetele lui Zeus umpleau văile, canioanele și peșterile Greciei continentale. Răsunau prin grote, pe țărmurile stâncoase și în golfurile insulelor, până ce lumea începu să se întrebe dacă nu cumva hecatonchirii ieșiseră din Tartar și începuse iar Titanomahia.

Frații, surorile și alți membri ai familiei se strânseră îngrijorați în jurul lui pe malul mării, unde îl găsiră implorându-l pe nepotul său Triton, fiul cel mare al lui Poseidon, să-l înece în mare. Pentru că Triton refuza să facă una ca asta, toți își storceau creierii, încercând să găsească altă soluție, în vreme ce bietul Zeus bătea din picioare și striga de durere, strângându-și capul în mâini de-ai fi zis că voia să-l zdrobească.

Apoi Prometeu, tânărul titan favorit al lui Zeus, veni cu o idee pe care i-o spuse în șoaptă lui Hefaistos, care încuviință entuziasmat din cap, apoi se întoarse șchiopătând în fierăria lui cât de repede îl lăsară picioarele lui imperfecte.

Ceea ce se petrecea în capul lui Zeus era foarte interesant. Nu-i de mirare că suferea de o durere atroce, căci iscusita Metis muncea din greu în craniul lui, topind, arzând și bătând cu ciocanul ca să făurească arme și armuri. Dieta echilibrată, sănătoasă și variată a zeului conținea suficient fier și alte metale, minerale, pământuri rare și oligoelemente, pentru a-i permite să găsească în sângele și oasele lui toate ingredientele, toate minereurile și toți compușii de care avea nevoie.

Hefaistos, care ar fi apreciat stilul ei rudimentar, dar eficient, de prelucrare a metalelor, se întoarse la mulțimea de pe plajă, aducând un topor uriaș, cu două tăișuri, în stil minoic.

Prometeu îl convinse acum pe Zeus că singura cale de a scăpa de agonie era să-și ia mâinile de la tâmple, să îngenuncheze și să aibă credință. Zeus bolborosi ceva, cum că, atunci când ești regele zeilor, necazul e că n-ai pe nimeni deasupra ta la care să te rogi, dar se lăsă ascultător în genunchi, așteptându-și soarta. Hefaistos scuipă vesel în mâini și, sigur pe el, apucă mânerul gros de lemn și, sub privirile mulțimii amuțite, lovi cu o singură mișcare rapidă și amplă direct în țeasta lui Zeus, despicând-o în două.

Urmă o tăcere cumplită, când toată lumea se uita împietrită de groază. Groaza se transformă în neîncredere consternată și neîncrederea consternată în uimire și încântare, căci acum vedeau ridicându-se din țeasta despicată a lui Zeus vârful unei sulițe. Acesta fu urmat de panașul roșiatic al unui coif. În timp ce privitorii își țineau respirația, ieși încet la vedere o siluetă feminină îmbrăcată complet în armură. Zeus lăsă capul în jos – de durere sau de ușurare, din supunere sau simplă admirație, nimeni nu știa – și, ca și cum capul lui înclinat ar fi fost o rampă sau o pasarelă coborâtă spre a o ajuta pe ea – minunata făptură coborî calmă pe nisip și se întoarse cu fața spre el.

Echipată cu armură, scut, suliță și coif cu pene, se uită la tatăl ei cu niște ochi de un cenușiu minunat, fără seamăn. Un cenușiu care părea să radieze o calitate mai presus de toate: înțelepciune infinită.

O bufniță își luă zborul din pinii de pe țărm și coborî pe umărul strălucitor al războinicei. Din dunele de nisip, un șarpe de smarald și ametist alunecă spre ea și se încolăci la picioarele ei.

Cu un zgomot ușor neplăcut, ca un leorpăit, capul lui Zeus se închise și rana se vindecă.

Toți cei prezenți înțeleseră imediat că această nouă zeiță era înzestrată cu o putere și o personalitate care o plasau mai presus de toți nemuritorii. Până și Hera, care își dădu seama că noua venită nu putea fi decât rezultatul unui adulter ce trebuia să se fi întâmplat foarte aproape de ziua nunții, se simți aproape obligată să îngenuncheze.

Zeus se uită la fiica sa, care îi provocase atâta durere și zâmbi cu afecțiune. Îi veni în minte un nume și îl spuse cu voce tare.

— Atena!

— Tată! spuse ea, zâmbind drăgăstos la rândul ei.

Atena

Calitățile întruchipate de ATENA vor deveni virtuțile și realizările supreme ale marelui oraș-stat ce-i va purta numele: Atena.

Înțelepciunea și perspicacitatea erau moștenite de la mama sa, Metis. Avea abilități în domeniul meșteșugurilor, al războiului și al diplomației. Inclusiv în cel al legilor și justiției. A luat o parte din ceea ce fusese exclusiv domeniul Afroditei, adică iubire și frumusețe. Genul de frumusețe al Atenei a găsit expresie în estetică, în redarea *idealului* său în artă, reprezentare, gândire și caracter, nu în formele mai fizice, evidente și cam superficiale care vor rămâne mereu treaba Afroditei. Dragostea reprezentată de Atena nu avea acea latură fizică și pasională; era genul care mai târziu va deveni cunoscută sub numele de „dragoste platonică" Atenienii aveau să prețuiască aceste atribute ale Atenei mai presus de toate celelalte, așa cum au prețuit-o pe ea, patroana lor, mai presus de toți nemuritorii existenți la acea vreme. Spun „existenți" pentru că – așa cum vom afla – alte două zeități olimpiene, încă nenăscute, vor juca în curând rolul lor în definirea a ceea ce avea să fie atenian și grec.

În anii următori, Atena și Poseidon se vor bate pentru patronajul orașului Cecropia. El a lovit cu tridentul în stânca înaltă pe care stăteau și a făcut să țâșnească un izvor cu apă de mare; un truc impresionant, însă salinitatea lui l-a făcut inutilizabil, nefiind altceva decât o pitorească fântână publică. Darul simplu făcut de Atena a fost primul măslin. Cetățenii Cecropiei, în înțelepciunea lor, au văzut beneficiile multiple ale fructelor sale, ale uleiului și lemnului său, și au ales-o pe ea drept zeița lor tutelară și protectoare, schimbând numele orașului în Atena în onoarea ei.[57]

La Roma a fost venerată sub numele de MINERVA, dar fără acea legătură personală specială pe care grecii o simțeau pentru ea. Animalele sale preferate erau bufnița, simbol distins al înțelepciunii vigilente, și șarpele, sub a cărui înfățișare tatăl său o cucerise pe mama sa. Măslinul, al cărui fruct moale și versatil s-a dovedit a fi o mare binecuvântare pentru Grecia, era sacru și pentru ea.[58]

Bunătatea aparentă a acelor ochi cenușii ascunde un nou tip de ideal, în care forța fizică se combină cu forța caracterului și a minții. Nu era înțelept să o mânii. În plus, dacă o supărai pe Atena, îl supărai pe Zeus. Acesta era înnebunit după fiica lui și o considera infailibilă.

Ares, copilul care îi plăcea cel mai puțin, făcea un contrast interesant cu noua lui soră vitregă. Amândoi erau zei ai războiului, dar Atena era interesată de planificare, tactică, strategie și arta inteligentă a războiului, în timp ce Ares era un zeu al bătăliilor, al luptelor și al tuturor formelor de bătaie. El înțelegea doar violența, forța, agresiunea, cucerirea și constrângerea. Oricât de dureros ar fi, trebuie să recunoaștem faptul că niciunul nu era la fel de puternic dacă nu se alia cu celălalt.

Atena a primit adesea prenumele de PALLAS și, ca Pallas Atena, a protejat orașul pe care îl patrona. Simbolul protectoratului ei s-a

numit *palladium,* cuvânt care a reușit cumva să se regăsească în denumirea teatrelor și să ne dăruiască elementul chimic Pd. Inițial, Pallas a fost o fiică a zeului mării Triton și o bună prietenă din copilărie de-a Atenei. Împreună se jucau de-a războiul, mai în glumă, mai în serios. Odată, în timp ce Pallas era pe cale să câștige împotriva Atenei, Zeus (mereu atent și protector cu scumpa lui fiică) a intervenit și, setând unul dintre fulgerele sale pe electroșocuri, a doborât-o pe Pallas, care a căzut inconștientă. Atena, în focul acțiunii, a administrat lovitura de grație, ucigându-și prietena. De atunci a purtat mereu numele Pallas, în semn de remușcare și veșnică afecțiune.

Atena, ca și Demetra, a rămas castă.[59]

Viața ei fără soț și copii, precum și relația ei din tinerețe cu Pallas, i-au determinat pe unii să susțină că ea ar trebui să devină simbolul iubirii homosexuale feminine.

Metis dinăuntru

Când Zeus o păcălise pe mama Atenei să se prefacă în muscă pentru ca el să-și folosească limba de șopârlă ca s-o prindă, Metis fusese de o naivitate care nu o caracteriza. Sau cel puțin așa părea.

În realitate, ea nu fusese păcălită. Ea pusese la cale păcăleala. În fond, *Metis* înseamnă „șiretenie" și „viclesug" Ea, în mod deliberat, se lăsase mâncată de Zeus – mai mult decât atât, ea îl amăgise să procedeze așa. A înțeles că, dacă își sacrifica libertatea și rămânea în el pentru totdeauna, putea să-și asume rolul unui sfătuitor înțelept, un fel de consilier, care putea oricând să-i șoptească sfaturi. Fie că lui îi plăcea sau nu.

Cei care spun adevărul în fața celor puternici ajung de obicei în lanțuri sau în mormânt mai devreme decât s-au așteptat, dar, în capul lui Zeus, Metis nu putea fi redusă la tăcere. Ea va fi o frână pusă chibzuit exceselor nesăbuite și pasiunilor năvalnice care adesea riscau să-l bage în bucluc pe zeul fulgerelor. Ieșirile lui temperamentale, pofta trupească și gelozia trebuiau temperate de o voce calmă, o voce care putea să-i canalizeze instinctele pe făgașe mai luminate și mai raționale.

N-aș putea spune cu certitudine dacă Metis și-a sacrificat libertatea dintr-un simț al datoriei și responsabilității sau din dragoste pentru Zeus, pe care îl adorase dintotdeauna. Îmi place să cred că a fost o combinație a celor două. A fost, cum ar spune grecii, *moira* ei să-l slujească și să-l iubească.

Combinată cu celelalte trăsături pozitive ale lui Zeus – carismă[60], sensibilitate, viclenie nativă și (de obicei) un pronunțat simț al justiției, dreptății și echității –, iscusita îndrumare interioară a lui Metis l-a ajutat să devină un conducător și mai mare, ale cărui calități le eclipsau cu mult pe cele ale tatălui și ale bunicului său, Cronos,

respectiv Uranus. De fapt, Metis a devenit atât de mult parte din el, încât Homer îi spunea lui Zeus *Metieta* – „sfătuitorul înțelept”

În căutarea unui adăpost

Dacă într-o ureche îi șoptea înțelepciunea, sub forma lui Metis, în cealaltă Zeus auzea mereu chemările fierbinți ale pasiunii. Când îi ieșea în cale o fată frumoasă, o femeie frumoasă – și uneori chiar un tânăr frumos –, nimic nu-l putea opri să le urmărească de la un capăt al lumii la altul, chiar dacă pentru asta trebuia să se transforme în nenumărate animale. Când îl lovea un atac de poftă carnală, Metis nu reușea să-l controleze mai mult decât putea o șoaptă să liniștească o furtună și nici strigătele furioase ale Herei turbate de gelozie nu aveau mai multă putere să-l cheme înapoi decât aveau bătăile de aripi ale unui fluture să abată o corabie de la cursul ei.

Am menționat deja că privirea plină de pasiune a lui Zeus s-a oprit la un moment dat asupra lui Leto, fiica cea pudică a titanilor Phoebe și Coeus. Îmi imaginez că „pudică” este un cuvânt deranjant pentru o femeie dacă l-ar auzi folosit la adresa ei (în fond, rareori auzim spunându-se despre bărbați că sunt pudici), dar Leto avea să devină un fel de zeitate minoră care reprezenta tocmai demnitate modestă evocată de cuvântul „pudică”[61]. Cu toate astea, Zeus nu întârzie s-o vâneze și s-o aibă.

O titanidă nepretențioasă, Leto (LATONA la romani) a fost mai târziu venerată ca zeiță a maternității, dar și ca model de modestie. Probabil că aceasta s-a întâmplat în onoarea unei sarcini care, după ce Zeus a terminat cu ea, s-a dovedit a fi cea mai curajoasă victorie asupra forțelor potrivnice. Pentru că în clipa când Hera află că soțul ei a lăsat-o însărcinată pe Leto, îi porunci bunicii Gaia să n-o lase pe Leto să nască niciunde pe pământ. Era și-așa destul de enervant pentru Hera că o zeiță de origine umilă ca Atena avea prioritate la afecțiunea lui Zeus, în defavoarea scumpilor și nobililor săi fii, Hefaistos și Ares (în accesul ei de dragoste maternă părea să fi uitat că îl aruncase din cer pe primul ei născut), și n-avea de gând să permită unui alt bastard pe jumătate zeu să vină și să tulbure ordinea din Olimp. În multe privințe, Hera îmi amintește de Livia, soția împăratului roman Augustus, sau de nevestele unor regi englezi și capi ai mafiei. Întotdeauna având grijă de dinastie și de linia de sânge, întotdeauna gata să facă orice pentru onoarea, descendența și moștenirea familiei.

Fiindu-i refuzată debarcarea, biata Leto, tânără și însărcinată, a călătorit pe mare în căutarea unui loc unde să nască. Ea a încercat să găsească adăpost la hiperboreenii sălbatici, care sălășluiau dincolo de Vântul de Nord[62], dar aceștia, temându-se de mânia Herei, n-au primit-o. Pierdută la propriu și la figurat, Leto a înălțat rugăciuni către Zeus pentru că el o băgase în această groaznică încurcătură, numai că

autoritatea regelui zeilor se baza pe acceptarea și susținerea dreptului celorlalți zei de a-și guverna liberi propriile domenii și de a-și exercita propria voință. El nu putea să intervină și să revoce ordinul Herei sau să desfacă oribila ei vrajă. Conducătorii, regii și împărații se plâng mereu că ei sunt mai puțin liberi decât supușii lor și există un oarecare adevăr în asta. Bineînțeles că Zeus, cu toată puterea și măreția lui, era mereu constrâns de principiile guvernatoare ale consensului și responsabilității colective care îi permiteau să conducă.

Tot ce a putut face pentru Leto a fost să-l convingă pe fratele său Poseidon să umfle marea astfel încât să-i împingă barca spre Delos, o mică insulă nelocuită, care plutea în apele turbulente ale Cicladelor, neancorată de fundul mării și, deci, imună la blestemul Herei.

Gemenii

Leto a acostat epuizată pe primitoarea insulă plutitoare Delas, abia având puterea să se târască dincolo de dune spre a se adăposti sub un șir răzleț de pini ce străjuiau țărmul. Puținele semințe de pin și ierburi pe care le-a mâncat acolo nu erau de ajuns pentru a hrăni viața pe care o simțea mișcând în ea, așa că s-a îndreptat spre o vale înverzită ce se vedea în depărtare. Acolo, la poalele Muntelui Cynthos, a supraviețuit timp de o lună, mâncând numai fructe și semințe, trăind ca un animal sălbatic, dar la adăpost de blestemul Herei. În tot acest timp, pântecul i-a crescut atât de mare, încât s-a temut că era însărcinată cu vreun monstru sau gigant. Dar a continuat să caute hrană, să mănânce și să se odihnească, și iar să caute hrană, să mănânce și să se odihnească.

Într-o zi, junghiurile foamei lăsară loc unui alt fel de dureri, mai ascuțite. Singură și neajutorată, Leto născu o fată, cel mai frumos copil care se născuse până atunci.[63] Cu răsuflarea întretăiată, Leto îi puse numele ARTEMIS. Puternică, înzestrată cu o agerime uluitoare, ca argintul viu, și o forță suplă, copila s-a pus imediat pe treabă, descurcându-se de minune, chiar din prima zi de viață. Căci Leto înțelese acum de ce sarcina ei fusese atât de dură și de grea: mai avea un copil în ea, iar acest geamăn mai mic se pusese de-a curmezișul în canalul pelvian, pricinuindu-i dureri crâncene. Artemis a dovedit că știa instinctiv cum trebuie să iasă mai ușor un copil și a asistat-o pe mama ei la nașterea unui minunat frate geamăn.

Mama și fiica scoaseră un strigăt de plăcută surprindere când noul născut începu să plângă. Căci părul de pe capul lui nu era negru-tăciune ca al soră-sii sau al maică-sii, ci blond: moștenire de la bunica maternă, strălucitoarea Phoebe. Leto îi puse băiatului numele APOLLO. Uneori i se spunea „Delianul Apollo”, în cinstea locului său de naștere, și „Phoebus Apollo”, în onoarea bunicii titanide și a radioasei lui frumuseți aurii, căci Phoebe înseamnă „cel ce

strălucește”.

Artemis

Zeus o iubea pe Artemis aproape la fel de mult ca pe Atena și făcea mari eforturi ca s-o protejeze de mânia Herei, care nu mai suporta să vadă încă un copil născut dintr-un adulter, mai ales o fată pe care ea o caracteriza cu aroganță drept un băiețoi obraznic și o insultă la adresa demnității divinității feminine.

Într-o după-amiază, pe când Artemis era încă foarte mică, Zeus o găsi jucându-se printre tufele de la poalele Muntelui Olimp, unde prindea șoricei și broaște, apoi le dădea drumul. Se așeză pe un bolovan lângă ea și o ridică pe genunchi.

Câtva timp, ea îl trase de barbă, după care îl întrebă:

— Tată, tu mă iubești?

— Artemis, ce întrebare! Sigur că da. Știi că te iubesc din toată inima.

Când ești copilul unui tată desfrânat și infidel, aproape că nu există nimic cu care să nu-l poți convinge să fie de acord. Acum, Artemis îl învârtea pe Zeus pe degete la fel cum îi răsucea părut din barbă.

— Mă iubești destul cât să-mi îndeplinești o dorință?

— Desigur, draga mea.

— Hm. Dacă mă gândesc bine, nu-i mare lucru. Tu îndeplinești și dorințele celor mai mici și neînsemnate nimfe și spirite ale apelor. Ai vrea ca mie să-mi îndeplinești *câteva* dorințe?

Zeus oftă în sinea lui. Toată lumea părea să aibă impresia că, dacă ești omnipotent, dacă stai pe tronul Olimpului și stăpânești cerul și pământul, asta-i cea mai simplă treabă. Ce știau ei despre sentimentul de vinovăție al unui tată, despre rivalitatea dintre frați, despre luptele pentru putere și gelozia nevestelor? Îi faci pe plac unui membru al familiei și-l înfurii pe altul.

— Câteva dorințe? Măiculiță! Dar nu ai tot ce-și poate dori o fată? Ești nemuritoare și, odată ce vei ajunge în culmea frumuseții tale, nu vei îmbătrâni niciodată. Ești viguroasă, deșteaptă, agilă și… au!

Exclamația din urmă a fost o reacție la faptul că un fir de păr îi fusese smuls din bărbie cu oarecare brutalitate.

— Nu sunt dorințe greu de îndeplinit, tati. Doar mizilicuri.

— Foarte bine, să le-auzim.

— Eu nu vreau niciodată să am iubit sau soț ori să mă atingă vreun bărbat, știi tu, în felul ăla…

— Da, da… ăă… înțeleg foarte bine.

Probabil că era pentru prima oară când Zeus roșea.

— Și mai vreau să am multe nume diferite, cum are fratele meu. „Apelative”, așa le zice. Și un arc, pentru că am văzut că *el* are o colecție întreagă, dar eu nu, pentru că eu sunt fată, ceea ce nu mi se

pare corect. La urma urmei, eu sunt geamănul mai mare. Hefaistos poate să-mi facă și mie unul foarte special, ca dar de ziua mea, așa cum i-a făcut lui Apollo, un arc de argint cu săgeți de argint, dacă se poate. Și vreau o tunică lungă până la genunchi cu care să merg la vânătoare, pentru că rochiile lungi sunt ridicole și incomode. Eu nu vreau să domnesc peste târguri sau orașe, eu vreau să stăpânesc munții și pădurile. Și cerbii. Îmi plac cerbii. Și câinii – câinii de vânătoare, totuși, nu căței de salon, care nu servesc la nimic. Și dacă ai fi foarte, *foarte* drăguț, mi-ar plăcea un cor de fete care să-mi cânte osanale în temple și un grup de nimfe care să-mi plimbe câinii, să aibă grijă de mine și să mă ajute să mă apăr de *bărbați*.

— Asta-i tot?

Pe Zeus aproape că-l luase amețeala după acest recital.

— Cred că da. Oh, și aș vrea să am puterea să le fac femeilor nașterea mai ușoară. Am văzut ce dureroasă e. De fapt, este foarte dezgustătoare, sincer, și eu vreau să ajut la îmbunătățirea ei.

— Vai de capul meu. Nu vrei și luna de pe cer?

— Ah, ce idee bună! Luna. Da, mi-ar plăcea și luna, te rog. Asta ar fi tot. Și n-o să-ți mai cer niciodată nimic în viața mea.

Zeus i-a îndeplinit toate dorințele. Se putea altfel?

Și astfel, Artemis a devenit zeița vânătorii și a castității, a celor neinstruiți și neîmblânziți, a câinilor și căprioarelor, a moașelor și a lunii. Regina arcașilor și femeilor-vânător a ajuns să-și prețuiască independența și castitatea mai presus de orice. Bunătatea cu care își exprima compasiunea față de femeile ce nășteau era compensată de ferocitatea cu care urmărea vânatul și pedepsea orice bărbat care considera ea că se apropia prea mult. Temută, admirată și adorată în toată lumea antică, i se spunea uneori, în cinstea muntelui pe care s-a născut, CYNTIA. Romanii îi spuneau DIANA. Arborele ei sacru era chiparosul. În timp ce Atena era zeița lucrurilor cultivate, construite, elaborate și studiate, Artemis – prin stăpânirea ei asupra lumii naturale, instinctive și sălbatice – era opusul ei. Împreună cu Hestia, nutreau, totuși, aceeași pasiune pentru propria castitate.

Apollo

Dacă Artemis era de argint, fratele ei geamăn Apollo era din aur. Dacă Artemis era luna, el era soarele. Chipul lui radios îi captiva pe toți cei ce-l priveau. Proporțiile și trăsăturile lui rămân până astăzi idealul unui anume tip de frumusețe masculină. Spun „un anume tip”, pentru că Apollo impresiona nu doar cu tenul său alb, ci și cu chipul său imberb și pieptul fără păr, o raritate printre greci sau zeii lor. Asemenea lui Iacov din Biblie, era un om fără păr pe corp, dar nu mai puțin bărbat din pricina asta.

Apollo a fost stăpânul matematicii, al rațiunii și al logicii. Poezia,

medicina, știința, retorica și revelația erau domeniul lui. În esență, a fost zeul armoniei. Ideea că lumea materială și obiectele ei obișnuite aveau proprietăți divine și puteau rezona cu cerul, a fost apolloniană, fie că era exprimată în proprietățile magice ale pătratelor, cercurilor și sferelor, fie în modularea și ritmurile perfecte ale unei voci sau ale unui raționament. Chiar și sensul și destinul pot fi citite în cele mai banale lucruri, dacă ai acest har. Apollo îl avea din belșug, combinat cu incapacitatea de a minți. Tocmai de aceea i-au fost încredințate tot lui oracolele și profețiile. Pitonul era sacru pentru el, desigur, la fel și laurul. Animalele sale sacre erau delfinul și corbul alb.[64]

Ar fi o prostie să confundăm frumusețea de aur a lui Apollo cu un semn de slăbiciune. Era arcașul suprem și, la nevoie, un războinic la fel de aprig și de înfocat ca oricare zeu de pe Olimp: asemenea tuturor rudelor sale apropiate, era capabil de cruzime, răutate, gelozie și dușmănie. Lucru neobișnuit pentru un zeu, el a fost venerat de romani sub numele său grecesc, fără alte schimbări. În lumea antică, Apollo era Apollo oriunde te duceai.

Mânia Herei

Pe insula plutitoare, gemenii nou-născuți Apollo și Artemis se treziseră că erau în centrul furiei neîntrerupte a reginei cerului. Hera făcuse tot posibilul pentru a împiedica nașterea acestor amintiri vii ale infidelității lui Zeus, iar frustrarea și furia în fața eșecului nu cunoșteau limite. Așa că a încercat din nou.

Când gemenii aveau doar câteva zile, ea a trimis șarpele Piton să-i mănânce. Vă mai amintiți de piatra de magnetit cu care Rhea, însărcinată fiind, l-a păcălit pe Cronos s-o înghită în locul micului Zeus? Cea pe care a vomitat-o mai târziu și pe care Zeus a aruncat-o departe de Othrys? Ei bine, aceasta aterizase într-un loc numit Pytho, pe versanții Muntelui Parnas. Înfigându-se bine în pământ, ea va deveni mai târziu Omfalosul sau piatra ombilicală a Greciei – buricul elen, centrul său spiritual și punctul de origine. Exact din locul unde a căzut, la porunca Gaiei, pentru care acest loc era deja sacru, din pământ a ieșit un șarpe uriaș ca un dragon ce va fi paznicul pietrei. Luând numele locului său de naștere, acesta a fost numit Piton, așa cum s-au numit mulți șerpi în cinstea lui de atunci.

Furioasă, Hera l-a trimis acum pe Piton pe insula Delos ca să-i omoare pe Leto și pe copiii ei. Zeus a riscat s-o întărâte și mai mult pe Hera, șoptind în secret această veste vântului, care i-a transmis-o copilului Apollo, care la rândul său i-a trimis un mesaj disperat fratelui său vitreg Hefaistos, rugându-l să-i facă cel mai bun arc cu săgeți. Hefaistos a trudit să-l făurească timp de șapte zile și șapte nopți, la capătul cărora o armă nemaipomenit de frumoasă și de puternică, împreună cu un set de săgeți de aur au fost expediate la

Delos, exact la țanc pentru ca Apollo să le primească, să se ascundă în spatele dunelor și să aștepte sosirea marelui șarpe. În momentul când Piton a ieșit din mare și s-a târât pe nisip, Apollo a ieșit din ascunzătoare, a tras cu arcul și l-a nimerit cu o săgeată în ochi. A tăiat în bucăți corpul neînsuflețit acolo pe plajă și a scos un puternic strigăt de triumf către cer.

Poate credeți că Apollo avea toate motivele ca să-și protejeze sora și mama și să se protejeze pe el însuși de o creatură atât de mortală, dar Piton era htonic – el a apărut din pământ –, ceea ce îl făcea copilul Gaiei și, ca atare, se afla sub protecție divină. Zeus a înțeles că trebuia să-l pedepsească pe Apollo pentru uciderea șarpelui, altfel își pierdea autoritatea.

În realitate, pedeapsa pe care a ales-o pentru Apollo nu a fost atât de aspră. Zeus l-a exilat pe tânărul zeu timp de opt ani în locul de naștere al șarpelui, la poalele Muntelui Parnas, pentru a-și ispăși pedeapsa. Pe lângă înlocuirea șarpelui-monstru Piton ca paznic al Omfalosului, Apollo a fost însărcinat să organizeze acolo periodic un turneu de atletism. Jocurile Phytice se țineau o dată la patru ani, cu doi ani înainte și doi după Jocurile Olimpice.[65]

Apollo a înființat la Pytho (al cărui nume s-a schimbat în Delfi[66]) un oracol la care putea veni oricine să pună zeului sau preotesei sale (căreia i se spunea uneori SIBILA sau PITIA) întrebări despre viitor. În transa extazului profetic, preoteasa stătea ascunsă de cel ce îi adresa întrebarea, deasupra unei prăpăstii care comunica cu pântecul pământului însuși, și își striga predicțiile ambigue în camera de deasupra, unde petiționarul aștepta nerăbdător răspunsul ei. În acest fel, Apollo și Sibyl dădeau impresia că-și trăgeau puterile oraculare chiar de la Gaia, străbunica lui Apollo. Se zice că din pământ se ridicau niște vapori, despre care mulți credeau că era respirația Gaiei.[67]

Aici izvorăște Castalia, despre a cărui apă se spune că le inspiră poezia celor care o beau sau îi aud susurul.[68]

Astfel, delianul Apollo a devenit și delficul Apollo. Oamenii se duc și astăzi la Delfi pentru a-l întreba despre viitorul lor. Am făcut-o și eu. Apollo nu minte niciodată, dar nici nu dă un răspuns direct, găsind că e amuzant să răspundă cu o altă întrebare sau cu o ghicitoare atât de enigmatică încât îi afli înțelesul abia când este prea târziu pentru a mai ține cont de ea.

Pentru a repara atacul său grav asupra ordinii firești a lucrurilor și ca să-i permită defunctului Piton să-și doarmă somnul de veci în brațele mamei sale Gaia, Zeus a legat, în cele din urmă, locul de odihnă al șarpelui, insula Delos, de pământ. Deși aceasta nu mai plutește liberă, cei care vizitează insula pot depune mărturie și astăzi că este greu de ajuns la ea, fiind asediată de vânturi eteziene violente

și curenți *meltemi* înșelători. Oricine călătorește acolo riscă să aibă cel mai cumplit rău de mare. E ca și cum Hera încă nu a iertat Delosul pentru contribuția pe care a avut-o la nașterea LETOIZILOR, minunații gemeni Artemis și Apollo.

Maia Maia

Câți zei erau acum în Olimp? Să facem un calcul rapid.

Pe tron stătea Zeus, cu Hera alături, deci doi. În jurul lor se înșiruiau Hestia, Poseidon (căruia îi plăcea să vină pe uscat să-l țină sub observație pe Zeus), Demetra, Afrodita, Hefaistos, Ares, Atena, Artemis și Apollo – în total unsprezece. Hades nu se pune pentru că el își petrecea tot timpul în lumea subterană și nu-l interesa să ocupe un loc în dodecatheon. Unsprezece. Mai lipsea unul, pentru ca Olimpul să întrunească cvorumul de doisprezece.

Abia se mai calmaseră lucrurile după dezastrul cu Piton și țipetele acuzatoare se reduseseră la simple bombăneli și căutături urâte, când Zeus a văzut clar ce mai avea de făcut. Trebuia să zămislească un al doisprezecelea zeu și ultimul. Cu alte cuvinte, privirea lui plină de poftă s-a oprit la o altă nemuritoare apetisantă.

În timpul Titanomahiei, Atlas, cel mai feroce campion dintre titani, avusese șapte fiice cu Oceanida PLEIONE. În onoarea ei, cele șapte surori au fost numite PLEIADE, deși uneori, din respect pentru tatăl lor, li se mai putea spune ATLANTIDE.

Pe cea mai mare și mai atrăgătoare dintre aceste surori cu ochi întunecați o chema MAIA. Ea trăia ca o oreadă timidă și fericită pe minunații versanți corintieni ai Muntelui Cyllene din Arcadia.[69] În mare taină, căci zvonul despre atitudinea Herei față de bastarzii lui Zeus se răspândise și băgase frica în toate fetele frumoase din Grecia și nu numai, Maia a născut, când i-a venit sorocul, într-o peșteră îndepărtată și secretă, un băiat sănătos căruia i-a dat numele HERMES.

Copilul precoce

Hermes s-a dovedit a fi cel mai precoce și mai isteț copil care s-a născut vreodată. La niciun sfert de ceas după ce s-a născut, a început să se târască de-a bușilea prin peșteră, în tot acest timp făcând diverse remarci, spre surprinderea mamei sale. Cinci minute mai târziu, a cerut lumină spre a putea examina mai bine pereții peșterii. Cum nu i s-a dat, el a scăpărat două pietre deasupra câtorva paie și a aprins un foc. Nimeni nu mai făcuse așa ceva până atunci. Acum, stând deja în picioare (deși n-avea nicio jumătate de oră de când se născuse), acest copil remarcabil anunță că iese la o plimbare.

— Lipsa de spațiu din caverna asta îngustă îmi provoacă un sentiment extrem de neplăcut de claustrofobie, spuse el, inventând

familia de cuvinte ce se termină în „-fobie”. Ne vedem în curând. Tu vezi-ți de tors, de tricotat sau ce-o mai fi, ca o mamă bună.

În timp ce cobora liniștit pe versanții Muntelui Cyllene, acest copil minune, unic și fenomenal, a început să fredoneze. Fredonatul s-a transformat într-un cântec melodios, pe care privighetorile din pădurea dimprejurul lui au început imediat să-l imite și de-atunci au tot încercat să-l reproducă.

După ce-a mers de nu mai știa nici el cât, a ajuns pe o câmpie unde l-a întâmpinat minunata priveliște a unei turme de vite de un alb pur, care păștea iarbă și mugeau încetișor în lumina lunii.

— Oh! murmură el vrăjit. Ce mu-mu frumoase.

Căci, în ciuda precocității lui, încă vorbea ca un copil.

Hermes se uită la vaci, vacile se uitară la Hermes.

— Veniți aici, porunci el.

Vacile îl priviră lung, apoi își plecară capetele și continuară să pască.

— Hm. Vasăzică așa.

Hermes se gândi repede și culese niște fire lungi de iarbă pe care le împleti într-un fel de potcoave pentru bovine și le atașă la copitele fiecărei vaci. Își înfășură și el piciorușele durdulii cu frunze de dafin. În final, rupse o ramură de trestie tânără pe care o curăță de frunze, făcând din ea o nuia, și adună vacile într-o cireadă compactă și ușor de controlat. Ca măsură de precauție suplimentară, le mână înapoi, pe versant în sus, până la gura peșterii, unde îl aștepta maică-sa, uluită și alarmată, încă de când plecase atât de liniștit.

Maia nu avea deloc experiență ca mamă, dar era convinsă că stilul impresionant și comportamentul excentric al fiului său erau neobișnuite chiar și printre zei. Știa că Apollo îl învinsese pe Phyto când încă era copil, iar Atena, firește, se născuse complet înarmată, dar să scoți foc din niște pietre? Să mâni vitele? Și ce era chestia aia pe care i-o legăna în fața ochilor – o *țestoasă?* Oare visa?

— Uite, mamă, spuse Hermes. Ascultă. Mi-a venit o idee. Aș vrea să omori țestoasa, să-i scoți carnea și s-o gătești. Cred că va ieși din ea o supă delicioasă. Aș recomanda să adaugi multă leurdă și poate un praf de chimen. La felul doi o să avem carne de vită, de care o să mă ocup eu acum. Împrumută-mi puțin cuțitul ăsta și mă întorc cât ai clipi.

Cu aceste cuvinte, dispăru în fundul peșterii, între ai cărei pereți de piatră răsunară strigătele înfiorătoare ale unei vaci căreia un copilaș cu mânuțe durdulii îi tăia beregata.

După o cină care, trebuia să recunoască, a fost deosebit de delicioasă, Maia își luă inima în dinți și îl întrebă pe fiul ei ce mai voia să facă, fiindcă acesta se apucase să atârne mațele de vacă în fața focului. În timp ce aștepta să se usuce aceste fâșii rău mirositoare, el era ocupat să facă niște mici găuri pe marginile carapacei de țestoasă.

— Mi-a venit o idee, se mulțumi el să-i spună.

Apollo citește semnele

O fi știut sau n-o fi știut, cert este că în prima lui noapte pe pământ, Hermes călătorise destul de departe. Din locul său de naștere de pe Muntele Cyllene spre nord, prin câmpiile Tesaliei și până la Pieria, unde găsise și furase vitele. Și de-acolo înapoi. Cu pași de bebeluși e o distanță destul de mare.

Ceea ce Hermes sigur n-avusese de unde să știe era că vacile albe aparțineau lui Apollo, care le considera foarte prețioase. Când vestea dispariției lor a ajuns la urechile zeului, acesta a plecat furios la Pieria pentru a urmări ceea ce credea a fi o bandă de hoți nenorociți până în bârlogul lor. Niște driade sălbatice sau fauni depravați, își imagina el. Vor regreta că l-au jefuit pe zeul săgeților. Apollo se întinse pe jos în pășunea vitelor ca să examineze solul cu minuțiozitatea unui detectiv experimentat. Spre surprinderea lui, tâlharii nu lăsaseră nicio urmă folositoare. Nu văzu decât niște semne de iarbă culcată ici-colo, vârtejuri și spirale fără sens și – dacă nu cumva începuse să-și piardă mințile – urma unui picior de copil mic. Orice amprente care ar fi putut fi lăsate de copitele unei vaci păreau să se îndrepte nu în afara pășunii, ci *înspre* ea!

Cel care furase vitele își bătea joc de Apollo. Era un hoț cunoscător și experimentat, lucrul ăsta era evident. Sora lui, Artemis, era cel mai iscusit vânător pe care îl știa: oare ar îndrăzni? Poate născocise o metodă ingenioasă de a-și acoperi urmele. Pe Ares nu-l ducea mintea. Poseidon n-ar fi interesat. Hefaistos? Puțin probabil. Atunci *cine*?

Observă un sturz care își ciugulea penele pe o creangă în apropiere și, dintr-o singură mișcare agilă, încordă arcul și doborî pasărea la pământ. Despicându-i pieptul, zeul oracolelor și prezicerilor se aplecă să-i citească în măruntaie.

Judecând după colorația intestinului gros, nodul din rinichiul drept și poziția neobișnuită a glandei timus, i-a fost imediat clar că vitele erau pe undeva în Arcadia, nu departe de Corint. Și ce-i spunea cheagul acela de sânge de pe ficat? Muntele Cyllene. Și ce altceva? Aha! Deci chiar *fusese* urma de picior a unui bebeluș.

Fruntea de obicei netedă a lui Apollo se încreți într-o încruntătură, ochii lui albaștri scăpărară, iar buzele lui trandafirii se strânseră într-o linie furioasă.

Răzbunare!

Frați vitregi

Când ajunse la poalele Muntelui Cyllene, Apollo avea deja nervii întinși la maximum și era pe punctul să explodeze. Lumea știa că vacile erau sacre pentru el. Se vede treaba că erau dintr-o rasă rară și

prețioasă. Cine a avut îndrăzneala?

O hamadriadă ce se lăsase în jos dintre ramurile unui plop tremurător nu reuși să-i ofere niciun indiciu, dar îl informă că, mai sus, o mulțime pestriță de nimfe se adunase la gura peșterii Maiei. Poate că va găsi răspunsul acolo? S-ar duce și ea dacă ar putea să-și abandoneze copacul.

Când ajunse în vârful muntelui, Apollo văzu că toată populația din Cyllene se adunase în fața peșterii. În timp ce se apropia, și-a dat seama că dinăuntru venea un sunet – un sunet cum nu mai auzise până atunci. Era ca și cum gingășia, dragostea și perfecțiunea și tot ce era frumos prinsese viață și-i picura dulce în urechi și în suflet. Așa cum parfumul ambroziei îmbia un zeu la masă și îl făcea să suspine în semn de minunată anticipare, așa cum imaginea unei nimfe grațioase făcea să-i cânte și să-i clocotească în vene sângele-i cald de zeu, așa cum atingerea caldă a pielii pe o altă piele îl făcea să se înfioare până în adânc… tot așa aceste zgomote invizibile îl seduseră și îl vrăjiră pe zeu într-atât, încât crezu c-o să înnebunească de bucurie și dorință. Numai de-ar putea să le prindă din aer și să le absoarbă în piept, numai…

Sunetul magic se opri brusc și vraja se rupse.

Mulțimea de naiade, driade și alte spirite ce se strânseseră la intrarea în peșteră, începură să se disperseze, scuturând din cap uimite, de parcă își reveneau dintr-o transă. Croindu-și loc printre ele, Apollo văzu că, la gura peșterii, pe niște grămezi de pietre, erau expuse două hălci imense de carne de vită, feliate frumos în antricoate. Furia și indignarea lui răbufniră.

— Acum o să plătești pentru ce-ai făcut! urlă el repezindu-se înăuntru. Acum o să…

— Ssst!

Verișoara lui Apollo, oreada Maia, stătea într-un scaun din răchită și cosea. Își duse un deget la buze și înclină capul în direcția unui pătuț așezat lângă foc, unde un prunc cu obrăjorii rumeni gângurea în somn.

Apollo nu se lăsă intimidat.

— Copilul ăla demonic mi-a furat vitele!

— Ai înnebunit? spuse Maia. Îngerașul meu n-are nici măcar o zi.

— Îngeraș, pe dracu! Eu știu să citesc în măruntaiele unui sturz. În afară de asta, aud animalele cum bat din copite și mugesc în spate. Le-aș recunoaște mugetul oriunde s-ar afla. Copilul ăla e un hoț și cer să…

— Ceri ce?

Hermes se ridicase în capul oaselor și acum se uita la Apollo cu o privire care îl reduse pe acesta la tăcere.

— Un copil nu poate să închidă ochii o clipă? Am avut o noapte

grea cu transportul vitelor și ultimul lucru care-mi mai lipsea este să…

— Vasăzică recunoști! țipă Apollo, înaintând spre el. Pe Zeus, te strâng de gât, piticanie…

Dar când îl ridică pe Hermes în brațe, gata să-i facă cine știe ce, din pătuț căzu un dispozitiv ciudat, făcut din lemn și carapace de țestoasă. În cădere, acesta făcu un zgomot care îi aminti lui Apollo de sunetul magic care îl fermecase când stătuse în fața peșterii.

Îl lăsă de Hermes înapoi în pătuț și înșfăcă dispozitivul. Două bare subțiri din lemn fuseseră fixate de carapacea unei broaște țestoase și între ele erau întinse bine niște coarde din mațe de vită. Apollo trase de o coardă cu degetul mare și din nou veni spre el sunetul acela fermecător.

— Cum…?

— Ce, vechitura asta? spuse Hermes, ridicând surprins din sprâncene. O prostioară pe care am încropit-o aseară. Eu îi zic „liră” Dar poți să obții niște efecte interesante cu ea. Dacă știi cum să-i ciupești coardele. Sau poți să le lovești, dacă vrei. Apeși pe două coarde și… uite, dă-o-ncoa’ să-ți arăt.

În curând ciupeau, trăgeau, plesneau, zdrăngăneau, zbârnâiau și schimbau coarde noi, entuziasmați ca niște adolescenți. Hermes tocmai îi explica principiul armonicelor naturale, când Apollo, subjugat de sentimentele stârnite în el de acest dispozitiv formidabil, își veni în fire.

— Bine-bine, e absolut minunat, spuse el, dar cum naiba rămâne cu vitele mele?

Hermes îl studie cu o privire întrebătoare.

— Tu trebuie să fii, stai să văd… nu-mi spune… Apollo, nu-i așa?

Pentru Apollo, faptul că nu fusese recunoscut era o experiență nouă, una care, constată el, nu-i plăcea deloc. Și faptul că un copilaș de o zi i se adresa pe un ton superior era încă una pe lista lui de experiențe dintre cele mai neplăcute. Tocmai se pregătea să-l pună la punct pe acest mic țafandache cu o remarcă tăioasă și eventual cu un croșeu de dreapta în bărbie, când se pomeni în fața unei mânuțe cu gropițe, întinse spre el.

— Bate palma, Pol. Încântat să te cunosc. Hermes, ultimul înscris pe lista divină. Presupun că tu ești fratele meu vitreg, nu? Mama Maia, aici de față, mi-a explicat aseară tot arborele genealogic. Suntem o gașcă de nebuni, este? Este?

Încă o senzație nouă pentru Apollo care primi un ghiont amical în coaste. Simți că pierde controlul situației.

— Uite ce, mie nu-mi pasă cine ești, nu poți veni să-mi furi vitele și să nu plătești pentru asta.

— Oh, am să-ți plătesc, nu-ți face griji pentru asta. Dar îmi trebuiau neapărat. Au mațe de cea mai bună calitate. Dacă era să fac o liră

pentru iubitul meu frate vitreg, voiam cele mai bune coarde.

Apollo își mută privirea de la Hermes la liră și de la liră la Hermes.

— Vrei să spui că…

Hermes clătină din cap.

— Cu tot dragul. Ale tale să fie lira și arta din spatele ei. Doar ești deja zeul numerelor, al rațiunii, al logicii și al armoniei. Un portofoliu în care muzica se potrivește foarte bine, nu crezi?

— Nu știu ce să spun.

— Poți să spui „Mulțumesc, Hermes” și „Păstrează vitele, fratele meu!”

— Mulțumesc, Hermes! Și da, păstrează vitele.

— Frumos din partea ta, bătrâne, dar de fapt mie nu-mi trebuiau decât două. Pe celelalte poți să le iei înapoi.

Uluit, Apollo își puse o mână pe fruntea asudată.

— Și de ce doar două?

Hermes sări jos din pătuț.

— Vezi tu, Maia mi-a explicat că zeilor le place să fie venerați și că sacrificarea animalelor înseamnă foarte mult pentru ei. Așa că am sacrificat două vite și dintr-una am oferit unsprezece bucăți de carne arse ca ofrandă zeilor din Olimp. Cea de-a douăsprezecea friptură am împărțit-o cu mama aseară. A mai rămas ceva, dacă îți place rece… E foarte bună dacă o prepari cu o pastă din semințe de mușt pe care am inventat-o eu.

— Nu, mulțumesc, spuse Apollo. A fost frumos din partea ta să le trimiți zeilor acel fum, adăugă Apollo căruia îi plăceau ofrandele votive tot atât de mult ca viitorului zeu. Foarte frumos.

— Atunci, spuse Hermes, hai să vedem dacă a funcționat, vrei?

Și, pe neașteptate, sări în brațele lui Apollo, strângându-i de umeri.

Mintea sclipitoare a acestui copil remarcabil, ușurința cu care se mișca și vorbea, îl zăpăceau pe Apollo.

— Să vedem dacă a funcționat ce?

— Planul meu de a intra în grațiile tatălui nostru. Du-mă pe muntele Olimp și prezintă-mă tuturor, spuse Hermes. Pe cel de-al doisprezecelea tron vacant scrie numele meu.

Al doisprezecelea zeu

La Hermes totul era rapid. Mintea, inteligența, impulsurile și reflexele. Zeii din Olimp, deja flatați de fumul binemirositor care se ridicase de pe Muntele Cyllene până la nările lor în noaptea precedentă, fură încântați de noul venit. Până și Hera întinse un obraz spre a fi sărutat și declară că pruncul era adorabil. Până să-și dea ceilalți seama, acesta se și urcase în poala lui Zeus și îl trăgea de barbă. Zeus a râs și toți zeii au râs împreună cu el.

Care aveau să fie îndatoririle acestui zeu? Iuțeala minții și

picioarelor lui sugerau un singur răspuns: ar trebui să devină mesagerul zeilor. Pentru ca Hermes să fie și mai rapid, Hefaistos a creat ceea ce avea să devină încălțămintea lui emblematică, *talaria* – o pereche de sandale înaripate care îi permiteau să se deplaseze dintr-un loc în altul mai iute ca vulturul. Hermes a fost sincer încântat de ele și l-a îmbrățișat pe Hefaistos cu atâta afecțiune și recunoștință, încât zeul focului și al fierăritului s-a întors imediat în atelierul lui și, după o zi și o noapte de muncă asiduă, a revenit cu o cască înaripată cu calotă joasă și boruri flexibile ca să se potrivească cu *talaria.* Aceasta îi conferea lui Hermes o tușă de grandoare și arăta lumii că acest tânăr frumos și isteț reprezenta temuta măreție a zeilor. Pentru un plus de elan și eleganță, Hefaistos i-a dăruit un toiag de argint cu aripioare în vârf și cu doi șerpi încolăciți pe el.[70]

De atunci, poveștile despre isprăvile lui Hermes l-au amuzat teribil pe Zeus. Șiretenia și duplicitatea de care dăduse dovadă când furase vitele lui Apollo au făcut ca Hermes să fie alegerea perfectă pentru un zeu al ticăloșilor, hoților, mincinoșilor, șarlatanilor, cartoforilor, negustorilor, bufonilor, povestitorilor și sportivilor. Partea mai nobilă a mincinoșilor, bufonilor și povestitorilor i-au asigurat un loc în literatură, poezie, oratorie și umor. Iscusința și perspicacitatea sa i-au permis să stăpânească domeniile științei și medicinei.[71] El a devenit zeul comerțului și al afacerilor, al păstorilor (desigur), al călătoriilor și drumurilor. Deși muzica a fost invenția sa, el i-a cedat lui Apollo, așa cum a promis, responsabilitatea divină pentru ea, ca dar din partea lui. Apollo a simplificat structura lirei prin înlocuirea carapacei de broască țestoasă cu elegantul cadru din aur cu care asociem instrumentul clasic.

Așa cum am afirmat că Artemis și Atena pot fi considerate ca reprezentând două lucruri total opuse (sălbatic versus cultivat, impulsiv versus calculat etc.), la fel s-ar putea spune că mutabilitatea, rapiditatea și impulsurile energetice ale traficului și negoțului personificate de Hermes reprezintă exact opusul serenității, stabilității, ordinii și suficienței domestice centrate ale Hestiei.

În afară de bastonul, pălăria și sandalele înaripate pe care Hefaistos le-a creat pentru Hermes, printre simbolurile sale se numără broasca țestoasă, lira și cocosul. Romanii îi ziceau MERCUR și l-au venerat cu aproape aceeași fervoare ca și grecii. Avea pielea netedă, asemenea lui Apollo, fratele său preferat (acum erau cei mai apropiați prieteni), și la fel ca el, a fost o divinitate a luminii. Lumina lui nu era aurie ca a lui Apollo, ci argintie: argintul viu. De fapt, elementul chimic „mercur” care i-a luat numele, se mai cheamă „argint viu”, și toate lucrurile mercuriale ne amintesc de cel mai încântător dintre zei. Mai târziu, Hermes va prelua responsabilitatea divină poate cea mai importantă, dar deocamdată îl vom așeza pe cel de-al doisprezecelea

scaun și vom contempla Megala Kazania[72], amfiteatrul grandios din vârful Muntelui Olimp.

Olimpienii

Două tronuri impunătoare stau în fața altor zece mai mici. Acum, fiecare este ocupat de câte un zeu sau o zeiță. Zeus îi întinde Herei mâna stângă.

În fața zeilor se întinde Megala Kazania, amfiteatrul pe care hecatonchirii l-au scobit în stânca Olimpului în timpul marelui asalt cu pietre asupra titanilor.[73] Aclamații entuziaste se înalță din mulțimea de nemuritori adunați acolo spre a fi martori la această măreață ocazie, momentul suprem al lui Zeus.

Regina cerurilor îl ia de mână. Este mulțumită. Ea și soțul ei năbădăios au avut o „discuție". De-aici înainte nu vor mai fi alți zei noi. Gata cu seducția și fecundarea de nimfe sau titanide. Dodecatheonul este complet, iar Zeus se va întoarce de-acum la problema serioasă a consolidării domniei lui întru veșnicie. Ea, Hera, îi va fi întotdeauna alături ca să-l susțină și să-l îndrume, să păstreze ordinea și decența.

În timp ce-și plimbă privirea peste cei zece zei zâmbitori, alinați în fața lor, Zeus simte că Hera îl strânge de mână și înțelege perfect ce înseamnă această strângere fermă. Salută mulțimea de titani grațiați și nimfe gata să leșine, comasate mai jos. Ciclopii, giganții, melidele și oceanidele se înghiontesc spre a-și face loc să vadă mai bine. Grațiile și Orele clipesc timid. Hades, Eriniile și alte creaturi întunecate din lumea subterană se înclină adânc. Cele trei sute de mâini ale hecatonchirilor flutură în semn de loialitatea feroce.

Acum, pentru a declara începutul Domniei celor Doisprezece, Hestia coboară de pe tronul ei și aprinde uleiul dintr-un minunat vas lucios din cupru bătut. Urale frenetice răsună în jurul muntelui. Un vultur zboară sus. Un tunet uruie în cer.

Hestia se întoarce pe tronul ei. Zeus se uită la ea cum își netezește calmă poalele rochiei, apoi își mută privirea spre ceilalți, zăbovind asupra fiecăruia în parte: Poseidon, Demetra, Afrodita, Hefaistos, Ares, Atena, Artemis, Apollo, Hermes. Zeii și întreaga creație se înclină înaintea sa. Toți dușmanii săi au fost alungați, distruși, închiși sau supuși. A creat un imperiu și o domnie unice, cum nu s-a mai văzut în lume. A învins. Și totuși, nu simte nimic.

Ridică privirea și, pe creasta îndepărtată a muntelui, vede profilându-se pe cer o siluetă ale cărei veșminte întunecate flutură în vânt. A venit tatăl său, Cronos. Lama secerii lui reflectă lumina flăcărilor de jos în timp ce-o leagănă încet înainte și înapoi, ca pe un pendul. Cu toate că nici Zeus nu poate să bată cu privirea până acolo pe o lumină atât de slabă, e convins că tatăl său are o grimasă crudă și

sarcastică pe chipul supt și răvășit.

— Fă cu mâna, Zeus. Și, cerule mare, zâmbește și tu!

Vorbele Herei, șoptite printre dinți, îl fac să tresară. Când se uită iar, silueta întunecată a tatălui său a dispărut. Poate doar și-a imaginat-o.

Se aud alte ovații. La bubuitul tunetului se adaugă un uruit al pământului. Gaia și Uranus îl felicită la rândul lor. Sau poate îl avertizează. Aclamațiile nu se mai opresc. Tot ce este viu îl venerează și îl adoră. Aceasta ar trebui să fie cea mai fericită zi din viața lui.

Dar lipsește ceva. *Ceva…* se încruntă și se gândește. Deodată, un fulger imens coboară ca o săgeată din cer și lovește pământul, stârnind un nor furios de fum și nisip ars.

— Să nu faci asta, dragă, spune Hera.

Dar Zeus n-o ascultă. Îi venise o idee.

Prometeu

L-am menționat deja pe Prometeu, fiul lui Iapetus și al lui Clymene. Acest tânăr titan vizionar avea toate atributele ca să încânte. Era puternic, de o frumusețe aproape deranjantă, fidel, loial, discret, modest, amuzant, atent, manierat și, în ansamblu, o companie extrem de seducătoare și captivantă. Toți îl plăceau, dar Zeus îl plăcea cel mai mult. Când programul încărcat al lui Zeus permitea, cei doi mergeau să se plimbe împreună la țară, discutând despre toate și nimic: despre soartă, prietenie și familie, despre război și destin, precum și despre alte frivolități, așa fac prietenii.

În zilele premergătoare inaugurării dodecatheonului, Prometeu – care ținea la Zeus tot atât cât Zeus la el – începuse să observe o schimbare la prietenul său. Zeul părea indispus și iritabil, mai puțin dornic să meargă la plimbare, să glumească și să se joace, și mai predispus la supărare și izbucniri de nemulțumire care erau nedemne de zeul nobil, spiritual și controlat pe care îl știa și îl iubea Prometeu. A pus-o pe seama emoțiilor și s-a ținut deoparte.

Într-o dimineață, la o săptămână sau două după marea ceremonie, Prometeu, care își făcuse obiceiul să doarmă în iarba înaltă a pajiștilor parfumate din Tracia, a fost trezit de cineva care îl tot ciupea de degetele de la picioare. Deschise ochii și îl văzu pe regele zeilor întinerit și plin de viață, țopăind încolo și-ncoace prin fața lui ca un copil nerăbdător în dimineața zilei lui de naștere. Întristarea i se topise precum ceața de pe un vârf de munte și toată jovialitatea ce-l caracteriza îi revenise înzecit.

— Scoală, Prometeu! Hai, la treabă!

— Hmm?

— Astăzi vom face un lucru important, ceva despre care lumea va vorbi milenii la rând. Va avea ecou de-a lungul veacurilor, va fi…

— Mergem la vânătoare de urși, este?

— Urși? Mi-a venit o idee fantastică. Vino odată.

— Unde mergem?

Zeus nu-i răspunse, dar punându-i un braț pe după umeri, îl conduse hotărât pe câmp, într-o tăcere punctată doar de hohote de râs nerăbdător. Dacă Prometeu nu l-ar fi cunoscut atât de bine pe prietenul său, ar fi zis că era beat de la atâta nectar.

— Ideea asta a ta, îl iscodi el. Crezi c-ai putea să începi cu începutul?

— Bine, da. Începutul. Așa e. Exact de la început ar trebui s-o luăm. Așază-te aici.

Zeus îi arătă un copac doborât și începu să se plimbe încolo și-

ncoace, în timp ce Prometeu verifică dacă erau furnici pe scoarța copacului înainte de a se așeza.

— Așadar. Gândește-te cum a început totul. *En arche en Chaos.* La început a fost Haos. Din Haos a ieșit Primul Ordin – Erebus, Nyx, Hemera și generația lor –, urmat de Al Doilea Ordin, bunicii noștri Gaia și Uranus, da?

Prometeu încuviință din cap cu un aer circumspect.

— Gaia și Uranus, care apoi au slobozit în creație niște aberații catastrofale ca voi, titanii…

— Hei!

— …și pe urmă au venit toate nimfele și spiritele, o infinitate de zeități minore, monștri, animale și tot ce vrei tu, și în sfârșit punctul culminant. Noi. Zeii. Ca să desăvârșim cerul și pământul.

— După un război lung și sângeros împotriva rasei mele. Pe care eu te-am ajutat să-l câștigi.

— Da, da. Dar în final totul a ieșit bine. Pacea și prosperitatea au înflorit peste tot. Și totuși…

Zeus făcu o pauză atât de lungă încât Prometeu se simți obligat s-o întrerupă.

— Doar nu vrei să spui că ți-e dor de război?

— Nu, nu asta…

Zeus continuă să se plimbe încolo și-ncoace în fața lui Prometeu, ca un profesor care ține o lecție într-o clasă cu un singur elev.

— Ai observat, fără îndoială, că am fost întors pe dos în ultimul timp. Să-ți spun de ce. Știi că uneori îmi place să zbor deasupra lumii în chip de vultur?

— În căutare de nimfe.

— Lumea asta, continuă Zeus, prefăcându-se că nu auzise, este extraordinar de frumoasă. Toate sunt la locul lor – râuri, munți, păsări, fiare sălbatice, oceane, crânguri, câmpii și canioane… Dar să știi, când mă uit în jos, mă întristez văzând-o atât de goală.

— *Goală*?

— Oh, Prometeu, habar n-ai tu ce plictisitor este să fii zeul unei lumi complete, finite.

— *Plictisitor*?

— Da, plictisitor. De câtva timp mi-am dat seama că mă plictisesc și mă simt singur. Spun „singur” în sensul mai larg. În sens cosmic. Sunt cosmic de singur. Așa o să fie mereu de-aici încolo? Eu pe tronul Olimpului, cu fulgerul în poală, în timp ce toți fac reverențe și plecăciuni, îmi cântă osanale și-mi cer favoruri? Pe vecie? Ce-i amuzant în asta?

— Păi…

— Fii sincer, nici ție nu ți-ar plăcea.

Prometeu strânse din buze și se gândi puțin. Era adevărat că el nu-l

invidiase niciodată pe prietenul său pentru tronul imperial, cu toate problemele și greutățile aferente.

— Să presupunem, continuă Zeus, să presupunem că aș face să se nască o nouă rasă.

— O rasă de vulturi?

— Nu, nu vorbesc de vulturi. O rasă în sensul de *specie*. Un nou ordin de ființe. Exact ca noi, verticale, pe două picioare…

— Cu un singur cap?

— Cu un singur cap. Cu două mâini. Să semene cu noi în toate privințele, și să aibă… tu ești intelectualul, Prometeu, cum se zice la latura aia a noastră care ne ridică deasupra animalelor?

— Mâini?

— Nu, partea care ne spune că existăm, care ne face conștienți de noi înșine?

— Conștiință.

— Aia, da. Creaturile astea să aibă *conștiință*. Și o limbă. Evident, n-ar fi o amenințare pentru noi. Ele ar trăi aici, pe pământ, și-ar folosi inteligența ca să lucreze pământul, să se hrănească și să-și câștige singure existența.

— Așa… făcu Prometeu încruntându-se concentrat în timp ce încerca să-și facă o imagine clară în minte. O rasă de ființe ca noi?

— Exact! Dar nu la fel de mari ca noi. Și ar fi creația mea. Mă rog, creația noastră.

— Creația *noastră*?

Tu ești îndemânatic. Un alt Hefaistos. Mă gândesc ca tu să modelezi aceste creaturi din… din lut, de exemplu. Ar trebui să fie făcute după imaginea noastră, corecte din punct de vedere anatomic până la ultimul detaliu, dar la scară mai mică. Apoi am putea să le însuflețim, să le dăm viață, să le înmulțim și să le dăm drumul în natură să vedem ce se întâmplă.

Prometeu reflectă asupra ideii.

— Noi am interacționa cu ele, am vorbi cu ele, am umbla printre ele?

— Tocmai asta ar fi ideea. Să avem o specie inteligentă – mă rog, semi-inteligentă – care să ne laude și să ne venereze, să se joace cu noi și să ne distreze. O rasă inferioară de figurine miniaturale care să ne adore.

— Bărbați și femei?

— Oh, cerule mare, nu, doar bărbați. Altfel îți imaginezi ce-ar zice Hera…

Prometeu chiar își imagina cum ar reacționa Hera dacă lumea s-ar umple brusc cu și mai multe femei cu care să aibă de-a face bărbatul ei cel umblăreț. Văzu că

Zeus era foarte entuziasmat de marele lui plan. Prometeu știa: când

prietenului său îi intra în cap o idee, chiar și una neobișnuită și ciudată ca acesta, nici măcar hecatonchirii și giganții la un loc nu-l mai puteau opri.

Nu că Prometeu se împotrivea ideii. Hotărî că era un experiment interesant. Jucările pentru nemuritori. Dacă stăteai să te gândești, era o idee fascinantă. Artemis avea câinii, Afrodita turturelele, Atena bufnița și șarpele, Poseidon și Amfitrite – delfinii și țestoasele. Până și Hades ținea un câine, chit că era unul absolut dezgustător. Era deci normal ca șeful zeilor să-și conceapă propriul animal de companie, mai inteligent, mai loial și mai adorabil decât celelalte.

La plămădit și copt

Părerile istoricilor cu privire la locul unde Prometeu și Zeus au găsit cel mai bun lut pentru realizarea planului nu concordă. Surse din antichitate, cum ar fi călătorul Pausanias din secolul al II-lea d.Hr., susțineau că a fost vorba de Panopeus din Focida. Cercetătorii de mai târziu spun că ei doi au călătorit la est de Asia Mică, până în ținuturile fertile care se întind între râurile Tigru și Eufrat.[74] Cea mai recentă teorie susține că pașii i-au purtat la sud de Nil, dincolo de ecuator, până au ajuns în Africa de Est.

Indiferent unde a fost, au găsit în sfârșit ceea ce Prometeu a declarat a fi locul perfect: un râu ale cărui maluri mocirloase aveau din belșug exact genul de nămol și minerale pe care le dorea, din punctul de vedere al consistenței, texturii, rezistenței și culorii.

— Ăsta e un lut bun, îi spuse el lui Zeus. Nu, nu te așeza. Trebuie să lucrez în liniște, fără să-mi distragă nimeni atenția. Dar înainte să pleci, o să am nevoie de puțină salivă de-a ta.

— Poftim?

— Ca să trăiască și să respire, aceste creaturi vor trebui să aibă în compoziția lor ceva de la tine.

Zeus își dădu seama că avea dreptate și, încântat, horcăi ca să adune niște flegmă și umplu cu scuipatul său divin un ochi de apă secat.

— Va trebui să-mi aliniez micile figurine de lut pe malul râului ca să se coacă în arșița soarelui, spuse Prometeu. Așa că întoarce-te pe înserat, până atunci ar trebui să fie gata.

Lui Zeus i-ar fi plăcut să stea să se uite, dar cunoștea destul de bine temperamentul artiștilor, ca să-și dea seama că trebuia să-l lase pe Prometeu în pace. Preschimbându-se în vultur și avântându-se spre cer, plecă în zbor și îl lăsă pe prietenul său singur cu arta lui.

Prometeu începu să experimenteze, mai întâi rulând niște cârnați din lut, fiecare având cam patru *podes* lungime.[75] În capăt le lipi pe post de cap o bilă de lut umezit cu scuipat. Pe urmă, n-a mai fost decât o chestiune de scărmănat, răsucit și pigulit, frământat, modelat

și masat, tras, îndreptat și bibilit, până a ieșit ceva care aducea cu versiunea redusă a unui zeu sau titan. Pe măsură ce lucra, devenea tot mai entuziasmat. Zeus nu exagerase comparându-l cu Hefaistos – Prometeu era într-adevăr priceput. De fapt, ceea ce demonstra acum, în timp ce presa și modela, era mai mult decât pricepere, era artă pură.

Amestecând lutul cu diferiți pigmenți, realiză o mulțime variată de creaturi masculine pline de culoare, ce păreau vii. Primul său rezultat a fost o ființă micuță, cu o piele a cărei culoare se apropia foarte mult de tenul sărutat de soare al zeilor. Apoi a făcut una de un negru lucios, apoi alta care era mai spre crem-ivoriu, cu o tentă de roz, apoi alte figurine de culoarea chihlimbarului, galben, arămiu, roșu, verde, bej, violet aprins și albastru foarte strălucitor.

Un set redus

Când veni seara, Prometeu se așeză jos și își întinse oasele, scoțând un căscat și acel oftat de oboseală și satisfacție care vine după o muncă îndelungată și intensă.

Soarele de după-amiază îi încălzise opera, dându-i acea consistență flexibilă și maleabilă, cunoscută în lumea ceramicii drept „pastă de brânză” Momentul ales de Prometeu a fost perfect, căci dacă ar fi expus creaturile finite în arșița din miezul zilei, acestea s-ar fi uscat ca niște pesmeți, devenind prea friabile și casante pentru a le face alte modificări de ultim moment pe care patronul său divin și regal sigur i le-ar fi cerut. Urechi mai lungi, două rânduri de organe genitale, chestii de genul ăsta. Zeii nu sunt zei dacă nu sunt și capricioși.

Și iată că acum, dacă nu cumva îl înșelau urechile, îl auzi pe regele zeilor, apropiindu-se prin desișul pădurii și discutând cu voce tare cu cineva. Prometeu reuși să distingă glasul scăzut și măsurat al unei femei care îi răspundea. Zeus o adusese pe Atena, fiica lui preferată.

— Tatăl tău, zeul împărat, după cum se știe, îl auzi Prometeu zicând. Zeus omnipotentul, da. Zeus omnicuceritorul, bineînțeles. Zeus omniscientul, firește. Zeus…

— Zeus omnimodestul?

— Zeus *creatorul,* totuși. Nu-ți spune nimic?

— Spune multe.

— Și-acum, malul râului ar trebui să fie într-acolo. Hai să-l strigăm. Ohhh, *Prometeu*!

Niște păsări-țesător aciuate prin copaci țâșniră în aer, țipând speriate.

— *Prometeeeu*!

— Sunt aici, strigă Prometeu. Dar ai grijă să nu…

Prea târziu!

Ieșind dintre copaci în luminiș, Zeus, în entuziasmul lui, călcase pe

rândul de figurine măiestrit lucrate și puse la uscat pe malul râului. Cu un strigăt de furie și disperare, Prometeu se apropie grăbit să evalueze stricăciunile.

— Tontule, nu vezi pe unde calci? strigă el. Le-ai distrus. Uite!

Nimeni altcineva din toată creația nu și-ar fi permis să-i vorbească așa lui Zeus. Atena rămase uluită văzând că tatăl ei lăsă capul în jos, umil și cu părere de rău.

La o privire mai atentă, situația nu era chiar atât de gravă pe cât se temuse Prometeu. Doar trei figurine erau distruse definitiv. Le extrase din noroi; pe lutul turtit rămăsese amprenta enormelor degete de la picioarele lui Zeus.

— Oh, bun, spuse Zeus vesel, restul n-au pățit nimic, sunt o mulțime. Hai să continuăm, bine?

— Dar uită-te la astea! spuse Prometeu, arătându-i statuetele distruse și turtite. Asta verde, asta violet și asta albastră erau preferatele mele.

— Ne-au mai rămas neagră, maro, ivorie, galbenă, roșietică și atâtea altele. Nu-mi spune că nu-s de ajuns!

— Chiar îmi plăcea nuanța aia de albastru-cobalt.

Atena se uita la figurinele intacte care luceau în razele muribunde ale soarelui.

— Oh, Prometeu, sunt perfecte, spuse ea cu acea voce domoală care impunea mai mult respect decât urletele și strigătele celorlalți olimpieni.

Prometeu se înveseli numaidecât. Laudele venite din partea Atenei însemnau enorm.

— Păi, am pus foarte mult suflet în ele.

— Frumoasă treabă, foarte frumoasă, spuse Zeus. Plămădite de un mare titan din lutul Gaiei, asamblate cu saliva mea regală, coapte la soare și, în curând, aduse la viață de răsuflarea blândă a fiicei mele.

Era Metis, mereu prezentă în interiorul lui Zeus, care îi inspirase ideea ca Atena să fie cea care dădea viață creaturilor. Ea va sufla în fiecare, literalmente *insuflându-le* câteva dintre minunatele ei calități: înțelepciune, instinct, pricepere și judecată.

S-a găsit un nume

Lăsându-se în genunchi pe malul râului, Atena suflă cu respirația ei dulce și caldă în fiecare dintre micile statuete. Când termină, se ridică în picioare și se duse lângă Prometeu și tatăl ei, să vadă ce-o să se întâmple.

Totul s-a petrecut foarte încet.

La început, una dintre figurinele mai închise la culoare tresări și scoase un fel de suspin întretăiat.

În celălalt capăt al rândului, una galbenă se răsuci, se ridică în

capul oaselor și tuși ușor.

În câteva secunde, toate micile făpturi prinseseră viață și se mișcau. Câteva momente mai târziu, încercau să-și folosească picioarele, ochii și alte simțuri, uitându-se unele la altele, mirosind aerul, murmurând și strigând. Nu după mult timp stăteau în picioare și chiar făceau nesigure primii pași.

Zeus îl luă pe Prometeu de mâini și începu să danseze cu el, învârtindu-se în cercuri.

— Privește! strigă el. Privește! Nu-i așa că sunt frumoase? Sunt minunate, absolut minunate!

Atena duse un deget la buze.

— Sst! Le speriați.

Arătă spre micii omuleți care acum se holbau la ei cu o expresie de spaimă și consternare. Cel mai înalt dintre ei nu-i ajungea nici până la genunchi.

— E în regulă, micuților, spuse Zeus, lăsându-se în jos și vorbindu-le pe un ton, credea el, liniștitor. Nu vă fie teamă!

Dar bubuitul colosal care-i ieși de pe buze, păru să le sperie și mai tare pe micile creaturi care începură să-și agite mâinile și picioarele și să alerge de colo-colo panicate.

— Hai să ne micșorăm noi la dimensiunea lor, spuse Prometeu.

Și, în clipa aceea, se făcu mai mic, astfel încât era numai cu vreo treizeci de centimetri mai înalt decât creațiile lui. Zeus și Atena făcură la fel.

Cu îmbrățișări, zâmbete și vorbe blânde, făpturile speriate și tulburate se liniștiră încet-încet și se împrieteniră. Se strânseră în jurul celor trei nemuritori, făcând plecăciuni și prosternându-se în fața lor.

— Nu-i nevoie să vă înclinați, spuse Prometeu, atingând-o pe una dintre ele și minunându-se de consistența ei și de vitalitatea ce se simțea pulsând înăuntru.

Răsuflarea Atenei transformase lutul în carne vie și caldă. Ochii le străluceau, plini de viață, energie și speranță.

— Ba pardon, spuse Zeus, *trebuie* să se încline. Noi suntem zeii lor și ele nu trebuie să uite asta.

— Eu nu sunt zeul lor, spuse Prometeu, privindu-le cu un intens sentiment de dragoste și mândrie. Eu sunt prietenul lor.

Și îngenunche ca să fie mai jos decât ele.

— Am să le învăț să cultive pământul, să macine grâu și secară pentru a-și face pâine. Să gătească, să-și făurească unelte, să…

— Ba nu!

Răcnetul neașteptat al lui Zeus sperie creaturile care începură iar să se agite panicate.

În replică la răcnetul lui Zeus, un tunet puternic răsună în ceruri.

— N-ai decât să te împrietenești cu ele cât vrei tu, Prometeu, și n-

am nicio îndoială că Atena și toți ceilalți zei vor face la fel. Dar un singur lucru nu-l vor avea. Niciodată. Și ăsta e focul.

Prometeu îl privi uluit pe prietenul său.

— Dar… dar de ce nu?

— Cu focul, ar putea să se ridice împotriva noastră. Cu focul, ar putea crede că sunt egale cu noi. Simt asta, o știu. Ele nu trebuie să primească focul niciodată. Am spus.

În depărtare, un lung bubuit de tunet îi întări spusele.

— Dar, adăugă Zeus, zâmbind de data asta, în rest pot avea orice pe lume. Pot călători oriunde. Pot să cutreiere oceanele lui Poseidon, să ceară ajutorul Demetrei ca să cultive semințe și să-și producă hrana, să învețe de la Hestia arta de a ține un cămin, să descopere cum să crească animale pentru lapte, blană și munci grele, și pot să învețe de la Artemis arta vânătorii. Hermes le poate învăța viclenia, Apollo le poate instrui în arta muzicii și a cunoașterii. Atena le va învăța să fie înțelepte și mulțumite. Și Afrodita le va împărtăși arta dragostei. Vor fi libere și fericite.

— Și ce nume să le dăm? întrebă Atena.

— „Ce este dedesubt”, spuse Zeus după un moment de gândire. *Anthropos.*[76]

Bătu din palme și oamenii lucrați de mână se făcură dintr-o grămadă o sută, suta deveni o hoardă, iar hoarda, continuând să se extindă, deveni o mulțime considerabilă, până când populația umană, numărând acum sute de mii, se răspândi în toate colțurile lumii în căutarea unui loc unde să trăiască.

Și așa s-a născut rasa umană. Gaia, Zeus, Apollo și Atena ar putea fi considerați strămoșii ei în aceeași măsură ca Prometeu, care a fabricat omenirea din cele patru elemente: Pământ (lutul Gaiei), Apă (saliva lui Zeus), Foc (soarele lui Apollo) și Aer (răsuflarea Atenei). Ei trăiau și prosperau, întruchipând ce era mai bun din creatorii lor. Dar ceva lipsea. Un lucru foarte important.

Vârsta de aur

Alma Mater, generoasa Mamă-Pământ, făcută fertilă și roditoare de către Demetra, era un dulce paradis pentru primii oameni. Ei nu cunoșteau boala, sărăcia, foametea sau războiul. Viața era o idilă a inocenței și a măruntelor îndatoriri pastorale. A fost o perioadă de fericită venerație, familiaritate și chiar prietenie cu zeitățile care se plimbau printre ei în forme și dimensiuni menite să nu-i sperie. Pentru Zeus și ceilalți zei, titani și nemuritori, era o adevărată plăcere să se amestece printre simpaticii și copilărești homunculi pe care Prometeu îi plămădise din lut.

Poate că noi doar ne-am imaginat acele prime zile de minunată simplitate și bunătate universală, pentru a avea un punct culminant de

sublim paradisiac la care să ne raportăm în evaluarea perioadelor de decădere și degradare care au urmat. Grecii de mai târziu au crezut cu tărie că Epoca de Aur a existat cu adevărat. Ea a fost omniprezentă în gândirea și poezia lor, și a constituit un vis al perfecțiunii la care să aspire, o viziune mai concretă și mai conștientă decât ideile noastre vagi despre omul timpuriu care grohăia prin peșteri. Idealurile și formele perfecte ale lui Plafon au fost, poate, expresia intelectuală a memoriei acelei rase visătoare.

Era normal ca, dintre toți nemuritorii, cel care a iubit cel mai mult omenirea să fie artistul și creatorul lor, Prometeu. El și fratele său Epimeteu stăteau acum mai mult printre oameni decât în Olimp, în compania colegilor nemuritori.

Prometeu era mâhnit că i se îngăduise să creeze numai bărbați, întrucât simțea că acestei rase de clone de sex unic, îi lipseau atât diversitatea în înfățișare, dispoziție și caracter, cât și abilitatea de a se reproduce și de a crea tipuri noi. Da, oamenii lui erau fericiți; dar, pentru Prometeu, o astfel de existență cuminte, fără complicații și fără ambiții, n-avea niciun farmec. Pentru a se apropia de condiția similară celei de zeu pe care o merita creația lui, omenirea mai avea nevoie de ceva. Avea nevoie de *foc.* De foc adevărat, arzător, strălucitor, aprig și fierbinte, care să le permită să topească, să călească, să frigă, să prăjească, să fiarbă, să coacă, să modeleze și să forjeze; și mai aveau nevoie de un foc interior, creator, un foc *divin,* care să le permită să gândească, să imagineze, să îndrăznească și să acționeze.

Cu cât Prometeu își observa mai bine creația și relaționa mai mult cu ea, cu atât devenea mai convins că focul era exact ce le lipsea. Iar el știa unde să-l găsească.

Crenguța de fenicul

Prometeu privi cu atenție cele două vârfuri gemene ale Olimpului care se înălțau deasupra lui. Vârful cel mai înalt, Mythicos, ajungea la aproape zece mii de *podes* înălțime, pierzându-se în nori. Lângă el, cu opt-nouă sute de metri mai scund, dar mult mai greu de urcat, se înălța fațada stâncoasă a lui Stefani. La vest se întrezărea vârful Skolio. Prometeu știa că ultimele raze ale soarelui ce asfințea ar ascunde această pantă – cea mai dificilă dintre toate – de zeii care tronau sus, așa că începu urcușul periculos, convins că va ajunge în vârf fără să-l vadă nimeni.

Până atunci, Prometeu nu nesocotise niciodată voința lui Zeus. Nu în chestiuni importante. În jocuri, curse, lupte corp la corp și întreceri pentru a câștiga inima unei nimfe, îl tachinase și-l luase peste picior pe prietenul său, dar niciodată nu-l sfidase în mod deschis. Ierarhia panteonului nu era ceva ce puteai încălca fără a suporta consecințe drastice. Zeus era un prieten drag, dar, mai presus de toate, era Zeus.

Cu toate astea, Prometeu era hotărât cu privire la ce avea de făcut. Deși întotdeauna îl iubise pe Zeus, constată că iubea mai mult omenirea. Entuziasmul și hotărârea lui erau mai puternice decât teama de mânia divină. Ura ideea de a-și supăra prietenul, dar la o adică, n-avea de ales.

Până să escaladeze peretele abrupt al vârfului Skolio, porțile apusului se închiseseră în urma carului solar al lui Apollo și tot muntele era învăluit în beznă. Lăsându-se aproape de pământ, Prometeu își croi drum prin aflorimentul accidentat care încorona Megala Kazania, amfiteatrul în formă de cazan. Privind înainte, văzu mai încolo Platoul Muzelor, pe care jucau pete de lumină aruncate de focurile din fierăria lui Hefaistos, aflată la o depărtare de câteva sute de *podes*.

Pe partea cealaltă a Olimpului, zeii luau cina. Prometeu auzea lira lui Apollo, sirinxul lui Hermes, râsul aspru al lui Ares și mârâitul câinilor lui Artemis. Agățat de pereții exteriori ai fierăriei, titanul se strecură spre curtea din față. Tresări când dădu colțul și văzu întinsă pe pământ silueta imensă și goală a lui Brontes, care sforăia lângă foc. Prometeu așteptă la adăpostul întunericului. Știa că ciclopii îl ajutau pe Hefaistos, dar că ei ar putea dormi la locul de muncă era mai mult decât își imaginase.

Chiar la intrarea în forjă, văzu o plantă numită zmeoaică sau fenicul gigant (*Ferula communis*) – nu chiar aceeași plantă bulboasă pe care o folosim astăzi pentru a da peștelui o aromă plăcută de anason, ci o rudă apropiată. Prometeu se aplecă și culese un lăstar lung și viguros. Înăuntru avea un miez ca un fir gros. După ce curăță tija de frunze, Prometeu o întinse până în cealaltă parte a curții, peste Brontes, care dormea și mormăia în somn, îndreptând-o spre foc. Căldura care emana din cuptorul încins aprinse imediat capătul tijei. Prometeu o trase înapoi cu mare grijă, dar nu reuși să împiedice o scânteie să cadă din capătul aprins chiar pe toracele lui Brontes. Pielea de pe pieptul ciclopului sfârâi, iar acesta se trezi cu un urlet de durere. În timp ce Brontes își privea somnoros pieptul, încercând să înțeleagă de unde provenea durerea și ce-ar putea să însemne, Prometeu trase tija și fugi.

Darul focului

Prometeu coborî de pe Olimp, ținând în dinți crenguța de fenicul al cărei miez ardea încet. La fiecare cinci minute, o scotea din gură și sufla ușor în flăcăruie ca să nu se stingă. Când, în sfârșit, ajunse în siguranță pe fundul văii, se îndreptă spre așezarea omenească unde se stabilise împreună cu fratele său.

Veți spuneți, probabil, că Prometeu ar fi putut avea înțelepciunea de a-i învăța pe oameni să scapere două pietre sau să frece două bețe,

dar nu trebuie să uităm că focul furat de Prometeu provenea din ceruri, era focul divin. Poate că el a luat scânteia interioară care aprindea în om curiozitatea de a freca niște bețe și de a scăpăra două bucăți de cremene.

La început, când le-a arătat oamenilor demonul care sfârâia, dansa și sălta, aceștia au țipat și s-au îndepărtat de el speriați. Dar în curând, curiozitatea le-a învins teama și a început să le placă această nouă și fermecată jucărie, substanță, fenomen… spuneți-i cum doriți. Ei au învățat de la Prometeu că focul nu le era dușman, ci un prieten puternic care, odată îmblânzit, avea milioane de întrebuințări.

Prometeu a mers din sat în sat ca să-i învețe tehnicile de făurire a uneltelor și armelor, de ardere a oalelor de pământ, de preparare a cărnii și coacere a aluatului din cereale, și din toate acestea s-a declanșat în scurt timp o avalanșă de avantaje care l-au făcut pe om superior prăzii lui, incapabile să răspundă în fața sulițelor și săgeților cu vârf metalic.

N-a durat mult până când Zeus a aruncat întâmplător o privire din Olimp și a văzut pe pământ niște luminițe portocalii strălucitoare care punctau peisajul peste tot. Și-a dat imediat seama ce se întâmplase. Nici n-a fost nevoie să i se spună cine era vinovatul. Furia lui a fost imediată și cumplită. Niciodată nu se mai văzuse o asemenea furie: colosală, tumultuoasă, apocaliptică. Nici chiar Uranus, în agonia mutilării lui, nu simțise atâta furie și dorință de răzbunare. Pentru că Uranus a fost doborât de un fiu pentru care nu avusese niciun strop de considerație, însă Zeus fusese trădat de prietenul la care ținea cel mai mult. Nicio trădare nu putea fi mai cumplită de-atât.

Pedepsele

Darul

Atât de copleșitoare a fost mânia lui Zeus că tot Olimpul s-a temut că Prometeu va fi trăsnit cu atâta putere încât atomii săi nu se vor mai putea regrupa niciodată. Poate că o astfel de soartă l-ar fi lovit pe titanul odinioară favorit, dacă prezența înțeleaptă și liniștitoare a lui Metis în capul lui Zeus nu l-ar fi sfătuit pe acesta să caute o răzbunare mai subtilă și mai onorabilă. Furia lui nu s-a diminuat câtuși de puțin, ci mai degrabă s-a concentrat, canalizându-se spre o răzbunare mai clară. Deocamdată, îl va lăsa pe Prometeu în pace și își va abate furia cosmică asupra omului, omul minuscul și lipsit de rușine, creatura care îi adusese atâta bucurie, dar față de care, acum, simțea doar ranchiună și un dispreț rece.

O săptămână întreagă, sub privirea neliniștită și solemnă a Atenei, regele zeilor se plimbă în sus și-n jos prin fața tronului, gândindu-se care ar fi cel mai bun mod de a-i face pe oameni să plătească pentru îndrăzneala de a-și fi însușit focul și de a-i imita pe zei. O voce

interioară îi șoptea că într-o zi, indiferent de pedeapsa lui, omenirea va tinde tot mai sus, până când va ajunge la nivelul zeilor – sau și mai rău, până când nu va mai avea nevoie de zei și se va simți liberă să îi abandoneze. Gata cu venerația, gata cu rugăciunile către Olimpul ceresc. Era o perspectivă prea blasfemică și absurdă pentru ca Zeus s-o ia în considerare, dar simplul fapt că i-a trecut prin minte o idee atât de revoltătoare i-a întărâtat și mai mult furia.

Nu e clar dacă planul magnific care în cele din urmă s-a concretizat a fost ideea lui, a lui Metis sau chiar a Atenei, dar era, credea Zeus, un plan senzațional. Avea o simetrie de aur care, pentru mintea lui de grec, era foarte plăcută. O să-i arate el lui Prometeu și, la naiba, o să-i arate el speciei umane!

Mai întâi, i-a poruncit lui Hefaistos să facă la fel ca Prometeu și să modeleze o ființă umană din lut umezit cu salivă de-a lui. Dar de data asta trebuia să fie o tânără *femeie*. Luându-le ca model pe soția sa Afrodita, mama sa Hera, mătușa Demetra și sora sa Atena, Hefaistos a sculptat cu dragoste o fată de o frumusețe fabuloasă, asupra căreia Afrodita a suflat viață și toate vicleșugurile iubirii.

Ceilalți zei s-au unit ca s-o pregătească pe fată pentru lume. Atena a instruit-o în treburile gospodărești, în broderie și țesut, și a îmbrăcat-o într-o splendidă tunică argintie. Cele trei Grații s-au ocupat de accesorizarea cu coliere, broșe și brățări făcute din cele mai frumoase perle, agate, jasp și calcedonie. Orele i-au împletit flori în cosițe și ea a devenit atât de frumoasă, încât ți se tăia respirația când o vedeai. Hera a înzestrat-o cu siguranță și stăpânire de sine. Hermes a învățat-o arta conversației, dar și a înșelătoriei, a curiozității și vicleniei. Apoi i-a dat un nume. Și pentru că fiecare zeu îi conferise un talent sau o abilitate specială, avea să se cheme „Cea plină de daruri”, în greacă PANDORA[77]

Hefaistos îi mai făcu un ultim dar acestui model de perfecțiune, pe care i-l oferi însuși Zeus. Era un recipient plin cu… secrete.

Probabil vă așteptați să spun că recipientul era o cutie sau poate un cufăr mai deosebit, dar în realitate era un vas de ceramică emailat și închis, care în ținuturile grecești se numește *pithos*[78].

— Poftim, draga mea, spuse Zeus. Este ceva pur decorativ. Însă nu trebuie să-l deschizi niciodată. Dar niciodată. Ai înțeles?

Pandora clătină minunatul ei căpșor.

— Niciodată, murmură ea cu sinceritate. Niciodată!

— Așa, fata mea. Este cadoul tău de nuntă. Ascunde-l bine sub patul tău matrimonial, dar să nu-l deschizi niciodată. Niciodată. Conținutul lui… de fapt, lasă. Nu e ceva care să te intereseze.

Hermes o luă pe Pandora de mână și o duse la căsuța de piatră unde locuiau Prometeu și fratele său Epimeteu, chiar în mijlocul unui oraș uman prosper.

Prometeu știa că Zeus va căuta să-l pedepsească pentru nesupunerea lui și îl avertiză pe fratele său Epimeteu să nu accepte niciun dar din partea Olimpului, indiferent sub ce formă, cât timp el va fi plecat prin satele și orașele de curând întemeiate, ca să-i învețe pe oameni cum să folosească focul.

Epimeteu, care întotdeauna mai întâi acționa și apoi gândea, promise să-l asculte pe fratele mai isteț.

Cu toate astea, nimic nu-l putea pregăti pentru darul lui Zeus.

Într-o dimineață, se auzi o bătaie în ușă și, când se duse să deschidă, Epimeteu se pomeni în fața chipului vesel și surâzător al mesagerului zeilor.

— Putem intra?

Hermes se dădu prompt într-o parte pentru a face loc celei mai frumoase făpturi pe care Epimeteu o văzuse vreodată și care ținea în brațe un vas de ceramică. Afrodita era frumoasă, fără îndoială, dar prea eterică și distantă pentru a putea fi considerată altceva decât un obiect de venerație și respect de la distanță. La fel Demetra, Artemis, Atena, Hestia și Hera. Frumusețea lor era maiestuoasă și inaccesibilă. Drăgălășenia nimfelor, oreadelor și oceanidelor, oricât de atrăgătoare, părea superficială și copilăroasă în comparație cu dulceața trandafirie a acestei apariții ce-și ridică spre el privirea atât de sfioasă, atât de seducătoare, atât de adorabilă.

— Se poate? repetă Hermes.

Epimeteu își înghiți nodul din gât și se trase deoparte, deschizând larg ușa.

— Aceasta este viitoarea ta soție, spuse Hermes. O cheamă Pandora.

Vasul

La scurt timp, Epimeteu și Pandora s-au căsătorit. Epimeteu avea bănuiala că Prometeu – care era plecat să îi învețe pe oamenii din Varanasi arta turnării bronzului – nu va fi de acord cu Pandora. O nuntă rapidă, până să se întoarcă fratele său, i se părea o idee bună.

Epimeteu și Pandora erau foarte îndrăgostiți. Nu încăpea îndoială. Pe el, frumusețea și calitățile Pandorei îl încântau în fiecare zi; cât despre ea, abilitatea lui de a trăi mereu clipa fără să-și facă griji pentru ziua de mâine, îi dădea sentimentul că viața este o aventură frumoasă și plăcută.

Dar ceva tot nu-i dădea pace, o musculiță care o tot bâzâia, un vierme care săpa pe dinăuntru.

Vasul acela.

Îl ținea pe un raft în camera ei. Când Epimeteu o întrebase ce e, ea răsese.

— O prostioară pe care mi-a făcut-o Hefaistos ca să-mi amintească de Olimp. N-are nicio valoare.

— Drăguț, totuși, a spus Epimeteu, după care nu s-a mai gândit la el.

Într-o după-amiază, în timp ce soțul ei ieșise cu prietenii să practice aruncarea discului, Pandora se apropie de vas și își plimbă degetul pe marginea capacului bine închis. De ce ținuse Zeus să *menționeze* că nu conținea nimic interesant? N-ar fi spus lucrul acesta dacă era adevărat. Încercă să pună lucrurile cap la cap pentru a găsi o explicație logică.

Dacă i-ai da unui prieten un vas gol, n-ar mai fi nevoie să *menționezi* faptul că e gol. Prietenul tău s-ar uita în el într-o bună zi și ar afla asta și singur. Atunci de ce Zeus s-ar mai obosi să repete că vasul nu conținea nimic interesant? Nu poate fi decât o singură explicație. Înăuntru era ceva *foarte* interesant. Ceva prețios sau puternic. Ceva fermecător sau fermecat.

Dar, nu – ea jurase că n-o să-l deschidă niciodată. „Ce-am promis așa rămâne", își zise ea și imediat se simți foarte virtuoasă. Credea că era de datoria ei să reziste ispitei vasului care acum, zău, aproape părea s-o ademenească în cel mai seducător chip cu putință. Era extrem de neplăcut să țină în dormitor un obiect atât de fascinant, care putea s-o provoace și s-o tenteze dimineața și seara.

Tentația își pierde mult din putere dacă o îndepărtezi din fața ochilor. Pandora ieși în grădina din spate și – lângă un cadran solar primit ca dar de nuntă de la un vecin – săpă o groapă adâncă unde îngropă vasul. Bătători pământul și împinse soclul greu cu cadranul solar deasupra ascunzătorii. Iac-așa!

În săptămâna următoare a fost veselă, jucăușă și fericită, la fel ca întotdeauna. Epimeteu s-a îndrăgostit și mai tare de ea și și-a invitat prietenii să petreacă și să asculte un cântec pe care el îl compusese în cinstea ei. A fost o petrecere veselă și reușită. Ultima pe care a cunoscut-o Epoca de Aur.

În seara aceea, poate puțin luată de valul de laude ce curseseră la adresa ei, Pandora nu reușea să adoarmă. Pe fereastra camerei se vedea grădina scăldată în lumina lunii. Gnomonul ceasului solar strălucea ca o lamă de argint și din nou ei i se păru că auzea chemarea vasului.

Epimeteu dormea fericit lângă ea. Razele lunii dansau în grădină. Nemaiputând să reziste, Pandora sări din patul matrimonial și, până să-și spună că nu era bine ce voia să facă, era deja în grădină, dând la o parte soclul ceasului solar și scormonind cu degetele în pământ.

Scoase vasul din ascunzătoare și-i răsuci capacul. Sigiliul de ceară cedă și ea îl deschise. Urmă un fâlfâit rapid, niște bătăi furioase de aripi și un vâjâit puternic și amețitor în urechi.

Oh! Splendide creaturi zburătoare!

Dar nu… nu erau deloc splendide. Pandora țipă de durere și groază când simți un lucru din piele atingându-i gâtul și o înțepătură sau o mușcătură, urmată de o durere groaznică și ascuțită. Tot mai multe forme zburătoare ieșeau din gura vasului – un nor mare care vocifera, țipa și îi urla în urechi. Prin vârtejul de ceață al acestor creaturi înfricoșătoare, zări chipul bărbatului ei care ieșise din casă să vadă ce se întâmpla. Era alb de groază și frică. Cu un urlet puternic, Pandora își adună tot curajul și toată puterea și puse capacul la loc, închizând bine vasul.

De pe zidul grădinii, Zeus, în formă de lup, stătea și privea cu un zâmbet hain, în timp ce, asemenea unui nor de lăcuste, creaturile care se tânguiau și scoteau țipete ascuțite, sfârtecară aerul și se rotiră deasupra grădinii într-un vârtej uriaș, după care își luară zborul și se risipiră peste oraș, peste câmpii și în lume, întinzându-se ca o molimă peste tot pe unde era o așezare omenească.

Și ce erau aceste forme? Erau progeniturile monstruoase ale copiilor malefici și întunecați ai lui Nyx și Erebus. S-au născut din Apate (Înșelăciunea), Geras (Bătrânețea), Oizys (Suferința), Momos (Vinovăția), Keres (Moartea violentă). Erau vlăstarele lui Ate (Ruina) și Eris (Discordia). Numele lor erau: PONOS (Truda), LIMOS (Foametea), ALGOS (Durerea), DYSNOMIA (Anarhia), PSEUDEA (Minciuna), NEIKEA (Cearta), AMPHILOGIAI (Disputele), MAKHAI (Războaiele), HYSMINAI (Luptele), ANDROKSTASIAI și FONOI (Masacrele și Crimele).

Sosiseră Boala, Violența, Înșelăciunea, Suferința și Sărăcia. Și nu aveau să mai plece niciodată.

Ce n-a știut Pandora a fost că, atunci când s-a grăbit să pună la loc capacul, a închis-o în vas pentru totdeauna pe una dintre fiicele lui Nyx. O ultimă creatură mică a rămas acolo pentru totdeauna, bătând neajutorată din aripi. Numele ei era ELPIS, Speranța.[79]

Cufărul, apele și oasele Gaiei

Și așa, Vârsta de Aur ajunse la un final brusc și teribil. Moartea, boala, sărăcia, crimele, foametea și războiul făceau de-acum parte, inevitabil și iremediabil, din soarta omenirii.

Dar Vârsta de Argint, așa cum avea să se numească noua epocă, nu a însemnat doar disperare. Se deosebea de a noastră prin aceea că zeii, semizeii și monștrii se amestecau printre oameni, se împerecheau cu noi și interveneau în viețile noastre. Cu focul de partea omului și – acum – cu femeile care au permis propagarea, precum și sentimentul plenar al familiei și al completitudinii, o parte din relele scăpate din vasul Pandorei au fost contrabalansate. Zeus a privit în jos și a înțeles asta. În capul său, vocea lui Metis părea să-i șoptească însă că nu putea face nimic pentru a-i împiedica pe oameni să stea pe propriile

lor picioare într-o bună zi, și nu doar în sensul strict. Acest lucru îl tulbura profund.

Dar, deocamdată, oamenii continuau să se teamă de zei și se foloseau de noua lor familiaritate cu focul pentru a trimite Olimpului ofrande în semn de supunere și devotament.

Pandora, prima femeie, i-a dăruit lui Epimeteu câțiva copii, printre care și o fată, Pyra. La rândul lui, Prometeu a avut un fiu pe nume Deucalion, posibil cu propria lui mamă, Climene, sau, dacă e să dăm crezare altor surse, cu oceanida Hestone.

Și astfel, rasa bărbaților și a femeilor s-a înmulțit.

Prometeu, care nu și-a pierdut niciodată darul prevederii[80], știa foarte bine că furia lui Zeus nu se domolise încă. L-a crescut pe Deucalion pregătindu-l pentru cele mai cumplite forme de pedeapsă divină. Când băiatul s-a făcut destul de mare, l-a învățat meșteșugul prelucrării lemnului și împreună au făcut un cufăr uriaș.

Frații titani s-au bucurat peste măsură când copiii lor, Pyra și Deucalion s-au îndrăgostit și s-au căsătorit. Prometeu și Epimeteu se puteau considera acum patriarhii unei dinastii umane noi și independente. Dar deasupra lor plana mereu amenințarea Aruncătorului de trăsnete, care cine știe ce planuri punea la cale pe tronul lui din Olimp.

Timpul trecea și omenirea a continuat să se înmulțească și să se răspândească, în ochii lui Zeus arătând mai degrabă ca o molimă decât ca jucăriile simpatice pe care le adorase odinioară. Scuza de care avea nevoie pentru a-i pedepsi a doua oară pe oameni i-a fost dată de unul dintre primii lor conducători, Lycaon, regele Arcadiei – fiul lui Pelasgos, cel care a dat numele de pelasgieni. Acest Pelasgos era una dintre primele figurine de lut modelate de Prometeu și însuflețite de Atena. Din punct de vedere etnic, Pelasgos era ceea ce am putea numi tipul elen, cu tenul, părul și ochii închiși la culoare. Mai târziu, grecii au considerat barbari acești oameni, limba și obiceiurile lor, și, așa cum vom vedea, această primă rasă nu era destinată să populeze prea mult timp zona mediteraneană.

Fie pentru a testa omnisciența și vigilența lui Zeus, fie din alte motive brutale, Lycaon l-a ucis pe fiul său Nyctimus și i-a prăjit carnea, pe care i-a servit-o zeului ce fusese invitat la un ospăț în palatul său. Zeus a fost atât de dezgustat de acest act barbar, încât l-a readus la viață pe băiat, iar pe Lycaon l-a transformat în lup. Totuși, Nyctimus nu a domnit prea mult în locul tatălui său pentru că cei patruzeci și nouă de frați ai săi au devastat ținutul cu atâta sălbăticie și s-au purtat atât de dezgustător, încât Zeus a hotărât că era vremea să pună capăt experimentului cu oamenii. În acest scop, el a adunat norii, iscând o furtună nimicitoare care a potopit pământul și toți oamenii din Grecia și zona Mediteranei s-au înecat.

Mai puțin Deucalion și Pyra care, datorită perspicacității lui Prometeu, au supraviețuit celor nouă zile de inundații, plutind în siguranță la bordul cufărului lor de lemn. Ca niște bravi supraviețuitori, avuseseră grijă să-și aprovizioneze bine cufărul cu alimente, apă și câteva unelte și obiecte trebuincioase, astfel încât, atunci când în cele din urmă apele s-au retras, iar vasul lor a reușit să ajungă pe muntele Parnassus, au putut supraviețui în noroaiele postdiluviene.[81]

Când pământul s-a uscat suficient pentru ca Pyra și Deucalion (care se pare că avea optzeci și doi de ani la vremea aceea) să coboare în siguranță de pe munte, au pornit către Delfi, care se află în valea de la poalele muntelui Parnasus. Aici au consultat oracolul lui Themis, titanida profetă al cărei dar special era că înțelegea ce trebuia făcut.

— O, Themis, mamă a dreptății, păcii și ordinii, te implorăm, povățuiește-ne, strigară ei. Suntem singuri pe lume acum și prea bătrâni ca să umplem această lume cu copii.

— Copii ai lui Prometeu și ai lui Epimeteu, incantă oracolul, ascultați-mă și faceți după cum vă poruncesc. Acoperiți-vă capul și aruncați peste umăr osemintele mamei voastre.

Nedumeriți, cei doi nu reușiră să înduplece oracolul să mai rostească nici măcar un cuvânt.

— Mama mea a fost Pandora, spuse Pyra așezându-se pe jos. Și presupun că s-a înecat. Cum să-i găsesc osemintele?

— Mama mea este Climene, spuse Deucalion. Sau, dacă e să mă iau după alte surse, este oceanida Hesione. Oricare-ar fi, amândouă sunt nemuritoare și, prin urmare, sunt în viață și cu siguranță nu sunt dispuse să renunțe la oasele lor.

— Trebuie să ne gândim, spuse Pyra. *Oasele mamei noastre.* Ar putea însemna altceva? *Oasele mamei noastre.* Oasele materne… Gândește, Deucalion, gândește!

Deucalion își acoperi capul cu o cârpă împăturită, se așeză lângă soția lui, care deja făcuse același lucru, și cântăriră problema încruntați. Oracolele. Întotdeauna echivoce și evazive. Abătut, luă o piatră și o aruncă la vale. Pyra îl apuca de braț.

— Mama noastră!

Deucalion se holbă la Pyra care începuse să bată pământul cu palmele.

— *Gaia*! Gaia este mama noastră a tuturor, strigă ea. Mama Pământ! Astea sunt oasele mamei noastre, uite…

Și începu să adune pietre de pe jos.

— Vino!

Deucalion se ridică și începu să caute în jur după pietre și bolovani. Au traversat câmpiile mai jos de Delfi, aruncându-le peste umăr după cum li se poruncise, dar neîndrăznind să privească în urmă până nu au

parcurs mai multe *stadia*.

Când s-au întors, priveliștea ce se deschidea în fața lor le-a umplut inimile de bucurie.

Din pământ, unde căzuseră pietrele aruncate de Pyra, răsăreau sute de fete și femei, zâmbitoare, sănătoase, perfecte. De unde căzuseră pietrele aruncate de Deucalion creșteau băieți și bărbați.

Așa se face că vechii pelasgieni s-au înecat în Marele Potop, iar lumea mediteraneană a fost repopulată de o nouă rasă care descindea, prin Deucalion și Pyra, din Prometeu, Epimeteu, Pandora și – mai presus de toți, desigur – din Gaia.[82]

Și aceștia suntem noi, rodul viziunii și al impulsivității, al tuturor darurilor și al pământului.

Moartea

Rasa umană, alcătuită acum din bărbați și femei în mod egal, s-a înmulțit și s-a răspândit în lume, construind orașe și înființând națiuni. Corăbii și care de luptă, căsuțe și castele, cultură și comerț, negustori și piețe, agricultură și finanțe, arme și grâu. Pe scurt, a început civilizația. Era o epocă a regilor, reginelor, prinților și prințeselor, a vânătorilor, războinicilor, păstorilor, olarilor și poeților. O epocă a imperiilor, sclaviei, războiului, negoțului și tratatelor. O epocă a ofrandelor votive, sacrificiilor și idolatriei. Orașele și satele își alegeau zeii și zeițele favorite spre a le fi protectori, patroni și apărători. Nemuritorii înșiși nu se sfiau să coboare în forma lor sau în formă de om sau animal, pentru a se împreuna cu muritorii mai atrăgători sau pentru a-i pedepsi pe cei care îi enervau și a-i recompensa pe cei care se gudurau mai tare pe lângă ei. Zeii nu se săturau niciodată să fie adulați.

Poate, cel mai important, pedeapsa suferinței care zburase din vasul Pandorei avea grijă ca, de-aici înainte, umanitatea să se confrunte cu inevitabilul morții în toate formele ei. Moartea fulgerătoare, moartea lentă, moartea prin violență, moartea prin boală, moartea accidentală, moartea prin crimă sau moartea din poruncă divină.

Zeul Hades a constatat cu mare bucurie – sau ce se putea numi bucurie la acest zeu întunecat – că în împărăția lui subterană au început să vină tot mai multe umbre ale oamenilor morți. Lui Hermes i s-a atribuit un nou rol – acela de Arhi-Psihopomp sau „însoțitor șef al sufletelor” –, o îndatorire de care se achita cu obișnuita-i vioiciune și cu umor malițios. Totuși, odată cu creșterea populației umane, doar celor mai iluștri dispăruți li se acorda onoarea de a fi escortați personal de Hermes, restul erau aduși de Thanatos, figura sinistră și amenințătoare a Morții.

În momentul când spiritul omului părăsea trupul, Hermes sau

Thanatos îl conducea în caverna subterană, unde râul Styx (Ura) se vărsa în râul Acheron (Suferința). Acolo, sinistrul și tăcutul Charon întindea mâna să-și primească plata pentru a trece sufletele dincolo de Styx. Dacă mortul n-avea bani, trebuia să aștepte pe malul râului o sută de ani, până când deloc serviabilul Charon accepta să-i transporte. Ca să evite acest limb, a devenit un obicei printre cei vii să se pună bani, de obicei un *obol,* pe limba muribundului pentru ca acesta să-și plătească luntrașul și să-și asigura o trecere rapidă, fără probleme.[83] După ce își încasa taxa, Charon trăgea la bord sufletul mortului și împingea luntrea sau barca de culoarea ruginei peste apele întunecate ale Styxului până la stația de debarcare, punctul de întâlnire din infern.[84] După ce murea, niciun muritor nu se mai putea întoarce în lumea de sus. Nemuritorii, numai dacă gustau un strop de mâncare sau de băutură din Hades, erau sortiți să se întoarcă în împărăția subterană.

Și care era destinația lor finală? Se pare că ea depindea de viața pe care o duseseră. La început, arbitrul era însuși Hades, dar mai târziu a delegat Marea Cântărire celor doi fii ai lui Zeus și ai EUROPEI – MINOS și RHADAMANTHUS, care după propria lor moarte, împreună cu fratele lor vitreg AEACUS, au primit mandatul de judecători ai Lumii de Apoi. Ei decideau dacă un individ dusese o viață eroică, medie sau păcătoasă și trebuia pedepsit.[85]

Eroii și cei considerați deosebit de virtuoși (precum și morții care aveau în ei ceva sânge divin) erau transportați pe Câmpiile Elizee, care se întindeau undeva pe arhipelagul cunoscut sub numele de Insulele Norocoase sau Insulele Fericiților. În ce privește poziția exactă a acestora, părerile sunt împărțite. Poate că sunt actualele Insule Canare sau Azore, Antilele Mici sau chiar Bermudele.[86] Descrierile de mai târziu plasează Câmpiile Elizee chiar pe tărâmul lui Hades.[87] În aceste versiuni, sufletele care se reîncarnau de trei ori, de fiecare dată ducând o viață eroică, dreaptă și virtuoasă, își câștigau dreptul de a fi transferate din Câmpiile Elizee în Insulele Fericiților.

Majoritatea celor fără vină, care în viață nu fuseseră nici prea virtuoși, nici prea vicioși, puteau spera să fie parcați pentru eternitate în Câmpiile cu Asfodele, denumite astfel după covorul de florile albe care le acoperă. Aceste suflete aveau asigurată o viață de apoi destul de plăcută: înainte să ajungă acolo, ele beau apa uitării din râul Lethe, astfel încât puteau petrece o eternitate senină, fără griji, netulburată de amintiri supărătoare din viața terestră.

Dar ce se întâmpla cu păcătoșii – corupții, blasfematorii, netrebnicii și desfrânații? Cei mai puțin păcătoși se fluturau prin sălile Hadesului, veșnic fără simțire, forță sau conștientizarea existenței lor, însă cei mai blasfematori și de neiertat erau duși pe Câmpiile Pedepsei, care se află între Câmpiile cu Asfodele și adâncurile abisale ale Tartarului.

Aici le erau aplicate veșnic torturi croite cu o exactitate diabolică pe măsura nelegiuirii lor. Ne vom întâlni ceva mai târziu cu câțiva dintre cei mai celebri păcătoși. Nume ca SISIF, IXION și TANTAL ne sunt familiare și astăzi, după atâtea milenii.

Dacă Homer spune despre spiritele celor plecați că își păstrează chipul și înfățișarea pe care le-au avut în viață, alții vorbesc despre un demon hidos pe nume EURYNOMOS, care îi aștepta pe morți și, asemenea Furiilor, le sfâșia carnea de pe oase. Alți poeți sugerează că sufletele din lumea umbrelor erau capabile să vorbească și își spuneau unul altuia povestea vieții lor.

Hades era cel mai gelos dintre toți membrii geloasei lui familii. Nu suporta ca împărăția lui să piardă nici măcar un singur suflet. Cerberus, câinele cu trei capete, patrula pe la porți. Puțini, foarte puțini eroi au reușit să-i păcălească sau să-i fenteze pe Thanatos și Cerberus și să ajungă în împărăția lui Hades, apoi să se întoarcă vii în lumea de sus.

Și astfel moartea a devenit o constantă în viața omului, așa cum este și astăzi. Însă lumea Vârstei de Argint, se subînțelege, era foarte diferită de a noastră. Zeii, semizeii și tot felul de nemuritori încă umblau printre oameni. Pentru bărbații și femeile Vârstei de Argint, relațiile personale, sociale și sexuale cu zeii erau la fel de firești cum este pentru noi astăzi să interacționăm cu mașinăriile sau inteligența artificială. Și, îndrăznesc să spun, cu mult mai plăcute.

Prometeu înlănțuit

Clocotind de furie, Zeus asistă la supraviețuirea Pyrei și a lui Deucalion și la nașterea unei noi rase de bărbați și femei din pietrele pământului. Nimeni, nici măcar regele zeilor, nu se putea opune voinței Gaiei. Ea reprezenta un ordin mai vechi, mai profund, mai durabil decât cel al Olimpienilor, iar Zeus știa că el nu avea puterea să împiedice repopularea lumii. Dar, cel puțin, putea să-și îndrepte atenția spre Prometeu. Se crăpa de ziuă, când Zeus decise că titanul trebuia să plătească pentru trădarea lui. Se uită în jos de pe Olimp și îl văzu în Phocis, ajutând la construirea unui nou oraș, amestecându-se, ca de obicei, în treburile oamenilor.

Omenirea se răspândise într-o clipită de ochi nemuritor, ceea ce pentru noi ar echivala cu trecerea câtorva secole. Asta în timp ce Prometeu, cu o răbdare titanică, încurajase răspândirea civilizației în sânul Omenirii 2.0 – învățându-i din nou pe oameni toate artele, meșteșugurile și practicile din agricultură, manufactură și construcții.

Adoptând forma unui vultur, Zeus coborî din zbor și se așeză pe grinzile de lemn ale unui templu aflat în construcție, ce urma să-i fie dedicat. Prometeu, care sculpta pe fronton scene din viața micului Zeus, ridică privirea și imediat își dădu seama că pasărea era vechiul

său prieten. Zeus își reluă propria înfățișare și inspectă sculptura.

— Dacă asta de-aici, de lângă mine, este Adamanthea, ai greșit proporțiile, spuse el.

— Licență artistică, spuse Prometeu, căruia inima începu să-i bată repede.

Era pentru prima oară când cei doi stăteau de vorbă de când Prometeu furase focul.

— A venit momentul să plătești pentru ce-ai făcut, spuse Zeus. Ce preferi, să chem hecatonchirii să te ducă cu forța la destinație sau te înclini în fața inevitabilului și mă urmezi fără comentarii?

Prometeu lăsă jos ciocanul și dalta, apoi își șterse mâinile cu o cârpă din piele.

— Să mergem, spuse el.

N-au vorbit și nu s-au oprit să se odihnească sau să bea apă până n-au ajuns la poalele Munților Caucaz, unde Marea Neagră se întâlnește cu Marea Caspică. Pe drum, Zeus voise să zică ceva, își dorise să-l ia pe prietenul său de umăr și să-l îmbrățișeze. Niște scuze lacrimogene i-ar fi permis să-l ierte și să se împace. Dar Prometeu a rămas tăcut. Sentimentul dureros că era ofensat și maltratat îl făcu pe Zeus să se aprindă din nou. „Și oricum „, zise zeul în sinea lui „, marii conducători nu pot arăta semne de slăbiciune, mai ales când vine vorba de trădare din partea celor apropiați.”

Prometeu își făcu mâna streașină la ochi și se uită în sus. Văzu cei trei ciclopi stând pe un perete de stâncă înalt și abrupt, care forma un versant al celui mai înalt munte.

— Știu că ești bun la escaladat versanții munților, spuse Zeus pe un ton ce spera să fie de un sarcasm glacial, dar care până și în urechile lui sună mai degrabă ca un bombănit îmbufnat. Așa că urcă.

Când Prometeu ajunse la locul unde stăteau ciclopii, aceștia îl imobilizară, îl puseră în lanțuri și-l întinseră pe spate, fixându-i cătușele în stâncă, cu niște țăruși din fier, mari și rezistenți. Doi vulturi frumoși coborâră din văzduh și planară aproape, deasupra lui, blocând lumina soarelui. Prometeu auzea vântul cald suflându-le în pene.

Zeus îi strigă de jos:

— Vei sta înlănțuit de stânca aia pentru totdeauna. N-ai nicio șansă de scăpare sau iertare, în vecii vecilor. În fiecare zi, vulturii aceștia vor veni să-ți smulgă ficatul, așa cum mi-ai smuls tu mie inima. O să-l devoreze în fața ochilor tăi. Dat fiind că ești nemuritor, o să-ți crească la loc în fiecare noapte. Tortura asta nu se va sfârși niciodată. Cu fiecare zi, durerea ți se va părea mai atroce. Nu vei avea nimic în afară de timp ca să te gândești la enormitatea crimei tale și la nebunia acțiunilor tale. Tu, cel căruia i se spunea „prevăzătorul”, nu te-ai dovedit a fi așa când l-ai sfidat pe regele zeilor.

Glasul lui Zeus răsuna prin canioane și ravine.

— Ei? N-ai nimic de spus?

Prometeu oftă.

— Te înșeli, Zeus, spuse el. Eu mi-am cântărit cu mare grijă acțiunile. Am pus în balanță confortul meu și viitorul rasei umane. Acum știu că va înflori și va prospera independent de orice nemuritor, chiar și de tine. Faptul că știu asta este un balsam pentru durerea mea.

Zeus se uită îndelung la fostul său prieten înainte de a vorbi.

— Tu nu meriți vulturi, spuse el cu o răceală cumplită. Să fie corbi.

Imediat cei doi vulturi se preschimbară în niște corbi urâți și respingători, care se rotiră o dată deasupra trupului întins pe stâncă, apoi se năpustiră asupra lui. Ghearele lor ascuțite ca niște lame spintecară coastele titanului și, cu țipete oribile de triumf, începură să se înfrupte din el.

Prometeu, creatorul, avocatul și prietenul omului, a fost un profesor pentru noi, a furat pentru noi și s-a sacrificat pentru noi. Toți avem în noi o părticică din focul prometeic, fără de care n-am fi oameni. Este normal să-l compătimim și să-l admirăm, dar, spre deosebire de zeii egoiști și geloși, el nu cerea să fie venerat, lăudat și adorat.

Și poate vă bucură să știți că, în ciuda pedepsei eterne la care a fost condamnat, într-o zi se va ridica un erou suficient de puternic pentru a-l sfida pe Zeus și a-l elibera din lanțuri pe campionul omenirii.

Lumea peste care domnea Zeus ca stăpân al cerului, era o mamă generoasă cu omenirea. Bărbați, femei și copii se serveau din fructele copacilor și grânele holdelor, din peștii apelor și animalele câmpiilor fără efort și fără multă muncă. Demetra, zeița rodniciei și a recoltei, a binecuvântat natura. Foametea și sărăcia, dacă erau, apăreau numai ca urmare a cruzimii omului și a lucrării creaturilor oribile scăpate din vasul Pandorei, nu ca urmare a neglijenței divine. Însă toate acestea aveau să se schimbe. Hades a jucat un rol în povestea asta și – cine știe? – poate că de la bun început a avut în gând să grăbească moartea și să crească numărul morților în lume, astfel încât să sporească populația regatului său. Încâlcite sunt căile lui Moros.

Demetra avea o fiică, Persefona, cu fratele ei Zeus. Atât de frumoasă, pură și inocentă era, încât zeii au început să-i spună KORE, sau CORA, care înseamnă „fecioară”. Romanii îi spuneau PROSERPINA. Toți zeii, mai cu seamă Apollo și Hermes, care erau neînsurați, s-au îndrăgostit nebunește de ea și chiar au cerut-o în căsătorie. Dar protectoarea (unii ar zice supraprotectoarea) Demetra o ținea ascunsă la țară, departe de ochii pofticioși ai zeilor și nemuritorilor, fie ei onorabili și mai puțin onorabili, cu intenția ca ea să rămână – la fel ca Hestia, Atena și Artemis – virgină și singură. Era însă un zeu puternic care pusese ochii plini de dorință pe fată și care n-avea de gând să respecte dorințele Demetrei.

Nimic nu-i plăcea mai mult dulcei și naivei Persefona decât să fie în comuniune cu natura. Cea mai mare sursă de bucurie pentru ea erau florile și toate lucrurile drăgălașe care creșteau în natură, că doar era fata mamei. Într-o după-amiază însorită, îndepărtându-se puțin de însoțitoarele alese de mama ei ca s-o protejeze, Persefona alerga zglobie după fluturii care zburau din floare în floare într-o pajiște înflorită și presărată de razele soarelui. Deodată auzi un zgomot puternic, ca și cum ar bubui și s-ar crăpa ceva. Semăna cu un tunet, însă părea să vină nu din cer, ci din pământul de sub picioare. Se uită în jurul ei speriată și nedumerită. Pământul se cutremură și coasta dealului din fața ei se despică în două. Din despicătură ieși huruind un falnic car de luptă. Înainte ca fata, îngrozită, să apuce să fugă, cel ce mâna carul o și luă pe sus, apoi întoarse carul și se făcu nevăzut prin despicătura din coasta dealului. Când însoțitoarele Persefonei au ajuns alarmate la locul cu pricina, crăpătura se închisese și nu se mai vedea nicio urmă.

Dispariția Persefonei era pe cât de inexplicabilă, pe atât de neașteptată. Acum zburda pe pajiște, în clipa următoare dispărea fără urmă.

Cu greu se poate descrie disperarea Demetrei. Toți am pierdut ceva drag – din regnul animal, vegetal sau mineral – și am trecut prin

etapele agonizante ale suferinței, spaimei și furiei pe care le poate pricinui o deposedare neașteptată. Când pierderea este atât de personală, neprevăzută, absolută și imposibil de înțeles, aceste sentimente sunt amplificate într-o măsură terifiantă. Deși pe măsură ce treceau zilele, era din ce în ce mai greu de crezut că cineva o va mai vedea vreodată pe Persefona, Demetra a jurat că-și va căuta fiica fără încetare, de-ar fi să-i ia o eternitate, eternitatea vieții ei de nemuritoare.

Demetra a chemat-o în ajutor pe prietena sa, titanida HECATE. Hecate era zeița poțiunilor, secretelor, spiritelor, otrăvurilor și a tot felul de farmece și vrăjitorii.[88] Era posesoarea a două torțe care puteau lumina toate ungherele pământului. Ea și Demetra au căutat prin acele unghere o dată, de două ori, de o mie de ori. Au luminat fiecare peșteră și fiecare cotlon întunecat pe care l-au găsit. Au colindat prin toată lumea, dar fără succes.

Lunile treceau. În tot acest timp, Demetra și-a neglijat responsabilitățile. Porumbul, recoltele, pârguirea fructelor și însămânțarea culturilor – toate au fost abandonate și în pământ nu mai încolțea nimic. Semințele nu mai germinau, mugurii nu se mai deschideau, lăstarii nu mai creșteau și lumea începea să se deșertifice.

Zeii erau în siguranță în Olimp, însă strigătele oamenilor disperați și înfometați au ajuns de pe pământ la urechile lui Zeus. Abia într-o seară, când el și alți zei discutau nedumeriți despre misterul dispariției Persefonei, interveni titanul Helios, soarele.[89]

— Persefona? Oh, am văzut ce s-a întâmplat cu ea. Am văzut tot.

— Ai văzut? Atunci de ce n-ai zis nimic? întrebă Zeus. Demetra cutreieră înnebunită pământul în căutarea ei, e îngrijorată și disperată, și lumea se transformă într-un deșert. De ce dracu' n-ai deschis gura să spui?

— Nu m-a întrebat nimeni! Pe mine niciodată nu mă întreabă nimeni nimic. Dar eu știu multe. Ochiul soarelui vede tot, spuse Helios repetând o replică folosită adesea de Apollo pe vremea când avea în grijă carul soarelui.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

— Pământul s-a deschis și ghici cine a ieșit în carul lui și-a pus mâna pe ea…? Hades!

— *Hades*! exclamară zeii într-un glas.

Semințele de rodie

Zeus coborî numaidecât în lumea subterană s-o aducă înapoi pe Persefona. Numai că regele lumii subterane n-avea chef să primească ordine de la regele lumii supraterane.

— Rămâne aici. E regina mea.

— Îndrăznești să mă sfidezi?

— Ești fratele meu mai mic, spuse Hades. De fapt, fratele meu *cel mai mic*. Tu ai avut întotdeauna tot ce ți-ai dorit. Cer dreptul de-a păstra fata pe care o iubesc. Nu poți să mă refuzi.

— Ah, nu? spuse Zeus. E foamete în lume. Strigătele muritorilor care n-au ce mânca nu ne lasă să dormim. Refuză să mi-o dai înapoi pe Persefona și-o să afli în curând puterea și tăria voinței mele. Hermes nu-ți va mai aduce spiritele morților. Niciun suflet nu va mai fi trimis aici. Toate vor fi expediate într-un nou paradis sau poate nu va mai muri nimeni niciodată. Hades va deveni un loc pustiu, lipsit de orice putere, influență și măreție. Și tu o să fii de râsul tuturor.

Cei doi frați se priviră cu dușmănie. Hades fu primul care clipi.

— Lua-te-ar naiba, bombăni el. Mai lasă-mi-o doar o zi și pe urmă trimite-l pe Hermes s-o ia.

Zeus se întoarse mulțumit în Olimp.

A doua zi, Hades ciocăni la ușa camerei Persefonei. Poate vă surprinde că a ciocănit, dar adevărul e că, în prezența ei demnă și sigură, până și puternicul Hades se simțea nesigur și timid. El o iubea din toată inima și, cu toate că pierduse în confruntarea voințelor în fața lui Zeus, era convins că nu putea s-o lase să plece. În plus, simțise la ea ceva… ceva ce-i dădea speranță. Cumva o mică licărire de dragoste pentru el?

— Draga mea, spuse el cu o delicatețe care ar fi uluit pe oricine îl știa. Zeus mi-a impus să te trimit înapoi în lumea luminii.

Persefona își ridică fața palidă spre el și îl privi fix.

La rândul lui, Hades o privi pătrunzător.

— Sper că nu-mi porți pică.

Ea nu răspunse, dar lui Hades i se păru că vede la ea o ușoară roșeață pe obraji și pe gât.

— Mănânci cu mine niște boabe de rodie ca să-mi arăți că nu-mi porți pică?

Indiferentă, Persefona luă șase boabe de rodie din mâna lui întinsă și supse încet din dulceața lor ușor înțepătoare.

Când sosi Hermes, zeul șmecheriilor, constată că el și Zeus fuseseră păcăliți.

— Persefona a mâncat din fructele regatului meu, spuse Hades. Este scris că toți cei care au gustat din hrana iadului trebuie să se întoarcă aici. Ea a gustat șase boabe de rodie, așa că trebuie să se întoarcă și să stea la mine șase luni în fiecare an.

Hermes se înclină. Știa că era adevărat. Luând-o pe Persefona de mână, o conduse afară din lumea subterană. Demetra s-a bucurat atât de tare s-o vadă pe fiica ei, încât natura a început imediat să înflorească. A fost o bucurie care avea să dureze o jumătate de an, căci șase luni mai târziu, în acord cu ineludabila lege divină, Persefona fu obligată să se întoarcă în lumea subterană. Durerea Demetrei

pricinuită de această despărțire a făcut ca toți copacii să-și lepede frunzele și un timp mort să se aștearnă peste lume. Au trecut alte șase luni, Persefona a apărut iar din împărăția lui Hades și ciclul renașterii, al reînnoirii și al creșterii s-a reluat. În felul acesta, au apărut anotimpurile, toamna și iarna tristeții Demetrei din pricina plecării fiicei ei, primăvara și vara bucuriei sale la întoarcerea Persefonei.

Cât despre Persefona… ei bine, se pare că a ajuns să-i placă timpul petrecut în subteran la fel de mult ca timpul petrecut sus. În cele șase luni petrecute cu Hades, ea nu era prizoniera lui, ci regina mulțumită a lumii umbrelor, o consoartă iubitoare care domnea peste tărâmul morții împreună cu soțul ei. În celelalte șase luni, redevenea vesela Kore a fertilității, florilor, fructelor și zburdălniciei.

Lumea găsise un nou ritm.

Hermafroditus și Silenus

Așa cum bărbații și femeile din Vârsta de Argint s-au obișnuit cu truda, muncile anevoioase și suferințele care păreau acum să fie destinul lor, tot așa zeii au continuat să se reproducă.[90] Hermes, care crescuse repede și devenise un bărbat chipeș, matur, dar veșnic tânăr, l-a zămislit pe PAN, zeul naturii, cel cu picioare de țap, unindu-se cu nimfa DRYOPE. Fără știrea lui Hefaistos și a lui Ares, el s-a mai cuplat și cu Afrodita, uniune binecuvântată cu nașterea unui fiu de o frumusețe ieșită din comun, numit – în cinstea ambelor părinți – HERMAFRODITUS.

Acest băiat frumos a crescut în apropierea muntelui Ida, îngrijit de naiade.[91] Când a ajuns la vârsta de paisprezece ani, le-a părăsit pentru a cutreiera lumea. Călătorind prin Asia Mică, într-o după-amiază însorită, el întâlni o naiadă pe nume SALMACIS, care se bălăcea în apele limpezi ale unui izvor din apropiere de Halicarnassus. Hermafroditus, care era pe cât de frumos, pe atât de timid, fu extrem de tulburat și contrariat când această făptură îndrăzneață, uimită de frumusețea lui, încercă să-l seducă.

Spre deosebire de suratele ei – nimfe muncitoare și modeste, care se ocupau cu sârguință de întreținerea pârâurilor, iazurilor și cursurilor de apă de care răspundeau –, Salmacis era renumită pentru vanitatea și indolența ei. Prefera să înoate alene, admirându-și picioarele în apă, decât să vâneze sau exerseze cu celelalte naiade. Dar liniștea și stima ei personală fură spulberate de frumusețea acestui Hermafroditus, pe care ea se strădui din răsputeri să-l cucerească. Cu cât încerca mai mult – răsucindu-se goală în apă, mângâindu-și seducătoare sânii, suflând sfioasă bule de sub apă – cu atât mai inconfortabil se simțea băiatul, până când îi strigă să-l lase în pace. Ea plecă supărată foc, șocată și umilită de această nouă și jenantă experiență a respingerii.

Era însă o zi frumoasă și Hermafroditus, încins și transpirat după cât se agitase s-o alunge pe această zână obositoare și crezând că ea plecase de mult, își dădu hainele jos și plonjă în apele răcoroase ale izvorului ca să se relaxeze.

Aproape imediat, Salmacis, care se întorsese înot prin spatele stufului, sări pe el ca un somon și se agăță strâns de trupul lui gol. Revoltat, acesta se împletici, se răsuci și se zvârcoli ca să se elibereze, în timp ce ea striga spre cer: – O, zei de sus, să nu mă despărțiți niciodată de tânărul acesta! Să fim mereu ca unul!

Zeii îi auziră ruga și răspunseră cu literalitatea crudă care părea să-i fi încântat dintotdeauna. Într-o clipă, Salmacis și Hermafroditus deveniră unul. Cei doi se contopiră într-un singur trup. Un singur trup, două sexe. Nu mai erau naiada Salmacis și tânărul Hermafroditus, ci bărbat și femeie coexistând într-o singură formă intersexuală. Deși romanii aveau să privească această formă de a fi ca pe o boală care amenința normele militariste stricte ale societății lor, grecii, cu vederi mai largi, prețuiau, celebrau și chiar venerau genul hermafrodit. Sculpturile, reprezentările de pe vasele ceramice și frizele templelor ne arată că ceea ce îi speria pe romanii, grecilor li se părea admirabil.[92]

În această stare nouă, Hermafroditus s-a alăturat alaiului de EROȚI, despre a căror natură și al căror scop vom vorbi foarte curând.

Unindu-se cu o nimfă necunoscută, Hermes[93] a avut un fiu, pe desfrânatul SILENUS, cel cu nasul cârn și coadă de măgar, care a crescut și a devenit un bețiv cu barbă, cu sprâncene încrețite și burta cât o vadră, un subiect popular în picturi, în sculpturi și în gravurile de pe vasele de băut, cu care ne vom reîntâlni nu peste mult timp.

Așa cum se înmulțeau zeii, se înmulțeau și oamenii. Dar focul divin, care acum făcea parte și din natura noastră, nu doar a zeilor, însemna că aveam ca și ei nu doar capacitatea de a simți dorință sexuală, de a ne împerechea și a ne reproduce, ci și capacitatea de *a iubi*.

— Dragostea, după cum și-au dat seama grecii, e complicată.

Cupidon și Psyche

Eroții

Grecii au descâlcit complexitatea iubirii, dând câte un nume fiecărui fir din urzeala ei și atribuindu-i câte o divinitate care să-l reprezinte. Afrodita, zeița supremă a iubirii și a frumuseții, era însoțită de un alai de zeișori înaripați și goi, care se chemau Eroți. Asemenea multor divinități (Hades și cohortele lui din lumea subterană, de exemplu), Eroții au constatat brusc că aveau multă treabă atunci când s-a născut omenirea și a început să înflorească. Fiecare dintre Eroți avea de proclamat și promovat un anumit tip de pasiune amoroasă.

ANTEROS – tânărul patron al dragostei necondiționate, altruiste.[94]

EROS – șeful Eroților, zeul iubirii fizice și al dorinței sexuale.

HEDYLOGOS – spiritul limbajului iubirii și al vorbelor de alint, care astăzi se presupune că supraveghează felicitările de Sf. Valentin, scrisorile și romanele de dragoste.

HERMAFRODITUS – protectorul bărbaților efeminați, al femeilor bărbătoase și al celor care aparțin unui gen pe care azi l-am numi „mai fluid”.

HIMEROS – întruchiparea iubirii impetuoase, disperate, a iubirii nerăbdătoare să se împlinească și gata să explodeze.

HYMENAIOS – păzitorul dormitorului nupțial și al muzicii de nuntă.

POTHOS – personificarea dorului languros, a iubirii pentru cei care au murit și pentru cei care sunt plecați.

Dintre aceștia, cel mai influent și mai devastator era Eros, prin puterea și capacitatea lui de a semăna zâzania și discordia. Există două povești în legătură cu originea și identitatea lui. În cea care se vorbește despre nașterea universului, el a eclozat dintr-un ou uriaș făcut de Nyx și a semănat viață în univers. De aceea, el ar putea fi considerat unul dintre spiritele primordiale care au pus în mișcare cascada creației. Într-o versiune poate mai larg răspândită în lumea clasică, el a fost fiul lui Ares și al Afroditei. Sub numele roman de CUPIDON, el este de obicei înfățișat ca un copil înaripat care râde și care e pe punctul de a trage cu arcul său de argint, imagine foarte cunoscută în ziua de azi, care face ca Eros să fie poate cel mai recognoscibil dintre zeii antichității clasice.

Eros este asociat cu dorința erotică și cupiditatea, precum și cu îndrăgostirea instantanee și incontrolabilă, efect al săgeții lui, care își constrânge victimele să se îndrăgostească de prima persoană (sau animal) care le iese în cale după ce au fost lovite.[95] Eros poate fi capricios, zburdalnic, nestatornic și crud ca iubirea însăși.

Iubire, iubire, iubire

Grecii aveau cel puțin patru cuvinte pentru a spune iubire:

AGAPE – forma cea mai măreață și mai generoasă pe care am defini-o „caritate” și care se poate referi la orice formă de dragoste sfântă, cum ar fi cea a părinților față de copii sau dragostea celor care se închină zeului lor.[96]

EROS – forma de iubire care și-a luat numele de la zeu sau invers. Genul care ne bagă deseori în bucluc. Mai mult decât drăgăstoasă, mult mai puțin spirituală, eros și erotismul ne pot conduce spre glorie sau spre rușine, spre cea mai înaltă culme a fericirii, dar și în cea mai adâncă prăpastie a disperării.

FILIA – forma de dragoste valabilă în prietenie, predilecție și afecțiune. Îi regăsim urmele în cuvinte ca „francofil”, „necrofil” și „filantropie”.

STORGE – dragostea și loialitatea pe care le poate avea cineva față de țara lui sau față de o echipă sportivă se pot numi „storgice”.

Eros însuși, deși portretizat mai târziu de către artiștii renascentiști și cei ai genului baroc în maniera pe care am descris-o – adică un heruvim cu gropițe, neastâmpărat și pus pe șotii (uneori legat la ochi pentru a arăta natura arbitrară și capricioasă a loviturilor sale cu arcul) – a fost pentru greci un adult tânăr, de mare succes. Artist și atlet (atât în sex, cât și în sport), el a fost patron și protector al dragostei homosexuale masculine și a prezidat fiecare sală de gimnastică și pistă de alergări. A fost asociat cu delfinii, cocoșeii, trandafirii, torțele, lirele și, desigur, cu arcul și tolba cu săgeți.

Poate cel mai cunoscut mit, cel despre Eros și Psyche – dragostea fizică și suflet –, este incredibil de bogat în interpretări pentru a fi explicat. Cred totuși că, asemenea tuturor miturilor, cel mai bun mod de a-l spune nu este sub formă de alegorie, fabulă simbolică sau metaforă, ci sub formă de poveste. Atât, poveste. Are mult din cadența și întorsăturile de situație pe care le asociem cu basmele și narațiunile despre căutare de mai târziu,[97] probabil pentru că ne-a parvenit prin intermediul a ceea ce mulți consideră a fi cel mai tare candidat la titlul de „Primul roman al tuturor timpurilor”: *Măgarul de aur* al scriitorul roman Apuleius.[98] Marea influență a acestei povești asupra gândirii, literaturii populare și artei occidentale – ca să nu mai vorbim de farmecul ei – justifică, sper, repovestirea ei în varianta lungă.

Psyche

A fost odată ca niciodată, într-o țară al cărei nume nu s-a păstrat până astăzi, un rege care trăia împreună cu soția și cele trei frumoase fiice ale sale. Regelui îi vom spune ARISTIDE, iar reginei, DAMARIS. Cele două fete mai mari, CALANTHE și ZONA, erau atât de frumoase că oamenii le admirau pe oriunde treceau; însă mezina, pe care o chema PSYCHE, era atât de frumoasă, încât mulți din împărăție au renunțat la cultul Afroditei și în locul ei o venerau pe această tânără. Afrodita era o zeiță geloasă și răzbunătoare, care nu suporta să aibă vreo rivală, cu atât mai puțin una din rândul muritoarelor. Așa că îl chemă la ea pe fiul ei Eros.

— Vreau să găsești un porc, îi spuse ea, cel mai urât și mai păros din tot ținutul. Du-te la palatul unde trăiește Psyche, trage în ea cu o săgeată și ai grijă ca porcul să fie primul lucru pe care îl vede.

Obișnuit cu stilul fermecător al maică-sii, Eros plecă voios să-și facă treaba. Cumpără un vier din cale-afară de urât mirositor și de țepos de la un porcar care locuia nu departe de palat și îl mână în seara aceea

până sub fereastra camerei unde dormea Psyche. Cu mai multă stângăcie decât v-ați aștepta de la un zeu suplu și atletic, el încercă să se cațere pe fereastră cu porcul sub braț, fără să facă zgomot.

Într-un interval de timp foarte scurt, se întâmplară mai multe lucruri.

Eros ateriză cu bine în camera scăldată de lumina lunii.

Psyche continua să doarmă liniștită.

Eros ținu porcul strâns între picioare.

Eros întinse mâna la spate ca să scoată o săgeată din tolbă.

Porcul guiță.

Agitat, Eros se zgârie la mână în vârful săgeții în timp ce întindea arcul.

Psyche se trezi speriată și aprinse lumânarea.

Eros o văzu pe Psyche și se îndrăgosti pe loc de ea.

Ce chestie. Însuși zeul iubirii înamorat. Poate vă imaginați că următorul lucru pe care îl va face este s-o săgeteze pe Psyche și totul va avea un final fericit. Dar Eros iese foarte bine din povestea asta. Atât de reală, pură și absolută a fost dragostea lui, încât n-a conceput s-o priveze pe Psyche de posibilitatea de a alege. O privi cu dragoste pentru ultima oară, apoi făcu stânga-mprejur și sări pe fereastră, pierzându-se în noapte.

Psyche văzu porcul fornăind și alergând bezmetic în cercuri prin dormitor, concluzionă că probabil visează, suflă în lumânare și se culcă la loc.

Profeția și abandonul

A doua zi dimineață, regele Aristide a fost alertat de un servitor care i-a spus că fiica lui cea mică părea să-și fi transformat dormitorul într-o cocină. Deja el și regina își făceau destule griji din cauză că Psyche, spre deosebire de surorile ei, Calanthe și Zona, care se căsătoriseră cu niște moșieri înstăriți, refuza cu încăpățânare să se mărite. Aflând acum că aceasta stătea cu porcii, se hotărî să treacă la acțiune. Se duse la oracolul lui Apollo să afle care va fi viitorul fetei.

După ce primi ofrandele și rugăciunile cuvenite, Sibila dădu următorul răspuns:

— Împodobește-ți copila cu ghirlande de flori și du-o într-un loc înalt. Așeaz-o pe o stâncă. Cel care va veni s-o ia de mireasă este cea mai periculoasă ființă de pe pământ, din cer sau din apă. Toți zeii din Olimp se tem de puterea ei. Așa este scris, așa trebuie să fie. Dacă nu vei face întocmai, creatura va pustii regatul tău, discordia și disperarea vor veni în urma ei. Iar ție, Aristide, ți se va spune că ai distrus fericirea poporului tău.

Zece zile mai târziu, o procesiune neobișnuită traversa orașul spre ieșire. Purtată într-o litieră, împodobită cu ghirlande de flori și

îmbrăcată în albul cel mai pur, stătea Psyche, abătută, dar resemnată. I se spusese despre sentința oracolului și o acceptase. Așa-zisa ei frumusețe fusese dintotdeauna pentru ea o sursă de enervare. Nu-i plăceau agitația și vâlva pe care le provoca, comportamentul ciudat al oamenilor în preajma ei și faptul că pe ea o făcea să se simtă ca un fel de monstru, diferită de celelalte. Plănuise să nu se mărite niciodată, dar, dacă trebuia, atunci o fiară răpitoare n-o să fie mai rea decât un prinț lingușitor și plictisitor, cu ochi de vițel. Cel puțin tortura atențiilor lui se va termina repede.

Cu jale mare, bocete și tânguieli, mulțimea urca anevoios pe coasta muntelui, spre marea stâncă de bazalt pe care Psyche urma să fie așezată pentru sacrificiu. Mama ei, Damaris, urla, țipa și plângea. Regele Aristide o bătea încetișor pe mână și regreta că nu era în altă parte. Calanthe și Zona, avându-i alături pe soții lor mai bătrâni, dar bogați, cu o mină impasibilă, se străduiau să-și ascundă cât mai bine marea satisfacție pe care o simțeau, știind că în curând ele vor fi incontestabil cele mai frumoase din țară.

Odată legată de stâncă, Psyche închise ochii și respiră adânc, așteptând ca toată lumea să înceteze o dată cu lamentările și manifestările de tristețe. Curând, toată suferința și durerea vor lua sfârșit.

Cântând imnuri închinate lui Apollo, mulțimea coborî dealul, lăsând-o pe Psyche singură pe stâncă. Soarele strălucea deasupra ei. Ciocârliile strigau pe cerul senin. Ea își imaginase că violarea și moartea ei vor fi însoțite de nori învolburați, vânt în rafale, ploaie șfichiuitoare și tunete înfricoșătoare, nu de acest minunat și idilic soare de primăvară târzie și de ciripit de păsărele.

Cine sau ce putea fi creatura? Dacă tatăl ei îi relatase corect ce-i spusese oracolul, atunci până și marii zei olimpieni se temeau de ea. Numai că ea nu auzise de un astfel de monstru înfiorător în legendele sau zvonurile cu care crescuse. Nici Typhon și nici Echidna nu aveau puterea să-i sperie pe puternicii zei.

Deodată, o adiere caldă de vânt îi ondulă vesmintele albe de ceremonie. Adierea se transformă într-o rafală care împinse o pernă de aer între ea și bazaltul rece pe care stătea. Spre marea ei surpriză, Psyche simți că era luată pe sus. Vântul părea să fie ceva aproape solid – o sprijinea, ținând-o bine și purtând-o sus în aer.

Castelul fermecat

Psyche zbura deasupra pământului, purtată în siguranță de brațele blânde, dar puternice ale lui ZEFIR, vântul de vest.

„Nu se poate ca aceasta să fie fiara de care trebuie să ne temem cu toții”, se gândi ea. „Probabil că vântul este mesagerul și vestitorul fiarei. Mă duce spre osânda mea. Eh, măcar e o călătorie

confortabilă.”

Privi în jos, spre orașul în care copilărise. Ce mici, ordonate și îngrijite arătau toate. Atât de diferit de orășelul năpădit de buruieni, urât mirositor și dărăpănat pe care îl știa și pe care îl ura. Zefir prinse viteză și altitudine și curând treceau vertiginos peste dealuri și prin văi, planau peste oceanul albastru și treceau ca fulgerul peste insule, până când ajunseră într-o țară pe care ea nu o cunoștea. Era o zonă fertilă, acoperită de păduri dese, și când începură să coboare treptat, ea văzu înălțându-se într-un luminiș, un palat magnific, cu bastioane rotunde în fiecare colț și încoronat cu turnuri. Psyche fu coborâtă lin și delicat, până ce ateriză cu pas ușor pe iarba înțesată de flori din fața unor porți de aur. Cu un șuierat și un oftat, vântul zbură mai departe, iar ea rămase singură. Nu auzi nici mormăieli, nici răgete, nici mârâieli de animale de pradă, ci doar o muzică îndepărtată care venea dinspre interiorul palatului. Când se apropie ezitând, porțile se deschiseră.

Palatul regal în care a crescut Psyche era – pentru cetățenii de rând din țara ei – bogat ornamentat, opulent și enorm, dar, pe lângă edificiul splendid și fabulos în care intra, nu era decât o biată cocioabă. Pe măsură ce avansa, privirea ei uimită trecea peste colonade de aur, lemn de cedru și fildeș, lambriuri de argint încrustate cu o delicatețe și o măiestrie nemaiîntâlnite, precum și statui de marmură atât de impecabil lucrate încât păreau să se miște și să respire. Lumina licărea jucăuș în sălile și coridoarele din aur strălucitor, podeaua pe care pășea era un mozaic vesel de pietre prețioase și muzica misterioasă se auzea tot mai tare, pe măsură ce înainta mai mult în castel. Trecu pe lângă fântâni ale căror ape cristaline se jucau în arcuri miraculoase și își schimbau continuu forma, efectiv sfidând gravitația. Se auzeau niște glasuri de femei care vorbeau pe un ton scăzut. Ori ea visa, ori palatul acesta era divin. Niciun muritor și, cu siguranță, niciun monstru n-ar fi avut o reședință fabuloasă ca aceasta.

Ajunsese la o sală centrală pătrată, pe ai cărei pereți cu lambriuri erau pictate scene cu nașterea zeilor și din războiul cu titanii. În aer pluteau parfum de santal și trandafir și arome calde.

Voci, viziuni și un vizitator

Șoaptele și muzica păreau să vină de peste tot și de niciunde, dar deodată încetară. În liniștea asurzitoare ce se așternu, o voce joasă o strigă:

— Psyche, Psyche, nu fi sfioasă. Nu te uita și nu tresări ca un faun speriat. Nu știi că toate astea sunt ale tale? Toată această splendoare, aceste nestemate, acest palat grandios și ținuturile înconjurătoare – toate sunt ale tale. Intră pe ușa aceea și îmbăiază-te. Glasurile pe care

le auzi sunt ale slujnicelor tale, aflate aici ca să-ți îndeplinească porunca. Când vei fi gata, va fi întinsă o masă îmbelșugată. Bun venit, iubită Psyche, bun venit și să te simți bine.

Năucită, fata intră în încăperea de alături, o cameră decorată cu tapiserii și mătăsuri, luminată de torțe aprinse în console de bronz. Într-un capăt era o cadă de cupru strălucitor și în mijloc un pat colosal, pe al cărui cadru din lemn de abanos lustruit se încolăceau lăstare de mirt și ale cărui așternuturi erau presărate cu petale de trandafir. Psyche era atât de obosită și atât de confuză, neputând să înțeleagă nimic, încât se întinse pe pat și închise ochii, în vaga speranță că somnul o va trezi din acest vis teribil.

Dar când se trezi, era tot în vis. Se ridică de pe pernele moi din brocart și văzu că din cadă se ridicau aburi.

Își dădu hainele jos și se băgă în apă.

Aici lucrurile deveniră de-a dreptul bizare.

Un flacon de argint de pe marginea căzii se ridică, dansă în aer și își vărsă conținutul în apă. Înainte ca Psyche să-și strige uimirea, un nor minunat de miresme necunoscute îi asaltă simțurile. Acum, o perie cu mâner de fildeș o freca pe spate și un ulcior de apă caldă i se vărsa în păr. Mâini nevăzute o masau, o mângâiau, o frământau, o scărmănau și-o apăsau. Psyche chicotea ca o fetiță și se lăsă în voia lor. Că era un vis într-o lume reală, că era o întâmplare reală într-un vis, nu mai părea să conteze. Ea se va bucura de această aventură și va vedea încotro o va purta.

Damascuri, mătăsuri, satinuri și voaluri fine zburară din dulapuri ascunse și alunecară pe pat spre a străluci lângă ea, foșnind în speranța de a fi alese. Ea luă o rochie din șifon, de un albastru ultramarin intens – largă, comodă și interesantă.

Ușile dormitorului se deschiseră și Psyche, cu pași timizi și ezitanți, se întoarse în sala mare. Pe masă erau întinse numai bucate alese. Mâini nevăzute se mișcau înainte și înapoi cu platouri cu fructe, cupe cu miere fermentată, vase cu fripturi de păsări exotice și farfurii cu dulciuri. Niciodată nu mai văzuse și nici nu-și imaginase Psyche un asemenea ospăț. Bucuroasă până peste cap, își înmuia degetele în mâncărurile atât de rafinate și de delicioase încât nu se putea abține să nu scoată strigăte de plăcere. Nici porcii din cocinile de la fermele părinților ei nu grohăiau și nu căutau cu râtul prin troacele lor de lemn cu mai multă degajare și dezinhibare ca ea în fața minunatelor vase de cristal, argint și aur ce se umpleau și se reumpleau îndată ce le golea. Șervete zburau prin aer ca să-i tapoteze buzele pătate de vin și bărbia mânjită de mâncare. Un cor invizibil cânta dulci balade și imnuri dedicate iubirii omenești, în timp ce ea înfuleca și bea extaziată.

Până la urmă, se sătură. O cuprinse o senzație minunată de căldură

și o stare de bine. Dacă era cumva pusă la îngrășat pentru un căpcăun, atunci n-aveau decât.

Lumânările de pe masă se ridicară și o conduseră acum pe Psyche înapoi în dormitor. Flăcările tremurătoare ale torțelor și lumina dulce a lămpilor cu ulei se diminuaseră, iar în cameră se făcu aproape întuneric complet. Mâinile nevăzute o împinseră cu delicatețe spre marginea patului, iar rochia de șifon se ridică și fu scoasă de pe ea. Goală, se întinse pe spate între cearșafurile de satin și închise ochii.

O clipă mai târziu, i se tăie răsuflarea. Cineva sau ceva se strecurase în pat lângă ea. Își simți corpul tras cu blândețe spre această siluetă. O respirație caldă și dulce se amestecă cu a ei. Pielea ei întâlni corpul, nu al unei bestii, ci al unui bărbat. Nu avea barbă și – ea știu asta fără să-l vadă – era frumos. Nu-i vedea exact conturul, doar îi simțea căldura și fermitatea trupului tânăr. El o sărută pe buze și se îmbrățișară.

A doua zi dimineață, patul era gol și Psyche a fost din nou îmbăiată de slujnicele nevăzute. Cum ziua era lungă, ea își făcu până la urmă curaj să le pună câteva întrebări.

— Unde mă aflu?

— Păi, sunteți aici, înălțimea voastră.

— Și unde este aici?

— Departe de acolo, dar în apropiere.

— Cine este stăpânul acestui palat?

— Dumneavoastră sunteți stăpâna.

Niciodată un răspuns direct. Nu insistă. Știa că se afla într-un palat fermecat și își dădea seama că slujnicele se supuneau orbește regulilor și cerințelor lui.

În noaptea aceea, pe întuneric beznă, tânărul cel frumos veni iar în patul ei. Ea încercă să-i vorbească, dar el îi puse un deget pe buze și o voce răsună în mintea ei.

„Taci, Psyche. Nu pune întrebări. Iubește-mă așa cum te iubesc eu pe tine.”

Și treptat, pe măsură ce zilele treceau, ea își dădea seama că îl iubea foarte mult pe acest bărbat nevăzut. În fiecare noapte, făceau dragoste. În fiecare dimineață, când se trezea, vedea că el plecase.

Palatul era minunat, iar slujnicele făceau orice ca s-o mulțumească pe Psyche. Avea tot ce-și dorea, cele mai fine mâncăruri și băuturi, și muzică s-o însoțească pretutindeni. Dar ce lungi zile de singurătate se întindeau între serile de minunat amor, ce greu i se părea să-și treacă timpul.

„Monstrul” cu care se culca în fiecare noapte era, ați ghicit deja, zeul Eros care, rănindu-se în propria-i săgeată, se îndrăgostise de Psyche, o dragoste amplificată acum de nopțile repetate de beatitudine comună. Oracolul avusese dreptate când spusese că Eros

era o ființă ale cărei puteri îi speriau pe toți zeii, căci nu exista olimpian care să nu fi fost cucerit de Eros la un moment dat. Poate că era un monstru la urma urmei. Dar putea fi atât sensibil și dulce, cât și capricios și crud. El văzu că Psyche nu era pe deplin fericită și, într-o noapte, cum stăteau ei în pat pe întuneric, o chestionă cu tandrețe.

— Ce te doare, scumpă soțioară?

— Nu-mi place s-o spun, căci mi-ai oferit atâtea, dar mă simt singură în timpul zilei. Mi-e dor de surorile mele.

— De surorile tale?

— Calanthe și Zona. Ele mă cred moartă.

— Dac-ai sta în tovărășia lor, ți-ar aduce numai nefericire. Suferință și disperare, ție și lor.

— Dar eu le iubesc…

— Suferință și disperare, îți spun eu.

Psyche oftă.

— Te rog, crede-mă, spuse el. Mai bine să nu le vezi.

— Dar pe tine? Pe tine pot să te văd? Oare niciodată n-o să pot să-l privesc în față pe cel pe care îl iubesc atât de mult?

— Nu ai voie să-mi ceri asta. Niciodată să nu-mi ceri asta.

Zilele treceau și Eros văzu că Psyche – cu toate vinurile și mâncărurile, cu toată muzica, cu toate fântânile magice și glasurile fermecate – se ofilea de dor.

— Fruntea sus, preaiubito! Mâine este aniversarea noastră, spuse el.

Un an! Trecuse deja un an?

— Cadoul meu pentru tine este să-ți împlinesc dorința. Mâine dimineață, prietenul meu Zefir te va aștepta în fața palatului și te va duce unde trebuie. Dar, te rog, ai grijă. Abține-te să te implici prea mult în viețile alor tăi. Și trebuie să-mi promiți că n-o să le spui niciodată de mine. Niciun cuvânt despre mine.

Psyche promise și amândoi se abandonară unul în brațele celuilalt pentru a sărbători aniversarea cu o noapte de dragoste. Niciodată nu mai trăise o adorație sau o plăcere fizică mai aprinsă, și simțea aceeași ardoare și dragoste și la el.

A doua zi dimineață, ea se trezi, ca întotdeauna, în patul gol. Fremătând de o imensă nerăbdare, se lăsă îmbrăcată și servită de slujnice la micul dejun, după care alergă bucuroasă spre poarta cea mare a palatului. Abia puse piciorul afară, că Zefir coborî numaidecât și o luă în zbor, purtând-o în brațele-i puternice.

Surorile

Între timp, în țara unde se născuse Psyche, poporul comemora capturarea ei de către fabulosul monstru nevăzut. Regele Aristide și regina Damaris conduseseră procesiunea îndoliată până sus pe deal, la lespedea de bazalt de care fusese legată fiica lor – numită de-atunci

„Stânca lui Psyche” în amintirea ei. Acum rămaseră la monument doar cele două prințese, Calanthe și Zona, care anunțaseră în gura mare că ele doreau să mai rămână să jelească în particular.

Îndată ce mulțimea se risipi, își ridicară de pe față vălul cernit și începură să râdă.

— Imaginează-ți ce creatură trebuie să fi fost aia care-a luat-o, spuse Zona.

— Înaripată ca o Furie… își dădu Calanthe cu părerea.

— Cu gheare de fier…

— Și răsuflare de foc…

— Colți mari și galbeni…

— Cu șerpi în loc de păr…

— Cu o coadă mare care… *Ce-a fost asta*?

Brusc, o rafală de vânt le făcu să se întoarcă. Ce văzură le făcu să țipe speriate.

În fața lor stătea radioasă surioara Psyche, într-o strălucitoare rochie albă, tivită cu aur. Arăta îngrozitor de frumoasă.

— Dar… dădu să spună Calanthe.

— Noi credeam… se bâlbâi Zona.

Apoi amândouă deodată:

— *Surioară*!

Psyche veni spre ele cu mâinile întinse, cu chipul luminat de cel mai dulce zâmbet de dragoste duioasă de soră. Calanthe și Zona îi luară câte o mână ca să i-o sărute.

— Trăiești!

— Și ești atât de… de…

— *Rochia* asta… trebuie să fi fost scumpă, adică așa pare…

— Și *tu* arăți… spuse Zona, atât de… de… Calanthe, cum naiba se zice?

— Fericită? sugeră Psyche.

— Marfă, fură de acord surorile ei. Chiar arăți marfă.

— Dar spune-ne, Psyche, preaiubito…

— Ce s-a întâmplat cu voi?

— Uite că jeleam, *plângeam* după tine de ne seca inima.

— Cine ți-a dat rochia asta?

— Cum ai scăpat de pe stâncă?

— E din aur adevărat?

— A venit să te ia un monstru? O bestie? Un căpcăun?

— Și ce material!

— Un dragon cumva?

— Cum de nu se șifonează?

— Te-a dus în bârlogul lui?

— Cine îți aranjează părul?

— A vrut să-ți roadă oasele?

— Ăsta n-are cum să fie smarald adevărat, nu?

Râzând, Psyche ridică o mână să le oprească.

— Dragi surori! Am să vă povestesc tot. Mai bine, am să vă arăt tot. Vino, vântule, du-ne acolo!

Înainte ca surorile ei să-și dea seama ce se întâmplă, toate trei fură ridicate de jos și purtate cu repeziciune prin aer, în brațele sigure ale vântului de vest.

— Nu vă opuneți. Lăsați-vă în voia lui, spuse Psyche în timp ce Zefir zbura cu ele peste munte.

Zona începuse să se potolească din urlat, iar plânsul înăbușit ale lui Calanthe se transformă într-un scâncet.

Nu după mult timp, chiar reușiră să deschidă ochii pentru câteva secunde fără să țipe.

Când, în sfârșit, vântul le așeză pe iarba din fața palatului fermecat, Calanthe ajunsese la concluzia că nu exista un mod mai bun de a călători.

— Cine mai are nevoie de un cal amărât să tragă la o șaretă veche și prăpădită care te hurducă? spuse ea. De-acum înainte iau vântul…

Dar Zona nici nu-i dădu atenție. Se uita siderată la zidurile, turnurile și ușa încrustată de argint a palatului, care scânteiau în soarele dimineții.

— Intrați, spuse Psyche.

Ce încântată era să le arate scumpelor ei surori noua ei casă. Păcat că nu puteau să-l cunoască și pe iubitul ei soț.

Să spun că fetele erau impresionate ar fi un eufemism. Bineînțeles că au pufnit, au căscat, s-au hlizit, au scuturat din cap și, în general, s-au arătat sceptice în timp ce treceau de la un apartament de aur la altul, prin coridoarele cu lambriuri de argint și holurile împodobite cu nestemate. Cu nasul pe sus sau strâmbând din el, păreau să dea de înțeles că erau obișnuite cu altceva mai bun.

— *Puțin* cam vulgar, nu-i așa, dragă? își dădu cu părerea Zona.

În sinea ei spunea: „Asta e casa unui zeu!”

Calanthe se gândea: „Dacă mă opresc și mă fac că-mi leg șireturile la sandale, aș putea să scot un rubin din cele încrustate în scaunul ăla…”

Când personalul invizibil alcătuit din majordomi, valeți și slujnice începură să servească masa, surorile cu greu își ascunseră mirarea și uimirea. După aceea, făcură cu rândul la uns cu uleiuri parfumate, baie și masaj.

În fața întrebărilor insistente despre stăpânul castelului, Psyche își aduse aminte de promisiunea făcută și se grăbi să inventeze ceva.

— E un vânător chipeș, proprietar de pământuri din partea locului.

— Cum îl cheamă?

— Are cei mai blânzi ochi.

— Și îl cheamă…?

— Îi pare tare rău că n-a putut să vă vadă. Mă tem că în timpul zilei e întotdeauna cu câinii pe teren. Voia atât de mult să vă salute personal. Poate cu altă ocazie.

— Da, dar cum îi zice?

— El… nu are un nume.

— Ce?

— Mă rog, *are* un nume. Evident că are un nume, toată lumea are un nume, Zona, zău așa! Dar el nu-l folosește.

— Dar care este?

— Vai de mine, repede! Curând o să se-ntunece! Zefir nu zboară noaptea… Haideți, dragele mele surori, alegeți-vă câteva flecuștețe. Luați de-aici o mână de ametiste. Astea sunt safire. Ăsta-i aur, argint… Aveți grijă să luați cadouri și pentru mama și tata.

Încărcate cu obiecte prețioase, surorile se lăsară transportate înapoi la stâncă. Psyche, care stătuse să le facă cu mâna, se simți ușurată și totodată îi păru rău că plecau. Se bucura de compania lor, de șansa de a le arăta palatul și de a le oferi daruri, dar toate acele întrebări la care trebuise să răspundă evaziv pentru a-și ține promisiunea făcută soțului ei o epuizaseră.

Ajunse acasă, surorile – în ciuda comorilor fabuloase pe care le primiseră – erau roase de invidie, ciudă și furie. Cum a fost posibil ca sora lor mai mică, proasta și egoista Psyche, să se afle acum, mai mult sau mai puțin, în poziția unei zeițe? Era scandalos de nedrept. Răsfățata, înfumurata, urâta naibii! În fine, poate că urâtă nu. Avea o anumită frumusețe ostentativă și destul de vulgară, dar care nu se compara nici pe departe cu frumusețea lor regală. Totul era o nedreptate monstruoasă: aproape sigur, era o vrăjitorie sau o ticăloșie la mijloc. Cum să nu știe ea nici măcar cum îl cheamă pe bărbatul și stăpânul ei?

— Bărbatu-meu, Sato, are așa niște dureri reumatice, spuse Calanthe, că în fiecare seară mă pune să-i frec degetele unul câte unul, apoi să-i aplic plasturi și comprese. E dezgustător și degradant.

— Crezi că viața *ta* e un iad? spuse Zona. Charion al meu e chel ca o lună plină, îi pute gura și are apetitul sexual al unui porc mort. În timp ce Psyche…

— Târfa aia egoistă…

Surorile se îmbrățișară și începură să plângă de mama focului.

În noaptea aceea, Eros, iubitul lui Psyche, avea să-i dea acesteia o veste mare. Ea nu mai înceta cu mulțumirile și-i explica ce bine se descurcase, evitând să-l descrie surorilor ei, când el îi puse un deget pe buze.

— Copilă dulce și naivă. Mi-e frică de surorile tale și de ce pot ele să-ți facă. Dar mă bucur că tu ești fericită. Lasă-mă să te fac și mai

fericită.

Ea îi simți mâna caldă coborându-i pe corp în jos și mângâind-o ușor pe burtă.

— Copilul nostru crește aici.

Lui Psyche i se tăie respirația și îl strânse în brațe mai tare, copleșită de bucurie.

— Dacă păstrezi secretul, spuse el, copilul nostru va fi un zeu. Dacă spui cuiva, va fi muritor.

— Am să păstrez secretul, spuse Psyche. Dar până să mi se vadă sarcina, lasă-mă să le mai văd o dată pe Calanthe și Zona, să-mi iau rămas bun de la ele.

Eros se tulbură, dar nu vedea cum ar putea să refuze rugăminte atât de rezonabilă și de firească a unei surori iubitoare, așa că își dădu consimțământul.

— Zefir le va trimite un semn și ele vor veni, spuse el, aplecându-se să o sărute. Dar nu uita, nicio vorbă despre mine sau despre copilul nostru.

Un strop de ulei

A doua zi dimineață, Calanthe și Zona fură trezite din somn de răsuflarea lui Zefir care le tot răvășea, ca un cățel înfometat care gâfâie și trage cu labele de așternuturi. Când deschiseră ochii și se ridicară în capul oaselor, vântul plecă, dar instinctul, aviditatea și viclenia lor înnăscută le spuseră ce însemna asta și se grăbiră să ajungă la stâncă unde așteptară transportul. De data asta erau hotărâte să afle totul despre misteriosul iubit al surorii lor.

Psyche era acolo să le întâmpine când fură depuse în fața palatului. Îmbrățișând-o cu drag, surorile își ascunseră invidia furioasă pentru norocul ei, continuând în schimb să țâțâie îngrijorate și să scuture din cap.

— Ce te frământă, Calanthe? întrebă Psyche nedumerită când le pofti la un minunat mic-dejun cu fructe, prăjituri și vin cu miere. Tu de ce ești atât de supărată, Zona? Nu sunteți fericite că mă vedeți?

— Fericite? bombăni Calanthe.

— Măcar de-am fi, oftă Zona.

— Ce vă îngrijorează oare?

— Ah, copilă, copilă, spuse Calanthe cu un suspin. Ești atât de tânără. Atât de dulce. Atât de neprihănită.

— Atât de ușor de păcălit.

— Nu înțeleg.

Surorile se uitară una la alta ca și cum se gândeau dacă să-i spună crudul adevăr.

— Cât de bine cunoști – *dacă* o cunoști – această *creatură* care vine noaptea să te viziteze?

— Nu-i o creatură! protestă Psyche.

— Bineînțeles că-i o creatură. El este monstrul prezis de oracol.

— Cu solzi, pun pariu, spuse Zona. Sau, dacă nu cu solzi, cu păr pe corp.

— Nu-i deloc așa, spuse Psyche indignată. Este tânăr, frumos și bun. Cu pielea mătăsoasă, cu mușchi tari…

— Ce culoare au ochii lui?

— Păi…

— E blond sau brunet?

— Scumpele mele surori, spuse Psyche, puteți să păstrați un secret?

Calanthe și Zona își lungiră gâtul, dându-se mai aproape, și o mângâiară drăgăstoase pe sora lor.

— Dacă putem să păstrăm un secret? Ce întrebare!

— Chestia e că, spuse Psyche, în fine, chestia e că eu nu știu cum arată. Nu l-am văzut niciodată, doar… în fine… I-am simțit.

— Cum?

Calanthe era șocată.

— Vrei să spui că tu nici măcar nu l-ai văzut la față?

— El insistă că nu trebuie să-l văd. Vine la mine în puterea nopții, se strecoară între cearșafuri și pe urmă… în fine… pe urmă… știți voi… spuse Psyche roșind. Dar îi pipăi contururile și simt că nu e corpul unui monstru. Este corpul unui bărbat superb, minunat. Numai că, dimineața, dispare.

— Oh, nătăfleață mai ești! se hlizi Zona. Tu nu știi…

Aici se întrerupse ca și cum îi era teamă să mai continue.

Surorile schimbară niște priviri atotștiutoare și îngrijorate.

— Vai de mine…

— Psyche *nu* știe!

Calanthe răspunse cu un sunet care era ceva între râs înfundat și oftat.

Psyche se uita derutată de la una la alta.

— Ce să știu?

Calanthe o cuprinse cu brațele și-i explică, în timp ce Zona intervenea cu propriile ei observații și afirmații. Cei mai răi și mai îngrozitori monștri… chiar genul pe care oracolul lui Apollo prezisese că o va devora!… aveau niște puteri… întotdeauna au avut, se știa că le aveau, erau renumiți în toată lumea pentru asta!… de exemplu, puterea de a se *transforma,* de a lua forme înșelătoare… forme care ar putea să pară tulburătoare și atrăgătoare la atingerea unei fete tinere… dar asta era numai ca să le câștige încrederea fraierelor… Fraierelor și naivelor!… pentru ca mai apoi să planteze în ea sămânța lor demonică… biata fată, ea nu înțelege lucrurile astea, dar bărbații sunt în stare de orice… și ea să nască o altă pocitanie, un monstru și mai mare… un muta*nt*… *așa* se înmulțesc ei, așa își propagă ei specia

lor scârboasă.

Psyche ridică o mână.

— Opriți-vă! Vă rog! Știu că-mi vreți binele, dar voi nu știți ce tandru, ce bun, ce blând…

— *Așa* fac ei! Exact așa fac!

— Nu vezi? Dacă există ceva care să dovedească cruzimea și ferocitatea acestui monstru, atunci e chiar tandrețea asta, blândețea asta!

— Semn sigur că este un demon hidos.

Psyche se gândi la noua viață ce creștea în ea și la insistența soțului ei de a nu spune nimănui. Și la refuzul lui de a se arăta. Aoleu. Poate că surorile ei aveau dreptate.

Acestea o văzură că ezită și-i dădură înainte.

— Uite ce să faci, iubita. Când vine la tine deseară, lasă-l să-și facă mendrele de bestie cu tine…

— Îh!

— …și pe urmă lasă-l să adoarmă. Dar tu trebuie să stai trează.

— Orice-ar fi, *să stai trează*!

— Când vezi c-a adormit, te ridici și iei o lampă.

— Și briciul ăla pe care îl folosesc slujnicele tale ca să-ți taie părul.

— Da, o să ai nevoie de el!

— Aprinzi felinarul din colțul camerei și-l acoperi ca să nu-l trezească.

— Apoi te apropii tiptil de pat…

— Ridici felinarul…

— Și-i tai beregata aia solzoasă de balaur…

— Îi tai bine venele alea noduroase…

— Omoară-l…

— Omoară bestia…

— Pe urmă adună tot aurul și argintul…

— Și pietrele prețioase, asta-i cel mai important… întruna au vorbit surorile, până ce Psyche s-a lăsat convinsă.

Și așa se face că, în noaptea aceea, în timp ce Eros dormea liniștit în pat, Psyche se afla în picioare, aplecată peste el, cu un felinar acoperit într-o mână și un brici în cealaltă. Ridică acoperământul de pe lampă. Lumina căzu pe trupul gol și încovrigat al celei mai frumoase făpturi pe care o privise vreodată. Văpaia ei caldă dansa pe pielea tânără și netedă… și pe cea mai minunată pereche de aripi cu pene.

Psyche nu-și putu reține o mică exclamație de uimire. Își dădu seama imediat la cine se uita. Acesta nu era un balaur sau un monstru, niciun căpcăun sau o arătare. Acesta era tânărul zeu al iubirii. Eros în persoană. Și când te gândești că ei îi trecuse prin cap să-i facă rău. Ce frumos era. Buzele lui pline, trandafirii, erau ușor depărtate și

dulceața respirației lui veni spre ea când se aplecă să se uite mai de-aproape. Totul era perfect la el! Ridicăturile și umflăturile delicate ale mușchilor dădeau frumuseții lui tinerești un aspect viril, dar lipsit de duritatea dizgrațioasă pe care o văzuse pe trupurile atleților luptători și războinicilor tatălui ei. Părul lui răvășit strălucea într-o nuanță caldă, ceva între auriul lui Apollo și mahonul lui Hermes. Și aripile alea! Adunate sub trupul lui, erau pline și albe ca ale unei lebede. Ea întinse o mână tremurândă și își plimbă degetul pe conturul penelor. Vibrația delicată ca o șoaptă cu care răspunseră atingerii ei abia dacă se auzi, dar a fost de ajuns să-l facă pe Eros să se miște și să murmure în somn.

Psyche se trase înapoi și acoperi lampa, dar, în scurt timp, respirația lui egală, ritmică, o asigură că Eros încă dormea adânc. Dezveli din nou lampa și văzu că el era acum întors cu spatele la ea. Și mai văzu că, mișcându-se, lăsase să se vadă un obiect ciudat. Lumina lămpii cădea pe un cilindru de argint aflat sub aripi. Tolba lui!

Abia îndrăznind să mai respire, Psyche se aplecă și scoase o săgeată. Întorcând-o în mâini, își plimbă încet degetul peste axul lucios din abanos. Capul săgeții era însemnat cu o bandă de aur. Ridicând lampa cu mâna stângă, își trecu degetul mare de la mâna dreaptă peste capul ei și atunci – *au*! Atât de ascuțit era vârful, că-i și dădu sângele. În clipa aceea, o cuprinse un sentiment de dragoste atât de intensă pentru Eros cel adormit, o ardoare, o pasiune, o dorință, un devotament etern și deplin, încât nu se putu abține să nu se aplece și să-i sărute buclele de la ceafă.

Dar vai! Chiar atunci, din lampă picură niște ulei încins pe umărul lui drept. El se trezi cu un icnet de durere care, după ce o văzu pe Psyche aplecată asupra lui, se transformă într-un imens urlet de dezamăgire și disperare. Aripile i se deschiseră și începură să bată aerul. În timp ce se înălța, Psyche se aruncă înainte și îl apucă de piciorul drept, dar el avea mai multă forță și se eliberă fără să scoată un cuvânt, după care zbură în noapte.

Cum plecă el, totul în jur se nărui. Pereții palatului începură să tremure, să pălească și să se dizolve în aerul nopții. Deznădăjduită, Psyche văzu cum coloanele de aur din jurul ei se sfărâmară, transformându-se într-un șir de copaci întunecați, iar mozaicul de pietre prețioase de sub picioarele ei se învolbură, prefăcându-se într-o masă de noroi și pietriș. În scurt timp, palatul, metalele scumpe, pietrele prețioase – toate dispăruseră. Cântul dulce al servitoarelor se transformă în urlete de lupi și țipete de bufnițe, iar miresmele calde, misterioase, deveniră rafale șfichiuitoare de vânt rece și nemilos.

Singură

O fată îndurerată și speriată stătea într-o pădure pustie și rece.

Lăsându-se să alunece în jos pe trunchiul unui copac, se așeză pe rădăcinile lui solide. Singurul ei gând era să-și pună capăt zilelor.

O trezi din reverie o gâză care-i trecu peste buze. Se ridică în capul oaselor cu un frison și își dezlipi o frunză umedă de pe frunte. Nu visase ororile de noaptea trecută. Chiar era singură în pădure. Oare înainte fusese un vis și aceasta fusese mereu realitatea? Sau se trezise într-un alt episod dintr-un vis mai mare? Nu merita să-și frământe mintea ca să le descâlcească. Vis sau realitate, ea nu mai suporta.

— Să nu faci asta, fată frumoasă.

Șocată, Psyche ridică privirea și-l văzu pe zeul Pan stând în fața ei. Încruntătura amuzată, părul des și ondulat din care ieșeau două coarne, șoldurile late și păroase ce se subțiau în jos, transformându-se în picioare de țap – nu putea fi altcineva, muritor sau nemuritor.

— Nu, nu, spuse Pan, bătând în pământul noroios cu copitele. O citesc pe fața ta și n-o să se întâmple. N-o să-ți permit eu.

— N-o să-mi permiți ce? întrebă Psyche.

— N-o să-ți permit să te zdrobești de pietre aruncându-te de pe o stâncă înaltă. N-o să-ți permit să atragi atenția fatală a vreunei fiare sălbatice. N-o să-ți permit să culegi mătrăgună ca să-i bei seva otrăvitoare. N-o să permit nimic din toate astea.

— Dar nu mai pot să trăiesc! strigă Psyche. Dacă mi-ai ști povestea, ai înțelege și m-ai ajuta să mor.

— Ar trebui să te întrebi ce te-a adus în situația asta, spuse Pan. Dacă-i vorba de iubire, atunci trebuie să te rogi Afroditei sau lui Eros ca să te îndrume să-ți ușureze suferința. Dacă motivul prăbușirii tale este propria ta ticăloșie, atunci trebuie să trăiești ca să te căiești. Dacă a fost din cauza altora, atunci trebuie să trăiești ca să te răzbuni.

Răzbunare! Psyche înțelese brusc ce trebuia făcut. Se ridică în picioare.

— Mulțumesc că mi-ai arătat calea, Pan, spuse ea.

Pan surâse dezvelindu-și dinții și înclină capul. Suflă în naiul pe care îl ținea în mână, scoțând o înfloritură melodică de adio.

Patru zile mai târziu, Psyche bătu la porțile mărețului conac al cumnatului ei Sato, soțul lui Calanthe. Un servitor o conduse în salonul de primire al surorii ei.

— Psyche! Scumpo! Totul a mers conform planului? Arăți puțin cam…

— Lasă-mă pe mine, soră dragă. Să-ți spun ce s-a întâmplat. Ți-am urmat indicațiile întocmai, am luminat cu o lampă trupul bărbatului meu în timp ce dormea și cine crezi că era? Nimeni altul decât mărețul zeu Eros. Eros în persoană!

— Eros! exclamă Calanthe strângând în mână colierul de chihlimbar pe care îl avea la gât.

— Oh, surioară, imaginează-ți durerea și dezamăgirea mea când

mi-a spus că mă adusese la palatul lui doar ca un mijloc de-a te câștiga *pe tine.*

— Pe mine?

— Ăsta a fost planul lui ascuns. „Adu-mi-o pe sora ta, frumoasa Calanthe”, mi-a spus. „Cea cu ochii verzi și părul roșcat.”

— Mai mult arămiu decât roșcat…

— „Adu-o. Spune-i să se urce pe stânca înaltă. Să se arunce în brațele lui Zefir, care o va lua pe sus și-o va aduce la mine. Spune-i toate astea frumoasei Calanthe, Psyche, te implor.” Acesta este mesajul lui, pe care ți l-am reprodus cu fidelitate.

Vă puteți imagina cu ce viteză se pregăti Calanthe. Scrise în grabă un mesaj pentru bărbatul ei, în care îi spunea că, de fapt, ei nu erau soț și soție, că mariajul lor fusese o eroare catastrofală, că preotul care îi cununase fusese beat, incapabil și incompetent, că ea oricum nu-l iubise niciodată și că acum era o femeie liberă, uite-așa!

Pe munte, la stânca de bazalt, auzi foșnetul unei brize și, cu un geamăt de bucurie extatică, se aruncă spre ceea ce crezu că era Zefir.

Numai că spiritul Vântului de Vest nici nu era pe-aproape. Cu un țipăt de frustrare, furie, disperare și spaimă, Calanthe se rostogoli la vale, sărind dintr-o stâncă ascuțită în alta, până se opri la poalele muntelui, moartă de-a binelea, cu trupul zdrobit.

De aceeași soartă avu parte și sora ei Zona, căreia Psyche îi spuse aceeași poveste.

Muncile Afroditei

Ducându-și la capăt răzbunarea, Psyche putea acum să se gândească până la sfârșitul zilelor ei. Fiecare clipă era plină de dragostea și de dorul pe care le simțea pentru Eros și de chinul disperării, știind că era condamnată să nu-l mai vadă niciodată.

Eros, între timp, stătea într-o cameră secretă, chinuit de durerea pricinuită de rana de la umăr. Voi și cu mine am suporta fără probleme usturimea unei arsuri provocate de uleiul de lampă, dar pentru Eros, deși era nemuritor, aceasta era o rană pricinuită de cea pe care o iubea. Astfel de răni au nevoie de mult timp ca să se vindece, dacă se vindecă vreodată.

Cu Eros indispus, lumea a început să sufere. Flăcăii și fecioarele nu se mai îndrăgosteau. Nu mai aveau loc căsătorii. Oamenii au început să murmure și să bombăne. Către Afrodita erau înălțate rugăciuni nemulțumite. Când aceasta le-a auzit și a aflat că Eros se ascundea și-și neglija îndatoririle, s-a enervat. Vestea că o muritoare îi furase inima fiului ei și-i pricinuise atâta rău, i-a transformat enervarea în furie. Dar când a descoperit că era chiar muritoarea pe care ea îi ordonase lui Eros s-o umilească, s-a făcut vânătă de furie. Cum de planul ei de-a o face pe Psyche să se îndrăgostească de un porc eșuase

în halul ăsta? Ei lasă, de data asta se va ocupa ea personal și va avea grijă s-o distrugă pe fată odată pentru totdeauna.

Prin farmece despre care nu știa că erau aruncate asupra ei, Psyche se pomeni într-o bună zi că bate la ușa unui palat măreț. Niște creaturi înfiorătoare o traseră de păr înăuntru și o aruncară într-o temniță. Însăși Afrodita veni s-o viziteze, aducând niște saci cu grâu, orz, mei, semințe de mac, năut, linte și fasole, pe care le deșertă pe pardoseala de piatră și le amestecă.

— Dacă vrei să fii liberă, spuse ea, separă toate grăunțele și semințele amestecate și pune-le pe fiecare într-o grămăjoară. Termină treaba asta până în zori și te eliberez.

Cu un râs – nedemn de o zeiță a iubirii și a frumuseții – care se plasa undeva între un cotcodăcit și un cârâit strident, Afrodita plecă, trântind ușa celulei.

Psyche se prăbuși pe jos, în hohote de plâns. Ar fi imposibil să separe toate grăunțele alea, chiar de-ar avea o lună la dispoziție.

Atunci, o furnicuță care traversa dalele de piatră, fu înghițită de o lacrimă caldă și sărată ce picură de pe obrazul lui Psyche.

— Fii atentă! strigă ea furioasă. Pentru tine o fi o lăcrimioară, dar pentru mine e potopul.

— Îmi pare tare rău, spuse Psyche. Mă tem că nu te-am văzut. Sunt atât de disperată, că nu mai știu de mine.

— Ce disperare o fi aia de te-aduce în stare să îneci niște furnici nevinovate?

Psyche îi explică necazul ei și furnica, serviabilă și iertătoare de felul ei, se oferi s-o ajute. Cu un strigăt imperceptibil pentru urechile omenești, ea își chemă marea familie de frați și surori, și împreună se apucară să sorteze semințele.

În timp ce lacrimile i se uscau pe obraji, Psyche văzu uluită cum zeci de mii de furnici vesele începură să umble încolo și-ncoace, cernând și separând semințele cu o precizie militărească. Cu mult înainte ca degetele trandafirii ale lui Eos să deschidă porțile zorilor, treaba era terminată și șapte movile perfect ordonate așteptau să fie inspectate de Afrodita.

Furia contrariată a zeiței a fost spectaculoasă. Imediat a fost născocită o altă sarcină imposibilă.

— Vezi păduricea de colo, de peste râu? spuse Afrodita, trăgând-o pe Psyche de păr și obligând-o să se uite pe fereastră. Acolo sunt niște oi care pasc și umblă nepăzite. Oi speciale, cu lâna de aur. Du-te acolo îndată și adu-mi un smoc din lâna lor.

Psyche se îndreptă spre pădurice destul de bucuroasă, dar nu cu intenția de a îndeplini cea de-a doua sarcină. Ea se hotărî să profite de libertate ca să scape nu doar din închisoarea blestemului odios al Afroditei, ci și din închisoarea odioasă a vieții înseși. Voia să se arunce

în râu să se înece.

Dar cum stătea pe malul râului, respirând adânc și făcându-și curaj să sară, una dintre trestii se aplecă – deși nu era nicio adiere de vânt – și-i șopti:

— Psyche, dulce Psyche. Ești chinuită de încercări grele, dar nu-mi polua apele curate cu moartea ta. Există o soluție pentru necazurile tale. Oile de-aici sunt sălbatice și violente, păzite de cel mai fioros berbec, ale cărui coarne te-ar despica precum ai despica un fruct copt. Le vezi păscând sub platanul ăla de pe celălalt mal? Dacă te-ai apropia de ele acum, ai avea parte de o moarte grabnică și dureroasă. Dar dacă te întinzi să dormi, până deseară ele se vor fi dus în alte locuri de pășunat, iar tu vei putea să înoți până la copac, unde vei găsi smocuri de lână de aur agățate în crengile de la poale.

În seara aceea, Afrodita, înfuriată și nedumerită, aruncă lâna de aur cât colo și insistă ca Psyche să coboare în lumea subterană ca să-i ceară Persefonei un eșantion din crema ei pentru frumusețe. Cum ei numai la moarte îi stătuse gândul de când o părăsise Eros, biata fată acceptă bucuroasă și urmă indicațiile Afroditei pentru a ajunge în Hades, unde avea intenția fermă să rămână și să petreacă o eternitate neiubită, singură și nefericită.

Uniunea dintre Iubire și Suflet

Într-o zi, o rândunică gureșă îi spuse lui Eros despre muncile la care fusese supusă Psyche de către geloasa și temperamentala lui mamă. Încercând să ignore durerea încă chinuitoare provocată de rana lui, se ridică și, cu mare efort, își deschise aripile. Zbură direct în Olimp, unde ceru pe loc o audiență la Zeus.

Eros își spuse povestea în fața unui auditoriu vrăjit și fascinat, alcătuit din zei olimpieni. Mama lui o urâse dintotdeauna pe Psyche. Demnitatea și onoarea de olimpiană a Afroditei fusese amenințată de frumusețea fetei și de faptul că o mână de oameni nesăbuiți erau dispuși să o venereze pe fecioara muritoare în locul zeiței nemuritoare. Așa că îl trimisese pe Eros să o facă pe Psyche să se îndrăgostească de un porc. Și-a prezentat bine cazul.

Zeus îl trimise pe Hermes s-o aducă pe Psyche din lumea umbrelor, și un vultur s-o cheme pe Afrodita. Când ajunseră amândouă în fața adunării divine, Zeus luă cuvântul.

— A fost o lucrătură urâtă și nedemnă, preaiubită Afrodita. Poziția ta nu este amenințată de nimeni; nu e posibil. Uită-te pe pământ și vezi că numele tău este sanctificat și lăudat pretutindeni. Eros, tu ai fost prea mult timp un băiat nesăbuit, obraznic și iresponsabil. Faptul că iubești și că ești iubit este opera ta și poate salva lumea de la cele mai grave excese ale săgeților tale răutăcioase și țintite greșit. Psyche, vino și bea din cupa mea. E ambrozie, și-acum, că ai gustat din ea, ești

nemuritoare. Aici, avându-ne pe toți ca martori, te vei uni pentru totdeauna cu Eros. Îmbrățișează-ți nora, Afrodita, și haideți să ne veselim cu toții.

La nunta lui Eros și a lui Psyche au fost numai râsete și voie bună. Apollo a cântat cu vocea și la liră, Pan l-a acompaniat cu naiul său. Hera a dansat cu Zeus, Afrodita a dansat cu Ares și Eros a dansat cu Psyche. Și mai dansează împreună și astăzi.[99]

Muritorii

Io

Pe vremea aceea, oamenii din lumea mediteraneană erau majoritatea conduși de regi. Felul cum acești autocrați își stabileau autoritatea asupra popoarelor lor varia de la un caz la altul. Unii erau descendenți ai unor nemuritori, dacă nu chiar zei. Alții, cum fac oamenii, luau puterea prin forța armei sau intrigi politice.

INACHUS a fost unul dintre primii conducători ai Greciei. El a fost primul rege al Argosului din Peninsula Peloponez, pe atunci un oraș nou și plin de viață, acum unul dintre cele mai vechi orașe din lume, locuite fără întrerupere. Inachus a fost mai târziu semi-zeificat și transformat într-un râu, dar în timpul vieții sale ca om, consoarta sa, MELIA, i-a dăruit două fiice, IO și MYCENE.[100]

Mycene avea o căsnicie destul de fericită cu un nobil pe nume ARESTOR, însă soarta lui Io a fost ca ea să fie prima muritoare care a atras atenția prădalnică a lui Zeus. Inachus o alesese pe Hera, regina cerului, ca zeiță protectoare a Argosului, iar fiica sa Io fusese crescută ca preoteasă în cel mai important templu din lumea greacă dedicat Herei. Zeus numai dacă își făcea de cap cu vreo femeie și era de ajuns pentru a stârni indignarea soției sale, dar o încercare de a pângări vreo preoteasă de-a ei ar fi înfuriat-o la culme. Cu toate astea, el o dorea foarte mult pe frumoasa Io. Dar cum s-o aibă fără să afle Hera?

Zeus își mângâie barba, se gândi bine și veni cu ceea ce lui i se păru a fi o lovitură de maestru. O transformă pe Io într-o vacă, o junincă frumoasă și grăsuță, cu crupa tremurândă, cu ochi mari și blânzi.[101] Dacă ar ascunde-o într-o pășune, Hera n-ar găsi-o niciodată, iar el ar veni s-o viziteze oricând ar dori. Sau așa credea. Când pofta pune stăpânire pe tine, discreția, bunul simț și înțelepciunea zboară pe fereastră și ceea ce pare a fi o ascunzătoare ingenioasă pentru unul robit de pasiune aduce a prostie bătătoare la ochi pentru toți ceilalți.

Este mai ușor să ascunzi o sută de munți de o soție geloasă decât o amantă. Hera, pentru care vacile erau sacre și care, din acest motiv, avea un ochi de expert, atent la această specie, observă animalul și bănui numaidecât adevărata lui identitate.

— Ce junincă superbă, îi spuse în treacăt lui Zeus într-o dimineață în timp ce luau micul dejun pe Muntele Olimp. Ce forme perfecte. Ce gene lungi și ochi fermecători.

— Cum, băbăciunea aia? spuse Zeus, privind în jos cu un aer de prefăcută plictiseală spre locul unde-i arăta Hera.

— E pe o pășune de-a ta, dragă, deci probabil că-ți aparține.

— Se poate, spuse Zeus, tot ce se poate. Sunt mii de vaci care pasc pe-aici. N-am cum să le țin socoteala la toate.

— Mi-ar plăcea foarte mult juninca aceea, spuse Hera, ca dar de ziua mea.

— Ăă… pe bune? Aia? Sunt sigur c-aș putea să-ți găsesc un animal mai gras și mai frumos.

— Nu, spuse Hera – și cei care o cunoșteau ar fi înțeles ce însemna sclipirea din ochii ei și asprimea din glasul ei. Mie aia mi-ar plăcea.

— Sigur, sigur, spuse Zeus, simulând un căscat. Îți aparține. Vezi că e un ulcior cu ambrozie lângă cotul tău… fii drăguță și fă-i vânt spre mine.

Hera își cunoștea bărbatul mult prea bine. Odată stârnite tendințele lui libidinoase, nu le mai putea ține în frâu. Ea puse ca Io să fie mutată într-un mic padoc închis cu porți și îl trimise s-o păzească pe servitorul ei, ARGUS, nepotul lui Inachus.

Argus, fiul lui Mycene și al lui Arestor, era un adept loial al Herei, ca toți argienii de la vremea aceea,[102] însă mai avea un dar foarte special care făcea din el paznicul perfect al mătușii Io. Avea o sută de ochi. Era poreclit PANOPTES, „atoatevăzătorul”.[103] Supus ca întotdeauna voinței Herei, acesta se postă în câmp, fixă cincizeci de ochi pe Io și pe ceilalți cincizeci îi lăsă să cutreiere independent de jur-împrejur, în căutare de prădători.

Zeus văzu asta și începu să se plimbe furios de colo-colo. I se urcase sângele la cap. Bătea cu pumnul în palmă. Trebuie s-o aibă pe Io. Devenise o chestiune de principiu s-o înfrângă pe Hera în acest război tacit și neoficial. Cunoștea însă limitele vicleniei sale, așa că îl chemă în ajutor pe cel mai șiret și mai amoral escroc din Olimp.

Hermes înțelese imediat ce trebuia făcut. Mereu încântat să-i facă un serviciu lui Zeus și să semene zâzanie, se grăbi spre padocul lui Io.

— Bună, Argus. Dă-mi voie să-ți țin puțin companie, spuse el, trăgând zăvorul de la poartă și strecurându-se înăuntru. Frumoasă junincă aveți aici.

Argus roti o duzină de ochi înspre Hermes, care se așeză pe iarbă, scoase un nai și începu să cânte. Timp de două ore, cântă la nai și din glas. Muzica, arșița după-amiezii, mirosul de maci, de lavandă și de cimbru sălbatic, clipocitul și susurul molcom al unui pârâu din apropiere… încet-încet, lui Argus începură să i se închidă ochii unul câte unul.

Când, în sfârșit, se închise și al o sutălea ochi, Hermes lăsă naiul jos, se apropie tiptil și-l înjunghie pe Argus în inimă. Toți zeii erau capabili de o mare cruzime, iar Hermes nu putea fi mai prejos.

Argus fiind mort, Zeus deschise poarta și o eliberă pe Io. Dar până să apuce s-o transforme iar în ființă omenească, Hera, care văzuse ce se întâmplase, trimise un tăun care o înțepă atât de tare și de insistent

pe Io, încât aceasta începu să împungă cu coarnele și să mugească, apoi fugi departe de Zeus.

Îndurerată de moartea preaiubitului ei servitor, Hera luă cei o sută de ochi ageri ai lui Argus și îi lipi pe coada unei păsări bătrâne, cu penaj anost, lipsit de eleganță, transformând-o în ceea ce noi astăzi numit păun – iată cum această pasăre acum maiestuoasă, colorată și semeață a ajuns să fie asociată cu zeița.[104]

Io, între timp, galopă de-a lungul coastei de nord a Mării Egee, înotând până acolo unde Europa devine Asia, locul căruia îi spunem și acum în onoarea ei Trecătoarea Vacii sau, în limba greacă, *Bosporus* – Bosforul de azi.[105] Goni întruna, zbătându-se, săltând prin valuri și țipând îngrozită, până ajunse în Caucaz. Acolo se pare că tăunul o lăsă mai moale, destul pentru ca ea să vadă figura lui Prometeu chinuit de durere pe coasta muntelui.

— Așază-te puțin să-ți mai tragi sufletul, Io, îi spuse titanul. Fii optimistă. Lucrurile se vor aranja.

— Mai rău de-atât nu se poate, se văită Io. Sunt o vacă. Sunt atacată de cel mai mare și mai rău tăun care a existat vreodată pe lumea asta. Iar Hera vrea să mă distrugă. Mai rămâne de văzut dacă o să fiu înțepată până la moarte sau o să înnebunesc și-o să mă înec în mare.

— Știu că acum totul ți se pare sumbru, spuse Prometeu, dar eu văd uneori în viitor și pot să-ți spun un lucru. Vei reveni la forma de om. Vei întemeia o mare dinastie în ținutul unde curge Nilul. Și din spița ta se va ridica cel mai mare dintre eroi.[106] Așa că fruntea sus și fii optimistă, bine?

Cu tot zbuciumul ei, Io n-a putut să ignore aceste cuvinte venite de la unul care – chiar și-acum când îl privea îngrozită – era sfâșiat și ciugulit cu lăcomie de doi vulturi răi. Păi ce mai erau micile ei inconveniente pe lângă tortura lui perpetuă?

Până la urmă, Io și-a recăpătat într-adevăr forma umană. S-a întâlnit cu Zeus în Egipt și i-a născut un fiu, EPAPHUS, care va juca un rol important în povestea lui Faeton, care urmează în scurt timp. *Zice-se* că Zeus a lăsat-o gravidă pe Io punând ușor o mână pe ea – Epaphus înseamnă „atingere”. Io a avut și o fată cu Zeus, pe nume KEROESSA, al cărei fiu BYZAS a întemeiat mărețul oraș Bizanț. Nu știm dacă Keroessa a fost concepută prin atingere sau printr-o metodă mai tradițională.

Chiar dacă Io a fost o vacă, ea a fost una foarte importantă și influentă.

Eșarfa îmbibată cu spermă

O poveste foarte emoționantă ne spune că Atena, fără să-și sacrifice castitatea, a avut un rol în conceperea și nașterea unuia dintre

fondatorii orașului-stat Atena.

Șchiopul Hefaistos, de când îi crăpase capul lui Zeus spre a o aduce pe Atena pe lume, făcuse o pasiune puternică pentru zeiță. Într-o zi, neputând să-și stăpânească pofta trupească, o urmări până într-un cotlon al înaltului Olimp și încercă să abuzeze de ea. Dar vai, excitat cum era, nu reuși decât să-și verse sămânța pe coapsa ei. Atena, tăcută și dezgustată, își scoase bentița de pe cap și șterse cu ea mizeria, după care o aruncă de pe munte.

Bentița îmbibată aterizâ tocmai jos, la poalele muntelui. Sperma divină a lui Hefaistos se scurse în pământ și Gaia rămase însărcinată. Din ea se născu un băiat, ERECHTHEUS. Privind de sus, din ceruri, Atena văzu și decise ca acest copil să fie nemuritor. Ea coborî din Olimp, puse copilul într-un coș împletit din nuiele de răchită pe care îl închise bine și îl dădu în grija a trei surori muritoare, HERSE, AGLAUROS și PANDROSOS. Sub niciun motiv, le spuse Atena, nu trebuiau să deschidă coșul. Dar Aglauros și Herse nu rezistară tentației de a se uita în el. Ele văzură un bebeluș care se zvârcolea, legat fedeleș de un șarpe încolăcit în jurul lui. Toți șerpii erau sacri pentru Atena, iar acesta făcea parte dintr-o vrajă folosită de zeiță pentru a-l face nemuritor pe micul Erechtheus. Priveliștea șocantă le făcu pe cele două femei să-și piardă brusc mințile și se aruncară de pe cel mai înalt vârf al colinei care astăzi se cheamă Acropolis sau „citadela înaltă” Erechtheus a crescut și a devenit (sau l-a zămislit, poveștile se contrazic) ERECHTHONIUS, legendarul întemeietor al Atenei.[107]

Dacă astăzi vizitați Acropolis în Atena, puteți vedea, chiar la nord de Parthenon, minunatul templu care se cheamă Erechtheum. Faimosul său portic cu cariatide, stâlpi sculptați sub formă de fecioare în veșminte drapate pe corp, este una dintre cele mai mari bijuterii arhitecturale ale lumii. Nu departe de-aici au fost ridicate și niște sanctuare în cinstea lui Aglauros și Herse, ceea ce mi se pare corect.[108]

Faeton

Fiul soarelui

Erechtheus o avea pe Atena ca părinte de substituție, pe Gaia mamă și pe Hefaistos tată. Să ai trei părinți nemuritori ar putea părea o exagerare (și o lăudăroșenie din partea atenienilor legată de fondatorul orașului lor), dar nu era un lucru neobișnuit ca muritorii să revendice asemenea strămoși. Povestea bravului, dar nesăbuitului FAETON[109], ca și mitul Persefonei, explică modul cum au apărut anumite schimbări în geografia lumii, oferind totodată un exemplu foarte literal al unei apreciate lecții de morală din mitologia greacă – aceea că mândria duce la cădere.

Faeton era de origine divină, dar a fost crescut de tatăl său vitreg MEROPS, care din păcate era muritor. Când Merops era plecat, mama

lui Faeton, CLYMENE, care poate era nemuritoare sau nu,[110] îl delecta pe băiat cu povești despre tatăl lui divin, minunatul zeu al soarelui Phoebus Apollo.[111]

Când Faeton a crescut și a început să meargă la școală alături de alți copii muritori, dintre care unii aveau ambii părinți oameni, iar alții, ca și el, puteau să pretindă că erau de neam divin, după unul sau celălalt dintre părinți. Unul dintre aceștia era Epaphus, fiul lui Zeus și al lui Io. Cu astfel de părinți iluștri, Epaphus se simțea îndreptățit să fie stăpân peste colegii de școală. Faeton, care era un tânăr orgolios și pasional, nu suporta să fie dirijat de Epaphus, ale cărui aroganță și aer de superioritate îl iritau permanent.

Epaphus arăta mereu atât de blazat în legătură cu propriul pedigree că te scotea din sărite. Zicea lucruri de genul:

— Da, weekendul viitor, taică-meu… Zeus, știți… m-a invitat la cină în Olimp. A spus că poate mă lasă să stau pe tronul lui, poate să iau o gură-două de nectar. Am mai luat și înainte, normal. Vom fi doar câțiva. Unchiul Ares, soră-mea vitregă Atena, probabil câteva nimfe, ca să fie cifră rotundă. O să fie mișto.

Faeton mereu se întorcea acasă furios după ce trebuia să îndure aceste menționări, așa-zis în treacăt, de nume importante.

— Cum se face, se plângea el mamei lui, că Epaphus îl vede pe taică-su în fiecare weekend în timp ce eu nici măcar nu l-am *cunoscut* pe-al meu?

Clymene își strângea fiul în brațe și încerca să-i explice.

— Dragul mamei, Apollo este foarte ocupat. În fiecare zi trebuie să mâne carul soarelui pe cer. Și după ce termină, trebuie să se ocupe de sanctuarele din Delos, Delfi și cine mai știe de unde. Și de profeții, de muzică, de tirul cu arcul… el chiar e cel mai ocupat dintre toți zeii. Dar sunt sigură c-o să vină să ne viziteze în curând. Când te-ai născut, a lăsat ceva pentru tine – voiam să mai aștept să ți-l dau când te făceai mai mare, dar pot să ți-l dau și-acum…

Clymene se duse la un bufet de unde scoase un splendid flaut de aur pe care i-l dădu. Băiatul îl duse imediat la gură și suflă în el, scoțând un sunet leșinat și prea puțin muzical.

— Ce-ar trebui să facă?

— Să facă? Cum adică, dragule?

— Zeus i-a dat lui Epaphus un bici de piele fermecat care îi face pe câini să-i asculte ordinele. Ăsta ce face?

— E un flaut, dragul meu. Face muzică. Muzică frumoasă, fermecătoare.

— Cum?

— Păi, mai întâi înveți să formezi note și pe urmă… pe urmă, cânți la el.

— Și unde-i magia?

— Ai ascultat vreodată muzică de flaut? E cea mai magică din câte există. Dar trebuie să exersezi cam mult.

Faeton aruncă flautul cât colo dezgustat și plecă furios în camera lui, unde rămase îmbufnat tot restul zilei și toată noaptea.

Peste o săptămână sau cam așa, în ultima zi de școală, înainte de lunga vacanță de vară, se pomeni că îl abordează Epaphus, cu obișnuitul său aer condescendent.

— Salut, Faeton, spuse acesta trăgând de cuvinte. N-ai vrea să vii cu mine la casa de pe plajă a alor mei în Africa de Nord, săptămâna viitoare? Dăm o mică petrecere. Doar tata, poate Hermes, Demetra și câțiva fauni. Plecăm cu corabia mâine. Cred c-o să fie mișto. Ce zici?

— Oh, ce rău îmi pare, strigă Faeton. Taică-meu, Phoebus Apollo, îl știi, m-a invitat să… să mân carul soarelui pe cer săptămâna viitoare. Nu pot să-l dezamăgesc.

— Poftim?

— Da, nu ți-am spus? Mereu mă bate la cap să-l ajut la treabă, să mai conduc și eu carul soarelui în locul lui.

— Tu chiar vrei să-mi spui că…? *Aiurea.* Băieți, ia veniți încoa' s-auziți o chestie!

Epaphus îi chemă pe ceilalți băieți în locul unde el și Faeton stăteau față în față.

— Spune-le și lor, îi ordonă el.

Faeton era acum prins la mijloc. Orgoliul, furia și frustrarea îl împingeau de la spate. Al naibii să fie dac-o să dea înapoi și să-l lase pe snobul ăsta nesuferit să câștige.

— Nu-i cine știe ce, spuse el. Taică-meu Apollo insistă să învăț să mân caii soarelui. Mare brânză.

Ceilalți băieți, în frunte cu un Epaphus zeflemitor, începură să strige neîncrezători și în bătaie de joc.

— Știm foarte bine că taică-tu e fraierul ăla bătrân și neinteresant, Merops! strigă unul dintre ei.

— El e tatăl meu vitreg! strigă Faeton. Apollo este tatăl meu adevărat. El e! O să vedeți. Așteptați și-o să vedeți! O să-mi ia ceva timp până ajung la palatul lui, dar într-o zi, curând… să vă uitați spre cer. O să vă fac cu mâna de sus. Eu o să fiu ăla care conduce. O să vedeți!

Și o rupse la fugă spre casă, în timp ce în urechi îi răsunau glumele răutăcioase, fluierăturile și râsul batjocoritor al colegilor de școală. Unul dintre băieți, prietenul și iubitul lui, CYGNUS,[112] veni după el.

— Faeton, strigă Cygnus, ce-ai spus? Nu poate fi adevărat. Te-ai plâns de-atâtea ori în fața mea că nu l-ai cunoscut pe tatăl tău adevărat. Întoarce-te și spune-le că glumeai.

— Lasă-mă-n pace, Cygnus, spuse Faeton, dându-i la o parte din calea lui. Mă duc la Palatul Soarelui. Numai așa pot să-l reduc la

tăcere pe porcul ăla de Epaphus. Când o să mă întorc, toți mă vor respecta în sfârșit și vor ști cine sunt cu adevărat.

— Dar eu știu cine ești, spuse Cygnus nefericit. Ești Faeton și te iubesc.

Nici Clymene nu reuși să-l facă pe Faeton să se răzgândească. Îl privea îndurerată cum își strângea puținele lucruri pe care le avea.

— Să te uiți spre cer și-o să mă vezi, spuse el, sărutând-o la plecare. O să-ți fac cu mâna când trec.

Palatul Soarelui se afla spre est, firește; de fapt, tocmai în India. Nu se știe exact cum a ajuns Faeton acolo. Am citit că magicii șoimi solari i-au spus lui Apollo de călătoria anevoioasă a băiatului din Grecia continentală, prin Mesopotamia și teritoriul pe care azi l-am numi Iran, și că zeul le-a cerut acestor păsări superbe să-l ia pe sus și să-l ducă în zbor tot restul drumului.

Indiferent cum a ajuns acolo, Faeton a sosit noaptea la palat și imediat a fost chemat în sala tronului, unde Apollo ședea înfășurat în mantia purpurie, înconjurat de strălucirea aurului, argintului și pietrelor prețioase care decorau sala. Numai tronul pe care stătea era încrustat cu peste zece mii de rubine și smaralde. Tânărul căzu în genunchi, copleșit de splendoarea palatului, de scânteierea nestematelor și, mai presus de toate, de măreția și gloria zeului, tatăl său.

— Vasăzică tu ești băiatul Clymenei, da? Ridică-te să te vedem. Da, ai putea fi fructul coapselor mele. Ai culoarea pielii și fizionomia potrivite. Mi s-a spus că ai bătut cale lungă ca să ajungi aici. De ce?

Întrebarea a fost directă și Faeton se fâstâci puțin. Reuși să îngaime câteva cuvinte despre Epaphus și „alți băieți” și își dădu seama cu durere că vorbea mai degrabă ca un copil răsfățat, nu ca mândrul fiu al unui zeu din Olimp.

— Da, da. Ce ticăloși, ce lipsă de respect. Și ce treabă am eu în povestea asta?

— Toată viața mea, spuse Faeton, arzând de mândrie și de indignarea care mocnise în el de-atâta amar de timp, mama mi-a tot spus de mărețul și gloriosul Apollo, zeul de aur, tatăl meu strălucitor și perfect. D-d-dar tu n-ai trecut pe la noi niciodată! Nu ne-ai invitat niciunde. Nici măcar nu m-ai recunoscut.

— Ei, da, îmi pare rău pentru treaba asta. O neglijență din partea mea. Am fost un tată groaznic, aș dori să mă revanșez față de tine.

Apollo rosti cu voce tare cuvintele pe care tații absenți le rostesc peste tot în lume și în fiecare zi, dar el se gândea la cai, la muzică, la băutură… la orice altceva, mai puțin la băiatul ăsta supărat și îmbufnat, care se plângea la el.

— Dacă ai putea să-mi îndeplinești o dorință. Una singură, atât.

— Bineînțeles, bineînțeles. Spune ce.

— Pe bune? Vorbești serios?

— Bineînțeles.

— *Furi* că mi-o îndeplinești?

— Jur, spuse Apollo, amuzat de seriozitatea extremă a băiatului. Jur pe lira mea. Jur pe apele reci ale lui Styx. Spune odată.

— Vreau să mă plimb cu caii tăi.

— Cu caii mei? repetă Apollo, neînțelegând prea bine. Să te plimbi cu ei? Cum adică?

— Vreau să conduc carul solar pe bolta cerului. Mâine.

— Oh, nu, spuse Apollo zâmbind cu gura până la urechi. Nu, nu, nu! Nu te prosti. Nimeni nu poate face asta.

— Mi-ai promis!

— Faeton, Faeton. E frumos și curajos din partea ta că aspiri să faci asta. Dar nimeni, *nimeni* nu conduce animalele alea în afară de mine.

— Ai jurat pe Styx!

— Zeus însuși nu-i poate controla! Sunt cei mai puternici, cei mai sălbatici, cei mai încăpățânați și mai greu de strunit armăsari care s-au născut vreodată. Răspund la atingerea mea și numai a mea. Nu, nu. Nu poți să-mi ceri una ca asta.

— Ți-am cerut. Și tu ai *jurat*!

— Faeton!

Ceilalți unsprezece zei ar fi fost uimiți dacă ar fi auzit nota aceea atât de disperată și de rugătoare din glasul lui Apollo.

— Te *rog*! Orice altceva. Aur, hrană, putere, cunoaștere, iubire… Spune și vei avea pe vecie. Dar nu asta. Asta niciodată.

— Ți-am cerut și tu ai jurat, răspunse încăpățânatul tânăr.

Apollo își lăsă în jos capul auriu și înjură în sinea lui. Of, zeii ăștia și gura lor mare. Of, muritorii ăștia și visurile lor nebunești. Când se vor învăța minte și unii și alții?

— Bine. Atunci să mergem să-i cunoști. Dar să știi un lucru, spuse Apollo în timp ce se apropiau de grajduri și mirosul cailor se simțea tot mai tare și mai pătrunzător în nările lui Faeton. Poți să te răzgândești oricând. Asta nu înseamnă că vei scădea în ochii mei. Sincer, vei crește și mai mult în ochii mei.

La apropierea zeului, cei patru armăsari cu coama alb-aurie începură să bată din copite și să se agite în boxele lor.

— Hei, Pyrois! Prr, Flegon! Sst, Aeos! Ușurel, Aethon! îi strigă Apollo pe rând. Bun, apropie-te, băiete, lasă-i să te cunoască.

Faeton nu mai văzuse niciodată niște cai atât de frumoși. Ochii lor aruncau văpăi de aur și din copite scăpărau scântei când loveau dalele de piatră. Era copleșit de admirație, dar totodată simți să i se strângă inima de o frică pe care încercă s-o ascundă, prefăcându-se că

freamătă de nerăbdare.

Aliniată în fața porților masive ale zorilor aștepta o cvadrigă de aur, falnicul car la care cei patru armăsari aveau să fie înhămați curând. Silueta tăcută a unei femei în veșminte de culoarea șofranului trecu grăbită pe lângă ei. Faeton simți venind dinspre ea un parfum pe care nu reuși să-l identifice, dar care îl ameți de plăcere.

— Aceea era Eos, spuse Apollo. Curând va sosi timpul să deschidă porțile.

Faeton știa totul despre Eos, zeița zorilor. I se spunea *rhododaktilos* – „cea cu degete trandafirii" – și era admirată pretutindeni pentru dulceața și frumusețea ei suavă.

În timp ce-l ajuta pe tatăl său să scoată armăsarii de la boxe ca să-i așeze în fața carului, Faeton se pomeni dat la o parte cu brutalitate.

— Ce face muritorul ăsta?

O siluetă masivă, îmbrăcată într-o armură lucioasă din piele de bou, apucase de căpăstru toți cei patru cai odată și îi conducea în față.

— Ah, Helios, iată-te în sfârșit, spuse Apollo. El este Faeton. Fiul meu Faeton.

— Și ce-i cu asta?

Faeton știa că Helios era fratele lui Eos și al zeiței lunii, Selene, și că îl ajuta pe Apollo în treburile lui zilnice cu carul. Apollo păru ușor stingherit de prezența titanului.

— Păi, chestia e că Faeton va conduce astăzi carul.

— Poftim?

— Bine, acum ar putea să învețe, nu crezi?

— Tu *glumești*?

— I-am promis, cum ar veni.

— Ei, atunci *despromite*-i, cum ar veni.

— Helios, nu pot. Știi bine că nu pot.

Helios începu să bată din picioare și scoase un răcnet care-i făcu pe cai să se ridice pe picioarele dindărăt și să necheze.

— *Pe mine* nu m-ai lăsat niciodată să-i mân, Apollo! Niciodată. De câte ori te-am rugat și de câte ori mi-ai spus că nu sunt pregătit? Și acum îl lași pe… pricăjitul ăsta să ia hățurile?

— Helios, o să faci ce-ți spun, răspunse Apollo. Am zis, așa că… ăă, am zis.

Apollo luă cele patru hamuri din piele de la Helios și-l urcă pe Faeton pe scaunul carului. Helios începu să râdă când îl văzu pe tânăr alunecând înainte și înapoi.

— Se rostogolește în el ca un bob de mazăre! spuse el cu un râs surprinzător de strident.

— O să se descurce. Acum, Faeton. Hățurile astea… sunt mijlocul tău de comunicare cu caii. Ei știu drumul, fac traseul ăsta în fiecare zi, dar trebuie să le arăți că tu ești stăpânul lor, înțelegi?

Faeton clătină din cap entuziasmat.

Probabil că ceva din emoțiile lui și furia lui Helios se transmisese cailor, căci aceștia dădeau din cap și fornăiau agitați.

— Cel mai important lucru, continuă Apollo, este să zbori nici prea sus, nici prea jos. Să fie o cale de mijloc între cer și pământ, bine?

Din nou Faeton clătină din cap.

— Ah, era să uit. Întinde mâinile…

Apollo luă un vas și turnă din el niște ulei în palmele întinse ale lui Faeton.

— Unge-te peste tot. O să te protejeze de căldura și lumina generată de armăsari când galopează prin văzduh. Jos, pământul va fi încălzit și luminat pe măsură ce treci tu, așa că ține-o drept către vest, spre Grădina Hesperidelor. Faci douăzeci și patru de ore până acolo. Ține-te bine! Nu uita – caii știu. Strigă-i pe nume: Aeos, Aethon, Pyrois și Flegon.

În timp ce Apollo le rostea numele, Faeton văzu că aceștia ciuleau urechile.

— Dar încă poți să te răzgândești, băiete. Acum i-ai văzut, ai pus mâna pe ei, o să-ți dăruiesc statuile lor de aur făcute de Hefaistos. Ar trebui să fie de-ajuns pentru prietenii tăi de la școală.

Un alt hohot de râs ascuțit al lui Helios făcu să-i urce sângele-n obraji lui Faeton.

— Nu, spuse el cu încăpățânare. Ai făcut o promisiune și eu, la fel.

Zori de zi

În timp ce vorbea Faeton, Eos se apropie învăluită într-un nor de lumină sidefiu-trandafirie. Ea se înclină zâmbitoare în fața lui Apollo și a lui Helios, se uită întrebătoare și nedumerită la îmbujoratul Faeton, urcat în car și își ocupă poziția la porțile zorilor.

Pentru un călător care privea spre est, în sus, la norii în care era ascuns Palatul Soarelui, primul semn că Eos se pusese pe treabă era întotdeauna o văpaie roșu-coral ce îmbujora cerut. Când deschise larg porțile, rozul acela delicat se aprinse mai tare, transformându-se într-o licărire aurie, tot mai strălucitoare și mai intensă.

Pentru Faeton, aflat încă în interiorul palatului, efectul era invers: ușile se deschiseră, dezvăluind dincolo lumea cufundată în întuneric, iluminată doar de sclipirea de argint a lui Eos și a surorii lui Helios, zeița lunii Selene, care își încheia cursa nocturnă. În timp ce Eos deschidea și mai mult porțile, Faeton văzu că lumina roz-aurie iradia în afară, inundând întunericul nopții. Ca la un semnal, cei patru cai ciuliră urechile, se scuturară și se ridicară pe picioarele din spate. Faeton fu aruncat înapoi pe scaun și carul se puse în mișcare.

— Ține minte, băiete, strigă Apollo, să nu intri în panică. Mâna fermă. Să nu smucești de hățuri. Caii să știe doar că tu comanzi. Totul

va fi bine.

— La urma urmei, strigă Helios în timp ce carul începea să se ridice de la sol, ce-ar putea să se întâmple?

Râsul său în falset îl ustură pe Faeton ca o lovitură de bici.

Schimbând din nou perspectiva cu cea a călătorului care privește spre est de pe drumul de jos, licărirea aurie este acum o uriașă minge de foc, care devine din ce în ce mai greu de privit fără a miji ochii. Scurta revărsare a zorilor s-a încheiat și ziua a început.

Cursa

Caii lui Apollo goneau spre înaltul cerului, spintecând văzduhul. Totul mergea bine. Știau ce aveau de făcut. Urcară până la o anumită altitudine, rămaseră la acel nivel și continuară să gonească. Era simplu.

Faeton se îndreptă în scaun, având grijă să nu tragă de frâie și se uită în jur. Văzu curba care separă cerul albastru de întunericul înstelat. Văzu efectul luminii strălucitoare revărsate de car. El era izolat, protejat miraculos de căldura și strălucirea lui puternică, dar norii grei se topeau și se transformau sfârâind în vapori când se apropiau. Privi în jos și văzu cum umbrele lungi ale munților și copacilor se contractau când treceau peste ei. Văzu întinderea ondulată a mării trimițând milioane de scântei de lumină și văzu roua ridicându-se într-o ceață sclipitoare, pe măsură ce se apropiau de coasta Africii. Undeva, chiar la vest de Nil, Epaphus era în vacanță pe plajă. Oh, ăsta o să fie cel mai mare triumf din viața lui!

Pe măsură ce linia de coastă începea să se vadă mai bine, Faeton trase de frâie, încercând să-l lase mai jos pe Aeos, calul șef de pe partea dreaptă. Aeos se gândea probabil la ale lui, la niște paie aurii sau iepe frumoase, cu siguranță nu se aștepta la o smucitură care să-l scoată din traseu. Panicat, acesta tresări și coborî brusc, trăgând și ceilalți cai după el. Carul se hurducă în aer și coborî spre pământ. Degeaba trăgea Faeton de frâie, care cumva i se încurcaseră în mâini. Pământul înverzit se apropia cu repeziciune, iar el își vedea moartea cu ochii. Disperat, mai smuci de frâie încă o dată și, în ultima clipă – poate ca o reacție la acea manevră sau ca o reacție instinctivă de a se salva –, cei patru armăsari urcară brusc, galopând orbește spre nord. Dar nu înainte ca Faeton să vadă cu groază și stupefacție că dogoarea teribilă a carului solar dăduse foc pământului.

În timp ce ei zburau, o perdea furioasă de flăcări mătura pământul de dedesubt, arzând și pârjolind orice și pe oricine. Toată fâșia de pământ de mai jos de coasta de nord a Africii a fost devastată. Și în ziua de azi, cea mai mare parte din acea zonă este un imens deșert uscat pe care îl numim Sahara, dar care pentru greci a fost Ținutul Pârjolit de Faeton.

Deja pierduse orice control. Caii știau sigur că nu mâna fermă și familiară a lui Apollo îi conducea. Ce îi făcea să galopeze nebunește, bucuria sălbatică de a fi liberi sau panica pricinuită de lipsa de control? După ce coborâseră atât de aproape de pământ încât îi dăduseră foc, acum se avântară atât se sus spre curba purpurie care separa cerut de stele, încât în lumea de jos se făcu frig și întuneric. Marea îngheță și pământul se transformă într-o întindere de gheață.

Bălăbănindu-se dintr-o parte în alta, urcând și coborând, gonind cu viteză maximă fără control sau direcție, carul sălta în aer și se mișca haotic, ca o frunză purtată de un vânt de furtună. De departe, oamenii de pe pământ priveau spre cer uimiți și speriați. Faeton striga la cai, îi ruga, îi amenința, îi trăgea de hățuri… dar totul în zadar.

Căderea

În Olimp, vestea ravagiilor produse suprafeței pământului a ajuns până la zei și, în cele din urmă, la urechile lui Zeus.

— Uite ce se-ntâmplă, strigă înnebunită Demetra. Recoltele sunt arse de soare sau înghețate bocnă. E dezastru.

— Oamenii sunt speriați, spuse Atena. Te rog, tată. Trebuie intervenit.

Cu un oftat, Zeus întinse mâna și luă un fulger. Se uită spre carul soarelui care acum cobora cu o viteză amețitoare spre Italia.

Fulgerul, ca toate fulgerele lui Zeus, lovi ținta. Faeton fu spulberat din car și căzu în flăcări pe pământ, unde ateriză sfârâind ca o rachetă consumată în apele râului Eridanos.

În lipsa strigătelor băiatului cuprins de panică și a smucelilor violente ale frâielor, falnicii armăsari ai soarelui se liniștiră și până la urmă reveniră la altitudinea și cursul obișnuit, îndreptându-se instinctiv spre ținutul Hesperidelor, în vestul îndepărtat.

Phoebus Apollo nu era un tată bun sau afectuos, dar moartea fiului său l-a afectat foarte tare. El s-a jurat că nu va mai conduce niciodată carul solar, predând această sarcină lui Helios care, recunoscător și entuziasmat, a devenit pentru totdeauna singurul conducător al carului solar.[113]

Cygnus, prietenul devotat al lui Faeton, s-a dus la râul Eridanos, în ale cărui ape plonjase mort bietul Faeton. El a stat pe mal, plângând cu atâta jale moartea iubitului său, încât Apollo, tulburat, l-a amuțit și, până la urmă, din milă și remușcare față de suferința lui neîncetată, dar acum tăcută și de neconsolat, l-a transformat într-o lebădă frumoasă. Această specie, lebăda mută, a devenit sacră pentru Apollo. În amintirea morții preaiubitului Faeton, pasărea rămâne tăcută toată viața, până în clipa morții, când își ia un minunat și neobișnuit adio, cântând cu o melancolie tulburătoare – cântecul lebedei.

Dar ce s-a întâmplat cu Epaphus? S-a uitat în sus și l-a văzut pe

Faeton conducând falnicul car solar pe bolta cerului sau a fost prea ocupat să mănânce curmale și să flirteze cu nimfele la bordul corabiei care-i purta pe el și prietenii lui spre plajele de vacanță din Africa de Nord? Ne-ar plăcea să credem că s-a uitat și că strălucirea carului l-a orbit, o pedeapsă pe măsura crudului său sarcasm. În realitate, Epaphus a devenit mai târziu un mare patriarh. S-a căsătorit cu fiica lui Nilus, MEMPHIS, după care a numit orașul pe care l-a întemeiat. Au avut o fiică, LIBYA, iar seminția lui, căreia îi aparține strănepotul său AEGYPTUS, a guvernat Egiptul generații la rând.

În ce-l privește pe Faeton, acesta a fost până la urmă așezat printre stele, ca o consolare, sub forma constelației numite Auriga, Căruțașul.[114] În amintirea lui, francezii au numit *phaéton* o trăsură foarte ușoară, elegantă și periculos de rapidă. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, aceasta era mijlocul de transport preferat al tinerilor exaltați care, reproducând inconștient mitul lui Faeton în impetuozitatea tinereții lor, se răsturnau adesea cu trăsurile, spre furia taților profund îndurerați.

Profesorul și clasicistul american Édith Hamilton a scris acest epitaf pentru Faeton:

> Aici odihnește Faeton, care-a călătorit cu carul zeului-soare.
> Deși cumplită-i fu căderea, curajul i-a fost și mai mare.

Cadmus

Taurul alb

Grație lui Faeton, deșerturile și regiunile polare au dat acum omenirii temperaturi extreme cărora să le facă față, pe lângă ciclul anotimpurilor produs de șederea Persefonei în lumea subterană. Însă lecția lui Faeton nu a împiedicat omenirea să urce tot mai sus. Se pare că nicio lecție, oricât de dură, nu ne descumpănește niciodată. Peste tot, regatele grecești au continuat să se ridice și să se prăbușească. Lumea elenă cuprindea pe atunci și Asia Mică, acea protuberanță de pământ la est de Grecia care include ceea ce astăzi numim Turcia, precum și Siria și ținuturile Levantului (Libanul de astăzi). Influența acestei părți a lumii asupra culturii și mitologiei grecești a fost imensă, aducând cu sine un comerț înfloritor, scrierea alfabetică și, în cele din urmă, nașterea primului *polis,* orașul-stat, care avea să atingă apogeul odată cu întemeierea Troiei, Spartei și Atenei. Este o poveste în care intră Zeus, diverse transformări, un dragon, niște șerpi, un oraș și o căsătorie.

Regele orașului levantin Tyr, AGENOR (fiul lui Poseidon și al Libyei), și regina lui, TELEPHASSA (fiică a lui Nilus și a nimfei norului NEPHELE) aveau cinci copii: o fată, Europa, și patru băieți, CADMUS

(sau KADMOS, după scrierea greacă), CILIX, PHOENIX și THASOS.

Într-o după-amiază, copiii lui Agenor se jucau într-o pajiște înflorită, când Europa se îndepărtă prea mult de frații ei. Văzuse un frumos taur alb care păștea în iarba înaltă. Când se apropie, animalul înălță capul și se uită la ea. Ceva din privirea lui o fascina. Ea se apropie și mai mult. Răsuflarea taurului era dulce și botul său moale, numai bun de mângâiat. Ea îi puse în jurul coarnelor ghirlande de flori și își plimbă degetele peste blana lui deasă și atrăgătoare. Atunci, fără să știe de ce, urcă în spinarea lui. Se aplecă înainte și se prinse cu mâinile de coarnele lui.

— Oh, ce frumos ești, îi șopti la ureche. Atât de puternic, de cuminte și de prietenos.

Scuturând din capul imens, animalul o luă la trap. Curând, trapul deveni aproape galop. Europa râdea și îl îndemna mai departe.

Cadmus și frații lui mai mici se întreceau să vadă care dintre ei putea să arunce mai departe cu piatra (Cadmus câștiga mereu, fiind un foarte talentat aruncător de pietre, discuri și sulițe). Chiar când se întorceau, o văzură pe sora lor dispărând pe spinarea unui taur. Alergară după el cât putură de repede, dar taurul avea o viteză nemaipomenită. Fraților li se păru, oricât de greu de crezut era, că animalul nici nu mai atingea pământul cu copitele.

Cuprinși de panică, aceștia țipară după Europa, strigându-i să se arunce de pe el, dar ea ori nu-i auzea, ori nu-i asculta. Taurul se ridică tot mai sus în aer până ce dispăru de tot.

Cadmus se întoarse acasă și le dădu vestea părinților lui, regele Agenor și regina Telephassa. Mare le-a fost jalea și grele învinuirile.

Între timp, taurul alb o purta pe Europa în zbor tot mai departe, la vest de regatul Tyrului, peste Mediterană, în direcția insulelor grecești. Încântată și nicidecum speriată, Europa începu să râdă când zări dedesubt mai întâi pământul, apoi marea. Europa era de-a dreptul fermecată. Călătoria a fost atât de spectaculoasă, încât toată masa continentală aflată la vest de țara ei s-a numit de atunci Europa, în amintirea ei.

S-au oprit abia când au ajuns în insula Creta, unde taurul se dovedi a fi…

…Zeus, cine altcineva?

Nu știm dacă ideea de a lua înfățișarea unui taur i-a fost inspirată de Hera, care a transformat-o pe Io în viță; cert e că șmecheria a funcționat, căci Europa a rămas fericită pe Creta pentru tot restul vieții. Ea avea să-i dăruiască lui Zeus trei fii – Minos, Rhadamanthus și Sarpedon – care, după moarte, poate vă mai amintiți, au devenit Judecătorii Lumii Subterane, cântărind sufletele celor morți și dându-le pedepse sau recompense în consecință.

Acasă, în Tyr, părinții îndureraţi ai Europei îi trimiseră pe Cadmus și pe cei trei frați ai săi să-și caute sora, atrăgându-le ferm atenția să nu care cumva să se întoarcă fără ea.

Locuitorii Tyrului erau deja navigatori și negustori recunoscuți. Fratele lui Cadmus, Phoenix (a nu se confunda cu pasărea mitică), îl va succeda la tron pe Agenor *Cadmus* și va conduce regatul pe care îl va redenumi Fenicia, după numele său. Talentul de negustori al fenicienilor le va aduce multă bogăție și prestigiu. Făceau comerț cu mătăsuri și mirodenii din Orientul Îndepărtat, iar inventarea și răspândirea *alfabetului* le-a dat un avantaj incontestabil în fața vecinilor și rivalilor. Pentru prima oară în istoria omenirii, o limbă putea fi scrisă așa cum se rostea, ceea ce însemna că toată coasta Mediteranei, inclusiv Africa de Nord și Orientul Mijlociu, puteau comunica pentru prima oară prin intermediul unor simboluri scrise pe papirus, pergament, ceară și tăbliţe de lut, care puteau fi rostite.[115] Semnele de pe hârtie sau de pe ecran pe care le descifrați acum în timp ce le citiți, derivă din alfabetul fenician. Și Cadmus a fost cel care avea să ducă în Grecia minunata invenție a poporului său pe parcursul îndelungatei sale expediții de căutare a Europei.

Ani la rând au călătorit în van. Nu se știe cum, poate printr-o influență divină nevăzută, Creta a fost singurul loc unde nu au căutat. Insula pe care au stat cel mai mult a fost Samotracia, departe, în nordul Mării Egee.

În Samotracia trăia o pleiadă pe nume ELECTRA.[116] Pleiadele, sau cele Șapte Surori, erau (dacă vă mai amintiți) fiicele lui Atlas și ale Oceanidei Pleione. Această Electra făcuse cu Zeus doi băieți, DARDANUS[117] și IASION, și o fată, ARMONIA.[118] Cadmus a fost imediat cucerit de frumusețea Armoniei, de felul ei de-a fi dulce și liniștit, și a luat-o cu el în expediție. Nu știm cât de dispusă a fost ea la început să meargă, însă cuplul a părăsit Samotracia și s-a îndreptat spre Grecia continentală, aparent în căutarea Europei, dar, în realitate, în ce-l privește pe Cadmus, în căutarea unui scop mult mai măreț.

Oracolul vorbește

Cadmus este deseori numit „Primul Erou” Dacă e să facem un calcul matematic, veți vedea că el aparținea celei de-a cincea generații cu părinți umani și divini. Neamul său își are rădăcinile la începuturile vieții, prin bunicul patern Poseidon, al cărui tată a fost Cronos, fiul lui Uranus. Prin bunica Libya, era descendent al lui Inachus, deci îi curgea prin vene și o doză de sânge uman regal. Avea neliniștea și plăcerea de a călători tipice unui erou, pe lângă dozele necesare de curaj, încredere și siguranță de sine. Poseidon ținea la nepotul său, cum era și firesc, însă Atena era cea care îl privea cu cea mai mare bunăvoință, mai ales acum, că se aliase cu Armonia, care se număra

printre adepții ei cei mai devotați.

Așa cum Thasos, fratele lui Cadmus, se instalase pe o insulă mai mică din apropiere, numită Thasos, iar Phoenix dăduse numele său regatului fenician, tot așa cel de-al treilea frate al lui Cadmus, Cilix, a renunțat acum s-o mai caute pe Europa, întorcându-se spre est, în Asia Mică, pentru a-și întemeia propriul regat pe care l-a numit Cilicia.[119] Cu Armonia alături și un mare alai de tyrieni loiali care îi slujeau pe amândoi, Cadmus se îndreptă spre Delfi pentru a consulta oracolul. Știa în adâncul inimii lui, așa cum știu toți eroii, că destinul lui era să facă lucruri măreațe, dar nu știa prea bine care îi era viitorul; și mai avea nevoie de îndrumare în problema căutării Europei.

Știți deja destule despre oracole pentru a nu fi surprinși de excentricitatea răspunsului dat de Pitia.

— Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon, incantă ea. Lasă deoparte căutarea surorii tale și ia-te după junincă însemnată cu semilună. Ține-te după vacă până cade jos epuizată. Unde cade, acolo trebuie să construiești.

— Ce să construiesc?

— Adio, Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon.

— Ce vacă? Nu văd nicio vacă.

— Unde cade vaca, acolo, Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon, trebuie să clădești.

— Da, dar vaca asta…

— Juninca aceea cu semilună îi va ajuta pe Armonia și pe eroul ei, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon.

— Stai puțin…

— Adiiiooo…

Cadmus și Armonia se uitară unul la altul, ridicară din umeri și plecară din Delfi cu alaiul lor de tyrieni credincioși. Poate că o vacă se va materializa ca prin magie în fața lor sau poate că apărea vreun mesager celest care să-i ghideze spre un astfel de animal. Între timp, n-aveau decât să se uite prin preajmă.

Acum, Delfi și oracolul său, stadionul și templele sale sunt situate în regiunea Greciei numită Focida. Regele Focidei, PELAGON, auzind că Armonia și Cadmus – de-acum faimos pe tot cuprinsul țării pentru darul alfabetului – erau în zonă, își trimise solii spre a-i invita să rămână ca oaspeți de onoare la palatul său regal. A fost o invitație pe care cuplul obosit după atâta drum și alaiul lor înfometat au acceptat-o cu mare bucurie.

Jocurile din Focida

Trei zile de petreceri și distracții în cinstea lor trecuseră în mod plăcut și fără incidente, când Cadmus și Armonia, plimbându-se într-o seară prin grădinile palatului, între un banchet și altul, fură opriți de

tatăl lui Pelagon, AMFIDAMAS.

— Am avut un vis, spuse Amfidamas, apropiindu-se de cei doi și învăluindu-i cu respirația lui care mirosea de trăsnea a vin cu miere, un vis în care tu, Cadmus, participai la curse de alergări, aruncai cu sulița și discul și câștigai cel mai mare premiu care s-a văzut pe lumea asta. Fiul meu, Pelagon, inaugurează mâine Jocurile din Focida. O mică reuniune locală, dar visele sunt vise și au un scop. Când a mai mințit Morfeu? Sfatul meu este să participi.

Cu un sughițat binevoitor, se îndepărtă clătinându-se.

— Ei bine, spuse Cadmus cuprinzând-o cu brațul de talie pe Armonia și privind cu nostalgie luna. De ce nu? Încă nu s-a născut omul care să arunce discul sau sulița mai departe decât mine. Și cred că sunt destul de rapid și pe pista de alergări.

— Eroul meu! oftă Armonia, lăsându-și capul pe pieptul lui.

N-a făcut asta din profundă adorație, ci ca să-și înăbușe râsul: găsea incredibil de amuzant orgoliul bărbaților când venea vorba de puterea fizică.

Adversarii împotriva cărora luptă Cadmus în arenă a doua zi erau majoritatea localnici firavi și gărzi burduhănoase de la palat. Când trimise discul dincolo de domeniul palatului de la prima aruncare, trebuiră să trimită un servitor ca să-l recupereze în uralele entuziasmate ale mulțimii. Până la sfârșitul după-amiezii, Cadmus câștigase toate probele. Armonia le fulgera cu privirea pe femeile și fetele care îi trimiteau bezele și îi aruncau flori la picioare.

Pelagon, care nu era un monarh prea bogat, își trimise șambelanul să caute un premiu potrivit pentru nobilul său *victor ludorum*.

— Popor al Focidei, strigă regele în timp ce așeza pe fruntea lui Cadmus o coroană împletită în grabă din ramuri de măslin, iată campionul nostru, onoratul nostru oaspete, Prințul Cadmus din Tyr. Și iată și un premiu demn de iuțeala, forța și grația sa.

Izbucniră urale puternice, care apoi se transformară într-o liniște nedumerită când șambelanul palatului înaintă prin mulțime, împingând în față o vacă mare. Liniștea se transformă în chicoteli, iar chicotelile în hohote de râs. Vaca rumegă îndelung, ridică coada și făcu o balegă apoasă. Mulțimea era în delir.

Pelagon se făcu roșu la față. Tatăl său, Amfidamas, îi spuse lui Cadmus, făcându-i cu ochiul:

— Eh, mai greșește și Morfeu din când în când, nu?

Dar Armonia îl înghionti pe Cadmus extrem de entuziasmată.

— Privește, șopti ea, privește, Cadmus, *privește*!

Cadmus văzu imediat ce anume îi atrăsese atenția. Vaca avea pe spinare un semn în formă de semilună. Nici că putea fi descris altcumva. O semilună, clar!

Pelagon îi șoptea la ureche ceva neconvingător despre pedigriul

animalului și producția lui mare de lapte, însă Cadmus îl întrerupse.

— Majestatea voastră, nici că se putea să găsiți un premiu mai binevenit și mai frumos! Mă simt copleșit de bucurie și recunoștință.

— Adevărat? spuse Pelagon ușor stupefiat.

Șambelanul rămase atât de uimit când auzi una ca asta, încât scăpă nuiaua făcută dintr-o ramură de salcie cu care mâna animalul spre podiumul câștigătorului. Junincii îi luă treizeci de secunde ca să-și dea seama că n-o mai plesnea nimeni pe spinare ca s-o forțeze să meargă, așa că se întoarse și plecă în altă parte.

— Da, spuse Cadmus sărind de pe podium și ajutând-o pe Armonia să coboare după el. Este într-adevăr darul perfect. Exact ce ne doream…

Vaca își croia drum prin mulțime. Cadmus și Armonia, cu spatele la fețele regale, se luară după ea. Peste umăr, Cadmus îi strigă regelui, bolborosind mulțumiri și politeți incoerente:

— Majestatea Voastră, vă rog să ne scuzați… o ședere atât de plăcută… foarte recunoscători pentru ospitalitatea voastră… mâncarea excelentă, distracție nemaipomenită… extrem de amabil… ăă… adio…

— Foarte recunoscători, repetă Armonia. N-o să uităm niciodată. Niciodată. Cea mai frumoasă viță! La revedere!

— D-dar! Cum? Adică…? spuse Pelagon, nedumerit de această plecare subită. Credeam că mai rămâneți încă o noapte…

— N-avem timp. Haideți, băieți! După noi! strigă Cadmus, chemându-și suita de servitori, soldați, civili și însoțitori.

Încătărămându-și pe fugă armurile, lăsând jos farfuriile încă pline și luându-și rămas bun de la noile cunoștințe, aceștia se grăbiră să-i ajungă din urmă pe Cadmus, Armonia și viță.

— Un nebun, spuse Amfidamas privind norul de praf ce se ridica în depărtare în timp ce armata răzlețită a lui Cadmus dispărea din vedere. Nebun rău. Am spus-o de cum l-am văzut.

Dragonul de apă

Timp de trei zile și trei nopți, Cadmus, Armonia și alaiul lor de tyrieni credincioși se ținură după viței cu semnul în formă de semilună, care mergea agale la deal și la vale, prin pajiști, peste câmpuri și peste pâraie. Păreau să se îndrepte spre sud-est, în direcția provinciei Boeotia.[120]

Armonia credea că poate viței se va dovedi a fi însăși Europa. La urma urmei, Zeus se transformase în taur ca să o seducă, așa că de ce n-ar fi luat și ea formă de bovină? Cadmus, hipnotizat de legănatul ritmic al posteriorului lat al vitei, era mai înclinat să creadă că toată povestea asta era o crudă farsă, trimisă ca să-l zăpăcească.

La un moment dat, după ce coborî o pantă abruptă și ajunse la

marginea unei câmpii întinse, vițica se așează jos greoaie și scoase un geamăt de epuizare.

— Cerule mare, spuse Cadmus.

— Exact cum a profețit oracolul! exclamă Armonia. Ce-a zis Pintia? „Unde se așază vaca, acolo trebuie să construiești.” Așa că…

— *Așa că*? spuse Cadmus iritat. Cum adică „Așa că”? Să construiesc? Ce să construiesc? Cum să construiesc?

— Îți spun eu cum facem, zise Armonia. Hai să sacrificăm vaca pentru Pallas Atena. Oricum, biata de ea e aproape moartă. Atena ne va îndruma.

Cadmus se învoi și hotărî să ridice un fel de tabără primitivă chiar acolo. Ca să purifice cum trebuie ofranda, trimise câțiva oameni să aducă apă de la un pârâu din apropiere.

Cadmus tăie gâtul vacii și tocmai stropea cu sângele ei un altar improvizat, împodobit cu flori sălbatice și salvie arsă, când unul dintre tyrieni se întoarse într-o stare jalnică de epuizare, aducând o veste groaznică. Izvorul era păzit de un dragon, în forma grotescă a unui gigantic șarpe de apă. Omorâse deja patru oameni, încolăcindu-se în jurul lor ca să-i sugrume și smulgându-le capetele cu fălcile lui enorme. Ce să facă?

Eroii nu stau să-și frângă mâinile și să se minuneze, eroii acționează. Cadmus se grăbi spre izvor și în drum culese de pe jos un bolovan greu. Ascunzându-se după un copac, fluieră că să atragă atenția dragonului, apoi îi aruncă bolovanul în cap, zdrobindu-i țeasta și omorându-l pe loc.

— Gata cu șerpii de apă, spuse Cadmus uitându-se la sângele și creierii monstrului, care se amestecau cu apele izvorului.

O voce se auzi puternic și clar.

— Fiu al lui Agenor, de ce te uiți așa la șarpele pe care l-ai ucis? Și tu vei fi un șarpe și vei suporta privirile curioase ale străinilor.

Cadmus se uită în jur, dar nu văzu pe nimeni. Pesemne că vocea se auzise doar în imaginația lui. Scutură din cap și se întoarse în tabără, încântat de aclamațiile suporterilor săi și de sărutările admirative ale Armoniei, căreia nu-i spuse nimic de vocea pe care o auzise.

Aflat destul de departe ca să nu fie auzit de Cadmus, unul dintre oamenii săi inspira printre dinți cu satisfacția enervantă a cuiva care urma să dea o veste proastă. Omul acesta venea din Boeotia și le șopti tovarășilor săi în timp ce clătina din cap cu un aer înțelept, că *Drakon Ismenios,* Dragonul Ismenian, pe care Cadmus tocmai îl omorâse, era cunoscut ca fiind sacru pentru Ares, zeul războiului. Și după părerea unora, continuă el, creatura era de fapt *fiul* lui Ares!

— N-o să iasă nimic bun din isprava asta, spuse el, țâțâind și plescăind din limbă. Nu te pui cu zeul bătăliilor fără să fii pedepsit. Nu, domnule. Nu contează cine este bunicul tău.

Merită să recunoaștem aici că una dintre cele mai grele probleme cu care se confruntau eroii și muritorii pe vremea aceea ținea de relațiile lor cu diferiți zei. Era o treabă delicată să te ferești de geloziile și animozitățile dintre olimpieni. Arătai prea multă loialitate și sprijin față de unul, riscai să stârnești dușmănia altuia. Dacă Poseidon și Atena te favorizau, așa cum făceau cu Cadmus și Armonia, de exemplu, atunci riscai ca Hera, Artemis, Ares sau chiar Zeus să facă tot posibilul să-ți pună bețe în roate. Și să te ferească cerul dacă făceai imprudența să omori vreun favorit de-al lor. Toate sacrificiile și ofrandele votive din lume nu puteau să domolească un zeu ofensat, un zeu răzbunător, un zeu căruia îi fusese știrbit prestigiul în fața celorlalți.

Omorând un favorit al lui Ares, Cadmus își făcuse sigur un dușman din cel mai agresiv și mai necruțător dintre zei.[121] Numai că el nu știa asta, căci șușotelile din rândul suitei sale nu ajunseseră la urechile lui. El aprinse liniștit tămâia și își duse la bun sfârșit jertfa către Atena, convins că lucrurile se mișcau în direcția dorită. Această impresie a fost întărită de apariția benignă și imediată a Atenei. Mulțumită de vițica adusă ca ofrandă, ea coborî lin de pe norul de fum parfumat pe care îl trimisese Cadmus și le oferi umililor săi adoratori un zâmbet maiestuos.

Dinții dragonului

— Ridică-te, fiu al lui Agenor, spuse zeița, apropiindu-se și ridicându-l pe Cadmus prosternat la picioarele ei. Am acceptat jertfa ta. Dacă îmi vei urma cu atenție instrucțiunile, totul va fi bine. Ară câmpia asta fertilă. S-o ari bine. Pe urmă seamănă brazdele cu dinții dragonului pe care l-ai ucis.

Cu aceste cuvinte, ea se întoarse în fum și dispăru. Dacă Armonia și ceilalți nu l-ar fi asigurat că auziseră cuvintele Atenei, Cadmus ar fi crezut că visase. Însă instrucțiunile divine sunt instrucțiuni divine, oricât de ciudate ar fi ele. De fapt, cu cât mai ciudate, cu atât mai probabil să fie divine, începea să creadă Cadmus.

Mai întâi își construi un plug din lemn de stejar de stâncă. Apoi, dat fiind că nu avea animale de tracțiune, înhămă o echipă de voluntari dintre cei mai devotați slujitori ai săi. Aceștia și-ar fi dat viața pentru carismaticul prinț al Tyrului, așa că trasul la jug era o nimica toată pentru ei.

Era spre sfârșitul primăverii și solul era destul de afânat pentru a fi arat în brazde nu foarte adânci, dar drepte și bine marcate, fără un efort prea mare din partea tyrienilor care trăgeau.

Odată arat câmpul, Cadmus se apucă să facă în brazde niște gropi adânci de un țol sau doi, cu capătul bont al unei sulițe. În fiecare groapă puse câte un dinte de dragon. După cum știm cu toții, oamenii

au treizeci și doi de dinți. Dragonii de apă au mai multe rânduri de dinți, ca rechinii, fiecare gata să avanseze când cel din față s-a uzat după ce a ros prea multe oase omenești. În total, Cadmus a plantat cinci sute doisprezece dinți. După ce a terminat, s-a dat înapoi să-și privească isprava.

Un vânt ușor începu să bată peste câmpie, suflând peste crestele brazdelor și stârnind nori de pământ fin. Vârtejuri de praf se ridicau și se deplasau. În jur se lăsă o liniște adâncă.

Armonia a fost prima care a văzut că pământul dintr-o brazdă se mișca. Arătă cu degetul și toți ochii se întoarseră într-acolo. Mulțimea care privea scoase un strigăt înăbușit de uimire. Din pământ împungea să iasă vârful unei sulițe, apoi apăru un coif, urmat de niște umeri, o platoșă, niște picioare cu apărătoare din piele… până când răsări un soldat complet înarmat, feroce și fioros, care bătea din picioare. Apoi altul, și altul, până ce câmpul se umplu de luptători care mărșăluiau pe loc de-a lungul brazdelor. Zăngănitul armurilor, zornăitul cataramelor, centurilor și ghetelor lor, zgomotul metalului și al pielii din cuirasele, cnemidele și scuturile lor, mormăitul ritmic și strigătele războinice, toate la un loc creau o larmă cumplită care îi umplu de spaimă pe cei care priveau.

Pe toți, în afară de Cadmus, care păși îndrăzneț înainte și ridică o mână.

— *Spartoi*! strigă el din celălalt capăt al câmpului, dându-le un nume care înseamnă „bărbați semănati”. Soldații mei! Eu sunt prințul Cadmus, generalul vostru. Pe loc repaus.

Poate pentru că se născuseră din dinți de dragon smulși din maxilarele unei creaturi sacre pentru zeul războiului, acești soldați au arătat de la bun început o agresivitate extraordinară. Ca răspuns la comanda lui Cadmus, ei se limitară să bată cu sulițele în scuturi.

— Liniște! urlă Cadmus.

Războinicii nu-i dădură nicio atenție. Marșul pe loc se transformă într-un lent marș înainte. Exasperat, Cadmus luă o piatră de jos și, cu obișnuita lui abilitate și forță, o aruncă în rândurile lor. Nimeri un soldat în umăr. Omul se uită la soldatul de lângă el, crezând că el îl atacase, și se aruncă asupra lui cu un urlet teribil și cu sabia scoasă. În câteva clipe, strigăte de luptă care îți înghețau sângele răsunau peste tot câmpul și soldații se băteau între ei.

— Opriți-vă! Opriți-vă! Vă poruncesc să vă opriți! țipa Cadmus ca un părinte care vede înnebunit de pe tușă cum fiul său este strivit într-o grămadă la un meci de rugby.

Bătând din picior nemulțumit, se întoarse spre Armonia.

— Pentru ce m-a mai pus Atena să creez o rasă de oameni, dacă pe urmă se omoară între ei? Uită-te ce violență, ce sete de sânge. Ce-nseamnă asta?

Dar chiar când vorbea cu ea, Armonia arătă spre mijlocul încăierării. Cinci dintre soldații semănați ai lui Cadmus stăteau într-un cerc, singurii supraviețuitori. Restul zăceau morți, în timp ce sângele lor se scurgea înapoi în pământul din care ieșiseră. Cei cinci înaintară cu vârful săbiilor îndreptat în jos. Ajunseră la Cadmus și îngenunchează în fața lui, cu capetele plecate.

Mare le-a fost ușurarea și mare bucuria tyrienilor. Fusese o zi neobișnuită, cum nu mai văzuseră muritorii în toată istoria lor. Dar părea că se născuse un fel de ordine.

— Cum se cheamă acest loc? întrebă Cadmus. Știe cineva de-aici?

Se auzi o voce, vocea bărbatului care avertizase că Dragonul Ismenian era sacru pentru Ares.

— Eu sunt din partea locului, spuse el. Noi îi zicem „câmpia Tebei".

— Atunci pe această câmpie voi construi un mare oraș. De-aici înainte, nu vom mai fi tyreni, ci tebani (răsunară aclamații puternice), iar acești cinci *spartoi* vor fi nobilii mei tebani.

Nunta lui Cadmus și a Armoniei

Cei cinci nobili fondatori ai Tebei au primit numele ECHION, UDAEUS, CHTHONIUS, HYPERENOR și PELOR.[122] Sub supravegherea lui Cadmus și a armatei lui loiale de tyreni, au construit treptat o citadelă (Cadmeia) care s-a transformat într-un oraș înfloritor. Cu timpul, acesta a devenit puternica cetate-stat Teba.[123] Peretele solid care o încercuia era străpuns de șapte porți masive din bronz, fiecare dedicată gloriei câte unui zeu din Olimp.

Zidul a fost construit de AMPHION și ZETHUS, fiii gemeni ai lui Zeus și ai lui ANTIOPE, fiica zeului râului local ASOPOS. Hermes fusese iubitul lui Amphion și îl învățase să cânte la liră. Când s-a construit marele zid din jurul Cadmeiei, Amphion cânta acompaniat la liră, iar pietrele grele cărate de Zethus erau atât de fermecate de muzică, încât pluteau până la locul lor și zidurile orașului au fost terminate cât ai bate din palme. Prin urmare, Amphion și Zethus, alături de Cadmus, sunt considerați cofondatori ai Tebei.

Odată terminată această treabă, Cadmus și Armonia au început să se gândească la nunta lor. Descendenți ai titanilor și ai zeilor, mai întâi aliați și apoi pedepsiți de olimpieni, dar foarte muritori și foarte umani, cei doi ar putea fi numiți în zilele noastre un „cuplu celebru care a făcut istorie". Presupun că presa și mass-media socială de astăzi n-ar ezita să-i supranumească cuplul „Cadmonia".

Statutul lor de cei dintâi îndrăgostiți ai lumii cunoscute a însemnat că nunta lor a fost un privilegiu ce nu mai fusese acordat până atunci unei căsătorii între doi muritori, la ea participând cei mai de seamă oaspeți de pe pământ și din cer. Darurile au fost uluitoare. Afrodita i-a împrumutat Armoniei corsetul ei, un articol de lenjerie magic, care

avea puterea de a stârni cea mai puternică și amețitoare dorință.[124] Se spune că Armonia era mai timidă în pat și că dragostea ei pentru Cadmus încă nu se consumase. Acest corset, împrumutat pe durata lunii de miere de către zeița iubirii și a frumuseții (care se poate să fi fost mama naturală a Armoniei), era deci un dar de mare valoare.

Dar niciun dar de nuntă nu a eclipsat colierul pe care Cadmus l-a oferit miresei sale. Era cea mai frumoasă bijuterie care s-a văzut vreodată. Confecționat din cele mai alese pietre de calcedonie, jasp, smaralde, safire, jad, lapis, ametist, argint și aur, a stârnit exclamații admirative printre oaspeți când l-a prins la gâtul soției sale.[125] Umbla vorba că și acesta fusese dăruit tot de Afrodita.

Se mai spunea că îl făcuse Hefaistos. Mai mult decât atât, s-a zvonit că Hefaistos fusese îndemnat să-l facă de către soția sa, Afrodita, deoarece aceasta, la rându-i, fusese îndemnată de iubitul ei, Ares, care – dacă vă mai amintiți – avea un cui împotriva lui Cadmus pentru uciderea dragonului ismenian. Căci adevărul crud și șocant este că minunatul colier era blestemat. Profund și irevocabil blestemat. Mari nenorociri și cumplite năpaste se abăteau asupra celui care îl purta sau îl deținea.

Totul este confuz și în egală măsură, fascinant. Dacă Ares și Afrodita erau într-adevăr părinții Armoniei, de ce ar fi vrut ei să-și condamne propria fiică? Totul pentru a răzbuna moartea unui șarpe de apă? În plus, putea fi dulcea Armonia copilul Iubirii și al Războiului? Și dacă da, de ce blânda odraslă a acestor două forțe puternice și înfricoșătoare să fie blestemată de ele cu o cruzime atât de nefirească?

Uniunea dintre Cadmus și Armonia, la fel ca aceea dintre Eros și Psyche, pare să sugereze combinația dintre două aspecte dominante și contradictorii din noi înșine. Poate că tradiția estică a cuceririi, a scrisului și a comerțului reprezentată de Cadmus – numele lui derivă din vechea rădăcină arabă și ebraică *qdm,* care înseamnă „din est” – poate fi văzută aici ca fuzionând cu iubirea și senzualitatea pentru a crea o nouă Grecie, înzestrată cu amândouă.

Dar în această poveste, ca în multe altele, ceea ce recunoaștem într-adevăr este șarada amețitoare, ambiguă și înșelătoare, a violenței, pasiunii, poeziei și simbolismului care stă la baza mitologiei grecești și refuză să fie rezolvată. O algebră prea instabilă pentru a fi calculată, are trăsături de om și de zeu, nu este pură și matematică. Este amuzant să încercăm să interpretăm astfel de simboluri și întorsături narative, dar ecuația nu iese și, de obicei, rezultatele obținute nu sunt mai clare decât răspunsurile sibiline ale unui oracol.

Să revenim, așadar, la poveste. Căsătoria a fost foarte reușită. Corsetul și-a îndeplinit funcția afrodisiacă (la propriu) și fericitul cuplu a fost binecuvântat să aducă pe lume doi băieți, POLYDORUS și

ILLYRIUS, și patru fiice, AGAVE, AUTONOË, INO și SEMELE.

Cu toate astea, Cadmus încă avea de plătit pentru uciderea dragonului. Ares l-a obligat să muncească pentru el timp de un an olimpian, ceea ce pare să fi echivalat cu opt ani umani.

După aceea, Cadmus s-a întors să guverneze orașul pe care îl clădise. Însă blestemul colierului avea să-i otrăvească orice fericire sau satisfacție de care s-ar fi putut bucura ca rege.

Încredințat țărânei

La Teba, după mulți ani de pace și prosperitate, fiica lui Cadmus și a Armoniei, Agave, s-a căsătorit cu PENTHEUS, fiul lui Echion, unul dintre cei cinci nobili fondatori (ultimii cinci *spartoi* rămași în picioare, dacă vă mai amintiți). Sătul să fie rege, dar, asemenea multor eroi după el, neputând să-și învingă dorul de ducă, Cadmus îi spuse Armoniei într-o bună zi:

— Hai să călătorim. Hai să mai vedem lumea. Pentheus e pregătit să preia tronul în absența noastră.

Au văzut multe lucruri. Multe orașe mici și mari. Au mers ca un cuplu obișnuit, de vârstă mijlocie, fără să pretindă primiri fastuoase sau banchete în cinstea lor. Îi însoțea doar un mic grup de supuși. Mare păcat, însă, că Armonia a pus în bagaj colierul blestemat.

După ce-au călătorit în lung și-n lat prin Grecia, se hotărâră să viziteze regatul aflat la vest de Adriatica, la sud de Balcani și vizavi de coasta de est a Italiei, care fusese întemeiat de băiatul lor cel mic, Illyrius, și care se chema, deloc surprinzător, „Iliria”.[126]

Odată ajunși acolo, Cadmus se simți brusc epuizat și cuprins de o groază insuportabilă. Începu să strige către ceruri:

— În ultimii treizeci de ani, am știut în inima mea că, atunci când am ucis blestematul ăla de șarpe de apă, am ucis orice șansă la fericire pentru mine și soția mea. Ares e nemilos. Nu va avea liniște până nu mă va vedea întins la pământ ca un șarpe. Dacă asta îl va liniști și va aduce puțină pace în viața mea tulburată, atunci lăsați-mă să-mi termin viața târându-mă prin țărână. Așa să fie.[127]

Nici nu-i ieșiră bine vorbele astea din gură, că tragica lui rugăciune deveni o realitate la fel de tragică. Corpul începu să i se subțieze și să i se lungească, pielea să i se bășice și să formeze solzi netezi, iar capul să i se aplatizeze, căpătând o formă romboidală.

Limba care strigase spre cer acea groaznică dorință, acum i se mișca iute și țâșnea afară printre doi colți. Bărbatul care altădată era Cadmus, prințul Tyrului și regele Tebei, căzu zvârcolindu-se la pământ, transformat într-un banal șarpe.

Armonia scoase un urlet de disperare.

— Zei, aveți milă! strigă ea. Afrodita, dacă ești mama mea, arată-mi dragostea ta și lasă-mă să mă târăsc pe pământ, lângă cel pe care îl

iubesc. Fructele lumii sunt nimic pentru mine. Ares, dacă ești tatăl meu, îndură-te. Zeus, dacă, așa cum zic unii, *tu* ești tatăl meu, atunci, în numele întregii creații, fie-ți milă, te implor.

Însă niciunul dintre cei trei n-o ascultă, ci doar Atena cea milostivă care o transformă în șarpe. Armonia se târî prin țărână după bărbatul ei șerpuitor și amândoi se încolăciră cu dragoste.

Cei doi au trăit până la sfârșitul zilelor la umbra unui templu dedicat Atenei, arătându-se doar atunci când trebuiau să-și încălzească sângele în soarele amiezii. Când le-a venit sfârșitul, Zeus i-a transformat la loc în oameni chiar înainte de-a muri. Trupurile lor au fost luate și îngropate cu mare fast la Teba, iar Zeus a trimis doi șerpi uriași să le păzească mormintele pentru eternitate.

Îi vom lăsa pe Cadmus și Armonia să se odihnească veșnic. Ei au murit fără să știe că, în lipsa lor, fiica cea mică, Semele, a descătușat în lume o forță care o va schimba pentru totdeauna.

Născut de două ori

Vulturul aterizează

După ce Cadmus și Armonia au plecat să călătorească, pe tronul Tebei a urcat ginerele lor, Pentheus.[128] N-a fost un rege puternic, dar era onest și a făcut tot ce i-a stat în putință cu puțina personalitate și pricepere de care dispunea. Deși orașul-stat a prosperat sub domnia lui, el a trebuit să privească mereu peste umăr, căci aviditatea și ambiția cumnaților și cumnatelor lui, copiii lui Cadmus, reprezentau o amenințare permanentă. Până și soția lui, Agave, părea să-l disprețuiască și abia aștepta să-l vadă căzând. Singura în preajma căreia se simțea liniștit era Semele, cumnata lui cea mică, pentru că ea era mai puțin mondenă decât frații ei, Polydorus și Illyrius, și nicidecum dornică de avere și putere ca surorile ei, Agave, Autonoë și Ino. Semele era o fată frumoasă, blândă și mărinimoasă, mulțumită de viața ei ca preoteasă în cel mai mare templu al lui Zeus.

Într-o zi, ea sacrifică pentru Zeus un taur impresionant de mare și de viguros. Odată terminată jertfa, plecă spre râul Asopos ca să se spele de sânge. Se întâmplă că în acel moment Zeus, mulțumit de ofrandă și oricum intenționând să arunce un ochi prin Teba să vadă cum prospera orașul, tocmai trecea în zbor peste râu, sub înfățișarea lui preferată de vultur. Priveliștea cu trupul gol al Semelei care lucea în apă îl excită peste măsură, motiv pentru care aterizează și își reluă repede forma adecvată. Spun „adecvată” deoarece, atunci când se arătau oamenilor, zeii apăreau într-o formă redusă, rezonabilă, care să nu-i orbească sau să-i intimideze. Așa se face că silueta care stătea pe malul râului și zâmbea la Semele păru omenească. Înalt, uluitor de frumos, bine clădit și având o strălucire neobișnuită, dar totuși umană.

Încrucișându-și brațele peste sâni, Semele strigă:

— Cine ești? Cum îndrăznești să te apropii de furiș de o preoteasă a lui Zeus?

— Ești o preoteasă de-a lui Zeus?

— Da, sunt. Dacă ai de gând să-mi faci vreun rău, o să-l strig pe regele zeilor și el o să-mi sară-n ajutor.

— Nu mai spune.

— Poți să fii sigur. Acum pleacă.

Dar străinul veni mai aproape.

— Sunt foarte încântat de tine, Semele, spuse el. Semele se dădu înapoi.

— Știi cum mă cheamă?

— Știu multe, fidelă preoteasă. Căci eu sunt zeul pe care îl slujești. Eu sunt Cerul Tată, regele Olimpului, atotputernicul.

Semele, încă pe jumătate în apa râului, rămase cu gura căscată și căzu în genunchi.

— Haide, spuse Zeus înaintând prin apă către ea, lasă-mă să te privesc în ochi.

Deși erau în apă și se stropeau, a fost o partidă de amor nebun. Când se termină, Semele zâmbi, roși, râse, apoi plânse, lăsându-și capul pe pieptul lui Zeus și suspinând fără încetare.

— Nu plânge, scumpă Semela, spuse Zeus frecându-și degetele prin părul ei. M-ai satisfăcut.

— Iertare, stăpâne. Dar te iubesc și știu prea bine că tu nu vei putea iubi niciodată o muritoare.

Zeus coborî privirea spre ea. Pofta nestăvilită ce-i dăduse ghes se potolise, însă el constată surprins că simțea ceva ca o răscolire profundă, o căldură ca de cărbuni încinși în inima lui. Obișnuit să profite de astfel de ocazii fără să se gândească prea mult la eventualele consecințe, el simți în acel moment un imens val de iubire față de frumoasa Semele și îi mărturisi.

— Semele, eu te iubesc! Te iubesc sincer. Crede-mă, îți jur pe apele acestui râu că voi avea mereu grijă de tine, te voi căuta, te voi proteja, te voi respecta.

Îi cuprinse fața în palme și se plecă s-o sărute tandru pe buzele moi, primitoare.

— Și acum, adio, scumpa mea. Mă voi întoarce la fiecare lună nouă.

Îmbrăcată în rochia lungă, cu părul încă ud, cu toată ființa arzând și radiind dragoste și fericire, Semele plecă înapoi spre templu, traversând câmpia. Când ridică privirea, cu mâna streașină la ochi, văzu un vultur care zbura tot mai sus pe cer, aparent înălțându-se spre soare, până când strălucirea lui făcu să-i lăcrimeze ochii și o sili să privească în altă parte.

Zeus avea intenții bune.

Aceste patru cuvinte prevesteau de-atâtea ori dezastrul pentru un biet semizeu, o biată nimfă sau o biată muritoare. Regele zeilor chiar o iubea pe Semele și chiar îi voia binele. În focul noii lui pasiuni trecătoare, el a reușit cu ușurință să uite chinurile pe care le îndurase Io, înnebunită de tăunul trimis de răzbunătoarea lui soție.

Dar vai, deși Hera nu-l mai avea pe Argus, cel cu o sută de ochi, să-i culeagă informații, însă avea mii de ochi în alte locuri. Nu știm dacă una dintre surorile geloase, Agave, Autonoë sau Ino, a spionat-o pe Semele și i-a divulgat Herei povestea cu amorul de la râu, sau poate una dintre preotesele Herei. Cert e că Hera a aflat.

Așa se face că, într-o după-amiază, Semele, întorcându-se cu nostalgie la locul întâlnirilor ei amoroase regulate cu Zeus, se întâlni cu o bătrână gheboasă, care se sprijinea într-un baston.

— Vai, ce fată frumoasă, hârâi bătrâna, exagerând puțin cu vocea spartă și cârâită de babă amărâtă.

— Oh, mulțumesc, spuse ingenua Semele cu un zâmbet prietenos.

— Însoțește-mă puțin, spuse cotoroanța, trăgând-o cu bastonul spre ea pe Semele. Lasă-mă să mă sprijin de tine.

Semele era politicoasă și atentă de felul ei, într-o cultură în care oricum vârstnicilor li se acorda cea mai mare grijă și cel mai mare respect, așa că o însoți pe bătrână și-i suportă grosolănia fără să se plângă.

— Mă cheamă Beroë, spuse bătrâna.

— Și pe mine Semele.

— Ce nume frumos! Iar ăsta e Asopos, spuse Beroë, arătând spre apele limpezi ale râului.

— Da, consimți Semele, așa se cheamă râul.

— Am auzit spunându-se, și bătrâna coborî vocea până la o șoaptă răgușită, că aici a fost sedusă o preoteasă de-a lui Zeus. Chiar aici, în stufăriș.

Semele amuți, însă roșeața ce îi cuprinse instantaneu gâtul și obrajii o trădă mai repede decât ar fi spus-o cu gura ei.

— Oh, vai de mine! cârâi cotoroanța. Tu ești aia! Și acum, dacă mă uit bine, văd că ai și burtă. Ai rămas grea!

— Eu… eu sunt… bâigui Semele cu un amestec potrivit de sfială și mândrie. Dar… poți să păstrezi un secret…?

— Oh, buzele astea bătrâne nu suflă nimic. Poți să-mi spui tot ce dorești, draga mea.

— Ei bine, adevărul e că tatăl acestui copil este… nimeni altul decât Zeus însuși!

— Fugi de-aci! zise Beroë. Nu mai spune! Chiar așa? Semela clătină foarte apăsat din cap. Nu-i plăcu tonul sceptic al bătrânei.

— Adevărat. Regele zeilor însuși.

— Zeus? Mărețul zeu Zeus? Măi, măi. Mă întreb… Nu, nu trebuie să spun.

— Ce să spui, doamnă?

— Îmi pari atât de dulce și de inocentă. Atât de credulă. Dar, draga mea, tu ești *sigură* că era Zeus? Nu asta ar spune orice netrebnic doar ca să te seducă?

— Oh, nu, era Zeus. Știu eu că era Zeus.

— Fii îngăduitoare cu o femeie bătrână și descrie-mi-l, copila mea.

— Păi, era înalt. Avea barbă. Puternic. Amabil…

— Oh, nu, îmi pare rău s-o spun, dar nu așa arată un *zeu*!

— Dar *era* Zeus, el era! S-a transformat într-un vultur. L-am văzut cu ochii mei.

— Ăsta e un truc care se poate învăța. Faunii și semizeii pot să-l facă. Chiar și unii bărbați muritori.

— Era Zeus. Am *simțit* asta.

— Hm… făcu Beroë cu îndoială în glas. Eu am trăit printre zei. Mama mea e Tethys și tatăl meu Oceanos. Eu i-am crescut și i-am îngrijit pe tinerii zei după ce au renăscut din stomacul lui Cronos. Adevărat grăiesc. Le cunosc firea și comportamentul și-ți spun un lucru, fata mea. Când un zeu se manifestă așa cum este el cu adevărat, este ca o mare explozie. O explozie minunată de foc și energie. De neuitat. Unic.

— Exact asta am simțit eu.

— Ce-ai simțit tu n-a fost decât extazul amorului cu un muritor. Ascultă-mă pe mine. Acum spune-mi, iubitul ăsta al tău o să mai vină la tine?

— Oh, sigur că da. Mă vizitează negreșit la fiecare lună nouă.

— Dac-aș fi în locul tău, spuse bătrâna, i-aș cere să-mi promită că se arată *așa cum este el în realitate.* Dacă este Zeus, vei ști. Altfel, mă tem că ai fost păcălită, iar tu ești mult prea frumoasă, naivă și dulce ca să meriți una ca asta. Acum, lasă-mă să contemplu priveliștea. Sst, sst, pleacă.

Așa că Semele o lăsă pe cotoroanță, între timp aprinzându-se tot mai mult de indignare. Nu se putea abține: babornița asta zbârcită și plină de negi o călcase pe nervi. Tipic pentru cei bătrâni să încerce să le strice plăcerea celor tineri. Nici propriile ei surori, Autonoë, Ino și Agave, n-o crezuseră când le spusese cu mândrie ce mult îl iubea ea pe Zeus și Zeus pe ea. Izbucniseră în hohote de râs isteric și batjocoritor și o făcuseră proastă și credulă. Iar acum, și această Beroë se îndoia de povestea ei.

Dar poate, *poate,* era un strop adevăr în ce spuseseră surorile și bătrâna vrăjitoare. Cu siguranță că zeii erau mai mult decât carne caldă și mușchi fermi, oricât de atrăgători ar fi ei? „Ei lasă”, zise

Semele în sinea ei, „mai sunt două nopți până la luna nouă și-atunci voi putea să dovedesc că babornița aia răutăcioasă și băgăcioasă s-a înșelat”

Dacă, întâmplător, Semele s-ar fi întors să se uite spre râu, ar fi văzut o priveliște extraordinară: babornița băgăcioasă și răutăcioasă, acum tânără, frumoasă și maiestuoasă, se înălța spre nori într-un car de aur și purpură, tras de doisprezece păuni. Și dacă ar fi avut darul celei de-a doua vederi, poate că Semele ar fi avut parte de viziunea adevăratei Beroë, bătrâna și nevinovata bonă a zeilor, care ducea o viață liniștită la mile depărtare, retrasă pe coasta Feniciei.[129]

Apariția[130]

În noaptea cu lună nouă, Semele se plimba în sus și-n jos pe malul râului Asopos, așteptându-și cu oarecare nerăbdare iubitul. În sfârșit, el sosi, de data asta în chip de armăsar: negru, lucios și splendid, galopând pe câmpie spre ea, în timp ce soarele apunea în spatele lui, făcându-l să pară cu coama în flăcări. Oh, ce mult îl iubea!

El o lăsă să-i mângâie crupa și să-i atingă nările fierbinți cu palma, înainte de a-și relua înfățișarea pe care ea o știa și o iubea atât de mult. În timp ce-l îmbrățișă strâns, ea începu să plângă.

— Scumpa mea copilă, spuse Zeus, coborând un deget pe pântecul ei și urmărind conturul copilului lor, de ce plângi iar? Cu ce-am greșit?

— Tu ești cu adevărat Zeus?

— Sunt.

— Promiți să-mi îndeplinești o dorință?

— Oh, chiar trebuie să faci asta? spuse Zeus oftând.

— Nu e mare lucru – nu-ți cer nici putere, nici știință, nici giuvaeruri, nimic de genul ăsta. Și nu vreau să distrugi pe nimeni. Este un lucru mărunt, crede-mă.

— Atunci, spuse Zeus apucând-o drăgăstos de sub bărbie, am să-ți îndeplinesc dorința.

— Promiți?

— Promit. Promit pe acest râu… nu, am mai jurat o dată pe el. Îți promit pe marele fluviu Styx.[131]

Ridicând mâna cu prefăcută solemnitate, intonă:

— Iubită Semele, jur pe sacrul Styx că îți voi îndeplini următoarea dorință.

— Atunci, spuse Semele inspirând adânc, arată-mi-te.

— Cum adică?

— Vreau să te văd așa cum ești cu adevărat. Nu ca om, ci ca zeu, în adevărata ta splendoare divină.

Lui Zeus îi îngheță zâmbetul pe buze.

— Nu! strigă el. Orice, dar nu asta! Nu-ți dori un astfel de lucru.

Nu, nu, nu!

Era tonul pe care îl foloseau zeii deseori când își dădeau seama că fuseseră prinși în capcana unei promisiuni pripite. La fel uriașe Apollo când Faeton îi ceruse să-și respecte jurământul. În Semele se aprinse neîncrederea.

— Ai promis, ai jurat pe Styx! Ai jurat, ai făcut un jurământ!

— Dar, scumpa mea, tu nu știi ce-mi ceri.

— Ai *jurat*!

Semele efectiv bătu din picior.

Zeul ridică ochii spre cer și gemu.

— Așa e. Mi-am dat cuvântul și cuvântul meu e sacru.

Cum spuse asta, Zeus începu să se preschimbe într-un nor de furtună. Din mijlocul acestei mase întunecate, străluci cea mai intensă lumină care se poate imagina. Semele o privea și chipul ei se destinse într-un zâmbet larg și extatic. Numai un zeu se putea transforma așa. Numai Zeus putea să crească și să crească, cu o asemenea strălucire orbitoare și măreție de aur.

Dar strălucirea devenea atât de puternică, atât de insuportabilă, încât ea ridică repede brațul ca să-și acopere ochii. Lumina continua să se intensifice. Cu un trosnet puternic care îi sparse timpanele și-i umplu urechile de sânge, strălucirea explodă în fulgere de lumină care o orbiră instantaneu pe fată. Surdă și oarbă, ea se dădu înapoi clătinându-se, dar prea târziu pentru a evita forța arzătoare a unui trăsnet atât de puternic, încât îi sfârtecă trupul, omorând-o pe loc.

Deasupra lui, în jurul lui, înlăuntrul lui, Zeus auzi râsul triumfător al soției sale. Bineînțeles. Ar fi trebuit să-și dea seama. Cumva Hera o păcălise pe biata fată să-i smulgă această groaznică promisiune. Ei bine, nu va pune mâna pe copilul lor. Cu un tunet, Zeus reveni în carne și oase și smulse copilul din pântecul Semelei. Era prea mic ca să respire, așa că Zeus luă un cuțit, își tăie coapsa și băgă fetusul acolo. Apoi, strângând de rană, Zeus îngenunche să coasă uterul improvizat, ca să țină copilul la adăpostul cărnii lui calde.[132]

Cel mai nou zeu

Trei luni mai târziu, Zeus și Hermes s-au dus la Nysus, pe coasta de nord a Africii, o zonă care, se presupune că se întinde undeva între Libia și Egipt. Acolo, Hermes i-a desfăcut lui Zeus cusătura din coapsă și l-a adus pe lume pe fiul său, Dionysos.[133] Pruncul a fost alăptat de nimfele ploii din Nysus[134] și, după ce a fost înțărcat, a intrat sub tutela burduhănosului Silenus, care avea să devină cel mai apropiat tovarăș și adept al său – un fel de Falstaff pentru tânărul prinț Hal. Și Silenius avea proprii săi adepți, *silenii* – un fel de satiri, întotdeauna asociați cu desfrâul, chefurile și orgiile.

Încă de mic, Dionysos a făcut descoperirea de care va fi

întotdeauna asociat. El a aflat cum să facă vin din struguri. Se poate să fi învățat acest truc de la centaurul CHIRON, dar o altă versiune, mai atrăgătoare, îl leagă de pasiunea tânărului zeu pentru un june pe nume AMPELOS.[135] Dionysos era atât de îndrăgostit, încât aranja tot felul de întreceri sportive între el și Ampelos, lăsându-l pe acesta să câștige mereu. Se pare că asta l-a cam stricat pe băiat sau, cel puțin, l-a făcut să devină imprudent și nechibzuit. Într-o zi, în timp ce călărea un taur sălbatic, el a făcut greșeala de a se lăuda că el călărește mai bine cornutul decât călărește zeița Selene cornul lunii. Alegând o pedeapsă direct din odiosul repertoriu al Herei, Selene a trimis un tăun să înțepe taurul, ceea ce a făcut ca animalul, înnebunit, să-l arunce din spinare pe Ampelos și să-l împungă cu coarnele, omorându-l.

Dionysos a alergat lângă trupul mutilat al tânărului ce trăgea să moară, dar n-a reușit să-l salveze.[136] Atunci, a făcut ca trupul mort și schilodit să se transforme ca prin magie într-o plantă cățărătoare, care se unduiește și se răsucește, în timp ce stropii de sânge s-au solidificat și s-au transformat în boabe dulci, a căror pieliță avea îmbujorarea și strălucirea pe care zeul le admirase atât de mult. Iubitul său a devenit o viță de vie (care și astăzi se cheamă *ampelos* în limba greacă). Din ea, Dionysos a obținut prima recoltă de struguri și a băut primul butoi de vin. Această vrăjitorie, ca să spunem așa, de a transforma sângele lui Ampelos în vin a devenit darul pe care zeul l-a făcut lumii.

Combinația între efectele îmbătătoare ale invenției lui și dușmănia Herei – a cărei ură fată de orice bastard al lui Zeus, divin sau nu, era întotdeauna implacabilă – l-a înnebunit pe Dionysos pentru o vreme. Ca să scape de blestemele ei, a petrecut următorii câțiva ani călătorind în jurul lumii, răspândind viticultura și tehnicile de vinificație.[137] În Asiria s-a întâlnit cu regele și regina, STAPHYLOS și METHE, și cu fiul lor, BOTRYS. După un banchet în cinstea lui Dionysos, Staphylus a murit, acesta fiind primul caz fatal de mahmureală. În amintirea lui și ca o formă de compensație, Dionysos a numit ciorchinii de struguri *staphylos,* lichidul alcoolic și beția *methe,* iar strugurele *botrys.*

Știința a preluat acești termeni și i-a imortalizat într-o manieră care ilustrează minunat continua relație dintre mitologia greacă și limba noastră. Când biologii din secolul al XIX-lea s-au uitat în microscoapele lor și au văzut o bacterie cu coadă, au numit-o *Staphylococcus.* Alcoolul metilic și metanul și-au luat numele după Methe. *Botrytis,* „putregaiul nobil” care are un efect benefic asupra strugurilor din vie, dând vinurilor desert și premium acel buchet incomparabil (și dărâmător de scump), își datorează numele lui Botrys.

În toate aventurilor sale, noul zeu era însoțit nu doar de Silenus și de suita sa de satiri, ci și de un grup de însoțitoare extaziate –

MENADELE.[138]

Dionysos s-a impus curând ca zeu al vinului, orgiilor, beției delirante, plăcerilor neinhibate și al „viitorului orgasmic”. Romanii îi spuneau BACCHUS și îl venerau cu același devotament ca grecii. El avea să devină exact opusul lui Apollo: unul reprezenta lumina aurie a rațiunii, muzica armonioasă, poezia lirică și matematica, celălalt întruchipa energiile întunecate ale dezordinii, libertinajului, muzicii dezlănțuite, setei de sânge, delirului și iraționalului.

Bineînțeles că zeii aveau personalități și povești pline de viață și adesea se îndepărtau de astfel de identități simbolice rigide. Apollo, așa cum vom vedea foarte curând, era și el capabil să fie sângeros, nebun și crud, în timp ce Dionysos putea fi mai mult decât personificarea beției și a depravării. Uneori, i se spunea „Eliberatorul”, o forță vitală vegetală a cărei licențiozitate binevoitoare putea să aducă ușurare lumii și s-o reînnoiască.[139]

Treisprezece la masă

Cu frunza viței de vie, *thyrsus*-ul – toiagul cu un con de brad în vârf –, carul tras de leoparzi sau alte animale exotice, însoțitorii depravați care exhibau erecții viguroase, ulcioarele pline cu vin – conceptul de dionisiac a îmbogățit mult lumea. Importanța acestui zeu nou era atât de mare, încât nu se putea să nu fie primit în Olimp. Dar deja era instalat un efectiv complet de doisprezece zei, iar treisprezece, chiar și atunci, era considerat un număr cu ghinion. Zeii s-au scărpinat în barbă și s-au întrebat ce era de făcut. Îl voiau pe Dionysos – adevărul era că îl găseau simpatic și le plăcea energia festivă pe care o aducea oricărei adunări. Și mai presus de toate, le plăcea ideea de a adăuga vin în nectar, în loc de miere fermentată și simplu suc de fructe.

— Pică la fix, spuse Hestia ridicându-se în picioare. Sunt din ce în ce mai convinsă că este nevoie de mine în lumea de jos, ca să ajut oamenii și familiile lor, să fiu prezentă în templele unde se celebrează virtuțile vetrei, casei și vestibulului. Tânărul Bacchus poate să ocupe locul meu.

Când Hestia a coborât de pe tron, s-a auzit un murmur de proteste neconvingătoare, dar ea a insistat și schimbul s-a făcut spre încântarea tuturor zeilor – mai puțin unul. Hera îl privea pe Dionysos ca pe cea mai mare insultă la adresa ei. Apollo, Artemis și Atena erau deja niște adăugiri ilegitime și nedemne ale dodecatheonului, dar ca un zeu bastard și *jumătate om* să fie primit în cer o jignea până-n adâncul sufletului. Ea a jurat să nu se atingă niciodată de băutura otrăvitoare a lui Dionysos și, personal, să ocolească chefurile cu care acesta distrugea pacea și decorul cerurilor.

Când Afrodita a făcut un băiat cu Dionysos, Hera a blestemat copilul, pe care îl chema PRIAPUS, să aibă parte de urâțenie și

impotență, și a pus să fie izgonit din Olimp. Priapus a devenit zeul organelor genitale masculine și al falusului; în special la romani a fost apreciat ca o mică divinitate a unei mari erecții. Dar soarta lui au fost dezamăgirea și deziluzia. Umbla cu o permanentă erecție care, din cauza blestemului Herei, întotdeauna îl lăsa baltă când încerca să facă ceva cu ea. Această problemă cronică și jenantă a făcut să fie automat asociat cu alcoolul, pe care tatăl său l-a dăruit lumii și care „stârnește dorința, dar alungă performanța".

Cu toate acestea, fie că Herei i-a plăcut sau nu, Dionysos, cel născut de două ori, singurul zeu cu un părinte muritor, s-a ridicat să-și ocupe locul de membru cu drepturi depline al grupului celor doisprezece zei olimpieni, acum în formulă completă.

Actaeon

Casa Cadmeană a fost una dintre cele mai importante dinastii ale lumii elene. Mai întâi Cadmus, ca fondator al Tebei și aducător al alfabetului, apoi familia sa, au fost elementul central în formarea Greciei. Dar asupra ei, ca și în cazul multor alte dinastii, apăsa un blestem. Uciderea dragonului de apă a permis construirea orașului, dar a aruncat blestemul lui Ares asupra lui. Ursitoarele rareori îngăduiau gloria și triumful, fără a fi însoțite de suferință și durere.

Fiica lui Cadmus, Autonoë, avea un fiu, Actaeon, făcut cu un zeu neînsemnat numit ARISTAEUS, foarte venerat în Boeotia (uneori i se spunea „Apollo de câmpie"). Ca mulți eroi de mai târziu, Actaeon a fost educat și instruit de marele și înțeleptul centaur Chiron. Când a crescut, a devenit un vânător și un lider foarte admirat, renumit pentru neînfricarea sa la vânătoare și pentru priceperea și hotărârea blândă cu care se ocupa de multiubiții săi câini.

Într-o zi, după ce a pierdut urma unui cerb deosebit de nobil, Actaeon și tovarășii săi de vânătoare s-au separat ca să-l caute. În timp ce înainta poticnit prin niște tufișuri, Actaeon a dat peste un iaz unde tocmai se scălda Artemis. Cum ea era zeița îndeletnicirii sale preferate, vânătoarea, Actaeon ar fi trebuit să știe că nu trebuie să se holbeze consternat la goliciunea ei. Ea era totodată apriga regină a celibatului, a castității și a virginității. Dar era atât de frumoasă, cu mult mai frumoasă decât orice altă ființă pe care o văzuse vreodată, încât Actaeon rămase încremenit, cu gura căscată și ochii – nu doar ochii – măriți.

Să fi fost o crenguță care a trosnit sub pasul lui Actaeon, să fi fost zgomotul făcut de balele lui Actaeon scurse pe jos, cert e că ceva a făcut-o pe Artemis să se întoarcă. A văzut un tânăr care stătea acolo zgâindu-se la ea și a simțit că-i ia foc sângele. Gândul că cineva ar putea răspândi vorba că o văzuse dezbrăcată i s-a părut atât dezgustător încât a strigat la el.

— Tu, muritorule! E o blasfemie să mă privești. Îți interzic să mai vorbești cu cineva. O vorbă dacă mai scoți și pedeapsa ta va fi groaznică. Arată-mi că ai înțeles.

Nefericitul tânăr clătină din cap. Artemis dispăru din peisaj și el rămase singur să se gândească la soarta lui.

În spatele lui începură să se audă lătrături și strigătele tovarășilor săi de vânătoare care anunțau că dăduseră iar de urma vânatului. Instinctiv, Actaeon îi strigă și el. În momentul acela, blestemul lui Artemis s-a abătut asupra lui și el s-a transformat într-un cerb.

Actaeon își înălță capul, acum greu din cauza coarnelor, și o luă la

galop prin pădure până ajunse la un ochi de apă. Se privi în apă și, când se văzu cum era, scoase ceea ce ar fi trebuit să fie un geamăt, dar care a ieșit ca un muget puternic. Ca răspuns la mugetul lui, se auziră o mulțime de hămăieli și schelălăieli. În câteva secunde, propria sa haită de câini apăru în luminiș. Aceștia fuseseră instruiți chiar de către Actaeon să sfâșie gâtul unui cerb și, drept recompensă, să se desfete cu sângele lui cald.[140]

Când animalele care urlau și mârâiau au sărit pe el clănțănind din fălci, Actaeon s-a ridicat pe picioarele din față în direcția Olimpului, ca și cum ar fi cerut îndurare zeilor. Aceștia ori n-au auzit, ori n-au ascultat. În câteva clipe, a fost sfâșiat în bucăți. Vânătorul vânat!

Erysichthon

Zeița Demetra este asociată cu bogăția roadelor și dărnicia naturii, dar dacă era împinsă dincolo de limita obișnuită a răbdării ei, putea fi la fel de răzbunătoare ca Artemis, așa cum rezultă clar din această poveste despre pedeapsa nemiloasă pe care i-a aplicat-o lui ERYSICHTHON, regele Tesaliei.

Într-o zi, având nevoie de lemn pentru construcția noilor apartamente din palatul său, îndrăznețul, neînfricatul și nerăbdătorul Erysichthon plecă în fruntea unei echipe de tăietori de lemne la pădure, unde dădură peste un înfloritor crâng de stejari.

— Excelent, strigă el. Pregătiți topoarele, băieți.

Însă oamenii săi se dădură înapoi bombănind și scuturând din cap.

Erysichthon se întoarse spre șeful de echipă.

— Ce se-ntâmplă cu ei?

— Sire, copacii aceștia sunt sacri pentru Demetra.

— Aiurea. Las' că are de nu știe ce să mai facă cu ei. Tăiați-i.

Alte bombăneli.

Erysichthon smulse biciul din mâna șefului de echipă, pe care acesta din urmă îl agita din când în când doar așa, de ochii lumii, și pocni din el amenințător peste capetele tăietorilor de lemne.

— Doborâți copacii ăia, altfel îl simțiți pe spinare! strigă el.

Văzând că regele pocnea din bici, îndemnându-i să treacă la treabă, oamenii se apucară cu părere de rău să doboare copacii. Dar când ajunseră în fața unui stejar gigantic, care se înălța izolat în capătul crângului, se opriră din nou.

— Oho, ăsta e cel mai înalt și mai gros dintre toți! spuse Erysichthon. Numai din el îmi ajunge să fac grinzile și coloanele din sala tronului și tot o să mai rămână suficient lemn să fac un pat mare pentru mine.

Șeful de echipă arătă cu un deget tremurând spre crengile stejarului, de care atârnau ghirlande de flori.

Regele rămase neimpresionat.

— Și ce?

— Stăpâne, șopti șeful de echipă, fiecare cunună reprezintă o rugăciune la care a răspuns zeița.

— Dacă a răspuns deja la rugăciuni, nu va mai avea nevoie de aranjamente florale. Tăiați-l.

Dar, văzând că șefului de echipă și oamenilor lui le era prea frică să continue, impetuosul Erysichthon puse mâna pe un topor și se apucă singur de treabă.

Era un om puternic și, ca mai tuturor conducătorilor, îi plăcea să-și arate voința, mușchii și talentul. În scurt timp, trunchiul scârțâi și puternicul stejar începu să se clatine. A auzit Erysichthon plânsetul unei hamadriade din ramuri? Dacă l-a auzit, nu i-a dat atenție, ci a continuat să lovească iar și iar, cu toporul, până când copacul s-a prăbușit: cu tot cu crengi, coroniță votive, ghirlande și hamadriadă.

Murind stejarul, a murit și hamadriada lui. Cu ultima suflare, ea l-a blestemat pe Erysichthon pentru crima lui.

Demetra a auzit de sacrilegiul lui Erysichthon și i-a trimis vorbă lui Limos. Limos era una dintre creaturile malefice care scăpaseră din vasul Pandorei. Era un demon al foametei, care ar putea fi considerat opusul Demetrei, antonimul necesar din lumea muritorilor. Una era vestitoarea fecundă și darnică a recoltei, cealaltă, mesagerul crud și nemilos al foametei și al pieirii. Întrucât cele două existau într-o relație ireconciliabilă materie-antimaterie, nu se puteau întâlni niciodată în persoană, așa că Demetra a trimis la Limos o nimfă a munților ca să o îndemne pe aceasta să împlinească blestemul împotriva lui Erysichthon, sarcină pe care demonul malefic a fost deosebit de încântat s-o îndeplinească.

Limos, după spusele lui Ovidiu, și-a dat singură drumul. Cu sânii lăsați și uscați, cu stomacul scobit, cu intestinele putrede la vedere, cu ochii afundați în orbite, cu buzele crăpate și pielea solzoasă, cu părul rar, mătrețos, și gleznele umflate, pline de bube, imaginea Foamei erau un spectacol terifiant. Ea s-a furișat noaptea în dormitorul lui Erysichthon, l-a luat în brațe pe regele care dormea și a suflat în el răsuflarea ei spurcată. Aburii ei otrăviți i-au intrat în gură, în gât și plămâni. Prin vene și în fiecare celulă a corpului său s-a insinuat viermele cumplit și nesătul al foamei.

Erysichthon s-a trezit din niște vise ciudate, simțindu-se foarte, *foarte* înfometat. Spre surprinderea bucătarilor săi, a comandat un mic dejun copios. L-a mâncat până la ultima firimitură, dar tot nesătul era. Tot restul zilei a constatat cum, cu cât mânca mai mult, cu atât mai hămesit era. Pe măsură ce treceau zilele, apoi săptămânile, foamea îl rodea tot mai tare și mai tare. Oricât mânca, niciodată nu-i ajungea, dar nici nu lua un gram în greutate. Mâncarea din el acționa precum gazul peste foc, stârnind o foame și mai aprigă. Din acest motiv,

oamenii săi au început să-i spună pe la spate AETHON, care înseamnă „ardere”.

A fost probabil primul om care, din cauza foamei, a rămas fără casă. Rând pe rând, toate comorile și averile sale, chiar și palatul, au fost vândute pentru a cumpăra mâncare. Dar tot n-a fost de ajuns, căci nimic nu putea să-i potolească apetitul colosal. În cele din urmă, a fost nevoit să-și vândă fiica, pe MESTRA, ca să strângă bani pentru a-și potoli apetitul insațiabil și necruțător.

A fost un gest mai degrabă viclean și mai puțin crud decât poate să pară: frumoasa Mestra fusese cândva iubita lui Poseidon, care o răsplătise cu abilitatea de a-și schimba forma după bunul plac – o putere aflată în înzestrarea specială a zeului mării cea veșnic schimbătoare. În fiecare săptămână, Erysichthon o oferea pe fiica sa unui pretendent înstărit *și* accepta banii pe mireasă. Mestra îl însoțea pe logodnicul ei până acasă la el, apoi evada sub forma unui animal sau altul *și* se întorcea la Erysichthon, gata să fie revândută unui alt fraier.

Dar chiar *și* acest aranjament s-a dovedit a fi insuficient pentru a înăbuși focul foamei lui Erysichthon *și,* într-o zi, disperat, acesta și-a mâncat mâna stângă. A continuat cu brațul, apoi umărul, picioarele *și* fundul. Nu după mult timp, regele Erysichthon al Tesaliei s-a devorat pe sine cu totul. Demetra *și* hamadriada au fost răzbunate.

Doctorul și corbul

Nașterea medicinei

A fost odată o prințesă tânără și extraordinar de atrăgătoare, pe nume CORONIS, care venea din regatul tesalian Phlegyantis. Atât de mare era frumusețea ei, încât a atras atenția zeului Apollo care a luat-o ca amantă. Poate vă imaginați că dragostea și compania celui mai frumos dintre zei ar fi de ajuns pentru oricine, dar Coronis – în timp ce era însărcinată cu copilul lui Apollo – a căzut pradă farmecelor unui muritor pe nume ISCHYS și s-a culcat cu el.

Unul dintre corbii albi ai lui Apollo a fost martorul acestui act de trădare și a zburat să-i spună stăpânului său despre insulta adusă onoarei sale. Înfuriat, Apollo i-a cerut surorii sale, Artemis, să-l răzbune. Fără să se lase rugată prea mult, aceasta a atacat palatul din Phlegyantis cu săgețile ciumei – sulițe otrăvite care au răspândit o boală teribilă. Coronis și mulți alții au fost infectați. Corbul a văzut tot și s-a întors să-i raporteze lui Apollo.

— E pe moarte, stăpâne, e pe moarte!

— A spus ceva? Și-a recunoscut vina?

— Oh da, da. „Îmi merit soarta”, așa zicea. „Spune-i mărețului zeu Apollo că nu doresc iertarea lui și nici nu cer milă, nu cer milă, doar

să cruțe viața copilului nostru. Să salveze viața copilului nostru.” Ha! Ha! Ha!

Atâta satisfacție malițioasă era în cârâiala corbului, încât Apollo și-a ieșit din fire și l-a făcut negru. De atunci, ciorile și corbii au această culoare.[141]

Când Apollo, plin de remușcări, a ajuns în orașul lovit de ciumă, a găsit-o pe Coronis moartă pe rugul funerar, înconjurată de flăcări. Cu un strigăt de durere, el a trecut prin foc și i-a tăiat pântecul, scoțând copilul, care încă era viu. Apollo a ridicat-o pe Coronis la stele, transformând-o în constelația Corvus – Corbul.[142]

Pruncul salvat, căruia Apollo i-a dat numele Asclepius, a fost dat în grijă centaurului Chiron. Poate pentru că a fost adus pe lume printr-o procedură chirurgicală (fie ea și una violentă), poate pentru că, în timp ce era în pântecul mamei, infecția se răspândise cu furie peste tot, poate pentru că tatăl său era Apollo, zeul medicinei și al matematicii – poate din toate aceste motive la un loc –, Asclepius a dovedit încă de mititel un talent absolut remarcabil în domeniul medicinei.

În timp ce băiatul creștea, Chiron și-a dat repede seama că avea o minte curioasă, logică și pătrunzătoare, și un dar înnăscut al vindecării. Chiron, el însuși un naturalist, botanist și cugetător, a fost enorm de încântat să-l instruiască pe băiat în științele medicale. Pe lângă cunoștințele temeinice despre anatomia animalelor și oamenilor pe care i le-a oferit, el l-a învățat un lucru de căpătâi: cunoașterea vine mai degrabă din observarea și înregistrarea atentă a lucrurilor decât din teorii. I-a arătat cum să strângă plante medicinale, să le mărunțească, să le amestece, să le încălzească și să prepare din ele pudre, poțiuni și preparate care puteau fi mâncate, băute sau adăugate în mâncare. L-a învățat cum să oprească o hemoragie, să pună cataplasme, să panseze răni și să reașeze oasele fracturate. La vârsta de paisprezece ani, salvase piciorul unui soldat de la amputare, întorsese din pragul morții o fată care suferea de febră, salvase un urs prins într-o capcană, salvase populația unui sat cuprins de o epidemie de dizenterie și ușurase suferința unui șarpe julit prin aplicarea unui unguent inventat de el. Acest din urmă caz s-a dovedit inestimabil, căci șarpele, recunoscător, i-a lins urechea lui Asclepius în semn de mulțumire, șoptindu-i multe secrete ale științei vindecării pe care nu le știa nici Chiron.

Atena, pentru care șerpii erau sacri, l-a copleșit cu mulțumirile ei, oferindu-i un vas cu sângele Gorgonei. Poate credeți că a fost un dar modest. Nici pomeneală. Uneori, se aplică legea contrariilor. O singură picătură din licoarea argintiu-aurie care îi face pe zei nemuritori este fatală pentru oameni dacă o ating sau o gustă. Pe de altă parte, sângele unei creaturi periculoase și mortale ca Gorgona, cu șerpi în loc

de păr, are puterea de a-i învia pe morți.

La vârsta de douăzeci de ani, Asclepius stăpânea complet știința chirurgiei și a medicinei. Cu o îmbrățișare călduroasă, și-a luat rămas bun de la Chiron și a plecat să-și facă rostul lui, devenind primul doctor, farmacist și vindecător din lume. Faima lui s-a răspândit cu mare repeziciune în jurul Mediteranei. Cei bolnavi, ologi și nefericiți se înghesuiau la cabinetul său, pe ușa căruia atârnase un semn – un baston din lemn cu un șarpe încolăcit pe el, prezent și astăzi pe multe ambulanțe, clinici și site-uri medicale (adesea de o credibilitate îndoielnică).[143]

El s-a căsătorit cu EPIONE, al cărei nume înseamnă „cea care alină" sau „calmarea durerii". Au avut trei băieți și patru fete. Asclepius le-a instruit pe fete cu aceeași rigurozitate cu care Chiron l-a instruit pe el.

Pe cea mai mare, HYGIEIA, a învățat-o obiceiurile curățeniei, dietei și exercițiilor fizice, pe care astăzi le numim după ea „igienă".

PANACEEI i-a destăinuit știința sănătății universale, a preparatelor medicinale și a producerii remediilor și tratamentelor care pot vindeca orice – aceasta fiind și semnificația numelui său: „vindecă tot".

Pe ACESO a instruit-o în procesul de vindecare, inclusiv în ceea ce azi se cheamă imunologie.

Mezina, IASO, s-a specializat în refacere și recuperare.

Băieții mai mari, MACHAON și PODALIRIUS, au devenit prototipurile doctorului din cadrul armatei. Prestația lor de mai târziu, în timpul războiului troian, a fost consemnată de Homer.

Băiatul cel mic, TELESPHORUS, este de obicei reprezentat cu o glugă pe cap și foarte mic de statură. Domeniul său de studiu erau reabilitarea și convalescența, revenirea pacientului la starea de sănătate perfectă.

Poate că toate ar fi mers bine dacă Asclepius ar fi păstrat bine închis vasul pe care i-l dăruise Atena. Bine închis. Nu știm dacă a fost vorba de mândria de a fi celebrat ca un fel de sfânt și salvator sau dacă a fost o dorință sinceră de a învinge moartea cu ajutorul științelor sale, dar Asclepius s-a folosit de sângele Gorgonei o dată pentru a readuce la viață un pacient, apoi încă o dată, și în curând îl folosea cu larghețea și regularitatea cu care ai folosi uleiul de ricin.

Hades a început să spumege de furie. Când n-a mai suportat, a mers până acolo încât a părăsit lumea umbrelor și s-a înfățișat furios înaintea tronului fratelui său, Zeus.

— Omul acesta îmi ia din suflete. Le scoate din Thanatos chiar când se pregătesc să traverseze râul spre noi. Trebuie să intervenim.

— Sunt de acord, spuse Hera. Strică ordinea firească a lucrurilor. Dacă e scris că o persoană trebuie să moară, este absolut inacceptabil să intervină un muritor. Fiică-ta a făcut o mare prostie că i-a dat din sângele Gorgonei.

Zeus se încruntă. Nu încăpea îndoială că aveau dreptate. Era dezamăgit de Atena. Ea nu-l trădase într-un mod flagrant și impardonabil ca Prometeu, dar existau niște similarități care îl tulburau. Muritorii erau muritori și cu asta basta. Să le permiți accesul la poțiuni care le dădeau un ascendent asupra morții era o mare greșeală.

Trăsnetul care l-a lovit pe Asclepius a fost total neașteptat, ca toate fulgerele apărute din senin. L-a omorât pe loc. Toată Grecia a deplâns pierderea preaiubitului și apreciatului ei doctor și tămăduitor, însă Apollo nu s-a mulțumit să jelească trecerea în neființă a fiului său. El a turbat de furie. De cum a primit vestea, s-a dus la atelierul lui Hefaistos și, cu trei săgeți iuți i-a omorât pe Brontes, Steropes și Arges, ciclopii care aveau sarcina și plăcerea eternă de a fabrica fulgerele Tatălui Cer.

Un asemenea act de rebeliune nu putea fi trecut cu vederea. Zeus nu tolera nicio amenințare la adresa autorității sale și întotdeauna acționa prompt pentru a înăbuși cel mai mic semn de insubordonare. Apollo a fost alungat din Olimp și i s-a poruncit să-l servească pe regele Thessaliei, ADMETUS, într-o poziție foarte umilă timp de un an și o zi. Admetus câștigase bunăvoința lui Zeus cu extraordinara sa ospitalitate și bunătate față de străini, o metodă infailibilă de a ajunge la inima lui Zeus.

Apollo mai fusese pedepsit când era tânăr, dacă vă amintiți, pentru uciderea șarpelui Piton. Frumusețea, splendoarea și farmecul său de aur ascundeau o voință încăpățânată și un temperament vulcanic. Cu toate astea, el s-a supus pedepsei fără să crâcnească. Pe Admetus nu se putea să nu-l placi și, slujindu-l ca văcar, Apollo a avut grijă ca toate vacile aflate în grija lui să fete gemeni.[144]

Vitele și gemenii erau foarte speciali pentru el.

Asclepius, între timp, a fost ridicat la cer sub forma constelației Ofiuchus – Omul cu șarpele.

Legende de mai târziu susțineau că Zeus l-a readus la viață pe Asclepius și l-a făcut zeu. Este adevărat că în lumea mediteraneană, el, soția și fiicele lui au fost venerate ca divinități. Temple consacrate lui, cunoscute sub denumirea de *asclepia,* s-au răspândit pretutindeni, având mari asemănări cu spa-urile și centrele de sănătate moderne. Preoții care slujeau în ele purtau veșminte albe și îi îmbăiau pe credincioșii care plăteau, le făceau masaje și-i răsfățau cu uleiuri, creme și mixturi concepute de ei la prețuri aberante, așa cum fac și azi. Dintotdeauna sacri pentru Asclepius, șerpii (cei neveninoși) erau încurajați să se strecoare prin saloane și camerele de tratament, lucru mai puțin obișnuit în templele contemporane ale sănătății. Grija față de spirit și minte era pe atunci la fel de mare ca și acum. La urma urmei, „holistic” este un termen care provine din limba greacă. După o

noapte de ședere (căreia i se spunea „incubație”), visele erau povestite preoților a doua zi dimineață și însuși Asclepius se arăta adesea pacienților. Mai ales, cred eu, celor care plăteau mai mult.

Asclepion din Epidaurus era un punct de atracție la fel de important cum este astăzi faimosul teatru din oraș. Vizitatorii pot încă vedea fișele cu maladiile, tratamentul, dieta și remediile pacienților care se înghesuiau să vină aici.

Crimă și pedeapsă

Apariția regulată a zeilor, imixtiunile și relațiile lor cu societatea umană, care nouă ni s-ar părea absolut extraordinare, palpitante și tulburătoare dacă s-ar întâmpla astăzi, erau uneori subestimate de către muritorii mai imprudenți și mai aroganți din epoca de argint. Unii regi erau atât de înfumurați, încât ignorau cele mai elementare precepte ale zeilor și arătau cea mai flagrantă lipsă de respect față de ei. Astfel de acte blasfemice de lez-majestate rareori rămâneau nepedepsite. Ca niște părinți care îi avertizează pe copii prin povești cu morală înspăimântătoare, sau ca Dante ori Hieronymus Bosch cu moralizatoarele lor scene din infern, vechii greci păreau să guste detaliile și justețea încântătoare a torturilor atroce și deseori elaborate pe care Olimpul și Hades le rezervau bărbaților și femeilor ale căror transgresiuni îi iritaseră cel mai tare.

Ixion

În ochii lui Zeus, nu era păcat mai mare decât trădarea *xeniei,* datoria sacră a gazdelor față de oaspeți și a oaspeților față de gazde. Puțini muritori au arătat mai mult dispreț față de principiile ei decât Ixion, regele lapiților, un trib antic din Tesalia.

Prima sa crimă a fost una de pură lăcomie. Cunoaștem ideea de zestre, obiceiul familiei viitoarei mirese de a plăti pentru ca fiica lor să le fie luată din grijă. În cele mai vechi timpuri, se obișnuia invers: viitorii soți plăteau familiei miresei pentru dreptul de a se căsători cu fiica lor. Ixion s-a căsătorit cu frumoasa DIA, dar a refuzat să-i plătească tatălui acesteia, regele DEIONEUS din Focida, prețul convenit pentru mireasă. Jignit și ca să se răzbune, Deioneus a trimis o bandă de atacatori ca să fure o herghelie din cei mai buni cai ai lui Ixion. Ascunzându-și supărarea sub un zâmbet larg, Ixion l-a invitat pe Deioneus la masă la palatul său din Larissa. Când a sosit acesta, Ixion l-a împins într-o groapă cu foc. Această încălcare flagrantă a legilor ospitalității a fost surclasată de păcatul și mai grav al uciderii unei rude. Uciderea unui membru al familiei era considerată un tabu dintre cele mai odioase. Odată cu această faptă, Ixion se făcuse vinovat de una dintre primele crime între rude; dacă nu-și spăla păcatul, Furiile aveau să-l urmărească până își pierdea mințile.

Prinții, nobilii și moșierii din Tesalia aveau motiv să nu-l placă pe Ixion și niciunul nu s-a oferit să realizeze *catharsis*-ul, ritualul de purificare care să-l mântuiască. Regele zeilor, însă, se afla, surprinzător, într-o dispoziție indulgentă. Oamenii din Tesalia se grăbiseră să-și arate repulsia față de dubla crimă a lui Ixion: nerespectarea *xeniei* și uciderea unei rude. Zeus era gata să fie milostiv. Nu doar că l-a eliberat pe Ixion de chinul său, ci a mers până acolo încât l-a invitat la un banchet în Olimp.

Rareori aveau parte muritorii de o asemenea onoare. Strălucirea și grandoarea unui ospăț olimpian întreceau tot ce văzuse Ixion până atunci. L-a copleșit mai ales frumusețea maiestuoasă a Herei. Ulterior, nimeni n-a știut să spună dacă ceea ce s-a întâmplat a fost din cauza efectelor amețitoare ale acestei minunate ocazii sau ale vinului – poate că n-a fost vorba decât de idioțenie și grobianism înnăscut –, dar, departe de a se comporta cu modestia și recunoștința la care te-ai aștepta de la un muritor invitat la masa nemuritorilor, Ixion a comis greșeala catastrofală de a încerca s-o seducă pe regina cerurilor. I-a trimis bezele, i-a făcut cu ochiul, a încercat s-o ciugulească de ureche, i-a șoptit remarci obscene și a pipăit-o insistent pe sâni. Nu doar că a insultat-o pe cea mai demnă și mai respectabilă dintre zeitățile olimpiene, dar, încă o dată, a încălcat legile *xeniei.* Neîndeplinirea îndatoririlor de oaspete era considerată la fel de odioasă ca neîndeplinirea îndatoririlor de gazdă.

După ce Ixion a coborât împleticindu-se de pe Olimp, bătându-se prietenește pe spate cu gazdele și mulțumind printre râgâieli, Hera, ofensată, i-a raportat lui Zeus lezarea grosolană a onoarei ei. Zeus a fost la fel de indignat. El s-a hotărât să-i întindă o capcană lui Ixion. Adunătorul de nori a luat un nor și l-a modelat exact după forma anatomică și asemănarea Herei. A suflat asupra lui ca să-i dea viață și l-a trimis pe o pajiște în afara Larissei, unde văzuse că Ixion se întinsese pe iarbă și sforăia, doborât de efectul banchetului.

Când s-a trezit și a găsit-o pe Hera lângă el, Ixion s-a întors peste ea și s-au împerecheat pe loc. În fața acestei blasfemii incalificabile, Zeus a trimis un fulger și o roată de foc. Fulgerul l-a aruncat pe Ixion în aer și l-a țintuit pe roata pe care Zeus a trimis-o să se rotească pe bolta cerului. În timp, s-a gândit că Ixion nu merita să stea pe firmament, așa că l-a trimis în Tartar, încă legat de roata de foc, unde se învârte răstignit și se perpelește și în ziua de azi.

Norul-Hera a primit numele NEPHELE. Din unirea ei cu Ixion a rezultat un fiu, CENTAUROS, un băiat urât și diform, care a devenit mai târziu un bărbat singur și nefericit, care își făcea plăcerile nu cu oameni, ci cu iepele sălbatice de pe Muntele Pelion, unde îi plăcea să hoinărească. Progeniturile sălbatice și neîmblânzite rezultate din uniunea nefirească dintre om și cal s-au chemat, după numele său,

„centauri”.[145]

Consecințele

Multe mituri grecești antrenează consecințe în cascadă. Așa cum am văzut deja, protagoniștii unei povești ajung să se căsătorească și să întemeieze dinastii din care rezultă și alți eroi legendari. Și sunt o mulțime de mituri secundare al căror fir narativ se desprinde din roata lui Ixion.

Dacă tot am adus vorba de Muntele Pelion, de exemplu, merită să amintesc povestea IFIMEDIEI, care era atât de îndrăgostită de Poseidon, încât stătea adesea la malul mării, luând apă în căușul palmelor și turnându-și-o peste sâni și în poală. Impresionat de această manifestare de adorație, Poseidon a ieșit din ocean sub forma unui val și, cuprinzând-o, s-a unit cu ea. S-au născut doi băieți gemeni, OTUS și EFIALTES. Aceștia au fost niște adevărați giganți în sensul modern al cuvântului: căci băieții creșteau într-o lună cât alții într-un an. Era clar că, atunci când vor atinge vârsta maturității, vor fi cele mai mari ființe în viață.

Vă mai amintiți, fără îndoială, că gelosul și ambițiosul Poseidon se gândea mereu la posibilitatea ca, într-o zi, Zeus să cadă în dizgrație și să fie detronat. Zeul mării le-a băgat în cap băieților lui, care creșteau văzând cu ochii, ideea de a sfida cerut prin crearea unui munte al lor de pe care să conducă lumea. Planul era să ridice muntele Ossa și să-l pună peste Olimp. În vârful Muntelui Ossa, aveau să așeze Muntele Pelion. Dar înainte ca gemenii să ajungă la înălțimea și forța necesară pentru a realiza acest lucru, zvonul că ei s-ar putea răzvrăti a ajuns la urechea lui Zeus și acesta l-a trimis pe Apollo să-i omoare cu săgeți. Pedeapsa lor în lumea umbrelor a fost să fie legați de niște stâlpi cu șerpi vii.

Dar ca să nu pierdem firul narativ și să ajungem la una dintre concluziile sale (și pentru a ilustra cum o poveste poate duce la alte mituri, chiar mai importante și mai răsunătoare), trebuie să știți că Nephele, norul cu înfățișarea Herei, s-a căsătorit mai târziu cu un rege al Boeotiei, pe nume ATHAMAS[146], cu care a făcut doi băieți, PHRIXUS și HELLE. Nephele avea motiv să-i salveze viața lui Phrixus – un fel de Isaac pentru tatăl său Abraham –, când Athamas l-a legat pe fiul său de pământ și s-a pregătit să-l sacrifice. Așa cum Dumnezeul evreilor i-a arătat lui Abraham un berbec în tufișuri și a salvat viața lui Isaac, tot așa Nephele a trimis un berbec de aur pentru a-l salva pe fiul ei, Phrixus. Lâna de aur a berbecului a declanșat marea expediție a lui Iason și a argonauților săi. Toate astea din cauza unui rege bețiv și degenerat, care a avut îndrăzneala să-i facă ochi dulci Herei.

Roata lui Ixion a devenit un subiect popular pentru pictori și sculptori, iar expresia „roată de foc” este folosită uneori pentru a

descrie o povară, o pedeapsă sau o îndatorire chinuitoare.[147] Iar expresia „a pune Pelion peste Ossa” are semnificația de „a complica și mai mult lucrurile”

Tantal

Poate cel mai cunoscut supliciu născocit vreodată de zei este acela destinat netrebnicului rege Tantal. Consecințele crimelor sale au avut ramificații cu rezonanță de-a lungul anilor. Blestemul asupra casei sale nu a fost ridicat până la sfârșitul vârstei mitice.

Tantal a condus regatul Lidia din vestul Asiei mici, regiune cunoscută mai târziu ca fiind provincia turcă Anatolia. Depozitele minerale din apropiere de Muntele Sifilus i-au adus bogății enorme, din care a înființat un oraș prosper, pe care l-a numit cu modestie Tantalis. El s-a căsătorit cu DIONE (o hiadă sau nimfă a ploii care îl alăptase pe copilul Dionysos) și a avut cu ea un fiu, PELOPS, și o fiică, NIOBE.[148]

Fie Tantal a avut o problemă de personalitate, fie puterea și bogăția i s-au suit la cap, făcându-l să creadă că era egal cu zeii. Asemenea lui Ixion înaintea lui, a făcut greșeala de a abuza de ospitalitatea lui Zeus, în cazul său, întorcându-se de la un banchet în Olimp cu buzunarele pline de ambrozie și nectar furate. A mai comis și gafa impardonabilă de a vorbi despre obiceiurile și viața privată a zeilor, amuzându-și curtenii și prietenii cu bârfe și imitații ireverențioase.

Dar apoi a comis o crimă asupra unei rude, una și mai gravă decât cea a lui Ixion, care și-a aruncat socrul într-o groapă cu cărbuni încinși. Auzind că olimpienii s-au înfuriat din cauză că îi ridiculizase și că furase din nectarul și ambrozia lor, el a ținut să-și arate pocăința și i-a implorat să accepte ospitalitatea sa cu titlu de reparație pentru proasta sa purtare.

Acum, toate acestea se întâmplau cam în perioada când Demetra o căuta pe fiica ei, Persefona, care fusese răpită. În durerea ei, aceasta lăsase toate plantele să se usuce și să moară. Lumea era stearpă și neroditoare și nimeni nu știa cât timp va mai dura această situație. Ideea unui banchet a fost primită cu mare bucurie. Cunoscând stilului de viață opulent și ostentativ al regelui Tantal, zeii așteptau cu mare nerăbdare masa lui legendară.[149] Au avut parte de un șoc.

Așa cum făcuse înaintea lui regele pelasgian Lycaon, Tantal le-a servit zeilor la masă pe propriul său fiu. Tânărul Pelops a fost ucis, tăiat, fript, înecat într-un sos bogat și pus dinaintea lor. Aceștia au simțit imediat ceva suspect și au refuzat să mănânce. Însă Demetra, care nu se gândea decât la fiica ei pierdută, a luat distrată o bucată și a mâncat umărul stâng al băiatului.

Când Zeus a înțeles ce se întâmplase, a chemat-o pe una dintre cele trei Moire: pe Clotho, cea care torcea. Ea a strâns bucățile corpului, le-

a amestecat într-un cazan mare și le-a asamblat la loc. Demetra, trezită din îngrozitoarea ei clipă de neatenție, l-a însărcinat pe Hefaistos să-i sculpteze un umăr din fildeș pentru a-l înlocui pe cel pe care îl mâncase. Clotho a fixat proteza, care s-a potrivit perfect. Zeus a suflat în trupul băiatului și Pelops a revenit la viață.

Marea frumusețe a lui Pelops l-a atras pe Poseidon și, pentru o vreme, cei doi au fost amanți. Însă asupra tânărului lucrau forțe obscure, iar faptele săvârșite ca adult au atras un blestem asupra sa și a întregii sale familii.150

Amplificat de blestemul primit pentru crima odioasă a lui Tantal, acest blestem avea să urmărească stirpea sa până la ultimul exponent, ORESTE.

Tantal a fost expediat direct în Tartar și pedepsit așa cum merita unul care a îndrăznit să-i ispitească pe zei să mănânce din carnea victimei unei crime comise cu sânge rece. El a fost băgat până la brâu în apa unui lac. Deasupra capului său se unduia creanga unui pom din care atârnau fructe delicioase și suculente. Foamea și setea îl chinuiau cumplit, dar, de fiecare dată când se întindea să guste, creanga se îndepărta de el. De fiecare dată când se apleca să bea, apa lacului se retrăgea. Nu putea nici să plece, căci deasupra sa, amenințând să-l zdrobească dacă îndrăznea să fugă, atârna un bolovan dintr-un element chimic dur care într-o bună zi se va numi „tantal”.151

Acolo stă Tantal și în ziua de azi, atât de aproape de satisfacție, dar fără să ajungă la ea, personificând frustrarea și tortura care îl vor chinui în vecii vecilor.152

Sisif

Dragoste de frate

Pedeapsa veșnică pe care Sisif o îndură în Hades a intrat în vorbirea noastră curentă, însă povestea merge mult mai departe de faimosul bolovan pe care acesta este sortit să-l împingă veșnic și zadarnic până în vârful unui deal. Sisif a fost un om rău, lacom, duplicitar și adesea crud, dar cine nu găsește ceva atrăgător – eroic chiar – în pofta nesățioasă și nesupunerea sfidătoare cu care și-a trăit sau, mai bine zis, și-a lungit viața? Puțini muritori au îndrăznit să pună la încercare răbdarea zeilor cu atâta nesăbuință. Disprețul și refuzul său nebunesc de a-și cere scuze sau de a se conforma ne fac să ne gândim la un Don Giovanni grec.

Deucalion și Pyra, supraviețuitorii Marelui Potop, avuseseră un fiu pe nume HELLEN, după care grecii din ziua de azi își spun eleni. Fiul lui Hellen, AEOLUS, a avut patru fii – Sisif, SALMONEUS, Athamas și CRETHEUS. Sisif și Salmoneus s-au urât unul pe celălalt cu o ură viscerală și implacabilă, cum nu mai văzuse lumea până atunci. Rivali

în lupta pentru câștigarea afecțiunii părinților, rivali în toate, încă din leagăn se invidiaseră reciproc pentru orice succes obținut. Cei doi prinți nu mai încăpeau în împărăția tatălui lor, Aeolia, așa cum se numea Tesalia pe vremea aceea, și s-au mutat la sud și la vest pentru a-și întemeia propriile regate. Salmoneus a domnit peste Elis, iar Sisif peste Efira, numită mai târziu Corint. Din aceste fortărețe aflate în capetele opuse ale Peloponezului, cei doi se uitau urât unul la altul, în timp ce apriga dușmănie dintre ei creștea de la an la an.

Sisif îl ura pe Salmoneus într-o asemenea măsură încât nu mai avea somn. Îl voia mort, nici mai mult, nici mai puțin. Dorința era atât de chinuitoare încât în repetate rânduri s-a înjunghiat în coapsă cu un pumnal ca să se liniștească. Dar nu putea face nimic. Furiile s-ar răzbuna cumplit dacă el ar îndrăzni să-și omoare fratele. Fratricidul se număra printre cele mai grave crime comise între rude. Până la urmă, el a decis să consulte oracolul din Delfi.

— Fiii lui Sisif și Tyro se ridică să-l ucidă pe Salmoneus, a intonat Pitia.

Ce plăcută muzică pentru urechile lui Sisif. TYRO era nepoata lui, fiica odiosului său frate, Salmoneus. Tot ce avea de făcut Sisif era să se căsătorească și să aibă copii cu ea. Copii care „să se ridice să-l ucidă pe Salmoneus” Pe vremea aceea, unchii se puteau căsători cu nepoatele fără să se mire nimeni, așa că s-a apucat s-o ademenească și s-o seducă pe Tyro cu bijuterii, cu cai, poezii și oceane de farmec personal, pentru că Sisif putea fi absolut șarmant atunci când voia. În scurt timp, stăruința lui în a-i face curte a cucerit-o, s-au căsătorit și ea i-a născut doi băieți sănătoși.

Într-o zi, după câțiva ani, Sisif a plecat la pescuit cu prietenul său MELOPS. Cum stăteau ei la soare pe malul râului Sythas, au început să vorbească despre una, despre alta. Exact în același timp, Tyro a plecat de la palat cu o servitoare, cei doi băieți – acum în vârstă de cinci și trei ani – și un coș plin cu mâncare și vin, cu intenția de a-l surprinde pe Sisif cu un picnic în familie.

Pe malul râului, Melops și Sisif vorbeau degajat despre cai, femei, sport și război. Grupul condus de Tyro se apropia, traversând câmpia.

— Spuneți-mi, Sire, zise Melops, m-am mirat întotdeauna că, în ciuda sfadei voastre cu regele Salmoneus, ați ales să vă căsătoriți cu fiica sa. Căci din câte îmi dau seama, și-acum îl antipatizați la fel ca înainte.

— Să-l antipatizez? îl detest, nu pot să-l sufăr, îl disprețuiesc, mi-e scârbă de el, spuse Sisif cu un râs zgomotos.

Râs care i-a permis lui Tyro să-și dea seama de poziția lui exactă. Când s-a apropiat mai mult împreună cu grupul ei, a putut să audă fiecare cuvânt rostit de soțul ei:

— M-am căsătorit cu javra aia de Tyro tocmai pentru că-l urăsc atât

de mult pe Salmoneus, spunea el. Vezi tu, oracolul din Delfi mi-a spus că, dacă o să fac copii cu ea, aceștia îl vor ucide când vor fi mari. Așa că, atunci când va muri de mâna propriilor lui nepoți, eu o să scap de porcul ăla ordinar de frate-meu fără să-mi fie teamă că Eriniile vin după mine.

— Mi se pare…

Melops încerca să găsească cuvântul potrivit.

— Genial? Inteligent? Ingenios?

Tyro îi opri pe băieți chiar când aceștia se pregăteau să alerge spre locul de unde se auzea vocea tatălui lor. Întorcându-i din drum, îi împinse repede spre un cot al râului, cu servitoarea după ei.

Tyro căzuse în plasa șarmului lui Sisif, dar îl iubea pe tatăl ei, Salmoneus, cu o loialitate care întrecea orice alt considerent. Ideea de a-i lăsa pe fiii ei să crească pentru a-și ucide bunicul nici nu intra în discuție. Știa cum să desfidă profeția oracolului.

— Haide, copile, îi spuse ea celui mai mare dintre băieți, ia uită-te în apa râului. Vezi cumva niște peștișori?

Băiețelul îngenunche pe malul râului și se uită în jos. Tyro îi puse mâna pe ceafă și-l împinse cu capul sub apă. Când acesta încetă să se mai zbată, ea procedă la fel și cu cel mai mic.

— Acum, îi spuse ea foarte calmă servitoarei traumatizate, uite ce-o să faci tu…

Sisif și Melops prinseseră foarte mult pește în după-amiaza aceea. Chiar când începea să se însereze și ei se pregăteau să-și strângă lucrurile, servitoarea lui Tyro își făcu apariția în fața lor, făcând agitată o mică plecăciune.

— Să-mi fie cu iertare, majestate, dar regina întreabă dacă doriți să-i salutați pe prinți. Sunt pe malul râului, vă așteaptă, majestate. Chiar dincolo de salcie, sire.

Sisif se duse la locul indicat și își găsi cei doi fii întinși pe iarbă, livizi și fără viață.

Servitoarea o luă la sănătoasa și nici că s-a mai auzit de ea de-atunci. Tyro, până să ajungă Sisif la palat cu sabia scoasă, era deja în diurn spre Elis, regatul tatălui ei. Când a ajuns acasă, Salmoneus a măritat-o cu fratele său Cretheus, cu care a fost profund nefericită.

Salmoneus însuși, tot atât de mândru și de îngâmfat ca odiosul său frate, se instalase la conducerea Elisului ca un fel de zeu. Pretinzând că avea, ca și Zeus, puterea de a stârni furtuni, poruncise construirea unui pod de aramă peste care îi plăcea să gonească cu șareta cu o viteză de să-și rupă gâtul, trăgând după el ibrice, căldări și oale ca să simuleze zgomotul tunetului. În același timp, torțe aprinse erau aruncate spre cer pentru a imita fulgerele. Această impertinență blasfemică a atras atenția lui Zeus, care a pus capăt acestei făcături cu un fulger adevărat. Regele, șareta, podul de aramă, ustensilele de gătit

și toate cele au fost dezintegrate în atomi, iar umbra lui Salmoneus aruncată spre osândă veșnică în cele mai întunecate adâncuri ale Tartarului.

Muncile lui Sisif

Sisif a dat o mare petrecere pentru a sărbători moartea penibilului său frate, mare producător de tunete. A doua zi dimineață, a fost trezit de o delegație alcătuită din lorzi, moșieri și fermieri indignați. După ce se frecă la ochi somnoros și își ostoi durerea de cap cu o cupă de vin neîndoit cu apă, consimți să-i asculte.

— Majestate, cineva ne fură vitele! Fiecare dintre noi a fost păgubit. Și turmele voastre regale au fost împuținate. Sunteți un rege înțelept și inteligent, sigur veți putea afla cine este făptașul!

Sisif i-a trimis la plimbare cu promisiunea că va investiga situația. El și-a dat seama imediat că hoțul era vecinul său, AUTOLYCUS, dar cum s-o dovedească? Sisif era viclean și isteț, dar Autolycus era chiar fiul lui Hermes, prințul hoților și al tâlharilor, zeul care, prunc fiind, furase vitele lui Apollo. De la Hermes, Autolycus moștenise nu doar această predispoziție de a lua vite care nu-i aparțineau, ci și puterea de a te vrăji, ceea ce făcea să fie foarte greu să-l prinzi asupra faptului.[153] În plus, vitele pe care Sisif și vecinii lui le pierduseră erau maro cu alb și aveau coarne, în timp ce ale lui Autolycus erau negru cu alb și nu aveau coarne. Complicat, dar Sisif era sigur că la mijloc erau vrăjile învățate de la Hermes și că Autolycus schimba pe ascuns culoarea vacilor furate.

„Foarte bine”, își spuse el, „vom vedea care se va dovedi mai puternică, magia ieftină a bastardului unui zeu șarlatan sau inteligența înnăscută a lui Sisif, întemeietorul Corintului, cel mai deștept rege din lume.”

El porunci ca pe copitele vitelor sale și ale vecinilor să fie inscripționate cu litere de-o șchioapă cuvintele „M-A FURAT AUTOLYCUS”. În următoarele șapte nopți, cum era de așteptat, efectivele locale de bovine au continuat să scadă regulat. În ziua a opta, Sisif și cei mai de seamă fermieri îi făcură o vizită lui Autolycus.

— Salutare, prietenii mei! le strigă acesta făcându-le vesel cu mâna. Cărui lucru datorez onoarea acestei vizite?

— Am venit să-ți inspectăm vitele, a spus Sisif.

— Chiar vă rog. Vă gândiți să creșteți și voi din cele negre cu alb? Turma mea de rasă pură este unică în regiune, așa mi se spune.

— Oh, chiar e unică, replică Sisif. Cine a mai văzut copite ca astea?

Ridică piciorul din față al unei vaci.

Autolycus se aplecă să se uite, citi cuvintele scrijelite pe copită și ridică vesel din umeri.

— Eh, spuse el. A fost frumos cât a ținut.

— Luați-le pe toate, porunci Sisif.

În timp ce fermierii mânau vitele la plecare, Sisif se uită spre casa lui Autolycus.

— Cred că am să iau toate vacile *tale,* spuse el. Până la *ultima.*

Cu asta referindu-se la AMPHITEA, soția lui Autolycus.

Sisif nu era un om bun.[154]

Vulturul

Faptul că reușise să păcălească odrasla zeului șarlatan i s-a suit la cap lui Sisif. A început să creadă că era cel mai deștept și mai inventiv om din lume. El s-a erijat într-un fel de expert regal în rezolvarea problemelor, pronunțându-se în tot soiul de probleme aduse în atenția lui și încasând sume exorbitante pentru soluțiile date. Însă există o mare diferență între înșelăciune și bun simț, viclenie și judecată, agerimea minții și înțelepciune.

Vă amintiți de Asopos? În apele acestui râu boeotian se îmbăiase prințesa Semele, atrăgând atenția lui Zeus și ducând la nașterea lui Dionysos. Din păcate, zeul acestui râu avea o fiică, AEGINA, care era atât de frumoasă, încât Zeus a pus ochii pe ea. Transformat în vultur, zeul a coborât din zbor și a răpit-o pe fată, ducând-o pe o insulă în largul coastelor Atticii. Înnebunit de durere, zeul râului a căutat-o peste tot, întrebând pe oricine îi ieșea în cale dacă n-a văzut-o cumva pe iubita lui fiică.

— O fată tânără, îmbrăcată în piele de capră, zici? întrebă Sisif când îi veni rândul să răspundă la întrebările insistente. Ah, da, am văzut o astfel de fecioară luată pe sus de un vultur, nu cu mult timp în urmă. Se îmbăia în râu când el a coborât din soare… Era cel mai…

— Unde a dus-o? Ai văzut?

— Brățările alea sunt din aur? Trebuie să recunosc că sunt foarte frumoase.

— Ia-le, sunt ale tale. Numai fie-ți milă și spune-mi ce s-a întâmplat cu Aegina.

— Eram pe vârful unui deal, așa că am văzut tot. Vulturul a luat-o… e smarald ăla de pe inelul tău, nu? Vai, mersi, acum stai să mă gândesc… Da, au zburat peste mare și au aterizat acolo, pe insula aia. Vino la fereastră. Aia care abia se distinge la orizont, vezi? Oenone, așa-i zice, mi se pare. Acolo o să-i găsești. Oh, pleci deja?

Asopos închirie o barcă și se îndreptă spre insulă. Nu ajunse nici la jumătatea drumului că Zeus îl și văzu venind și îi lovi prova cu un trăsnet. Explozia îl trimise pe Asopos cu tot cu barcă într-un val mare până în propriul său estuar și apoi în râu.[155]

Nu putea fi decât Sisif! De ceva timp, Zeus îl luase la ochi pe acest ticălos. Nu trecuse neobservat de către zeul *xeniei* faptul că Sisif avea un bogat istoric de abuzuri comise asupra oaspeților care călătoreau

prin ținuturile lui. Le cerea tribut, îi jefuia de comori, profita de femeile lor, sfida cu nerușinare toate legile sacre ale ospitalității. Iar acum îndrăznea să intervină în chestiuni care nu-l priveau, să se amestece în treburile superiorilor săi, să-l bârfească pe regele zeilor însuși. Era timpul să ia măsuri. Trebuia dat un exemplu care să servească drept avertisment pentru ceilalți. Moarte și osândă pentru el.

Deși avea sânge albastru, Sisif dusese o viață prea păcătoasă, prea nerușinată, decretă Zeus, ca să merite să fie condus în lumea umbrelor de către Hermes. În locul său a fost trimis Thanatos, Moartea însăși, să-l încătușeze și să-l însoțească.

Păcălind Moartea

În măsura în care un spirit atât de sumbru era capabil să se bucure, Thanatos savura mereu momentul când se manifesta în fața celor însemnați să moară.

Apărând în fața lor, însă invizibil pentru oricine altcineva, cu silueta lui descărnată, învăluită în negru, emanând volute de aburi infernali, întindea brațul spre victimele sale cu o încetineală voită și perfidă. În momentul când le atingea carnea cu vârful degetului său osos, sufletul muribunzilor scotea un scâncet jalnic. Lui Thanatos îi făcea o deosebită plăcere să vadă cum pielea victimei devenea palidă, iar ochii îi clipeau și se încețoșau pe măsură ce viața o abandona. Dar, mai presus de orice, îi plăcea la nebunie cum suna cel din urmă suspin cutremurat al sufletului când ieșea din carcasa muritoare și se preda cătușelor lui, gata să fie luat.

Sisif, ca mai toți intriganții vicleni și ambițioși, dormea iepurește. Mintea lui râșnea întruna și cel mai mic zgomot putea să-l trezească. Așa se face că până și murmurul silențios al Morții strecurându-se în dormitorul său îl făcu să se ridice în capul oaselor.

— Tu cine dracu' ești?

— Bună întrebare. Sunt chiar *dracu'*. Ha-ha-ha! spuse Thanatos, dezlănțuind râsul său macabru, sinistru, care de cele mai multe ori îi făcea pe muribunzi să țipe înnebuniți de spaimă.

— Încetează cu geamătul ăsta. Ce problemă ai? Te doare vreo măsea? Ai indigestie? Și nu vorbi în cimilituri. Cum te cheamă?

— Mă cheamă…

Thanatos făcu o pauză pentru efect.

— Mă cheamă…

— Spune-odată, că n-am toată noaptea la dispoziție.

— Mă cheamă…

— Măcar ai un nume?

— Thanatos.

— Ah, vasăzică tu ești Moartea, da? Hmm.

Sisif nu părea impresionat.

— Credeam că ești mai înalt.

— Sisif, fiul lui Aeolus, intonă Thanatos cu voce înăbușită, rege al Corintului, Lord al…

— Da, da, știu cine sunt eu. *Tu* ești ăla care pare să nu-și aducă aminte cum îl cheamă. Ce-ar fi să iei un loc? Să-ți odihnești picioarele.

— Picioarele mele nu obosesc. Eu plutesc.

Sisif se uită spre podea.

— Ah da, așa e. Și-ai venit să mă iei, nu?

Nefiind sigur că vorbele lui vor fi primite cu respectul și înfiorarea cuvenite, Thanatos îi arătă lui Sisif cătușele și i le scutură amenințător în fața ochilor.

— Vasăzică ai adus și cătușele. Sunt din fier?

— Oțel. Oțel încasabil. Lanțuri forjate în fierăria lui Hefaistos de ciclopul Steropes. Fermecate de stăpânul meu, Hades. Oricine e încătușat, nu poate fi eliberat decât de zeul însuși.

— Impresionant, admise Sisif. Dar, din experiența mea, nimic nu este încasabil. În plus, n-au nicio încuietoare sau lacăt.

— Clema și arcul sunt prea ingenios concepute ca să le poată vedea un ochi de muritor.

— Asta-i părerea ta. Eu nu cred o clipă că funcționează. Pun pariu că nu poți s-o închizi nici în jurul brațului tău slăbănog. Ia hai, încearcă.

Așa o bătaie de joc pe față la adresa prețioaselor lui cătușe era insuportabilă.

— Om prost ce ești! strigă Thanatos. Un dispozitiv atât de sofisticat depășește puterea de înțelegere a unui muritor. Uite-aici! Rotesc o dată în spate și pe urmă în față. Simplu. Apropii încheieturile mâinilor, apoi închid brățările. Și dacă ești tu drăguț să apeși aici, ca să activeze clema, e un panou invizibil și… iată!

— Da, înțeleg, spuse Sisif gânditor. Înțeleg foarte bine. M-am înșelat, m-am înșelat foarte tare. Ce lucrare magnifică!

— Oh.

Thanatos agită cătușele, încercând să se elibereze, dar toată partea de sus a corpului său era acum imobilizată.

— Hmm… mă ajuți?

Sisif sări din pat și deschise ușa unui dulap mare din fundul camerei. A fost floare la ureche să-l împingă până acolo pe Thanatos, așa încătușat cum era și plutind deasupra podelei. Cu un brânci, acesta alunecă direct înăuntru și dădu cu nasul de fundul dulapului.

În timp ce-l încuia acolo, Sisif îi strigă vesel:

— Încuietoarea dulapului ăstuia o fi ea ieftină și făcută de om, dar te asigur că funcționează la fel de bine ca orice cătușe făurite în fierăria lui Hefaistos.

Dinăuntru se auziră strigăte înfundate și disperate, implorându-l să-i dea drumul, dar cu un copios „Ha-ha-ha”, Sisif fugi iute, ignorând rugămințile Morții.

Viața fără Moarte

Primele zile de închisoare ale lui Thanatos trecură fără incidente. Nici Zeus, nici Hermes, nici chiar Hades nu se gândiră să verifice dacă Sisif ajunsese în regiunile infernale așa cum fusese stabilit. Dar, după ce se scurse o săptămână întreagă fără să mai sosească suflete noi, spiritele și demonii din lumea umbrelor începură să protesteze. Mai trecu o săptămână și nicio umbră nu mai intră acolo spre a fi prelucrată, cu excepția unei venerabile preotese de-a lui Artemis, a cărei viață neprihănită merita onoarea de-a fi escortată până în Elysium de către psihopompul Hermes în persoană. Această încetare bruscă a fluxului de suflete îi nedumeri peste măsură pe rezidenții Hadesului, până când cineva observă că Thanatos nu mai fusese văzut de mai multe zile. Au fost trimise echipe de căutare, dar Moartea nu era de găsit. Așa ceva nu se mai întâmplase niciodată. Fără Thanatos, întregul sistem se prăbușea.

În Olimp, părerile erau împărțite. Dionysos găsea că situația era hilară și închină un pahar în cinstea sfârșitului cirozei hepatice letale. Apollo, Artemis și Poseidon rămaseră mai mult sau mai puțin neutri cu privire la acest subiect. Demetra se temea că autoritatea Persefonei ca regină a lumii umbrelor era încălcată. Anotimpurile asupra cărora stăpâneau mama și fiica aveau nevoie ca viața să se încheie și să reînceapă în mod constant, și numai prezența morții putea realiza acest lucru. Indecența unui astfel de scandal o indignă foarte tare pe Hera, lucru care, la rândul său, îl agită și pe Zeus. Hermes, de obicei de o veselie irepresibilă, fu și el cuprins de neliniște, întrucât buna funcționare a lumii umbrelor era și responsabilitatea lui.

Lui Ares, însă, situația i se părea absolut intolerabilă. Era furios la culme. Se uita pe pământ și vedea că, în împărăția oamenilor, bătăliile se dădeau cu obișnuita lor ferocitate, dar *nu murea nimeni.* Războinicii erau străpunși de sulițe, călcați de copitele cailor, striviți sub roțile carelor de luptă și decapitați de săbii, dar nu mureau. Era o luptă de râsul lumii. Păi dacă nu mureau soldați și civili, războiul nu mai avea niciun sens. Nu rezolva nimic. Nu obținea nimic. Niciuna dintre părți nu va putea învinge niciodată.

Zeitățile mai mici erau la fel de împărțite ca olimpienii. Keres continua să bea sângele celor căzuți în luptă și nici că-i mai păsa de ce se întâmpla cu sufletele lor. Două dintre Ore, Dike și Eunomia, erau de acord cu Demetra că absența morții dădea peste cap ordinea naturală a lucrurilor. Sora lor, Eirene, zeița păcii, nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Dacă absența Morții însemna absența războiului, atunci sigur

venise și vremea ei, nu?

Ares atâta protestă și îi bătu la cap pe părinții săi, Hera și Zeus, încât până la urmă aceștia nu mai suportară și decretară că Thanatos trebuia găsit. Hera ceru să știe când a fost văzut ultima oară.

— Hermes, zise Zeus, nu cu mult timp în urmă l-ai trimis să aducă sufletul ticălosului ăluia de Sisif, nu-i așa?

— Drace! exclamă Hermes lovindu-se cu palma peste coapsă. Așa e! *Sisif*. L-am trimis pe Thanatos să-l încătușeze și să-l conducă în Hades. Așteptați aici.

Aripile de la călcâiele lui Hermes fâlfâiră, tremurară și zbârnâiră, iar el se făcu nevăzut.

Se întoarse într-o clipită.

— Sisif n-a ajuns în lumea subterană. Thanatos a fost trimis în Corint să-l încătușeze în urmă cu o semilună și niciunul n-a mai fost văzut de-atunci.

— În Corint! răcni Ares. Ce mai așteptăm?

În curând, dulapul încuiat din dormitor a fost găsit și deschis cu forța, dându-i la iveală pe Thanatos care, umilit, ședea și plângea într-un colț, sub niște pelerine. Hermes îl luă și-l duse în regiunile infernale unde Hades făcu un semn din mână ca să-l elibereze din cătușele fermecate.

— Despre asta vom vorbi mai târziu, Thanatos, spuse el. Deocamdată te așteaptă un lung șir de suflete.

— Mai întâi, lasă-mă să-l aduc pe ticălosul ăla de Sisif, sire, se rugă Thanatos. A doua oară n-o să mă mai păcălească.

Hermes ridică o sprânceană, iar Hades se uită spre Persefona, care stătea pe tronul ei, alături de al său. Ea încuviință clătinând din cap. Dintre toți servitorii din lumea umbrelor, Thanatos era favoritul ei.

— Dar ai grijă să n-o dai în bară, spuse Hades printre dinți, făcându-i semn din mână că e liber să plece.

Ritualuri de înmormântare

Am stabilit că Sisif nu era un prost. El nu și-a imaginat nicio clipă că Thanatos va rămâne încuiat în dulapul lui o veșnicie. Mai devreme sau mai târziu, Moartea va fi eliberată și trimisă din nou pe urmele lui.

În vila din oraș, unde locuia temporar, Sisif se adresă soției sale. După ce nepoata sa, Tyro, îi înecase fiii și îl părăsise, el se recăsătorise. Noua regină era la fel de bună și de ascultătoare pe cât de îndărătnică și de dificilă fusese Tyro.

— Draga mea, spuse acesta, trăgând-o spre el, simt că voi muri în curând. Când îmi voi fi dat ultima suflare și sufletul meu va fi plecat, tu ce vei face?

— Voi face ce trebuie făcut, stăpâne. Te voi spăla și te voi unge.

Voi pune un *obolus* pe limba ta ca să plătești luntrașul. Vom sta de veghe șapte zile și șapte nopți la catafalcul tău. Vom aduce ofrande arse pentru a-i mulțumi pe regele și regina lumii umbrelor. Și în felul acesta, călătoria ta către Pajiștile cu Asfodele va fi binecuvântată.

— Tu ai intenții bune, dar exact asta *nu* trebuie să faci, spuse Sisif. În clipa când am murit, vreau să mă dezbraci în pielea goală și să mă arunci în stradă.

— Stăpâne!

— Vorbesc foarte serios. *Al dracului* de serios. Aceasta este dorința mea, rugămintea mea, porunca mea.

Indiferent cine și ce va spune, să *nu* înalți rugăciuni, să *nu* aduci jertfe, să *nu* faci niciun fel de funeralii. Să tratezi rămășițele mele așa cum le-ai trata pe ale unui câine. Promite-mi asta.

— Dar…

Sisif o apucă de umeri și o privi adânc în ochi pentru a întări seriozitatea poruncilor sale.

— Întrucât mă iubești și ești legată de mine, și nu vrei să fii bântuită de umbra mea furioasă, promite-mi că o să faci *exact așa* cum ți-am spus. Jură pe sufletul tău.

— J-jur.

— Bine. Acum, să bem. Un toast… Pentru viață!

Alegerea momentului a fost, ca întotdeauna, impecabilă, căci chiar în seara aceea Sisif a fost trezit de șoapta Morții care stătea lângă patul lui.

— Ți-a sunat ceasul, Sisif din Corint.

— Ah, Thanatos. Te așteptam.

— Nu spera să mă păcălești.

— Eu? Să te păcălesc pe tine?

Sisif se ridică în picioare și își plecă fruntea supus și ascultător, întinzând mâinile ca să-i fie puse cătușele.

— Departe de mine gândul ăsta.

Au fost puse cătușele și cei doi plecară în zbor spre gura lumii umbrelor. Thanatos îl lăsă pe Sisif pe malul Styxului și plecă, nerăbdător să se ocupe de imensa restanță de suflete care așteptau să fie recuperate.

Luntrașul Charon se apropie cu barca de el, iar Sisif urcă în ea. În timp ce se îndepărta cu luntrea de mal, Charon întinse palma.

— Canci, spuse Sisif, bătându-se cu palmele peste buzunare.

Fără să scoată un cuvânt, Charon îl împinse peste bord în apa întunecată a Styxului. Era rece, infernal de rece, dar Sisif reuși să traverseze râul. Aproape că nu mai rezista de tare ce-l ustura pielea care i se bășicase, dar odată ajuns pe malul celălalt, știa că va avea o înfățișare jalnică, exact așa cum intenționase.

Niște umbre trecură pe lângă el, ferindu-și privirea.

— Încotro e sala tronului? întrebă el pe una dintre ele.

Urmând indicațiile, se pomeni în prezența Persefonei.

— Temută regină, spuse Sisif cu capul plecat. Vă implor, doresc o audientă la Hades.

— Soțul meu e plecat astăzi în Tartar. Eu îi țin locul. Cine ești și cum îndrăznești să te înfățișezi în fața mea în halul ăsta?

Sisif era despuiat, avea o ureche ruptă și un ochi îi atârna din orbită. Corpul său spectral era acoperit de urme de mușcături, semne, vânătăi, tăieturi și răni deschise, dovadă a tratamentului aspru la care era supus corespondentul său fizic sus, pe străzile Corintului. Soția îi urmase instrucțiunile.

— Doamnă, spuse el înclinându-se până la pământ în fața Persefonei, nimeni nu suferă mai tare decât mine din cauza indecentei acestei situații. Soția mea, răzbunătoarea, ticăloasa, monstruoasa, blasfematoarea mea soție – ea m-a adus în această stare de jalnică. Chiar când trăgeam să mor, am auzit-o spunându-i uneia dintre servitoarele ei: „Nu vom irosi aurul pe ritualuri de înmormântare. Zeii lumii umbrelor nu înseamnă nimic pentru noi. Aruncați-i trupul în stradă să-l mănânce câinii. Banii strânși de el pentru înmormântare să fie cheltuiți pentru o petrecere fastuoasă. Junincile păstrate de el spre a fi sacrificate în cinstea lui Hades și a Persefonei să fie fripte pentru plăcerea noastră” Râdea și bătea din palme, și acelea, temută regină, au fost ultimele sunete din lume pe care le-am auzit.

Persefona a fost indignată.

— A *îndrăznit*? A *îndrăznit*? Va fi pedepsită.

— Da, maiestate. Dar cum?

— Jupuită de vie…

— Da. Nu-i rău. Dar eu zic, dacă-mi permiteți, n-ar fi amuzant… – aici, Sisif zâmbi căci îi venise o idee – n-ar fi amuzant dacă m-ați trimite viu înapoi în lumea de sus? Imaginați-vă ce șoc ar avea!

— Hm…

— Și m-aș asigura că în fiecare zi va plăti pentru insolența și lipsa ei de respect. Fără aur sau petreceri, nimic, doar tratament aspru, insulte și servitute. Abia *aștept* să-i văd fața când o să apar în fața ei, viu și nevătămat… și poate… poate chiar ceva mai tânăr, mai plin de viață și mai atrăgător ca înainte? Ea are doar douăzeci și șase de ani, dar imaginați-vă chinul ei dacă eu aș trăi mai mult decât ea! Aș folosi-o ca pe o sclavă. Fiecare zi ar fi o *tortură* pentru ea.

Persefona zâmbi la gândul acesta și bătu din palme.

— Așa să fie.

Anii petrecuți în lumea umbrelor îi dăduseră Persefonei o mândrie regală și o credință strictă în buna funcționare a regatului infernal.

Așa se face că Sisif a fost condus în lumea de sus, unde el și încântătoarea lui regină au trăit fericiți până la adânci bătrânețe.

Moartea lui, când a venit în cele din urmă, a fost o cu totul altă poveste.

Zeus, Ares, Hermes și Hades n-au fost prea încântați când au aflat că Sisif a fentat moartea a doua oară. Însă Persefona luase o decizie, iar porunca dată de un nemuritor nu putea fi anulată de un altul.

Când, după aproape alți cincizeci de ani de viață senină și prosperă, soția lui Sisif și-a dat în cele din urmă obștescul sfârșit, contractul dintre Persefona și Sisif a expirat odată cu ea. Thanatos l-a vizitat pentru a treia și ultima oară.

De această dată, Sisif i-a plătit lui Charon taxa și a traversat Styxul fără probleme. Hermes îl aștepta pe celălalt mal.

— Ia te uită pe cine avem noi aici. Regele Sisif al Corintului. Mincinos, impostor, escroc și trișor. Exact genul care-mi place mie. Niciun muritor n-a mai reușit să păcălească moartea, tu ai izbutit de două ori. Bravo ție.

Sisif se înclină.

— Pentru o astfel de realizare, meriți o șansă la nemurire. Urmează-mă.

Hermes îl conduse pe Sisif prin nenumărate pasaje și galerii până într-o vastă încăpere subterană. De la podea până la tavan urca o rampă foarte înclinată. Un bolovan imens se afla la baza ei, luminat de un fascicul de lumină.

— Lumea de sus, spuse Hermes arătând spre locul de unde venea lumina.

Sisif văzu că panta ducea spre o ieșire pătrată în acoperiș, prin care pătrundea o rază de lumină naturală. Când Hermes arătă într-acolo, gura de ieșire se închise și fasciculul de lumină dispăru.

— Acum, tot ce trebuie să faci este să împingi bolovanul ăla pe pantă. Când vei ajunge sus, gaura se va deschide. Vei putea să ieși și să trăiești ca regele nemuritor Sisif. Thanatos nu te va mai vizita niciodată.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot, spuse Hermes. Desigur, dacă nu-ți place ideea, te pot duce în Câmpiile Elizee, unde vei petrece o eternitate fericită în compania altor suflete ale unor decedați virtuoși. Dar dacă alegi bolovanul, trebuie să continui să încerci până când vei reuși să-ți câștigi libertatea și nemurirea. Alege. O idilică viață de apoi aici, jos, sau o șansă la nemurire sus.

Sisif se uită cu atenție la bolovan. Era foarte mare, dar nu extraordinar de mare. Panta era abruptă, dar nu amețitor de abruptă. Patruzeci și cinci de grade înclinație, maxim. Așadar. O eternitate zburdând pe câmpiile Elizee cu niște virtuoși plictisitori sau o eternitate în lumea reală, cu distracții, porcoșenii, orgii și nebunii?

— Nu-i nicio șmecherie?

— Nicio șmecherie, nu te obligă nimeni cu nimic, spuse Hermes,

punând mâna pe umărul lui Sisif și oferindu-i zâmbetul său cel mai fermecător. E alegerea ta.

Restul îl știți. Sisif puse umărul și începu să împingă bolovanul în sus pe pantă. La jumătatea ei, avea convingerea că viața eternă era ca și a lui. După trei sferturi din ea, era obosit, dar nu terminat. Patru cincimi… la naiba, grea treabă. Cinci șesimi, durere. Șase șeptimi, *agonie*. Șapte optimi… Mai avea puțin de tot până sus, doar doi centimetri, încă un efort suprem și… *Nuuuuuuu*! Piatra alunecă, sări peste Sisif și se rostogoli până jos. „Lasă, nu-i rău pentru o primă încercare", își zise Sisif. „Dacă nu mă grăbesc, dacă-mi gestionez mai bine energia, pot să ajung acolo. Știu că pot. Găsesc eu o metodă. Poate o să urc cu spatele, împingând greutatea cu spinarea. Pot s-o fac…"

Sisif este și acum acolo, în sala Tartarului, împingând bolovanul pe pantă și ajungând aproape până sus, după care acesta se rostogolește din nou până jos, iar el trebuie s-o ia de la capăt. Va rămâne acolo până la sfârșitul timpului. Încă mai crede că va reuși. Un ultim efort suprem și va fi liber.

Pictorii, poeții și filosofii au văzut multe lucruri în mitul lui Sisif. Au văzut o imagine a absurdității vieții umane, a efortului inutil, a cruzimii nemiloase a sorții, a forței invincibile a gravitației. Dar au mai văzut și ceva din curajul, tenacitatea, forța morală, rezistența și încrederea de sine a ființei umane. Ei văd ceva eroic în refuzul nostru de a ne supune.

Hybris

Pentru greci, *hybris* era un fel de mândrie aparte, care adesea îi făcea pe muritori să-i sfideze pe zei, atrăgând asupra lor o pedeapsă inevitabilă de un fel sau altul. Este un defect comun, dacă nu esențial, al eroilor tragediei grecești și al multor alte personaje de frunte din mitologia greacă. Uneori, vina nu este a noastră, ci a zeilor, care sunt prea geloși, meschini și orgolioși pentru a accepta că muritorii pot să-i egaleze sau să-i depășească.

Numai lacrimi

Vă amintiți, sper, că Pelops nu era singurul copil al lui Tantal și al Dionei. Aceștia mai aveau o fiică, Niobe. În ciuda soartei groaznice de care a avut parte tatăl ei și a aventurilor triste ale fratelui ei, Niobe a fost o femeie mândră și sigură de sine. Ea l-a cunoscut și s-a căsătorit cu Amphion, fiul lui Zeus și al Antiopei. Acesta era un fost iubit al lui Hermes, poate vă mai amintiți, unul dintre gemenii care au construit zidurile Tebei, fermecând pietrele cu glasul său și cântec de liră.[156] Acolo, Niobe și Amfion au avut șapte fiice și șapte fii, Niobizii.

Periculos de îngâmfată și plină de ea, Niobe povestea oricui era

dispus să asculte cât de importantă era ea și din ce neamuri regale și divine se trăgea.

— Din partea mamei, pot să spun că mă trag din Tethys și Oceanos – sunt Titani din prima generație, știți. Din partea tatălui, ei bine, este TMOLUS, desigur, cel mai înalt în rang dintre zeitățile munților din Lidia. Scumpul meu soț, Amphion, este fiul lui Zeus și al Antiopei, fiica regelui NYCTEUS, unul dintre acei *spartoi* tebani care au răsărit din dinții dragonului. Deci, scumpii mei fii și scumpele mele fiice se pot lăuda, pe bună dreptate, că aparțin celei mai distinse spițe din lume. Nu că le-aș permite să se laude, să ne-nțelegem. Oamenii bine educați nu-și dau aere niciodată.

O asemenea imprudență n-ar fi fost altceva decât un lucru oarecum patetic, dacă Niobe nu și-ar fi îngăduit să se compare nici mai mult, nici mai puțin decât cu titanida Leto, mama zeilor. În ziua când tebanii s-au adunat, ca în fiecare an, să-i cânte osanale lui Leto și să spună povestea nașterii miraculoase a lui Artemis și a lui Apollo pe Delos – chiar în ziua aceea, sacră pentru titanidă și prestigiul ei –, Niobe slobozi o salvă din cele mai mari aroganțe ale ei.

— Vreau să zic, aș fi prima care ar recunoaște că scumpii gemeni ai lui Leto, Artemis și Apollo, sunt fermecători și absolut divini, normal că sunt. Dar numai *doi* copii? O singură fată și un singur băiat? Cerule mare, nu reușesc să înțeleg cum de-și zice mamă. Și cine zice că, din cei șapte băieți și șapte fete ale mele, nu vor ajunge câțiva, dacă nu chiar *toți,* la rang divin și nemuritor?[157] Având în vedere originea lor, mi se pare mai mult decât probabil, vouă nu? După mine, să sărbătorești o mamă atât de leneșă, de vulgară și de neproductivă ca Leto mi se pare de un prost gust desăvârșit. Anul viitor o să am eu grijă să anulez sărbătoarea odată pentru totdeauna.

Când auzi Leto că această tebană înfumurată o insulta într-un asemenea mod și îndrăznea să se pună mai presus decât ea, izbucni în lacrimi în fața gemenilor ei, care o priveau cu compasiune.

— Femeia aia încrezută, lăudăroasă, groaznică, spuse ea înecându-se de plâns. M-a făcut leneșă pentru că am doar doi copii… A spus că sunt neproductivă… și vulgară. A spus că le va interzice tebanilor să mai țină sărbătoarea mea…

Artemis o cuprinse cu brațul în timp ce Apollo se plimba de colo-colo, lovind cu pumnul în palmă.

— Are paisprezece copii, se văită Leto, deci, în comparație cu ea, mă simt complexată…

— Ajunge! spuse Artemis. Vino, frate-miu. Femeia aia a făcut-o pe mama noastră să plângă. Este timpul să știe ce înseamnă lacrimile.

Artemis și Apollo se duseră direct la Teba, unde îi vânară pe toți cei paisprezece copii ai lui Amphion și Niobe. Artemis le omorî pe cele șapte fiice cu săgețile ei de argint; Apollo îi omorî pe cei șapte fii cu

săgețile lui de aur. Când primi vestea măcelului, Amphion își curmă viața aruncându-se în propria-i sabie. Cât despre Niobe, durerea ei era insuportabila. Fugi în locul unde copilărise și se refugie pe versantul muntelui Sipylus. Oricât de snoaba, nesăbuită, mândră și absurdă fusese, atâta nefericire și durere de neconsolat erau groaznic de privit. Zeii înșiși nu mai suportau să-i audă plânsetul neîncetat, așa că au transformat-o într-o stâncă. Dar nici chiar piatra nu a putut să rețină atâtea lacrimi. Plânsul lui Niobe a făcut ca lacrimile să iasă prin piatră și să se reverse în cascadă pe versantul muntelui.

Chiar și astăzi, cei care vizitează Sipylus, acum Muntele Sipil, pot vedea formațiunea de stânci în care se mai distinge conturul unui chip de femeie. În turcă i se spune *Ağlayan Kaya* sau „Stânca plângătoare”.158 La poalele ei se întinde orașul Manisa, numele modern al lui Tantal. Apele care țâșnesc din stâncă vor plânge mereu durerea lui Niobe.

Apollo și Marsyas umflându-se în pene

Muritorii oameni nu erau singurele ființe capabile să manifeste o mândrie excesivă. Orgoliul rănit al zeiței Atena a dus, indirect, la căderea unei creaturi arogante pe nume MARSYAS.

Totul a început când Atena a inventat un nou instrument muzical pe care l-a numit cu mândrie aulos. Era un instrument de suflat cu două țevi, foarte asemănător cu oboiul modern sau cornul englezesc.159 Minunatul instrument avea o singură problemă: ori de câte ori Atena cânta la el – deși acordurile muzicale produse erau, fără îndoială, fermecătoare –, nu făcea decât să le stârnească hohote de râs celorlalți zei olimpieni. Pentru că singura modalitate de a scoate un sunet frumos era să sufle atât de tare în el încât obrajii i se umflau foarte tare. Văzând-o pe această zeiță, însăși personificarea demnității, cum se înroșea toată și se umfla ca un buhai, membrii familiei sale nu se puteau abține și, fără nicio urmă de respect, râdeau de se prăpădeau. Deși înțeleaptă, lipsită (în mare parte) de afectare și îngâmfare, Atena nu era *complet* lipsită de orgoliu și nu suporta să râdă cineva de ea. După trei încercări de a-i cuceri pe zei cu sunetele suave ale noului ei instrument, ea îl blestemă și-l aruncă de pe Olimp.

Aulos-ul a căzut pe pământ în Asia Mică, în regatul Frigia, lângă locul din care izvorăște râul Maeander (al cărui curs sinuos a dat numele acelor bucle șerpuitoare și întortocheate), unde a fost găsit de un satir pe nume Marsyas. Însoțitor al lui Dionysos, Marsyas avea darul curiozității și multe alte trăsături mai puțin onorabile. El șterse *aulos*-ul de praf și suflă în el. Singurul rezultat a fost un mic *biiip*. El râse și își frecă buzele gâdilate de acel șuierat. Umflă obrajii și suflă din nou tare până produse o notă muzicală puternică și lungă. Hai că era haios. Își văzu mai departe de drum, continuând să sufle până

reuși, într-un timp surprinzător de scurt, să cânte o melodie adevărată.

Într-o lună sau două, i se dusese faima în toată Grecia și Asia Mică. A devenit cunoscut ca „Marsyas Muzicalul”, al cărui talent de a cânta la *aulos* făcea copacii să danseze și pietrele să cânte.

Îi plăceau la nebunie faima și adulația pe care i le aduce instrumentul său muzical. Ca tuturor satirilor, îi ajungeau vinul, femeile și muzica pentru a fi fericit, iar faptul că o stăpânea pe cea de-a treia îi asigura aprovizionarea cu primele două.

Într-o seară, în timp ce focul trosnea și Menadele stăteau la picioarele lui, privindu-l cu adorație, el strigă beat către cer:

— Hei, Apollo! Tu, zeul lirei! Te crezi tare la cântat, da’ pun pariu că dacă am face o comtepișe… o competișe… o… Care-i cuvântul?

— Competiție? sugeră o Menadă moleșită de somn.

— O din asta, da. Dacă am face… ce-a zis ea… eu aș câștiga. Ușor. Fluierând. Oricine poate zdrăngăni la liră. Vax. Dar la fluierele mele. Fluierele mele bat strunele tale oricând. Așa să știi.

Menadele râseră; Marsyas râse la rândul lui, râgâi și adormi fericit.

Competiția

A doua zi, Marsyas plecă împreună cu numeroșii săi însoțitori spre lacul Aulocrene. Stabiliseră să se întâlnească acolo și cu alți satiri la o mare petrecere la care Marsyas urma să cânte o muzică de dans sălbatică, coribantică, în compoziție proprie. A rupt niște papură de pe malul lacului (al cărui nume atesta abundența acesteia – *aulos* înseamnă „papură” și *krene* înseamnă „fântână” sau „izvor”) și și-a cioplit un nou mușțiuc pentru instrumentul său. Cântând și dansând, el îi conducea pe însoțitorii săi într-un vesel alai muzical, până când, cotind la un moment dat, a văzut că drumul era blocat de un spectacol tulburător și strălucitor.

Pe pajiște fusese ridicată o scenă pe care se așezaseră într-un amplu semicerc cele nouă Muze. În mijlocul scenei, cu lira în mână, stătea Apollo, cu un zâmbet sumbru pe frumoasele lui buze.

Marsyas se opri brusc, iar satirii, faunii și menadele din spate veniră peste el și se ciocniră între ei ca un acordeon al confuziei.

— Ei, Marsyas, spuse Apollo. Ești gata să probezi vorbele tale îndrăznețe?

— Vorbe? Ce vorbe?

Marsyas uitase că se lăudase la beție în seara dinainte.

— „Dacă s-ar ține un concurs între mine și Apollo”, ai spus, „l-aș bate fluierând”. Acum ai ocazia să afli dacă e așa. Muzele au venit tocmai din Parnassus ca să ne asculte și să ne judece. Ele au ultimul cuvânt.

— D-d-dar… eu…

Marsyas constată că brusc i se uscă gura și i se muiară picioarele.

— Ești sau nu ești un muzician mai bun decât mine?

Marsyas auzi din spate murmurele de îndoială ale însoțitorilor săi și în el se reaprinse orgoliul.

— Într-o întrecere cinstită, declară el într-un acces de bravadă, sigur te depășesc.

Zâmbetul lui Apollo se lărgi și mai mult.

— Perfect. Vino lângă mine pe scenă. Am să încep eu. Uite-aici o scurtă melodie. Să vedem dacă știi s-o cânți și tu.

Marsyas urcă lângă Apollo, care se aplecă să-și acordeze lira. După ce termină, ciupi ușor coardele. Se auzi o melodie de o mare frumusețe: suavă, dulce, seducătoare. Au fost trei fraze muzicale și, după ce se încheie și ultima, însoțitorii lui Marsyas izbucniră în aplauze apreciative.

Imediat, Marsyas duse *aulos*-ul la gură și repetă frazele. Numai că el dădu fiecăreia o mică întorsătură și modulație: o ploicică de note de coloratură ici, un torent de improvizații stocastice dincolo. O exclamație generală, plină de admirație, din partea însoțitorilor săi și chiar un gest aprobator cu capul din partea lui Calliope îl încurajară să termine cu o înfloritură.

Apollo răspunse imediat cu o variație pe aceleași fraze, în doi timpi. Complexitatea arpegiilor era plăcută auzului, însă Marsyas răspundea cu o viteză și mai mare, melodia înflorind și revărsându-se din fluierele lui cu o magică splendoare care stârnea și mai multe aplauze din partea publicului.

Atunci Apollo făcu un lucru extraordinar. Își întoarse lira cu susul în jos și cântă frazele de la coadă la cap – încă sunau a melodie, dar de data asta erau impregnate de un mister și o stranietate care îi fascină pe cei care ascultau. Când termină, Apollo îi făcu semn din cap lui Marsyas.

Marsyas avea o excelentă ureche muzicală și începu să cânte acordurile invers, exact cum făcuse Apollo, dar zeul îl întrerupse cu un surâs disprețuitor.

— Nu-nu, satire! Trebuie să-ți întorci instrumentul invers, așa cum am făcut eu.

— Dar… nu-i corect! protestă Marsyas.

— Atunci ce zici de asta?

Apollo începu să cânte la liră și cu vocea:

— *Marsyas știe să sufle în instrumentul infernal, dar în timp ce suflă-n el, din gură nu poate cânta*?

Înfuriat, Marsyas începu să cânte cât îl țineau bojocii. Vânăt la față de atâta efort și cu obrajii umflați de-ai fi zis că stăteau să-i plesnească, sute de note explodară într-un torent de pătrimi, optimi, șaisprezecimi, care umplură văzduhul cu o muzică cum nu mai auzise lumea până atunci. Dar cum să concureze fluierele lui Marsyas cu

vocea divină a lui Apollo și arpegiile ce se revărsau de pe strunele de aur ale lirei sale?

Gâfâind de epuizare și plângând de frustrare, Marsyas strigă în gura mare:

— Nu-i cinstit! Vocea și respirația mea răsună în *aulos,* așa cum vocea ta răsună în aer. Normal că nu pot să întorc instrumentul invers, dar orice judecător imparțial poate spune că eu sunt mai bun.

Judecata

Încheind cu un glissando triumfător, Apollo se întoarse spre juriul Muzelor.

— Scumpe surori, nu eu trebuie să spun, ci voi, desigur, trebuie să decideți. Cui acordați laurii victoriei?

Marsyas își pierduse deja cumpătul. Umilința și sentimentul arzător al nedreptății îl făcură să se întoarcă împotriva juriului.

— Ele n-au cum să fie imparțiale, că doar sunt mătușile tale sau surorile tale vitrege sau alte fructe ale incestului. Sunt rudele tale. Ele nu vor îndrăzni niciodată să…

— Taci, Marsyas! îl imploră o menadă.

— Nu-l asculta, mărite Apollo! insistă o alta.

— E furios.

— E bun și onorabil.

— E de bună credință.

Muzelor nu le-a luat mult timp ca să se consulte și să anunțe rezultatul.

— În unanimitate declarăm, spuse Euterpe, că Apollo este câștigătorul.

Apollo se înclină și zâmbi seducător. Dar ce a făcut pe urmă s-ar putea să vă schimbe definitiv părerea despre acest zeu frumos, de aur, dulcele Apollo al rațiunii, șarmului și armoniei.

L-a luat pe Marsyas și l-a jupuit de viu. Nu există un mod mai plăcut de-a o spune. Ca să-l pedepsească pentru *hybris*-ul de-a sfida un zeu din Olimp, l-a jupuit de viu pe satirul care țipa de durere, apoi i-a atârnat pielea într-un pin, ca să fie învățătură de minte și avertisment pentru toată lumea.[160]

„Jupuirea lui Marsyas” a devenit un subiect favorit al pictorilor, poeților și sculptorilor. Pentru unii, povestea lui este un ecou al soartei lui Prometeu: un simbol al strădaniei artistului-creator de a-i egala pe zei sau refuzul zeilor de a accepta faptul că artiștii muritori pot fi mai talentați decât cei divini.[161]

Arahne

Țesătoarea

Într-o căsuță de la marginea unui orășel numit Hipepe din regatul Lidia[162], locuia un negustor pe nume IDMON. El lucra în apropierea orașului ionic Colofon, unde făcea negoț cu vopseluri, fiind specializat în extrem de apreciatul violet de Focea. Soția îi murise la nașterea fetiței lor, ARAHNE. Idmon era un tată cum nu se poate mai mândru de fiica lui, căci încă de la o vârstă fragedă, Arahne dăduse dovadă de o măiestrie nemaipomenită la țesut.

Torsul și țesutul erau, firește, îndeletniciri de mare importanță pe vremurile acelea. Pe lângă agricultură, puține lucruri erau la fel de importante pentru bunăstarea omului ca manufacturarea articolelor de îmbrăcăminte și a materialelor textile. Și am spus bine „manufacturate". Înseamnă literalmente „făcut de mâna" – și în perioada aceea, toate produsele de acest gen erau făcute manual. Lâna sau inul erau mai întâi toarse, apoi țesute la război pentru a obține materiale textile de lână sau în. Era o îndeletnicire atât de tipic feminină, încât în unele culturi sau limbi, genul feminin primea nume care reflectau această practică. În engleză încă se folosește expresia „partea dinspre furcă a familiei", care înseamnă „linia maternă a familiei" Furca de tors era o vergea la capătul căreia se punea lâna sau inul înainte de tors. Iar cele care torceau se numeau „torcătoare", nume care odinioară era folosit fără conotație negativă pentru orice femeie nemăritată.

Dar, așa cum se întâmplă în toate îndeletnicirile omenești, există unii care au acea abilitate misterioasă de a ridica cotidianul și banalul la rang de artă.

Încă de la început, Arahne a devenit faima și mândria întregii Ionii pentru priceperea ei la războiul de țesut. Viteza și precizia cu care lucra erau uluitoare; siguranța și dexteritatea cu care alegea un fir colorat după altul, aproape fără să se uite, îi uimea pe admiratorii care adesea se înghesuiau în căsuța lui Idmon ca s-o vadă lucrând. Însă ceea ce îi făcea pe privitori să izbucnească în aplauze spontane și s-o declare inegalabilă erau imaginile, motivele și desenele complicate care ieșeau din suveica ei. Pădurile, palatele, peisajele marine și priveliștile montane pe care le crea erau atât de reale încât aveai impresia că puteai intra în ele. Nu doar cetățenii muritori ai Colofonului și Hipepe veneau s-o vadă la țesut, ci și naiadele din Râul Pactolus și oreadele din Muntele Tmolus din apropiere se înghesuiau în căsuță și scuturau din cap minunându-se.

Toți erau de acord că Arahne era un fenomen care apare o dată la cinci sute de ani de istorie. Faptul că avea abilități practice era de ajuns pentru a stârni admirație, dar că avea și un asemenea bun gust – de exemplu, niciodată nu exagera cu folosirea nuanțelor de violet sau a altor vopseluri țipătoare și costisitoare – era un miracol.

Atâtea laude primea în fiecare zi, încât oricui i s-ar fi urcat la cap.

Însă Arahne nu era un copil îngâmfat și răsfățat – de fapt, când nu lucra la război, părea practică și comună, nu frivolă sau capricioasă. Înțelegea că primise un dar și nu era genul care să pretindă că meritul îi aparținea. Însă își prețuia talentul și credea că, apreciindu-l la adevărata lui valoare, era doar o chestiune de onestitate.

— Da, murmură ea într-o după-amiază fatidică fără să-și ia ochii de la lucrul ei, chiar cred că, dacă Pallas Atena s-ar așeza aici și ar toarce cu mine, ar vedea că nu mă poate egala. La urma urmei, eu fac asta în fiecare zi, pe când ea țese ocazional, de amuzament. Nu-i de mirare c-o depășesc cu mult.

Cu atâtea nimfe prezente în camera de zi a căsuței lui Idmon, puteți fi siguri că vorbele neinspirate ale lui Arahne ajunseră curând la urechile Atenei.

Destrămarea țesăturii

O săptămână mai târziu, cu obișnuita mulțime adunată în jurul ei, Arahne stătea la războiul de țesut, lucrând la o tapiserie care reprezenta întemeierea Tebei. Exclamații și murmure de admirație întâmpinau imaginea războinicilor răsăriți din dinții dragonului semănați în pământ, dar toate aaah-urile și oooh-urile celor prezenți ei fură întrerupte de un ciocănit puternic în ușă.

Când ușa se deschise, în prag stătea o bătrână zbârcită și cocârjată.

— Sper că am venit unde trebuie, spuse cu glas hârâit, trăgând după ea un sac mare. Mi s-a spus că aici locuiește o minunată țesătoare. Ariadne, este?

A fost poftită să între.

— O cheamă Arahne, îi spuseră, arătându-i-o pe fata așezată la războiul de țesut.

— Arahne. Înțeleg. Pot să mă uit și eu? Draga mea, astea sunt ale tale? Ce minunăție.

Arahne clătină din cap mulțumită.

Bătrâna trase de urzeală.

— Greu de crezut că o muritoare poate face așa ceva. Sigur aici nu e mâna Atenei?

— Mă îndoiesc, spuse Arahne cu o ușoară iritare în glas, că Atena ar putea face măcar pe jumătate ceva atât de frumos. Și te rog, n-o desface.

— Oh, crezi că Atena nu se ridică la înălțimea ta?

— În materie de țesut, nu-i o chestiune de opinii.

— Mă întreb ce i-ai spune dacă ea ar fi acum aici?

— Aș îndemna-o să recunoască faptul că eu sunt o țesătoare mai bună decât ea.

— Atunci fă-o, muritoare nesăbuită!

Cu aceste cuvinte, ridurile de pe fața îmbătrânită se neteziră, ochii

începețoșați și tulburi se limpeziră, devenind de un albastru strălucitor, iar bătrâna încovoiată se îndreptă de șale, căpătând magnifica siluetă a Atenei. Mulțimea de privitori se trase înapoi uluită. Nimfele, în special, se pitulară în colțuri, rușinate și înspăimântate că erau văzute cum își iroseau timpul admirând opera unui muritor.

Arahne deveni foarte palidă și inima începu să-i bată cu putere, însă reuși să-și țină firea. O tulburau acei ochi cenușii fixați asupra ei, dar toată înțelepciunea și fermitatea lor nu puteau schimba purul adevăr.

— Ei bine, spuse ea cu tot calmul pe care reuși să-l pună în glas, nu doresc să jignesc pe nimeni, dar cred că adevărul adevărat este că eu, ca artistă a războiului de țesut, nu am niciun rival, nici pe pământ, *nici* în Olimp.

— Serios? spuse Atena ridicând o sprânceană. Să vedem dacă-i așa. Vrei să începi tu?

— Nu, te rog…

Arahne eliberă scaunul pe care stătea și arătă spre război.

— După dumneavoastră.

Atena examină rama războiului.

— Da, cred că merge, spuse. Violet de Focea, văd. Nu-i rău, dar eu îl prefer pe cel de Tyr.

Spunând asta, scoase din sac o mulțime de fireturi de lână colorate.

— Să vedem…

În câteva secunde, se puse pe treabă. Suveica din lemn fugea înainte și înapoi și, ca prin magie, începeau să apară imagini minunate. Mulțimea de oameni se înghesuia să vadă. Ei văzură că Atena aducea la viață nici mai mult, nici mai puțin decât istoria zeilor. Era acolo castrarea lui Uranus cu toate detaliile sângeroase; ce aspect lipicios avea sângele. Dincolo, nașterea Afroditei; ce proaspătă și umedă părea spuma mării. Dincoace era o scenă care arăta cum Cronos înghițea copiii Rheei și o alta cu pruncul Zeus alăptat de capra Amalthea. Atena țesu în tapiserie până și nașterea ei din țeasta lui Zeus.

Urmă o reprezentare uluitoare a celor doisprezece zei pe tronurile lor în Olimp. Și încă nu terminase.

Parcă pentru a o umili în mod deliberat și public pe Arahne pentru lipsa ei de modestie, Atena crea acum scene care arătau prețul plătit de muritori pentru îndrăzneala de a se crede egali sau superiori zeilor. În prima îi zugrăvi pe regina RHODOPE și pe regele HAEMUS al Traciei, care au fost preschimbați în munți pentru îndrăzneala de a-și compara grandoarea cu cea a Herei și a lui Zeus. Iar în alta, Atena țesu imaginea GERANEI, regina pigmeilor, care s-a proclamat mai frumoasă și mai importantă decât regina cerului și a fost transformată de o Hera furibundă într-un cocor. În același colț țesu o imagine a

ANTIGONEI căreia, pentru un act similar de impertinență, i-a fost transformat părul în șerpi.[163] În final, Atena împodobi bordura operei sale cu ramuri de măslin – copacul sfânt pentru ea –, apoi se ridică în picioare pentru a primi aplauzele ce i se cuveneau.

Din amabilitate, aplaudă și Arahne. Mintea îi lucrase la fel de iute ca suveica Atenei și știa exact ce anume avea să creeze. Un fel de frenezie pusese stăpânire pe ea. Găsindu-se în situația nedorită de a se întrece cu o zeiță din Olimp, ea voia să arate lumii nu doar că era o țesătoare mai bună, ci și că oamenii erau mai buni decât zeii sub toate aspectele. O înfuriase faptul că Atena prezentase o temă atât de grandioasă ca nașterea și înscăunarea zeilor din Olimp, pentru ca apoi să înfățișeze niște fabule lipsite de tact despre pedepsirea *hybris*-ului. Ei bine, jocul cu parabolele se putea juca în doi. O să-i arate ea!

Arahne se așează pe scaun, își trosni degetele și începu. Prima formă care prinse viață sub degetele ei agere a fost aceea a unui taur. Călare pe el era o fată tânără. O altă scenă arăta cum taurul se ridica în aer și traversa marea. Fata se uita înapoi peste valuri, spre niște tineri care alergau panicați spre marginea falezei. Să fie oare posibil? Era cumva scena răpirii Europei, iar băieții aceia erau Cadmus și frații săi?

Un murmur se înălță din rândurile privitorilor care se înghesuiră în jurul ei să vadă mai de-aproape. Următoarea serie de imagini arătă foarte clar ce intenționa Arahne. Iat-o pe ASTERIA, fiica titanilor Phoebe și Coeus, transformându-se disperată în prepeliță în încercarea de a scăpa de avansurile nesățiosului Zeus în formă de vultur. Alături, Arahne țesu imaginea lui Zeus preschimbat în lebădă, insinuându-se în preajma LEDEI, soția lui TYNDAREUS, pentru a o seduce. Acum, era un satir care dansa și care o urmărea pe frumoasa Antiope; mai departe, desfrânatul zeu apărea într-una dintre cele mai ciudate metamorfoze ale sale – o ploaie aurie, manifestare neverosimilă în care se vedea clar cum o impregna pe prizoniera DANAE, fiica regelui ACRISIUS al Argosului. Multe dintre aceste siluiri și acte de seducție erau subiect de bârfe printre muritori. Faptul că Arahne le aducea la viață cu ajutorul mătăsii colorate era impardonabil. Au urmat și alte scene din viața depravată a lui Zeus: nefericita nimfă Aegina și frumoasa Persefona molestate de el în formă de șarpe cu picățele. Zvonul că în felul acesta Zeus o posedase cândva pe Persefona, propria lui fiică cu Demetra, mai circulase până atunci, însă faptul că Arahne îl arăta acum era un sacrilegiu.

Dar Zeus n-a fost singurul zeu ale cărui povești de depravare erau descrise cu fir de țesut. Acum apăreau scene cu Poseidon, zeul mării, înfățișat mai întâi ca un taur ce galopa după înspăimântata ARNE din Tesalia, apoi deghizat în muritorul ENIPEUS spre a o cuceri pe frumoasa Tyro, în final sub formă de delfin, urmărind-o pe încântătoarea MELANTHO, fiica lui Deucalion.

A venit rândul depravărilor lui Apollo: șoimul Apollo, leul Apollo, păstorul Apollo, toți siluind fecioare, fără milă sau jenă. Și Dionysos a fost portretizat: deghizat într-un ciorchine mare de strugure spre a o seduce pe frumoasa ERIGONE și într-un acces de furie, când le transforma pe ALCATHOË și MINIADELE[164] în lilieci pentru îndrăzneala lor de a prefera o viață contemplativă în locul uneia de desfrâu deșănțat.

Toate aceste episoade și multe altele au fost evocate prin măiestria lui Arahne. Tema comună era faptul că zeii profitau de femeile muritoare prin înșelăciune și adesea în mod barbar. Arahne își încheie opera țesând de jur-împrejur o bordură cu flori împletite cu frunze de iederă. Când termină, puse cu calm suveica jos și se ridică în picioare să-și întindă oasele.

Premiul

Privitorii se traseră înapoi îngroziți, fascinați și tulburați. Cutezanța fetei era stupefiantă, dar măiestria extraordinară cu care fusese executată această operă îndrăzneață, deși blasfematoare, nu putea fi contestată.

Atena se apropie ca să examineze fiecare centimetru din tapiserie și nu-i găsi niciun cusur. Era perfectă. Perfectă, dar profanatoare și inadmisibilă. Fără să scoată o vorbă, ea rupse urzeala și deșiră scenele una câte una. În final, neputând să-și stăpânească mânia, apucă suveica și-o azvârli în capul lui Arahne.

Durerea pricinuită de suveică în momentul când o lovi în frunte păru s-o trezească pe Arahne din transă. Ce făcuse? Ce nebunie o posedase? Niciodată nu va mai putea să țească. Va trebui să plătească scump pentru insolența ei. Pedepsele aplicate fetelor a căror soartă o zugrăvise în tapiseria ei vor fi o nimica toată în comparație cu a ei.

Luă de pe jos o bucată de funie groasă de cânepă.

— Dacă nu pot să țes, nu pot să trăiesc! strigă ea și, până să apuce careva s-o oprească, ieși în fugă din casă.

Spectatorii se înghesuiră la fereastră și la ușa deschisă și văzură îngroziți că Arahne fugi pe câmp până la un măr, atârnă frânghia de o creangă de-a lui și se spânzură. Toți se întoarseră spre Atena.

O lacrimă se rostogoli pe obrazul zeiței.

— Nechibzuită, nechibzuită fată, spuse ea.

Într-o tăcere consternată, mulțimea de spectatori o urmă în timp ce ieși din casă și se îndreptă spre copac. Arahne se legăna moartă în șireang, cu ochii ieșiți din orbite.

— Un talent ca al tău nu moare niciodată, spuse Atena. Vei fila și vei țese în toate zilele tale, iar și iar și iar…

În timp ce vorbea, Arahne începu să se strângă și să se micșoreze. Frânghia de care atârna se transformă într-un filament subțire de

mătase lucioasă pe care acum aceasta începu să urce: nu mai era o fată, ci o creatură al cărei destin era să fileze și să țească mereu.

Iată cum se născu primul păianjen – prima *arahnidă.* N-a fost o pedeapsă așa cum ar vedea-o unii, ci un premiu pentru câștigarea unui mare concurs, o recompensă pentru o mare artistă. Dreptul de a lucra și de a țese capodopere întru veșnicie.

Alte metamorfoze

Am văzut că zeii transformau bărbații și femeile în animale din milă, ca pedeapsă sau din invidie. Dar, așa cum puteau să fie mândri și meschini ca oamenii, zeii puteau la fel de bine să fie mânați de dorință în acțiunile lor. Trupul unui muritor, după cum am văzut, era pentru ei la fel de atrăgător ca al unui nemuritor. Uneori, pornirile lor nu erau mai mult decât o poftă primitivă, dar se și puteau îndrăgosti cu adevărat. Există multe povești în care zeii urmăresc tineri frumoși și îi transformă în animale, plante și flori noi, chiar și pietre și ape curgătoare.[165]

Nisus și Scylla

Nisus a fost regele Megarei, un oraș de pe coasta Atticii.[166] Acestuia îi fusese dăruită invincibilitatea sub forma unei șuvițe de păr purpuriu, care îl făcea imun la orice rău venit din partea unui om. Din anumite motive, regatul său a fost atacat de forțele regelui Minos din Creta.

Într-o zi, fiica lui Nisus, prințesa SCYLLA[167], l-a zărit pe Minos la bordul uneia dintre navele sale de război în timp ce trecea pe lângă zidurile Megarei, și s-a îndrăgostit de el. Era atât de înnebunită de pasiune încât a hotărât să fure șuvița de păr purpuriu a tatălui ei și să i-o dea lui Minos la bordul navei sale; în schimb, el îi va răsplăti generozitatea cu dragostea lui. Dar odată ce i s-a furat șuvița de păr, Nisus a devenit vulnerabil ca orice muritor. Și în timp ce ea se ducea în taină la Minos, tatăl ei a fost ucis într-o revoltă la palat.

Minos, departe de a fi mulțumit de lipsa de loialitate al Scyllei față de propriul tată, a fost dezgustat și n-a mai vrut să aibă de-a face cu ea. A gonit-o de pe nava lui, a ridicat pânzele și a plecat din Megara, jurând să nu se mai întoarcă niciodată.

Însă pasiunea Scyllei pentru Minos era atât de mare, încât nici acum nu putea renunța la bărbatul iubit. A plecat înot după Minos, strigându-l cu disperare. Atâta a țipat și a plâns după el, încât a fost transformată într-un pescăruș. În același timp, cum zeilor nu le lipsea umorul, tatăl ei, Nisus, a fost transformat într-un vultur de mare.

De atunci, drept răzbunare, el o hărțuiește neîncetat pe fiica lui peste oceane.

Callisto

Înainte ca Zeus să-l transforme în lup – după cum poate vă mai amintiți – la începuturile civilizației pelasgice, regele Lycaon al Arcadiei[168] avea o frumoasă fiică pe nume CALLISTO, care a fost crescută ca nimfă dedicată lui Artemis, zeița virgină a vânătorii.

De mult timp, Zeus ardea de dorință față de această frumoasă și intangibilă fată și într-o zi o păcăli luând înfățișarea lui Artemis. Aceasta se abandonă imediat în brațele marii zeițe a cărei adeptă era, numai pentru a se pomeni violată de Zeus.

După câtva timp, scăldându-se goală în râu, Callisto a fost văzută de Artemis care, înfuriată de faptul că adepta era însărcinată, a expulzat-o din cercul său. Singură și nefericită, aceasta a rătăcit prin lume până a dat naștere unui fiu, ARCAS. Hera, care niciodată nu arăta milă nici pentru cele mai nevinovate și neprihănite amante ale soțului ei, a pedepsit-o și mai mult pe Callisto, transformând-o într-un urs.

După niște ani, în timp ce era la vânătoare prin pădure, tânărul Arcas a dat peste o ursoaică mare. Tocmai se pregătea s-o străpungă cu sulița, când a intervenit Zeus pentru a-l împiedica să comită un matricid accidental și i-a ridicat pe amândoi pe cer sub forma constelațiilor Ursa Major și Ursa Minor – traduse literal, „Ursul mare” și „Ursul mic”. Hera, încă furioasă, a blestemat cele două constelații să nu împartă niciodată aceleași ape, fapt care explică (mi se spune) pozițiile lor circumpolare permanent opuse.[169]

Procne și Philomela

Regele PANDION al Atenei avea două fete frumoase, PROCNE și PHILOMELA. Procne, cea mare, a plecat din Atena spre a se căsători cu regele TEREUS al Traciei, cu care a avut un fiu, ICTYS.

Într-o vară, sora ei mai mică, Philomela, a venit în Tracia pentru a sta cu familia. Inima întunecată a lui Tereus, una dintre cele mai întunecate care au bătut vreodată, a fost profund tulburată de frumusețea tinerei sale cumnate și, într-o noapte, a tras-o într-o odaie unde a violat-o. Temându-se că soția lui și restul lumii ar putea descoperi odioasa faptă, Tereus i-a tăiat limba Philomelei. Știind că aceasta nu știa să scrie și să citească, a fost sigur că nu va putea comunica niciodată nimănui adevărul abominabil.

Dar, în cursul săptămânii următoare, Philomela a țesut o tapiserie în care înfățișa pentru sora ei Procne, toate detaliile violului. Ofensate și furioase, surorile au pus la cale o răzbunare care echivala cu un monstruos act criminal. Știau cum să-l rănească pe Tereus în cel mai rău mod cu putință. Era un bărbat impulsiv și violent, date fiind crizele lui de furie sălbatică și josniciile lui de nedescris, dar avea o singură slăbiciune: dragostea profundă pentru fiul său, Ictys. Procne și Philomela cunoșteau foarte bine această afecțiune fără margini. Ictys

era și fiul lui Procne, însă dragostea maternă pe care aceasta o simțise cândva fusese înăbușită de ură și de setea aprigă de răzbunare. Abandonând orice urmă de milă, surorile s-au dus în camera copilului și l-au omorât în somn.

— Philomela va pleca în curând spre Atena, îi spuse Procne bărbatului ei a doua zi dimineață. Ce-ar fi să dăm deseară o petrecere de adio și de mulțumire pentru ospitalitatea pe care ai avut bunăvoința să i-o arăți?

Philomela scoase un scâncet și clătină viguros din cap.

— S-ar zice că și ei îi surâde ideea. Tereus consimți cu un mormăit.

La petrecerea din seara aceea, s-a servit o tocană suculentă, pe care regele o mâncă cu lăcomie. Strânse tot sucul, înmuind în el bucăți de pâine, dar curând constată că tot ar mai mânca. La o lungime de braț de el era un vas acoperit cu un capac de argint.

— Ce-i sub ăla?

Filomela împinse vasul spre el surâzând. Tereus ridică capacul și scoase un urlet de groază când văzu capul fiului său care rânjea spre el. Surorile izbucniră într-un râs isteric, jubilând. Când înțelese ce i se făcuse și de ce tocana fusese atât de delicioasă și de fragedă, Tereus scoase un răcnet fioros și luă o lance de pe perete. Cele două femei fugiră din sală, strigând la zei după ajutor. În timp ce le fugărea prin palat, apoi pe stradă, regele Tereus se pomeni brusc că se ridică în aer. Fusese transformat într-o pupăză, iar strigătele sale de durere și de furie au început să răsune ca niște țipete dezolate. În același timp, Procne a fost preschimbată în rândunică, iar Philomela în privighetoare.

Deși privighetorile sunt renumite pentru frumusețea melodioasă a trilului lor, doar masculul speciei cântă. Femelele, asemenea Philomelei fără limbă, rămân mute.[170] Numeroase specii de rândunică și-au împrumutat numele de la Procne, iar pupăza poartă și acum o coroană regească.

Ganimede și vulturul

În extremitatea nord-vestică a Asiei Mici se întindea un regat care se chema Troad sau Troia, în onoarea regelui său, TROS. Troia se învecina la vest cu marea Egee, peste care se vedea Grecia continentală; dincoace de ea se întindea tot ceea ce astăzi înseamnă Turcia și, la est, ținuturile antice. La nord erau Dardanelele și Gallipoli, iar la sud, marea insulă Lesbos. Principalul oraș, Ilium (care avea să devină cunoscut ca orașul Troia), își dobândise numele după ILOS, fiul cel mare al lui Tros și al reginei CALLIRRHOE, fiică a zeului râului local SCAMANDER. Despre cel de-al doilea băiat al cuplului regal, ASSARCUS, nu se știu prea multe, dar a mai existat un al treilea fiu, GANIMEDE, care lua ochii și tăia răsuflarea oricui îl întâlnea.

Nu trăise și nu umblase pe acest pământ un tânăr mai frumos decât prințul Ganimede. Avea părut auriu, pielea ca mierea caldă, buzele moi ca o dulce invitație la a te pierde în sărutări nebune și magice.

Fete și femei de toate vârstele țipau și chiar leșinau când se uita la ele. Bărbați care în viața lor nu simțiseră atracție față de propriul lor sex, constatau că inima le bătea cu putere, iar sângele li se urca în cap și le vâjâia în urechi când îl vedeau. Li se usca gura și se pomeneau bâiguind numai prostii doar pentru a-i fi pe plac sau pentru a-i atrage atenția. Când ajungeau acasă, scriau poezii pe care le rupeau imediat, în care rimau „coapse" cu „frumoase", „șolduri" cu „imbolduri", „sărutări" cu „căutări", „tinerel" cu „turturel", „dor" cu „amor"

Spre deosebire de mulți dintre cei născuți cu oribilul privilegiu al frumuseții, Ganimede nu era nici înțepat, nici fițos, nici răsfățat. Avea un comportament fermecător și deloc afectat. Când zâmbea, zâmbetul lui era amabil, iar ochii lui de culoarea chihlimbarului se aprindeau de o căldură prietenoasă. Cei care îl cunoșteau bine spuneau că frumusețea lui interioară era pe măsura celei exterioare, ba chiar o depășea.

Dacă nu ar fi fost prinț, probabil că înfățișarea lui uluitoare ar fi stârnit și mai multă vâlvă și viața lui ar fi fost imposibilă. Dar pentru că era fiul privilegiat al unui mare rege, nimeni nu îndrăznea să-l seducă, iar el ducea o viață curată, cu cai, muzică, sport și prieteni. Se presupunea că, într-o zi, regele Tros îl va însura cu o prințesă grecoaică, iar el va deveni un bărbat frumos și viril. La urma urmei, tinerețea e trecătoare.

Numai că în socotelile lor nu țînuseră cont și de regele zeilor. Nu știm dacă Zeus a auzit vorbindu-se despre acest far luminos de frumusețe tinerească sau dacă l-a văzut întâmplător. Cert este că zeul efectiv a înnebunit de dorință. În ciuda originii nobile a acestui muritor de seamă, în ciuda scandalului pe care-l putea stârni, în ciuda faptului că sigur Hera avea să turbeze de gelozie, Zeus s-a transformat în vultur, a coborât în zbor, l-a prins pe băiat în ghearele lui și l-a dus în Olimp.

A fost un act reprobabil, dar, în mod surprinzător, s-a dovedit a fi mai mult decât o poftă trupească frivolă. Părea a fi totuși o iubire sinceră. Zeus îl adora pe băiat și voia să fie mereu în preajma lui. Actele de dragoste fizică nu făceau decât să-i întărească adorația. I-a dăruit nemurirea și tinerețea veșnică și l-a numit paharnicul său. De atunci și pentru totdeauna, Ganimede va rămâne cel a cărui frumusețe exterioară și sufletească l-a făcut pe zeu să fie topit după el. Toți ceilalți zei, inevitabil cu excepția Herei, l-au primit cu bucurie pe tânăr în ceruri. Era imposibil să nu-l placi: prezența lui lumina tot Olimpul.

Prin Hermes, Zeus îi dărui regelui Tros niște cai divini, drept

recompensă pentru pierderea suferită.

— Fiul tău a devenit un locatar iubit și binevenit în Olimp, îi spuse Hermes. Nu va muri niciodată și, spre deosebire de alți muritori, frumusețea lui exterioară va rămâne veșnic pe măsura celei interioare, ceea ce înseamnă că va fi veșnic mulțumit. Tatăl Cer îl iubește cum nu se poate mai mult.

Acum, regele și regina Troiei mai aveau doi fii, caii dăruiți erau absolut fabuloși, deci nu trebuiau să-i caute la dinți, iar dacă Ganimede avea să devină membru permanent al companiei nemuritoare din Olimp și dacă Zeus chiar îl iubea…

Dar oare băiatul îl adora pe Zeus? Greu de spus. Anticii credeau că da. În general, el este reprezentat zâmbitor și fericit. A devenit simbolul acelui tip de dragoste homosexuală care avea să joace un rol central în viața grecilor. Numele său, se pare, era un joc de cuvinte, întrucât deriva din *ganumai* „încântător" și *medon* „prinț" și/sau *medeon* „organe genitale" Numele „Ganimede", prințul încântător cu organe genitale încântătoare, s-a deformat în timp, devenind cuvântul englezesc *catamite* – „băiat care are o relație sexuală cu un bărbat"

Zeus și Ganimede au rămas un cuplu fericit pentru foarte mult timp. Bineînțeles că zeul nu era mai fidel față de el decât față de soția lui, dar cu toate astea, au devenit aproape o instituție.

Spre sfârșitul domniei zeilor, Zeus l-a răsplătit pe acest tânăr frumos, servitorul său devotat, amantul și prietenul său, așezându-l pe cer în zona cea mai importantă, Zodiacul, unde strălucește și astăzi sub forma constelației numite Vărsător – Paharnicul zeilor.

Amanții zorilor

Câteva cuvinte despre două surori nemuritoare. Am întâlnit-o în treacăt pe Eos, sau AURORA, cum îi zic romanii, și știm că sarcina ei era să înceapă fiecare zi prin deschiderea porților pe care trebuia să iasă carul soarelui condus mai întâi de Apollo, apoi de fratele său, Helios. Sora ei Selene (LUNA la romani) conducea echivalentul nocturn al acestuia, carul lunii, pe cerul nopții. Cu Selene, Zeus a făcut două fete, PANDIA (pe care atenienii o sărbătoreau la fiecare lună plină) și ERSA (uneori HERSE), personificarea divină a fenomenului de rouă.

Sora Selenei, Eos, s-a îndrăgostit de câteva ori. A pus ochii pe un tânăr erou pe nume CEPHALUS și l-a răpit. N-a mai contat nici faptul că omul era deja promis altcuiva – însurat, de fapt, cu PROCRIS, una dintre fiicele lui Erechtheus, primul rege al Atenei (vlăstar răsărit din sămânța vărsată de Hefaistos) și al reginei PRAXITHEA. În ciuda frumuseții radioase a lui Eos și a luxosului palat solar în care l-a instalat, sechestratul Cephalus se prăpădea de dorul soției sale, Procris. Indiferent ce tehnici amoroase trandafirii folosea zeița zorilor,

nu reușea să-l excite. Dezamăgită și umilită, a acceptat să-l redea soției lui. În tot acest timp, gelozia și orgoliul rănit clocoteau înăuntrul ei. Cum îndrăznea Cephalus să prefere o muritoare în locul unei zeițe? Ideea că o femeie oarecare putea să-l stimuleze pe Cephalus în timp ce făptura ei divină îl lăsa rece…

Cu o nonșalanță perfidă, începu să-i sădească îndoiala în suflet.

— Ai-ai-ai, oftă ea scuturând mâhnită din cap în timp ce se apropiau de casa lui, mă întristez când mă gândesc cum trebuie să se fi purtat Procris, întruchiparea purității, în absenta ta.

— La ce te referi?

— Oh, la numărul de bărbați cu care s-o fi întreținut. Nici nu vreau să mă gândesc.

— Ce puțin o cunoști! replică Cephalus iritat. Pe cât e de frumoasă, pe atât e de fidelă.

— Ha! spuse Eos. Ajunge puțină miere și niște bani.

— Cum adică?

— Cuvintele mieroase și arginții le transformă și pe cele mai virtuoase în trădătoare.

— Ce cinică ești…

— Mă trezesc în fiecare zi înainte să apară prima geană de lumină și văd ce fac oamenii pe întuneric. Ăsta nu-i cinism, e realism.

— Dar n-o cunoști pe Procris, insistă Cephalus. Nu e ca toate celelalte. Este sinceră și fidelă.

— Ei, da! S-ar culca cu oricine îndată ce te-ai întors cu spatele. Uite cum facem…

Eos se opri, ca și când tocmai îi venise o idee.

— Ce-ar fi să faci cunoștință cu ea *deghizat*? Să te arăți disponibil, s-o copleșești cu complimente, să-i spui c-o iubești, să-i dăruiești câteva fleacuri… pun pariu c-ai da-o gata.

— Niciodată!

— Cum vrei tu, dar…

Eos ridică din umeri, apoi arătă spre marginea drumului pe care se plimbau.

— Oh, ia te uită… un morman de haine și un coif. Imaginează-ți că ai avea și barbă…

Eos dispăru și, în clipa aceea, Cephalus constată că avea și barbă. Garderoba care apăruse inexplicabil pe marginea drumului părea să-i facă cu ochiul.

În ciuda protestelor lui, cuvintele lui Eos reușiseră să-i strecoare îndoiala în suflet. În timp ce îmbrăca acel costum penibil, Cephalus își spunea că el nu ceda în fața Îndoielii, ci intenționa să-i demonstreze lui Eos că cinismul ei a fost deplasat. Chiar în dimineața aceea, când cerul avea să se facă trandafiriu, el și Procris aveau să-i strige: „Vezi că te-ai înșelat, zeiță a zorilor!”, „Ce puțin cunoști inima unui muritor

îndrăgostit” Ceva de genul acesta. O să-i arate ei.

Puțin mai târziu, Procris deschise ușa unui străin chipeș, cu togă, coif și barbă. Ea părea cam trasă la față și stresată. Dispariția bruscă și inexplicabilă a soțului fusese o grea lovitură pentru ea. Până să apuce să-l întrebe ceva pe străin, Cephalus dădu buzna în casă și trimise servitorii la plimbare.

— Ești o femeie foarte frumoasă, spuse el cu un pronunțat accent tracic.

Procris roși.

— Domnule, eu trebuie să…

— Haide, să ne așezăm pe divanul ăsta.

— Chiar nu pot…

— Hai, lasă, nu ne vede nimeni.

Conștientă de depășirea limitelor *xeniei,* Procris se conformă. Bărbatul era atât de insistent.

— Ce face o fată frumoasă ca tine singurică într-o casă așa de mare?

Cephalus luă o smochină dintr-un vas de cupru, mușcă lasciv din ea și legănă cealaltă jumătate moale și suculentă în fața lui Procris.[171]

— Domnule!

Când deschise gura ca să protesteze, Cephalus îi și băgă înăuntru smochina zemoasă.

— O priveliște care i-ar aprinde și pe zei, spuse el. Fii a mea!

— Sunt *căsătorită*! încercă ea să spună cu gura plină de semințele și pulpa fructului.

— Ce înseamnă căsătoria? Eu sunt un om bogat și îți voi dărui toate giuvaerurile și podoabele pe care le dorești, numai să mi te oferi. Ești atât de frumoasă. Și eu te iubesc.

Procris nu răspunse. Poate încerca să înghită restul smochinei. Poate era tentată de oferta bogăției. Poate era mișcată de această neașteptată și pasională declarație de dragoste. Pauza a fost destul de lungă cât să-l facă pe Cephalus să se ridice furios, să arunce de pe el hainele în care era travestit și să arate cine era.

— Așa, carevasăzică! tună el. Uite ce se întâmplă când ești singură! Femeie necinstită și nerușinată!

Procris îl privi cu gura căscată.

— Cephalus? Tu ești?

— Da! Da, sunt sărmanul tău soț! *Uite* cum te porți când nu sunt acasă. Pleacă! Dispari din ochii mei, necredincioasă Procris. Valea!

Se repezi spre ea, agitând pumnul, și Procris, îngrozită, fugi. Fugi din casă, prin pădure, și nu se opri decât atunci când se prăbuși epuizată la marginea unui crâng sacru pentru Artemis.

Zeița o descoperi pe Procris acolo a doua zi dimineață și o convinse să-i povestească ce se întâmplase.

Timp de un an și o zi, Procris a rămas cu zeița vânătorii și suita ei de fecioare sălbatice, dar până la urmă n-a mai suportat.

— Artemis, ai avut grijă de mine, m-ai învățat arta vânătorii și mi-ai arătat că bărbații trebuie întotdeauna evitați. Dar eu nu pot să te mint: în adâncul sufletului meu, îl iubesc pe bărbatul meu, Cephalus, la fel de mult ca înainte. M-a nedreptățit, dar nedreptatea pe care mi-a făcut-o a venit din dragostea lui sinceră pentru mine și abia aștept să-l iert și să stau în brațele lui, să fiu încă o dată soția lui.

Lui Artemis i-a părut rău când a văzut că pleacă, dar era într-o dispoziție caritabilă. Nu doar că a lăsat-o pe Procris să se întoarcă la bărbatul ei fără să-i scoată mai întâi ochii sau s-o dea drept hrană la porci (gesturi care nu-i erau străine), ci i-a oferit și două daruri remarcabile pe care să i le dea lui Cephalus ca ofertă de pace.

Lailaps și Alopex Teumesios

Unul dintre darurile primite de Procris era un câine formidabil pe nume LAILAPS, capabil să prindă absolut orice pradă pe care o urmărea. Dacă-l puneai să alerge o căprioară, un mistreț, un urs, un leu sau chiar o ființă omenească, puteai fi sigur că-ți aducea prada. Cel de-al doilea dar, la fel de valoros, era o suliță care nimerea întotdeauna ținta. Oricine le poseda pe amândouă putea, pe bună dreptate, să se considere cel mai mare vânător dintre muritori. Nu e de mirare că Cephalus s-a bucurat să-și reprimească soția, încărcată cu astfel de daruri, la vatra casei, în patul și la pieptul lui.

Acum, faima lui Cephalus a tot crescut și poveștile despre abilitățile sale de vânător circulau dintr-un regat în altul, vorbindu-se despre el cu admirație. Zvonurile au ajuns la urechile regentului teban, CREON.[172] Cum s-a întâmplat adesea în cursul istoriei ei întunecate, la acea vreme, Teba era atinsă de un flagel, în acest caz de o vulpe feroce, numită de localnici vulpea cadmeană și temută în toată lumea elenă, unde era cunoscută cu numele de ALOPEX TEUMESIOS, Vulpea din Teumesios, o prădătoare al cărei dar special era că fusese hărăzită de către zei să nu fie prinsă niciodată, indiferent câți câini, cai sau oameni se aflau pe urmele ei sau se pregăteau să o prindă. Se credea că această teroare vulpească a fost dezlănțuită de către Dionysos, încă dornic să se răzbune pe orașul care o izolase și o batjocorise pe mama sa, Semele.

Creon, din ce în ce mai disperat, auzind ce se spunea despre talentul aproape supranatural al lui Cephalus și de câinele-minune Lailaps, a trimis vorbă la Atena, rugându-l să i-l dea cu împrumut. Cephalus a fost încântat să-i împrumute lui Creon minunatul ogar, care în curând a fost pus pe urmele vulpii.

Fiascoul care a urmat relevă o calitate splendidă a mentalității grecești: fascinația paradoxului. Ce se întâmplă atunci când o vulpe ce

nu poate fi capturată este urmărită de un câine căruia nu-i scapă nimic? Este o situație asemănătoare cu cea în care o forță irezistibilă întâlnește un obiect inamovibil.

Vulpea cadmeană alerga în cercuri fără oprire, în timp ce Lailaps, căruia nicio pradă nu putea să-i scape, gonea lipit de coada ei. Presupun că și-acum ar fi fost blocați în acest cerc vicios, dacă n-ar fi intervenit Zeus.

Regele zeilor se uită la spectacolul de jos și reflectă asupra situației insolite și contradictorii, care aducea un grav afront logicii și bunului simț și submina într-o manieră atât de jignitoare noțiunile conținute de acel splendid cuvânt grecesc *nous*. Autoritatea lui Zeus se subscria unei legi mai profunde, conform căreia un zeu nu avea puterea de a desface farmecele divine ale altuia. Asta presupunea că vulpea și câinele erau sortiți să rămână blocați pentru totdeauna în această situație imposibilă, ridiculizând ordinea naturală a lucrurilor. Zeus a rezolvat dilema, transformând și vulpea, și câinele în stane de piatră. Astfel au rămas încremeniți în timp, cu potențialele lor extraordinare veșnic neatinse, cu destinele lor pentru totdeauna ireconciliabile. În timp, chiar și această stare de încremenire a început să i se pară că sfida bunul simț, așa că i-a transformat în stele: i-a mutat pe cer, unde au devenit constelațiile Canis Major și Canis Minor – „Câinele mare" și „Câinele mic"

Cephalus și Procris, îmi pare rău s-o spun, n-au avut viață lungă. Fără Lailaps, dar încă înarmat cu sulița fermecată care nu-și rata niciodată ținta, Cephalus nu găsea plăcere mai mare decât să cutreiere dealurile și văile dimprejurul Atenei, vânând ce se nimerea. Într-o după-amiază toridă, după trei ore de urmăriri și aruncat cu sulița, obosit și lac de sudoare, se întinse să tragă un pui de somn. Căldura zilei, chiar și la umbra uriașului stejar preferat, era insuportabilă.

— Vino, Zefir, strigă el moleșit Vântul de Vest, lasă-mă să te simt pe pielea mea. Învăluie-mă, calmează-mă, liniștește-mă, mângâie-mă, joacă-te cu mine…

Printr-un mare ghinion, Procris venise în locul unde se afla Cephalus ca să-i facă o surpriză cu o farfurie de măsline și niște vin. În timp ce se apropia, auzi ultimele cuvinte ale soțului ei: „Lasă-mă să te simt pe pielea mea. Învăluie-mă, calmează-mă, liniștește-mă, mângâie-mă, joacă-te cu mine…" După tot spectacolul ăla de posesivitate furioasă, acum o trăda? Procris nu-și putea crede urechilor! Mâncarea și burduful de vin îi căzură din mâinile inerte, iar ea scoase un icnet involuntar.

Cephalus se ridică în capul oaselor. Ce-a fost zgomotul ăla din tufișuri? Fornăitul ăla! Un porc, pe toți zeii! întinse mâna după suliță și o aruncă spre tufele din care venise zgomotul. Nici nu era nevoie să fie atent la țintă. Sulița fermecată își va face singură treaba.

Și a făcut-o. Procris și-a dat duhul în brațele lui îndurerate.

O poveste tristă, fascinantă prin stranietatea ei.[173] Și totul s-a întâmplat, să ne reamintim, doar pentru că Eos a decis să răpească un muritor apetisant.

Endimion

Tânărul Cephalus nu a fost singurul pe care a pus ochii una dintre aceste două zeițe. Într-o noapte, în timp ce Selene, sora lui Eos, trecea cu carul său de argint pe cer, deasupra regiunii vestice a Asiei Mici, l-a văzut undeva, jos de tot, pe ENDIMION, un păstoraș de o rară frumusețe, care dormea dezbrăcat pe un povârniș, în fața unei peșteri de pe Muntele Latmos. La vederea superbelor lui membre poleite de lumina sa argintie și a zâmbetului seducător de pe buzele lui în timp ce visa, Selene simți atâta dorință încât îl invocă pe Zeus, tatăl lui Endimion, cerându-i să se asigure că acesta nu se va schimba niciodată. Voia să-l vadă exact în aceeași poziție în fiecare noapte. Zeus îi îndeplini dorința. Endimion a rămas unde era, încremenit într-un somn etern. La fiecare lună nouă, o singură noapte dintr-o lună calendaristică, atunci când carul ei era invizibil, Selene cobora pe pământ și făcea dragoste cu băiatul adormit. Această practică conjugală insolită nu a împiedicat-o să aibă cincizeci de fete cu el. Vă las pe voi să vă imaginați detaliile practice, posturile și pozițiile care au făcut posibil acest lucru.

O relație bizară, dar una care a funcționat și a făcut-o fericită pe Selene.[174]

Viața amoroasă a surorii lui Selene, Eos, a continuat să fie tumultuoasă. Cu ceva timp în urmă, zeița zorilor ieșise dintr-o relație absolut dezastruoasă cu zeul războiului. Când Afrodita, iubita geloasă a lui Ares, a aflat de legătura lor, a hărăzit ca sufletul lui Eos să nu mai găsească niciodată fericirea în domeniul în care Afrodita era suverană: iubirea.

Eos era o titanidă pur-sânge, având toate apetiturile rasei. Mai mult decât atât, ca aducătoare a zorilor, ea credea în speranța, promisiunea și oportunitățile vestite de fiecare nouă zi. Și astfel, în decursul anilor, Eos s-a aruncat cu un tragic optimism într-o serie de relații, toate sortite eșecului din cauza blestemului Afroditei, de care ea habar n-avea.

Senzuala Eos era atrasă în mod special de muritorii tineri: după răpirea lui Cephalus, a încercat să facă același lucru cu un tânăr pe nume CLEITUS. Dar a suferit mult, căci el era muritor și a murit într-un timp care ei i s-a părut cât o clipire din ochi.

Probabil că era ceva în aerul Troiei în acele zile. LAOMEDON, nepotul lui Ganimede, multiubitul paharnic al lui Zeus,175 avea un fiu pe nume TITONUS, care crescuse și aproape că-l egala în frumusețe pe unchiul său mai îndepărtat. Titonus era poate, o idee mai slăbuț și mai mic de statură decât Ganimede, dar asta nu-l făcea mai puțin dezirabil. Avea un surâs al lui, dulce, care îl făcea încântător și irezistibil. Îți venea să-l iei în brațe și să nu-i mai dat drumul.

Într-o după-amiază, Eos îl văzu pe acest tânăr răpitor plimbându-se pe plajă, în afara zidurilor orașului Ilium. Toate nenumăratele ei aventuri, flirturi, răpiri, amoruri nebune, inclusiv relația cu Ares… nu fuseseră altceva, își dădu ea seama acum, decât niște mofturi copilărești, pasiuni insignifiante. Asta era ceva serios. *Asta* da.

Dragoste la prima vedere

În timp ce Eos se apropia pe nisip, Titonus ridică privirea și se îndrăgosti instantaneu și nebunește de ea, la fel cum ea se îndrăgostise de el. Se luară imediat de mâini, fără măcar să fi schimbat o vorbă, și începură să se plimbe în sus și-n jos pe malul mării ca doi îndrăgostiți.

— Cum te cheamă?

— Titonus.

— Eu sunt Eos. Vino cu mine în Palatul Soarelui. Trăiește cu mine și fii iubitul meu, soțul meu, perechea mea, stăpânul meu, supusul meu, al meu tot.

— Da, Eos. Sunt al tău pentru totdeauna.

Au râs și au făcut dragoste în valurile ce se spărgeau. Cu degetele ei trandafirii, Eos găsea diverse moduri de a-l înnebuni pe Titonus de plăcere. Cât despre ea, ea știa că *de data asta* era pe calea cea bună.

Apartamentele ei de coral, perle, agate, marmură și jasp din Palatul Soarelui au devenit casa lor. Puține cupluri erau mai fericite ca ei. Duceau o viață desăvârșită. Făceau totul împreună. Își citeau poezii unul altuia, se plimbau îndelung, ascultau muzică, dansau, călăreau, stăteau în tăceri camaraderești, râdeau și făceau dragoste. În fiecare dimineață, el o privea cu mândrie cum deschidea porțile pentru a-l lăsa pe Helios să iasă uruind cu carul său.

Darul

Dar era o problemă care o necăjea pe Eos. Ea știa că într-o zi, multiubitul și frumosul ei muritor îi va fi luat, așa cum se întâmplase cu Cleitus. Gândul că el va muri îi pricinuia o disperare imensă, pe care nu reușea deloc s-o ascundă.

— Ce e, dragostea mea? o întrebă Titonus într-o seară, surprinzând o încruntătură pe chipul ei frumos.

— Ai încredere în mine, nu-i așa, scumpule?

— Mereu și total.

— O să plec mâine după-amiază. O să mă întorc cât pot de repede. Nu mă întreba unde și de ce.

Destinația era Olimpul, pentru o audiență la Zeus.

— Tată Cerule nemuritor, stăpân al Olimpului, adunător de nori, aducător de furtună, rege al tuturor…

— Da, da, da. Ce vrei?

— Să-ți cer un dar, mărite Zeus.

— Normal că vrei să-mi ceri un dar. Toți din familie vin să mă vadă numai pentru asta. Întotdeauna pentru daruri. Daruri, daruri și iar daruri. Ce mai e de data asta? Presupun că are legătură cu băiatul ăla din Troia, nu?

Puțin fâstâcită, Eos continuă.

— Da, mărite stăpâne. Știi cum e când ne însoțim cu tinerii muritori…

Își îngădui să arunce o privire spre Ganimede care stătea în picioare în spatele tronului lui Zeus, gata să-i reumple cupa cu nectar.

La privirea ei, Ganimede zâmbi și își plecă ochii, roșind frumușel.

— Da… și?

Zeus începuse să bată darabana cu degetele pe brațul tronului. Ceea ce nu era un semn bun.

— Într-o zi, Thanatos va veni să-l ia pe prințul meu, Titonus, iar eu nu pot să îndur una ca asta. Te rog să-i acorzi nemurire.

— Ah, da? Nemurire, zici? Doar atât? Nemurire. Hm. Da, nu văd de ce nu. Imunitate în fața morții. Asta-i tot ce vrei pentru el?

— Vai, da, Stăpâne, asta-i tot.

Ce altceva să fie? îl prinsese într-o pasă bună? Inima începu să-i tresară în piept de încântare.

— Se aprobă, spuse Zeus bătând din palme. Din acest moment, Titonus al tău e nemuritor.

Cu un chiot de bucurie, Eos sări din poziția de prosternare și dădu fuga să-i pupe mâna lui Zeus. Acesta păru teribil de încântat și zâmbi când îi acceptă mulțumirile.

— Nu, nu. Mi-a făcut plăcere. Sunt sigur c-o să te-ntorci să-mi mulțumești cât de curând.

— Desigur, dacă chiar dorești.

Cererea părea neobișnuită.

— Oh, sunt sigur c-o să mai treci pe-aici foarte curând, spuse Zeus, neputând să-și rețină un zâmbet.

Nu știa ce anume plantase acea maliției în mintea lui. Dar noi știm că era blestemul Afroditei, care lucra implacabil.

Eos alergă înapoi la Palatul Soarelui, unde adoratul ei soț aștepta răbdător întoarcerea ei. Când îi dădu vestea, el nu mai termină cu îmbrățișările și dansară de bucurie prin palat, făcând atâta gălăgie, încât Helios le bătu în perete și bodogăni că unii trebuiau să se scoale înainte de revărsatul zorilor.

Ai grijă ce-ți dorești

Eos i-a dăruit lui Titonus doi fii: EMATION, care avea să domnească peste Arabia, și MEMNON, care a devenit unul dintre cei mai mari și mai temuți războinici din întreaga lume antică.

Într-o seară, Titonus stătea întins cu capul în poala lui Eos, care se juca distrată cu părul lui auriu și fredona încetișor. La un moment dat, se întrerupse brusc, scoțând o mică exclamație de uimire.

— Ce e, dragostea mea? murmură Titonus.

— Ai încredere în mine, nu-i așa, iubitule?

— Mereu și total.

— O să plec mâine după-amiază. O să mă întorc cât pot de repede. Nu mă întreba unde și de ce plec.

— N-am mai avut o dată discuția asta?

Destinația ei era Olimpul, pentru o altă audiență la Zeus.

— Ha! Am zis eu c-o să te întorci, este? Este, Ganimede? Mai exact, ce ți-am spus, Eos?

— Ai spus: „Sunt sigur c-o să te-ntorci să-mi mulțumești cât de curând”.

— Întocmai. Ce-mi arăți acolo?

Eos întinsese mâna spre Zeus. Ținea ceva între arătătorul trandafiriu care-i tremura și degetul mare și trandafiriu care-i tremura și el. Era un fir subțire de argint.

— Uite! spuse ea cu glas tremurând.

Zeus se uită cu atenție.

— Pare a fi un fir de păr.

— *Este* un fir de păr. Din capul lui Titonus. Este *alb*.

— Și?

— Stăpâne! Mi-ai *promis*. Ai jurat c-o să-i acorzi lui Titonus darul nemuririi.

— Și așa am făcut.

— Atunci cum explici asta?

— Mi-ai cerut darul nemuririi și pe ăsta ți l-am dat. N-ai zis nimic de *îmbătrânire*. N-ai cerut tinerețe veșnică.

— Eu… tu… dar…

Eos se dădu înapoi, împleticindu-se îngrozită. Nu se poate!

— „Nemurire” ai spus. Nu-i așa, Ganimede?

— Ba da, stăpâne.

— Dar eu am crezut… adică, nu se înțelege ce-am vrut să spun?

— Pardon, Eos, spuse Zeus ridicându-se. Doar nu te-aștepți ca eu să interpretez cererile fiecăruia. N-o să moară. Asta contează. Veți fi mereu împreună.

Eos rămase singură plângând și ștergând podeaua cu pletele-i revărsate.

Lăcusta

Devotatul Titonus și doi copii zburdalnici o întâmpinară pe Eos la întoarcerea acasă. Ea făcu tot posibilul să-și ascundă suferința, dar Titonus simți că e ceva ce o supără. După ce băieții au fost duși seara la culcare, o conduse pe balcon și-i turnă o cupă de vin. Câtva timp, stătură și se uitară la stele, apoi el vorbi.

— Eos, dragostea mea, viața mea. Știu ce anume nu vrei să-mi spui. Văd și singur. Oglinda mi-o spune în fiecare dimineață.

— Oh, Titonus!

Ea își lăsă capul pe pieptul lui și începu să plângă amarnic.

Timpul trecea. În fiecare dimineață, Eos își făcea datoria și deschidea porțile pentru o nouă zi. Băieții au crescut și au plecat de-acasă. Anii treceau unul după altul, într-o curgere inevitabilă și nemiloasă, pe care nici zeii n-o pot schimba.

Puținul păr care mai rămăsese pe capul lui Titonus era acum complet alb. Ajunsese îngrozitor de zbârcit, stafidit și slăbit din cauza vârstei extrem de înaintate, însă nu putea să moară. Vocea lui odinioară atât de dulce și de melodioasă devenise un hârșâit dezagreabil. Pielea și trupul îi erau atât de veștejite, încât abia putea să meargă.

O urma peste tot pe frumoasa și veșnic tânăra Eos, cu aceeași dragoste și același devotament dintotdeauna.

— Te rog, fie-ți milă de mine, țipa el cu vocea lui răgușită și ascuțită care îți zgâria auzul. Omoară-mă, strivește-mă, fă să se termine odată, te implor.

Dar ea nu-l mai înțelegea. Nu auzea decât niște piuituri și niște țârâieli. În sinea ei, totuși, ghicea foarte bine ce încerca el să-i spună.

Poate că nu stătea în puterea ei să-i dea nemurirea sau tinerețea veșnică, dar Eos era înzestrată cu suficientă forță divină ca să facă ceva pentru a pune capăt suferinței iubitului ei. Într-o seară, când simți că niciunul dintre ei nu mai suporta, închise ochii, se concentră puternic și privi printre lacrimile fierbinți cum trupul sfrijit al bietului Titonus trecu prin foarte puținele schimbări necesare pentru a se transforma dintr-un bătrânel veștejit într-o lăcustă.[176]

În această nouă formă, Titonus făcu un salt de pe pardoseala din marmură rece pe pervazul balconului, apoi sări afară în noapte. În lumina rece a surorii ei, Selene, Eos îl văzu agățat de un fir lung de iarbă ce se legăna în adierea nopții. Își freca picioarele din spate, scoțând un sunet care poate era un țârâit duios și recunoscător, de rămas bun. Eos plângea, iar undeva, departe, Afrodita râdea.[177]

Floarea tinereții

Povestea lui Eos și a lui Titonus poate fi considerată un fel de tragedie domestică. Mitologia greacă ne oferă multe astfel de povești romantice dintre zei și muritori, care de cele mai multe ori se încadrează în genul „poveste de dragoste damnată”, uneori având în compoziție și un element de comedie romantică, farsă sau groază. În aceste povești de iubire, zeii par întotdeauna să spună ce au de spus prin intermediul florilor. Corespondentul grecesc pentru floare este *anthos,* iar ceea ce urmează este o antologie romantică în adevăratul sens al cuvântului.

Hiacintus

Hiacintus, un superb prinț spartan, a avut ghinionul să fie iubit de două divinități, Zefir, Vântul de Vest, și auriul Apollo. Hiacintus îl prefera pe frumosul Apollo și în repetate rânduri a refuzat avansurile jucăușe, dar tot mai aprige ale vântului.

Într-o după-amiază, Apollo și Hiacintus făceau niște întreceri sportive, când Zefir, într-o criză de gelozie, suflă spre discul aruncat de Apollo și-l devie, trimițându-l cu mare viteză direct spre Hiacintus. Discul îl lovi cu putere în frunte, omorându-l pe loc.

Copleșit de durere, Apollo i-a refuzat lui Hermes dreptul de a transporta sufletul tânărului în Hades, amestecând sângele muritor care țâșnea din fruntea iubitului său cu lacrimile lui divine și înmiresmate. Acest suc îmbătător a picurat pe pământ și din el a răsărit floarea delicată și parfumată care poartă și astăzi numele lui Hiacintus[178].

Crocus și Smilax

Crocus era un tânăr muritor care tânjea fără succes după nimfa SMILAX. Din milă, zeii (nu știm care) l-au transformat în floarea de șofran pe care noi o numim *crocus,* în timp ce ea a devenit o plantă spinoasă, multe soiuri ale acesteia înflorind și astăzi sub numele *Smilax*.

Conform unei alte versiuni a acestui mit, Crocus a fost iubitul și însoțitorul zeului Hermes, care l-a ucis accidental cu un disc și, îndurerat, l-a transformat în floarea de șofran. Această versiune seamănă atât de mult cu povestea lui Apollo și a lui Hiacintus încât te întrebi dacă nu cumva un bard, cine știe de pe unde, s-a îmbătat sau a făcut o confuzie.

Afrodita și Adonis

Unul dintre primii regi al Ciprului a fost THEIAS, renumit pentru frumusețea sa remarcabilă. El și soția sa, CENCREIS, aveau o fată pe nume SMIRNA, cunoscută și sub numele de MIRRHE sau MIRRHA, care a crescut nutrind în taină o dragoste incestuoasă pentru frumosul ei tată.

Acum, Ciprul era sacru pentru Afrodita, fiind insula pe care aceasta a pus piciorul după ce s-a născut din spuma mării, iar răzbunătoarea Afrodita a fost cea care îi insuflase Smirnei această dorință nefirească pentru tatăl ei. Se pare că, în ultimul timp, zeița se simțise ofensată de insuficiența rugăciunilor și sacrificiilor pe care i le aducea regele Theias. Acesta avusese cutezanța de a ridica un nou altar dedicat lui Dionysos, al cărui cult devenise popular printre locuitorii insulei. Pentru Afrodita, neglijarea templelor consacrate ei era cea mai mare crimă posibilă, mult mai gravă decât incestul. În mintea muritorilor, însă, chiar și a celor din Cipru, care era notoriu prin decadență și permisivitate, incestul era un tabu dintre cele mai serioase. Înfricoșată, Smirna a încercat să-și înăbușe sentimentele vinovate. Dar Afrodita, care părea foarte hotărâtă să bage zâzanie, a fermecat-o pe servitoarea Smirnei, HIPPOLITE, și a adus întreaga situație într-o criză tulburătoare.

Într-o seară, după ce Theias se distrase și se îmbătase, cum îi plăcea să facă de când descoperise virtuțile viticole ale zeului Dionysos, Hippolite, sub vraja Afroditei, a condus-o pe Smirna în camera și în patul tatălui ei. Prea amețit ca să se mai întrebe de unde așa noroc pe capul lui, regele a făcut amor nebun cu propria fiică. În întunericul nopții și prin aburii beției, nu a recunoscut fructul propriilor sale coapse; știa doar că o fată tânără, atrăgătoare și de o amabilitate pătimașă, apăruse să-i facă plăcere asemenea unui *succubus*[179] divin.

După o săptămână de astfel de vizite fierbinți și îmbucurătoare, Theias s-a trezit într-o dimineață hotărât să afle mai multe despre ea. El a dat de veste că îl va răsplăti cu un munte de galbeni pe acela care

va descoperi identitatea misterioasei necunoscute care în ultimul timp îi făcuse nopțile înnebunitor de plăcute.

Smirna își manifesta pasiunea într-un fel de vis nebun și lasciv, dar când a auzit că tot Ciprul încerca acum să afle secretul vizitelor ei nocturne la Theias, a fugit de la palat și s-a ascuns în pădure. Voia să moară, dar nu putea abandona copilul pe care îl simțea deja crescându-i în pântec. Ocărând legile omenești care făceau din dragostea ei o crimă, a implorat cerul să aibă milă de ea.[180] Ca răspuns la rugăciunea ei, zeii au transformat-o într-un arbore plângător de smirnă.

După zece luni, arbustul s-a crăpat și a expulzat un băiețel muritor. Naiadele au uns copilul cu lacrimile delicate care curgeau din arborele de smirnă – un balsam care a rămas până astăzi unul dintre cele mai importante uleiuri folosite pentru ungere la naștere și încoronări – și i-au dat numele ADONIS.

Copilul Smirnei a crescut și a devenit un tânăr de o frumusețe fizică fără seamăn. Aoleu, am scris chestia asta de prea multe ori ca să mă mai credeți și de data asta. Dar e adevărat că toți cei care se uitau la el se îndrăgosteau pentru totdeauna și la fel de adevărat este că numele lui s-a păstrat ca un termen de comparație pentru frumusețea masculină. Important este să știm că Adonis era suficient de frumos ca să atragă, așa cum n-o mai făcuse niciun muritor până atunci, pe cea care atâta uneltise pentru a duce la nașterea lui: însăși Afrodita, zeița iubirii și a frumuseții.

Cei doi au devenit iubiți. Până să ajungă aici, drumul fusese întortocheat și violent: zeița, dintr-un spirit de răzbunare malefică, făcuse ca un tată să comită un act interzis cu fiica lui, care a dus la nașterea unui copil pe care Afrodita îl iubea poate mai mult decât pe oricare altă ființă. O viață de terapie n-ar fi de ajuns pentru a șterge o tulburare psihologică de genul acesta.

Adonis și Afrodita erau inseparabili. Ea știa că ceilalți zei îl urau pe băiat – Demetra și Artemis nu suportau să vadă atâtea fete leșinate după el, Hera dezaproba rodul unui afront atât de imoral și rușinos la adresa instituțiilor sacre ale căsătoriei și familiei, în timp ce Ares era turbat de gelos pe dragostea nebună a iubitei sale. Afrodita simțea toate astea și s-a hotărât să-l protejeze pe Adonis de răul pe care rudele ei nemulțumite puteau să i-l facă.

Întrucât scumpul ei amant muritor, ca majoritatea băieților și bărbaților greci, arăta o mare pasiune pentru vânătoare, protectoarea Afrodita i-a spus că era liber să vâneze animale de dimensiuni acceptabile și ferocitate limitată – iepuri, turturele și porumbei, de exemplu –, dar i-a interzis cu desăvârșire să vâneze lei, urși, mistreți și cerbi mari. Numai că băieții sunt băieți, și când fetele sunt plecate, nu rezistă tentației de a reveni la vechile obiceiuri și de a face pe

grozavii. Și așa se face că, într-o după-amiază, iubitul Afroditei se afla singur pe urmele unui uriaș porc mistreț (unii spun că mistrețul era de fapt Ares deghizat). Adonis încolți animalul și tocmai se pregătea să-i aplice o lovitură mortală cu lancea când acesta se întoarse împotriva lui cu un mârâit sălbatic, cu colții rânjiți. Speriat, Adonis scăpă lancea din mână când sări înapoi, dar, fiind un tânăr curajos, reuși să-și păstreze echilibrul și se propti bine pe picioare pentru a înfrunta atacul mistrețului. Când animalul se repezi spre el, Adonis făcu o piruetă plină de grație, ca un dansator, și îl evită, prinzându-l de gât când trecu pe lângă el. Dar mistrețul era viclean. El lăsă capul în jos, făcându-l pe băiat să creadă că s-a supus. Lăsându-se în genunchi, Adonis împinse cu o mână capul animalului, căutând cu cealaltă cuțitul pe care îl ținea la centură. Mistrețul simți că atunci era momentul și își trase capul mârâind, ridicând și răsucind colții imenși. Aceștia îi străpunseră burta lui Adonis, care căzu la pământ, rănit de moarte.

Afrodita ajunse la timp să-l vadă pe iubitul ei sângerând de moarte și pe mistreț – sau Ares? – grohăind triumfător în timp ce fugea în pădure. Zeița n-a putut să-l ajute cu nimic pe Adonis, doar l-a îmbrățișat plângând și l-a privit cum își dădea ultima suflare. Din sângele lui și lacrimile ei au răsărit anemone de un roșu aprins, numite astfel după vânturile (*anemoi* în grecește) care spulberă atât de repede petalele acestei flori frumoase și delicate, cunoscute ca fiind la fel de efemeră ca tinerețea și la fel de fragilă ca frumusețea.[181]

Echo și Narcis

Tiresias

Cea mai celebră dintre poveștile care implică transformarea unui tânăr într-o floare începe cu o mamă îngrijorată care își duce fiul la un profet. Pe lângă prezicătorii și sibilele care vorbeau în numele oracolelor divine, existau anumite ființe muritoare alese, cărora zeii le acordaseră darul profeției. Stabilirea unei consultații cu ele semăna cu a face programare la doctor.

Cei mai renumiți clarvăzători din mitologia greacă au fost CASANDRA și TIRESIAS. Casandra a fost o prezicătoare troiană, blestemată să facă profeții extrem de precise, dar pe care să nu i le creadă nimeni. Tebanul Tiresias a avut parte de o existență la fel de stresantă. Născut bărbat, el a fost transformat în femeie de către Hera, ca pedeapsă pentru că a lovit cu un băț doi șerpi ce se împerecheau, lucru care a enervat-o foarte tare la momentul respectiv, din motive știute doar de ea. După șapte ani ca preoteasă în serviciul Herei, Tiresias a fost transformat la loc în bărbat, doar pentru a fi orbit de Atena pentru că o văzuse goală când se îmbăia în râu.[182] Aceasta este

o poveste care explică de ce era orb, însă eu prefer varianta care spune cum a fost adus în Olimp pentru a arbitra o controversă între Zeus și Hera. Aceștia se certau pe tema: cine se simțea cel mai bine când făcea sex? Bărbatul sau femeia? Dat fiind că Tiresias era singurul în măsură să răspundă la această întrebare, întrucât fusese și bărbat, și femeie, au convenit ca judecata lui să fie considerată definitivă.

Tiresias a declarat că, din experiența lui, sexul era de *nouă ori mai plăcut* pentru femei decât pentru bărbați. Asta a înfuriat-o pe Hera, care pariase cu Zeus că bărbații primeau cea mai mare plăcere din actul sexual. Probabil că opinia ei se baza pe libidoul inepuizabil al soțului ei și pe apetitul ei sexual mai moderat. Drept răsplată pentru efortul lui, Hera l-a orbit pe Tiresias. Un zeu nu poate să anuleze ce a înfăptuit un altul, așa că tot ce-a putut Zeus să facă pentru Tiresias[183] a fost să-i ofere, cu titlu compensatoriu, puterea celei de-a doua vederi, darul profeției.[184]

Narcis

A fost odată o naiadă pe nume LIRIOPE, care s-a cuplat cu zeul râului CEFISOS și a dat naștere unui băiat, NARCIS, care era de o frumusețe atât de mare, încât își făcea griji pentru viitorul lui. Liriope văzuse multe la viața ei și știa că frumusețea extremă era un privilegiu groaznic, un atribut periculos care putea avea consecințe dezastruoase și chiar fatale. Când Narcis a împlinit vârsta de cincisprezece ani și a început să atragă atenții nedorite, ea a decis să acționeze.

— Plecăm la Teba, îi spuse ea, să ne întâlnim cu Tiresias ca să-ți spună viitorul.

Și astfel, mamă și fiu merseră preț de două săptămâni până la Teba, unde se așezară la coada care se forma în fiecare dimineață în fața templului Herei, ca să-l vadă pe profet.

— Deși ești orb și nu-l poți vedea pe fiul meu, îi explică ea lui Tiresias când în sfârșit le veni rândul, crede-mă pe cuvânt că oricine îl vede, rămâne fermecat de cum arată. Nu există pe fața pământului un muritor mai frumos decât el.

Narcis roși până-n vârful urechilor și își foi picioarele îngrozitor de rușinat.

— Știu destule despre zei, continuă Liriope, și mă tem că o asemenea frumusețe ar putea fi mai degrabă un blestem și nu o binecuvântare. Lumea știe ce s-a întâmplat cu Ganimede, cu Adonis, Titonus, Hiacint și toți acei băieți mult mai puțin frumoși decât fiul meu. Așa că te-aș ruga să-mi spui, mărite prezicător, dacă Narcis va avea o viață lungă și fericită. *Moira* lui este să ajungă la o vârstă venerabilă?[185] Tu, care ești orb, vezi tot ce pentru noi ceilalți este invizibil. Spune-mi, rogu-te, care e destinul iubitului meu fiu.

Tiresias întinse mâinile și pipăi conturul feței lui Narcis.

— Nu te teme, spuse el. Câtă vreme nu se recunoaște, Narcis va avea o viață lungă și fericită.

Liriope izbucni în râs.

— Câtă vreme nu se recunoaște!

O afirmație atât de absurdă nu era de prea mare folos. Cum poate cineva să nu se recunoască?

Echo

S-o lăsăm pe Liriope mulțumindu-i bucuroasă lui Tiresias la templul Herei din Teba și să mergem puțin mai încolo, la poalele Muntelui Helicon, unde izvoarele și pajiștile din preajma orașului Tespie erau pline de cele mai atrăgătoare nimfe din toată Grecia. Atât de atrăgătoare încât primeau adesea vizitele lui Zeus însuși, a cărui slăbiciune pentru o nimfă atrăgătoare am observat-o deja.

Oreada ECHO nu era cea mai puțin atrăgătoare dintre ele, dar avea o trăsătură de caracter care îi făcea pe Zeus și alți eventuali pretendenți să se ferească de ea: era îngrozitor de *vorbăreață.* O combinație între bârfitoarea satului, vecină băgăcioasă și cea mai bună prietenă supra-zeloasă, Echo nu reușea să-și țină gura. Nu era nimic rău în faptul că trăncănea, într-adevăr, se dădea peste cap ca să pună o vorbă bună pentru prietenele ei, să le acopere, să le laude și să le pună în cea mai frumoasă lumină. Era aici un element de vanitate, căci ea avea o voce frumoasă, fermecătoare – și când vorbea, și când cânta. Ca mulți oameni înzestrați cu o limbă dulce, îi plăcea să și-o exerseze. Ea era protejată până la un anumit punct de zeița Afrodita, care admira felul ei de a cânta, mereu lăudând iubirea. Pe scurt, Echo era o romantică. Detractorii ei ar putea s-o acuze de sentimentalism sau chiar dulcegării, dar nu-i pot contesta bunele intenții și prisosul inimii.

Lui Zeus îi plăcea să le viziteze în secret pe surorile oreade și verișoarele naiade ale lui Echo, iar lui Echo îi plăcea să fie confidenta și cea mai bună prietenă a lor. O emoționa peste măsură gândul că rudele și tovarășele ei aveau relații cu Zeus, adunătorul de nori și regele zeilor însuși. Era un secret pe care adora să-l păstreze pentru ea.

Hera fusese mereu suspicioasă în legătură cu absențele lui Zeus, dar în ultimul timp acestea se prelungiseră. Ea află de la un cintezoi loial că soțul ei tot făcea niște vizite pe la poalele Heliconului, așa că, într-o frumoasă după-amiază, se hotărî să se ducă până acolo pentru a încerca să-l prindă în flagrant. Abia coborâse din car, când o nimfă a muntelui îi sări repede în întâmpinare, bolborosind întruna fără nicio logică. Era Echo cu debitul verbal dat la maxim.

— Regină Hera!

Hera ridică din sprâncene.

— Ne cunoaștem?

— Oh, majestate! strigă Echo căzând în genunchi. Ce noroc să vă văd aici! Ce *onoare* ne faceți! Și-ați venit și cu șareta! Este permis să hrănim păunii? Să vină *aici* o zeiță din Olimp! Nici nu-mi aduc aminte ultima dată când o zeitate a binevoit să ne acorde și nouă atenție. Este așa o…

— Se pare că soțul meu, Zeus, este un vizitator regulat al acestor păduri și ape, nu-i așa?

Echo știa foarte bine că Zeus era pe malul unui râu, nu departe de-acolo, unde făcea lucruri care nu se cuvin în compania unei grațioase nimfe a râului. Pasiunea ei pentru intrigă, dramă și aventuri romantice o determină acum să-i protejeze pe cei doi. Cu un torent amețitor de bolboroseli dezlânate care țâșnea din ea precum apa dintr-o fântână, ea îndrumă pașii zeiței în direcția opusă râului.

— Există un stejar foarte frumos în acel luminiș, majestate, pe care mă gândeam să vi-l consacrăm, cu permisiunea voastră… Cum ați spus? *Zeus*? Oh nu, nu l-am văzut niciodată pe-aici.

— Serios? spuse Hera fixând-o pe Echo cu o privire rece. Am auzit un zvon cum c-ar fi aici acum. Chiar azi.

— Nu, nu, regină! Nu, nu, *nul* De fapt… acum o jumătate de oră, un slujitor de-al Muzelor a coborât de pe Helicon ca să scoată apă din izvorul nostru și a menționat expres că astăzi mărețul Zeus este în Tespie, ca să onoreze templul de acolo.

— Oh. Înțeleg. Bine, îți mulțumesc.

Hera clătină scurt din cap, jenată, se întoarse la șareta ei și zbură, pierzându-se în nori. Este groaznic de umilitor să te vadă cineva când încerci să-ți prinzi soțul care te înșală.

Echo plecă sărind într-un picior, încântată că fusese de ajutor colegei nimfe și lui Zeus. Sincer vorbind, ar fi fost la fel de fericită și dacă ar fi protejat un cuplu de îndrăgostiți muritori. Era o bucurie pentru ea să netezească într-un fel calea tuturor îndrăgostiților de pretutindeni. Ea nu simțise niciodată dragostea adevărată, doar dragostea de a-i ajuta pe ceilalți să iubească, ceea ce i se părea cea mai înălțătoare formă de dragoste dintre toate. Era atât de altruistă, încât nici nu s-a preocupat să-i spună lui Zeus sau surorii ei despre fapta ei bună, ceea ce alta cu siguranță ar fi făcut, în speranța de a obține o recompensă. Cânta în timp ce culegea flori și se gândea cât de frumoasă era viața de nimfă.

Ecolalia

A doua zi, la întoarcerea în Olimp, Hera trimise după cintezoiul care o informase inițial de infidelitatea lui Zeus.

— M-ai mințit, țipă ea. Din cauza ta m-am făcut de râs!

Hera apucă pasărea de cioc, tăindu-i respirația, și era gata-gata s-o

pedepsească într-un mod groaznic și ciudat, care ne-ar fi schimbat pentru totdeauna ideea de cinteză, când partenera acestuia veni în zbor la urechea ei, fluturându-i părul, și-i strigă curajoasă:

— Dar, mărită stăpână, ți-a spus adevărul! L-am văzut pe Regele Zeus cu ochii mei. Chiar în timp ce vorbeai cu nimfa aceea, Echo, el se culca cu o naiadă la nici juma' de milă mai încolo. Dacă nu mă crezi pe mine, pot să-ți confirme fluturii și cocostârcii. Întreabă preotesele de la templul din Tespie când le-a vizitat ultima oară. N-a mai dat pe-acolo de trei luni!

Hera slăbi strânsoarea și pasărea, care aproape se învinețise, respiră din nou. De-aceea, în ziua de azi, cintezoii au pieptul roz.

Echo se bălăcea veselă într-un pârâu când Hera, în șareta ei trasă de păuni, descinse din nou. Nimfa se grăbi să iasă din apă, stârnind o ploaie de stropi, spre a o întâmpina pe zeiță cu un zâmbet larg de bun venit și gropițe în obraji. Zâmbetul de bun venit se transformă repede într-un „O" mare de frică, în clipa când văzu expresia furioasă de pe chipul Herei.

— Așadar, spuse zeița cu un calm glacial. Zici că soțul meu n-a fost aici. Că ieri n-a fost aici. Că era în Tespie să sfințească un templu.

— Eu… eu așa am înțeles, se bâlbâi Echo înfricoșată.

— Mincinoasă proastă, bârfitoare, limbută și uneltitoare ce ești! Cum îndrăznești să-ncerci s-o păcălești pe regina cerurilor? Cine te crezi?

— Eu…

Pentru prima oară în viața ei, lui Echo nu-i venea să zică nimic.

— N-ai decât să te bâlbâi și să te gângăvești. Îți place să te-auzi vorbind, este? Ia ascultă aici…

Hera se ridică în picioare și înălță brațele deasupra capului. În ochi părea să-i strălucească o lumină violet. Echo începu să tremure în fața unei priveliști atât de grandioase și îi venea să intre în pământ de frică.

— Poruncesc ca gura ta netrebnică și mincinoasă să amuțească. Din acest moment, nu vei mai vorbi decât dacă ți se vorbește. Nu vei mai avea putere să răspunzi, ci doar să repeți ultimul lucru care ți s-a spus. Nimeni nu poate desface acest blestem. Nimeni în afară de mine. Ai priceput?

— …priceput! strigă Echo.

— Asta se întâmplă când nu-i asculți pe zei.

— …asculți pe zei!

— Eu nu iert. N-am milă.

— …n-am milă!

Pufnind și zâmbind triumfătoare, Hera plecă val-vârtej, lăsând-o pe nefericita nimfă tremurând de frică și de supărare. Oricât încerca ea să vorbească, nu-i ieșea niciun cuvânt. Părea că i se punea un nod în gât

de fiecare dată. În timp ce se sforța să vorbească de-ai fi zis că vrea să vomite, apăru una dintre surorile ei.

— Bună, Echo… ce faci aici?

— Ce faci aici?

— Eu am întrebat prima.

— Eu am întrebat prima.

— Nu, *eu*.

— Nu, *eu*.

— Ei, dacă ai de gând s-o ții tot așa, du-te dracului.

— Du-te dracului! strigă Echo după ea, disperată.

Una câte una, toate prietenele și toate rudele ei au început s-o evite. Blestemul aruncat asupra uneia care toată viața ei trăise ca să stea la bârfă, care nu prețuise nimic mai mult decât conversațiile animate și replicile spirituale, a fost atât de crunt, încât acum Echo nu-și mai dorea decât să stea singură într-o tăcută agonie.

Echo și Narcis

Într-o zi, în singurătatea dureroasă a iadului personal al lui Echo, pătrunseră râsetele, strigătele și larma vehementă a unei vânători. Tinerii din Tespie urmăriseră un mistreț prin pădure și unul dintre vânători se rătăcise de grup. Era un tânăr de o frumusețe sublimă și Echo, pe care pasiunea tandră o sărise toată viața, se îndrăgosti de el instantaneu.

Tânărul era Narcis, care între timp crescuse și devenise mai fermecător ca niciodată. Nici el nu căzuse vreodată victimă pasiunii tandre. Într-atât se obișnuise ca băieții și fetele, bărbații și femeile, faunii și satirii, nimfele și driadele, oreadele și centaurii, și feluritele ființe cugetătoare și necugetătoare să țipe, să ofteze și să lește în prezența lui, încât considera că dragostea era o poveste absurdă. Îi prostea pe oamenii raționali. Narcis nu mai suporta ca ceilalți să se îndrăgostească de el lulea și să cadă pe spate văzându-l. Îl scotea din minți când vedea inconfundabila privire de iubire din ochii celorlalți. Privirea aceea avea în ea ceva furios și urât. Ceva atât de lacom, pierdut și disperat, atât de melancolic, chinuit și nefericit.

Pentru Narcis, dragostea și dorința erau niște maladii. Învățase lecția asta în cel mai oribil mod cu putință cu un an în urmă, când un băiat pe nume AMEINIAS îi declarase dragostea lui. Narcis răspunsese, cât putuse de amabil, că el nu-l iubea. Dar Ameinias n-a vrut să accepte un refuz și a început să-l urmărească pas cu pas. Îl însoțea dimineața când se ducea la școală, se ținea după el și-l privea ca un cățeluș pierdut și adorabil, până când Narcis n-a mai suportat și i-a strigat să plece și să nu se mai apropie de el niciodată.

În noaptea aceea, Narcis a fost trezit de un zgomot ciudat la fereastra camerei. S-a uitat pe geam și l-a văzut în lumina lunii pe

Ameinias atârnat de un păr, cu o frânghie în jurul gâtului. Cu vocea gâtuită, a rostit un blestem înainte să moară.

— Să n-ai noroc în dragoste așa cum n-am avut eu, frumosule Narcis![186]

De atunci, Narcis căpătase obiceiul să țină capul plecat, să-și acopere cât mai mult corpul, să fie scurt și neprietenos cu străinii, să nu-i privească niciodată în ochi.

Dar acum, când privi în jur, văzu că restul echipei de vânătoare plecase și că el era în sfârșit singur. Se hotărî să profite de apele răcoritoare ale râului și de malurile lui ispititoare, acoperite de mușchi. Se dezbrăcă de haine și plonjă în apă.

Cum zări acea siluetă aurie și mlădioasă, jumătate luminată de soare, jumătate presărată cu umbre și toată șiroind de apă, lui Echo i se tăie respirația. Și când, uitându-se pe furiș printre frunze îi văzu chipul – minunatul, superbul chip al lui Narcis –, nu mai reuși să-și controleze simțurile. Dacă n-ar fi fost blestemul Herei, ar fi strigat în gura mare. Așa, se uită mută de admirație cum tânărul gol își puse hainele, arcul și săgețile pe iarbă și se întinse să doarmă.

Dacă dragostea vine târziu, vine ca o tornadă. Toată ființa sărmanei Echo fu inundată de simțămintele ei pentru acest tânăr neînchipuit de frumos. Nimic, nici măcar groaza blestemului Herei, nu făcuse să-i bată inima atât de năpraznic. Sângele îi urcase și-i pulsa în urechi. Parcă se rotea în centrul unui mare ciclon. *Trebuia* să-l vadă mai de-aproape pe tânărul acesta frumos. Dacă ea simțea o pasiune atât de tumultoasă la vederea *lui,* probabil că era în firea lucrurilor ca și el să simtă același lucru văzând-o pe *ea*? Sigur așa se întâmplau lucrurile, nu? Ea se apropie tiptil, abia îndrăznind să mai respire. Cu fiecare pas, era din ce în ce mai emoționată, până când începu să freamăte și să tremure din tot corpul de atâta încântare. Vasăzică toate acele povești de dragoste la prima vedere pe care le auzise toată viața ei erau adevărate! Sigur băiatul ăsta frumos împărtășea dragostea ei. Altfel, cosmosul și creația n-ar mai avea sens.

Evident, eu și voi știm că de fapt cosmosul și creația n-au niciun sens și n-au avut niciodată. Biata Echo era pe punctul de a afla acest lucru.

Nu știu dacă din cauza inimii ei care bătea foarte tare sau a strigătului unei păsări, cert e că Narcis deschise ochii chiar când Echo se apropie de el.

Se uitară unul la altul.

Echo era o nimfă frumoasă, de fapt foarte frumoasă. Dar Narcis nu-i văzu decât ochii. Din nou privirea aia! Privirea aia nebună, flămândă, obsedată. Ochii ăia dornici, rugători. Îh!

— Cine ești? spuse el întorcându-se pe spate.

— Cine ești?

— Lasă. Asta-i treaba mea.
— Asta-i treaba mea!
— Ba nu e. Tu m-ai trezit!
— Tu m-ai trezit!
— Presupun că și tu, ca toți ceilalți, te-ai îndrăgostit de mine.
— Îndrăgostit de mine!
— Dragoste! Mi-a ajuns atâta dragoste.
— Dragoste!
— Ia-ți gândul. Nu te vreau!
— Te vreau!
— Nu-mi pasă cât plângi după mine. Nu suport să te văd.
— Te văd!
— Încetează, m-auzi? strigă Narcis. Nu! Vreau să pleci!
— Nu! Vreau să pleci!
— Mă înnebunești.
— Mă înnebunești!
— Dispari până nu fac un gest de disperare…
— Disperare!
— Vezi că mă provoci.
— Mă provoci!
Narcis își luă praștia de vânătoare și puse în ea o piatră.
— Pleacă. Hai, pleacă. O să te lovesc dacă nu pleci. Nu înțelegi?
— Nu înțelegi!

Prima piatră n-o nimeri, dar Echo făcu stânga împrejur și-o luă la sănătoasa înainte ca Narcis să încarce praștia și să tragă din nou. În timp ce fugea, el îi strigă din urmă:

— Și să nu te mai întorci niciodată!
— Niciodată! strigă ea.

A fugit de el și-a ținut-o tot într-o fugă până s-a prăbușit plângând la pământ, cu inima sfâșiată de durere și rușine.

Băiatul din apă

Narcis o privi plecând. Scutură din cap furios. Oare n-o să scape niciodată de penibilii ăștia smiorcăiți care *se* agață de el ca nebunii? Dragoste și frumusețe! Vorbe, doar vorbe.

Încins și însetat după atâta stres și dramă, îngenunche să bea apă din pârâu. I se tăie respirația când în apele lui văzu cel mai frumos chip pe care pusese ochii vreodată, chipul dulce și mirat al unui tânăr neasemuit de frumos. Avea părut auriu, iar buzele moi și roșii. Narcis recunoscu înfiorat că ochii tandri și seducători ai tânărului aveau privirea flămândă și doritoare pe care la alții el o găsise mereu respingătoare. Dar pe chipul superb al acestui străin misterios, exact aceeași expresie făcu să i se umfle pieptul și să-i bată inima de bucurie. Înseamnă că minunata făptură din râu simțea la fel ca el!

Narcis se aplecă să sărute acele buze frumoase, iar buzele frumoase se apropiară să le sărute pe-ale lui, dar chiar când se apropie de fața lui, trăsăturile străinului se frânseră într-o mie de bucăți care jucară și se unduiră până nu le mai văzu, iar Narcis își dădu seama că nu săruta decât apa rece.

— Stai liniștit, frumosule, șopti el, și băiatul păru să-i șoptească la fel.

Narcis ridică mâna. Băiatul ridică și el mâna. Narcis vru să-i mângâie obrazul frumos și băiatul vru să facă la fel. Dar chipul se frânse și se dizolvă în clipa când Narcis se apropie.

Și încercară amândoi încă o dată și încă o dată.

Între timp, în desișurile din spatele lor, Echo, înfocată și întărită de marea ei iubire, se întorsese ca să-și încerce încă o dată norocul. Inima îi tresări când îl auzi spunând:

— Te iubesc!

— Te iubesc! îi răspunse ea.

— Rămâi cu mine!

— Rămâi cu mine!

— Să nu mă părăsești niciodată!

— Să nu mă părăsești niciodată!

Dar când veni mai aproape, Narcis se întoarse spre ea furios și-i spuse printre dinți:

— Pleacă! Lasă-ne în pace! Să nu mai vii niciodată! Niciodată, niciodată, niciodată!

— Niciodată, niciodată, niciodată! hohoti Echo.

Cu un urlet sălbatic, Narcis luă o piatră și aruncă după ea. Echo fugi și se împiedică. Atunci Narcis luă arcul și sigur ar fi omorât-o cu o săgeată dacă ea n-ar fi reușit să se ridice și să dispară în pădure.

Narcis se uită neliniștit în apa râului, temându-se că băiatul acela superb dispăruse. Dar el era acolo, îmbujorat și cu o privire îngrijorată, însă la fel de frumos și de tandru ca mai devreme, cu o sclipire minunată în ochii albaștri, adânci. Narcis se aplecă din nou și își apropie fața de apă…

Zeii se milostivesc

Echo fugi pe deal în sus, plângând de durere. Ea se ascunse într-o peșteră deasupra râului pe al cărui mal stătea frumosul Narcis.

Echo rosti în gând o rugăciune către zeița ei preferată, Afrodita. Cu o disperare mută, ea se rugă să fie eliberată de suferința dragostei și de povara de neîndurat a existentei ei blestemate.

Afrodita răspunse rugăciunilor nimfei cum putu mai bine. Ea o eliberă pe nimfă din trupul ei și de o bună parte din expresia ei fizică. Nu avea puterea să ridice blestemul Herei, așa că vocea îi rămase. Vocea care îi adusese lui Echo atâtea necazuri, vocea condamnată să

repete și iar să repete. N-a mai rămas nimic din nimfa frumoasă de odinioară, în afara vocii care răspundea. Încă o puteți auzi pe Echo repetându-vă ultimele cuvinte când vorbiți cu voce tare în peșteri, în canioane, printre stânci, pe străzi, în piețe, în temple, în monumente, printre ruine și în camere goale.

Și Narcis? Zi de zi stătea la râu, iremediabil și profund îndrăgostit de propria-i reflexie, privindu-se, iubindu-se și dorindu-se, neavând ochi decât pentru el și niciun interes pentru nimeni și nimic în afară de el. Se apleca spre apă și se privea, prăpădindu-se de dor, până când zeii l-au transformat într-o floare frumoasă și delicată care îi poartă numele și care întotdeauna își plecă minunata corolă ca să se uite în lacuri, ochiuri de apă și izvoare.

Decideți voi dacă însușirile pe care acești tineri nefericiți ni le-au transmis nouă și limbajului nostru sunt trăsături comune ale caracterului uman sau probleme afective. Tulburarea de personalitate narcisistă și ecolalia (repetarea aparent involuntară a ceea ce s-a spus) sunt clasate în *Manualul de diagnostic și statistică al bolilor mentale,* care definește afecțiunile mentale din punct de vedere medical și juridic. Tulburarea de personalitate narcisistă, despre care se discută mult în ziua de azi, este marcată de vanitate, aroganță, o sete nestăvilită de a fi admirat, adulat și aplaudat, și mai ales, de obsesia propriei imagini. Sentimentele celorlalți sunt respinse vehement și călcate în picioare, în timp ce aspecte precum onestitatea, sinceritatea sau integritatea sunt ignorate cu seninătate. Bravada, lăudăroșenia și exagerările delirante sunt simptome obișnuite. Criticile și devalorizarea sunt intolerabile și pot declanșa un comportament agresiv, anormal și exploziv.[187]

Probabil cea mai bună definiție a narcisismului este nevoia de a-i privi pe ceilalți ca pe niște oglinzi care ne satisfac doar atunci când ne reflectă într-o imagine iubită sau admirată. Cu alte cuvinte, când ne uităm în ochii altora, nu ne uităm să vedem cine sunt *ei*, ci cum ne reflectăm noi *în ochii lor*. Dacă lucrurile stau așa, câți dintre noi pot spune cu mâna pe inimă că nu au în ei o doză de narcisism?

Îndrăgostiți

Tristan și Isolda, Romeo și Julieta, Heathcliff și Catherine, Sue Ellen și J.R.: îndrăgostiții nefericiți pe care îi știm cu toții datorează enorm străvechii tragedii grecești.

Când auzim vorbindu-se de „Babilon”, ne gândim la o civilizație din Orientul Mijlociu, renumită pentru desfrâul și excesele sale. Grădinile sale suspendate s-au numărat printre cele Șapte Minuni ale lumii și, pentru o perioadă de timp, Babilonul a fost cel mai mare oraș din lume.[188] Imperiul babilonian cuprindea mare parte din Asia Mică, și unii cred că această poveste s-a întâmplat de fapt în Cilicia, regatul întemeiat de Cilix înainte să plece cu Cadmus și ceilalți fii ai lui Agenor în căutarea Europei. Dar Ovidiu, în versiunea sa, nu ezită să plaseze acțiunea în centrul Babilonului și acolo am plasat-o și eu.

În Babilon, așadar, trăiau două familii care se învrăjbeau de generații întregi, nimeni nu-și amintea de ce. Palatele lor mărețe se înălțau unul lângă altul pe strada principală, dar copiii celor două familii erau crescuți ca dușmani și li se interzisese să-și vorbească, să-și scrie sau să-și facă semn.

Una dintre familii avea un fiu pe nume PYRAMUS și cealaltă o fiică pe nume THISBE, care, în ciuda tuturor obstacolelor, s-au îndrăgostit unul de altul. Ei au descoperit o mică gaură într-un zid comun care despărțea cele două case. Prin această deschizătură își vorbeau în șoaptă, schimbând păreri despre viață, poezie și muzică, până s-au îndrăgostit foarte tare. Gaura din zid era prea mică pentru ca ei să se poată atinge, însă căldura pasiunii lor tinere și arzătoare putea răsufla dintr-o gură în alta prin acea spărtură binevoitoare, intensificată de natura interzisă a sentimentelor lor și de apropierea lor ireductibilă.

Acest schimb de respirații tinere și calde i-a aprins atât de tare, încât într-o seară, exasperați peste măsură, cei doi s-au înțeles să evadeze din palatele lor și să se întâlnească noaptea lângă mormântul strămoșului lui Pyramus, regele asirian NINUS, întemeietorul mărețului oraș Ninive.

Și astfel, în seara următoare, sprintena și isteața Thisbe se fofilează pe lângă paznicii de la ușa camerei ei și santinelele de la porțile palatului părintesc și curând trece de zidurile orașului, construite cu ani în urmă de strămoașă ei, regina SEMIRAMIS. Când ajunge la locul stabilit, Thisbe se întâlnește nu cu iubitul ei Pyramus, ci cu un leu fioros, de pe botul căruia încă picură sângele ultimei prăzi, un bou. Speriată de răgetele lui, Thisbe fuge din cimitir. În graba și panica ei, își pierde voalul. Leul se apropie de voal, îl miroase, îl apucă cu dinții și îl scutură dintr-o parte în alta, pătându-l cu sângele boului, după care îl lasă jos și, cu un ultim răget, dispare în noapte.

Puțin mai târziu, sosește Pyramus și se pune s-o aștepte pe iubita sa sub un dud înalt, încărcat de povara estivală a fructelor sale albe ca zăpada. O rază de lună răzbate printre crengile copacului și luminează vălul lui Thisbe, care e aruncat pe jos, mânjit de sânge închegat. Pyramus îl ridică repede. Îngrozit, reușește să distingă blazonul brodat

al familiei lui Thisbe și, mai mult decât atât, recunoaște parfumul fetei cu care de atâtea ori a schimbat respirația febrilă a iubirii. Urmele de labe de pe pământ atestă prezența unui leu.

Sângele, urmele de labe, blazonul familiei, parfumul inconfundabil al lui Thisbe: sensul lor tragic și clar îl lovește pe Pyramus ca un trăsnet. Cu un țipăt de disperare, acesta scoate sabia și și-o înfige adânc în stomac, răsucind-o bine ca să ajungă mai repede alături de iubita lui moartă. Sângele țâșnește din el ca dintr-o fântână, colorând în purpuriu dudele albe.

— Mi-ați luat-o pe iubita mea Thisbe înainte să ne unim pentru scurta durată a vieților noastre, strigă Pyramus spre cer, așa că lăsați-ne să fim una în nesfârșita noapte a morții eterne!

Cu aceste nobile cuvinte, își dă ultima suflare căzut la pământ.189

Intră Thisbe. În mâinile inerte ale lui Pyramus își vede voalul mânjit de sânge. Vede urmele leului și citește imediat povestea scrisă acolo.

— Oh, zei, atât de geloși ați fost pe dragostea noastră, încât nu v-ați îndurat să ne acordați un scurt moment de fericire? strigă ea.

Vede sabia lui Pyramus. E caldă încă, mânjită cu sângele lui. Se aruncă în ea, împlântându-și-o adânc în burtă, cu un strigăt de triumf și extaz, în una dintre cele mai freudiene sinucideri din toate timpurile.

Când rudele celor doi sunt conduse la locul tragediei, se prăbușesc unele în brațele altora, plângând și cerându-și iertare. Vrajba s-a terminat. Trupurile îndrăgostiților sunt incinerate, iar cenușa lor amestecată într-o singură urnă.

Cât despre spiritele lor… Ei bine, Pyramus a fost transformat într-un râu care îi poartă numele de milenii, iar Thisbe într-un izvor ale cărui ape se varsă în el. Pe cursul râului Pyramus (care acum se cheamă Ceyhan) s-au construit centrale hidroelectrice, deci energia celor doi îndrăgostiți merge acum să ilumineze casele turcilor.

De asemenea, în amintirea dragostei și sacrificiului celor doi, zeii au decretat ca, din acel moment, fructele dudului să fie mereu de un roșu-rubiniu: culoarea pasiunii și a sângelui lor.

Galateele

Acis și Galatea

Printre multele fiice ale oceanidei Doris și cu zeul mării, Nereus, era o nereidă pe nume GALATEA. Numită așa datorită pielii ei albe ca laptele, ea era adorată de ciclopul POLIFEMUS, care nu era unul dintre ciclopii primordiali ci odrasla oribilă și primitivă a lui Poseidon și a oceanidei Thoosa.

Galatea îl iubea pe ACIS, un păstor sicilian simplu și frumos. Deși

era fiul lui SIMETIS, nimfa unui râu, și a zeului Pan, Acis nu era nemuritor. Într-o zi, gelosul Polifemus îi văzu pe Acis și Galatea care se îmbrățișau și aruncă asupra băiatului un bolovan imens, zdrobindu-l și omorându-l. Îndurerată, Galatea găsi forța și resursele necesare, sau poate avea destui prieteni în Olimp, pentru a-l transforma pe Acis în spiritul nemuritor al unui râu cu care va conviețui etern. Povestea lor este subiectul operei pastorale a lui Handel *Acis* și *Galatea.*

Galatea II

Dacă tot discutăm despre tinere cu numele Galatea, mai sunt încă două pe care merită să le cunoaștem.

PANDION din Festos, Creta, avea un fiu, LAMPROS, care s-a căsătorit cu o anume Galatea. Lampros, care nu intenționa să aducă pe lume fete, i-a spus soției că, dacă va naște o fată, va trebui s-o omoare, apoi vor continua să încerce până ce îi va naște fiul pe care și-l dorea. Primul născut a fost o fetiță superbă. Galatea n-a avut inima s-o omoare – ce mamă ar avea? – și i-a spus soțului ei că pruncul care se născuse era un băiețel sănătos și ea voia să-i dea numele LEUCIPPOS (cal alb).

Lampros și-a crezut soția pe cuvânt, fără să se mai deranjeze cu inspecții anatomice, și astfel, Leucippos, crescut ca bărbat, a devenit un băiat frumos, inteligent și îndrăgit de toată lumea. Se apropiau însă anii adolescenței și Galatea începu să se teamă tot mai mult că formele naturale generoase ale scumpului ei copil și lipsa frapantă a pufului de pe bărbie o vor da până la urmă de gol în fața lui Lampros, care nu era genul să treacă cu vederea o asemenea înșelătorie.

Ca măsură de siguranță, Galatea a luat-o pe Leucippos și s-au refugiat într-un templu al lui Leto (titanida care era mama lui Apollo și Artemis), unde s-a rugat ca fiica ei să-și poată schimba sexul. Leto a răspuns rugăciunii ei și Leucippos s-a transformat pe loc într-un tânăr viril. A început să-i crească părul în locurile potrivite, au apărut protuberanțele corespunzătoare și au dispărut cele necorespunzătoare. Lampros n-a știut nimic și au trăit fericiți până la adânci bătrânețe.

Multe generații după aceea, orașul Festos a celebrat sărbătoarea care se chema Ekdusia.[190] În timpul acestui ritual, toți tinerii din Festos trăiau printre femei și fete, purtau haine femeiești și trebuiau să depună un jurământ de cetățenie înainte de a absolvi *agela,* sau corpul tinerilor, și de a primi hainele și statutul de bărbat.[191]

Leucippos II, Daphné și Apollo

În mod curios, mai există un mit care povestește despre un alt LEUCIPPOS care și-a schimbat sexul – acesta fiind fiul lui OENOMAUS – și care s-a îndrăgostit de naiada DAFNE, pe care o iubea și Apollo, dar căreia încă n-apucase să-i facă curte și s-o seducă.

Ca să fie în preajma lui Dafne, acest Leucippos se deghiza în fată și stătea printre nimfele din compania ei. Gelosul Apollo a văzut și a făcut trestia să-i sugereze lui Dafne să se scalde în râu împreună cu însoțitoarele ei. Prin urmare, acestea s-au dezbrăcat de haine și au început să se bălăcească în pielea goală. Văzând că Leucippos refuza, din motive lesne de-nțeles, să-și dea jos veșmântul feciorelnic, fetele l-au dezbrăcat cu forța, i-au aflat secretul jenant și inconfundabil și l-au împuns furioase cu sulițele, omorându-l.

Dar acum, lui Apollo îi clocotea sângele de dorință. El s-a materializat și a început s-o urmărească pe Dafne. Îngrozită, fata a sărit afară din apă și a fugit cât au ținut-o picioarele, dar curând el a ajuns-o din urmă. Aproape c-o prinsese, când ea a trimis o rugăciune mamei ei, Gaia, și tatălui ei, zeul râului LADON. Chiar când Apollo se apropie și o atinse, simți cum carnea ei se transformă sub degetele lui. O scoarță subțire de copac se formă peste sânii ei, părul începu să i se onduleze în frunze, lucioase, verzi și galbene, brațele ei se răsuciră în ramuri și picioarele prinseră rădăcini în pământul primitor al mamei Gaia. Stupefiat, Apollo se pomeni că prinsese cu mâna nu o naiadă, ci un laur.

Pentru prima oară în viața lui, zeul era înfrânt. Laurul a devenit sacru pentru el și, de-atunci, cununa de lauri a împodobit fruntea câștigătorilor la Jocurile Pytiene din Delfi. Și în ziua de azi, câștigătorul unui mare premiu se cheamă laureat.[192]

Galatea III și Pygmalion

Insula Cipru, fiind locul unde a descins Afrodita după ce s-a născut din spuma mării, o venera de mult pe zeița iubirii și a frumuseții cu o fervoare aparte, motiv pentru care ciprioții au devenit renumiți pentru libertinajul licențios și viața desfrânată. Ciprul era considerat de către cei din Grecia continentală, drept un loc depravat, o „insulă a iubirii libere”.

În portul Amathus, un grup de femei cunoscute sub numele PROPOETIDE sau „fiicele lui Propoetus”, erau atât de revoltate de câtă promiscuitate sexuală exista acolo, încât chiar au îndrăznit să spună că Afrodita n-ar mai trebui să fie patroana insulei. Ca să pedepsească o asemenea impertinență blasfemică, Afrodita, furioasă la culme, le-a blestemat pe aceste surori fățarnice cu o poftă carnală insațiabilă, în același timp privându-le de orice urmă de pudoare și de bun simț. Astfel blestemate, femeile și-au pierdut capacitatea de a roși și au început să se prostitueze cu înverșunare și la întâmplare prin toată insula.

Un tânăr sculptor sensibil și teribil de atrăgător, pe nume PYGMALION, a văzut comportamentul flagrant și nerușinat al protopoetidelor și a fost atât de dezgustat, încât a hotărât să se

lipsească de iubire și sex pe vecie.

— Femei! murmură el într-o dimineață, când se apucă să lucreze la statuia de marmură a unui general din Amanthus care îi fusese comandată. N-o să mă vedeți pe mine irosindu-mi timpul cu femei. Oh nu. Mi-ajunge arta. Arta înseamnă totul. Dragostea nu înseamnă nimic. Arta este totul. Arta este… ia te uită, ce ciudat…

Pygmalion se dădu înapoi ca să se uite la opera lui și se încruntă surprins. Generalul lui căpăta formă într-un mod foarte bizar. Ar fi jurat că omul avea barbă. În plus, o fi fost bătrânul luptător puțin mai dolofănel, dar Pygmalion era sigur că nu avea o pereche de sâni mari. Nici gâtul și ceafa nu le-avea atât de delicate, netede și irezistibil de…

Pygmalion ieși în curte *și-și* băgă capul în fântâna cu apă rece. Întorcându-se răcorit în studio, se mai uită o dată la opera lui încă neterminată *și* nu putu decât să scuture uluit din cap. Generalul, când Pygmalion avusese permisiunea să treacă pe la vila lui ca să studieze fizionomia marelui bărbat, îl frapase cu trăsăturile lui, care aduceau mai degrabă cu cele ale unui mistreț african decât cu cele ale unui om, *și* iată că aici apărea din marmură ca o frumusețe absolut miraculoasă *și* rafinată. Mai mult, o frumusețe indiscutabil *feminină*.

Luând dalta, Pygmalion inspectă cu ochi de artist sculptura și constată că, prin câteva lovituri nemiloase și bine țintite, putea s-o readucă destul de ușor la ideea inițială, evitând să irosească prețiosul bloc de marmură pentru care plătise cu venitul lui pe o lună de zile.

Crac, crac, crac!

Deja e mai bine.

Tap, tap, tap!

O fi fost vreun impuls bizar al subconștientului.

Cip, cip, cip!

Sau din cauza indigestiei.

Acum să facem câțiva pași înapoi și să vedem…

Nu se poate!!!

Departe de a-și fi salvat opera și de a-i fi restituit generalului privirea masculină și marțială, nu reușise decât să-i amplifice ușoara feminitate, grația, senzualitatea și – la naiba – sex-appealul.

De-acum lucra cu febrilitate. Adânc în sufletul lui știa că nu-l va mai salva pe general. Avea misiunea să vadă unde îl ducea nebunia care pusese stăpânire pe el.

Nebunia era, desigur, opera Afroditei. Nu-i plăcuse să vadă că unul dintre cei mai atrăgători și mai eligibili tineri de pe insulă alesese să întoarcă spatele iubirii. Mai mult decât atât, un tânăr a cărui locuință de la malul mării se întâmpla să fie exact pe locul unde atinsese pământul după ce se născuse din valuri și, se gândea ea, tocmai de ceea trebuia să vibreze de o intensitate specială a pasiunii amoroase. Iubirea și frumusețea, așa cum mulți dintre noi descoperim pe

parcursul vieții, sunt neînduplecate, implacabile și crude.

Zile și nopți, Pygmalion a lucrat cuprins de febra creației, de *entuziasm* în sens literal. De atunci, generații de artiști din toate domeniile au recunoscut extazul neîntrerupt și plin de angoasă al inspirației care îl cuprinsese. Fără să se gândească la mâncare sau băutură – fără niciun gând conștient –, ciocănea, cioplea și fredona.

În sfârșit, când strălucirea roz a lui Eos și o lumină irizată dinspre est anunțau începutul celei de-a cincea zi de muncă neîntreruptă, se îndepărtă câțiva pași de statuie cu certitudinea sublimă pe care doar adevărații artiști o înțeleg: cumva, da, fără îndoială, în sfârșit era gata.

Nu îndrăznea să ridice ochii. Până acum, lucrase numai de-aproape, pe detalii – trăsăturile întregii figuri existau doar într-un colț întunecat și inaccesibil al minții lui. Pentru prima oară, putea să contemple întreaga lucrare. Inspiră adânc și se uită.

Șocat, scoase un strigăt și scăpă dalta din mână.

De la degetele picioarelor reproduse magnific până la florile lucrate perfect care îi încununau părut de pe cap, sculptura era de departe cea mai desăvârșită lucrare pe care o făcuse vreodată. Mai mult decât atât, era de departe cea mai frumoasă operă de artă din câte văzuse lumea până atunci. Pentru un artist adevărat ca Pygmalion, asta însemna că era mai frumoasă decât orice *persoană* care se văzuse vreodată pe pământ, fiindcă el știa că arta depășește întotdeauna ce-i mai bun din ce poate da natura.

Totuși, el văzu că figura pe care o sculptase în marmură din imaginația lui aprinsă era ceva și mai mult decât cel mai frumos lucru din lume. Era *reală.* Pentru Pygmalion, era mai reală decât tavanul de deasupra capului și podeaua de sub picioarele lui.

Inima îi bătea năvalnic, pupilele i se dilataseră, respirația îi era sacadată și toată ființa lui era mișcată în cel mai tulburător și puternic mod cu putință. Era bucurie și durere totodată. Era dragoste.

Expresia și postura fetei – al cărei nume el știu că trebuia să fie Galatea, căci frumusețea ei de marmură era albă ca laptele – erau surprinse într-un moment de sublimă ezitare, între trezire și mirare. Părea puțin surprinsă, parcă pe punctul de a exclama. Dar surprinsă de ce? De frumusețea lumii? De frumusețea tânărului artist care o devora cu privirea? Trăsăturile ei erau perfecte, regulate, dar același lucru era valabil în cazul multor fete. În ea era ceva mai mult decât farmecul convențional. O frumusețe interioară, sufletească, emana din adâncul ei. Trăsăturile ei erau răvășitor de suave, amețitor de dulci, suple și senzuale. Sânii ei păreau să împungă delicat, goliciunea ei era făcută și mai seducătoare de modul în care mâna îi atingea gâtul într-un gest de îngrijorare încântător de cuminte.

Pygmalion se plimbă în jurul ei ca să-i studieze generozitatea tulburătoare a feselor și minunata rotunjime a coapselor. Să

îndrăznească să pună mâna pe carnea aceea? Întinse mâna s-o atingă – ușor, ca să n-o rănească. Dar degetele lui întâlniră marmura rece. Marmură tare, rigidă. Vizual, Galatea părea reală, caldă și vie până în străfundurile ei, dar sub mâinile lui Pygmalion care o mângâiau și pe obrazul lui tandru pe care și-l lipise de ea, era rece ca o moartă.

Se simțea bolnav, dar în același timp deborda de vitalitate. Țopăia de colo-colo. Striga în gura mare. Gemea. Râdea. Cânta. Înjura. Avea toate manifestările nebunești, deplasate, euforice și disperate ale unui tânăr îngrozitor de îndrăgostit.

Până la urmă, se aruncă pe Galatea lui, o înconjură cu brațele și picioarele, își lipi fața de ea, sărutând-o, pipăind-o și frecându-se de ea până ce simți cum explodează totul în el.

Nebunia care-i consuma sufletul nu s-a potolit după acest prim acces de frenezie. Acum se dedică Galateei cu toată ardoarea și tandrețea curtenitoare a unui iubit adevărat. O striga cu tot felul de apelative afectuoase. Se ducea la piață și-i cumpăra rochii, coronițe și zorzoane. Îi împodobea mâinile cu tot felul de brățări și gâtul cu lănțișoare și pandantive de jasp și perle. Cumpără un divan pe care îl acoperi cu mătase vopsită cu purpuriu de Tyr. O întindea pe ea și îi cânta balade. Ca mai toți marii artiști plastici, era un muzician fără vocație și un poet jalnic.

Dragostea lui era pasionată și generoasă, dar – exceptând imaginația lui febrilă în momentele de maxim optimism – văduvită complet de reciprocitate. Era o curtare cu sens unic și, în adâncul inimii lui prea pline de iubire, el știa asta.

Veni și ziua sărbătorii Afroditei. Pygmalion o sărută la despărțire pe Galatea cea frumoasă și rece și plecă de-acasă. Tot Ciprul și mii de vizitatori din Grecia continentală se adunaseră în Amanthus pentru această sărbătoare anuală. Marea piață din fața templului era plină de pelerini veniți să se roage la zeița iubirii și a frumuseții pentru noroc în dragoste. Se sacrificau juninci împodobite cu ghirlande de flori, în aer plutea miros puternic de tămâie și toate coloanele templului erau decorate cu flori. Rugăciunile veneau des, repede și cu voce tare.

— Trimite-mi o nevastă.

— Trimite-mi un bărbat.

— Îmbunătățește-mi performanța.

— Mai potolește-mă puțin.

— Eliberează-mă de aceste sentimente.

— Fă-l pe Menander să se îndrăgostească de mine.

— Fă-o pe Xantioppe să nu mă mai înșele.

Pygmalion își făcu loc orbește prin mulțimea de negustori ambulanți și oameni care se rugau. Ajunse la treptele templului, mitui gărzile, le imploră pe preotese și în final fu condus în sfântul altar, unde doar cetățenii cei mai bogați și mai influenți aveau voie să se

roage direct în fața unei imense statui a Afroditei. El căzu în genunchi la picioarele ei.

— Mărită zeiță a iubirii, murmură el. Se spune că în această zi a sărbătorii tale împlinești dorințele arzătoare ale îndrăgostiților. Îndeplinește dorința unui biet artist care te roagă să…

În fața altarului, bărbați și femei de seamă își murmurau rugăciunile către Afrodita și, deși era mică probabilitatea să-l audă cineva pe Pygmalion, un fel de modestie sau jenă îl împiedică să-și rostească dorința reală.

— …un biet artist care te roagă să-i dai o fată vie și adevărată, asemenea celei pe care a sculptat-o din marmură. Îndeplinește-i această dorință, mărită zeiță, și vei fi câștigat un sclav devotat, care-și va pune viața și arta în slujba iubirii și a slăvirii ei.

Amuzată, Afrodita vedea în sufletul celui ce se ruga. Știa perfect ce-și dorea Pygmalion cu adevărat. Lumânările de pe altarul din fața lui se aprinseră mai tare și pâlpâiră de nouă ori.

Pygmalion zbură spre casă. În ruptul capului n-ar putea să vă spună pe unde a luat-o sau în cât timp a ajuns. Probabil că s-a ciocnit de o persoană sau de patruzeci în timp ce fugea prin mulțime.

Statuia neînsuflețită stă întinsă pe superbul divan exact așa cum o lăsase la plecare. Însă figura sculptată pare mai inaccesibilă, mai rece și mai distantă ca niciodată. Și totuși, Pygmalion, cu credința și furia dementă a unui îndrăgostit sadea, îngenunchează și îi sărută fruntea rece. O sărută o dată, de două ori… de douăzeci de ori. Apoi o sărută pe gât, pe obraji… și, *ia stai*! Cumva doar focul sărutărilor lui a încălzit marmura sau sub buzele lui flămânde se simte o căldură crescândă? *Se simte*! Sub atingerea gurii lui, piatra rigidă se înmoaie și devine carne, carne vie, caldă, încântătoare!

El o sărută iar și iar, și așa cum ceara din fagure se înmoaie și se topește la soare, fildeșul rece al iubitei lui se înmoaie cu fiecare mângâiere delicată a gurii și a mâinii lui.

E uluit. Nu-i vine să creadă. Îi pune un deget pe venele brațului și simte cum curge și pulsează sânge cald, omenesc! Se oprește. E posibil? E posibil? O ia pe Galatea în brațe ca pe un copil și-i simte pieptul cum se expandează când respiră pentru prima oară. *E* adevărat! E vie!

— Afrodita, fii binecuvântată! Afrodita, tu cea mai minunată dintre toți zeii, îți mulțumesc și-ți făgăduiesc să te slujesc mereu!

Se apleacă să sărute buzele calde care îi răspund cu patimă. Curând, cei doi sunt unul în brațele celuilalt, râzând, plângând, oftând și iubind.

De nouă ori se schimbă luna înainte ca uniunea acestui cuplu fericit să fie binecuvântată cu nașterea unui băiat, PAFOS, care va da numele său orașului în care Pygmalion și Galatea își trăiesc restul vieții lor

fericite și liniștite.

În mitologia greacă, doar o dată sau de două ori s-a mai întâmplat ca niște îndrăgostiți muritori să aibă parte de un final fericit. Probabil că această speranță ne îndeamnă să credem că eforturile noastre în căutarea fericirii nu vor fi în zadar.[193]

Hero și Leandru

Marea Greacă, numită în vechime „Hellespont" se cheamă astăzi Dardanele și este cunoscută mai ales ca fiind locul unde s-a dat una dintre cele mai aprige bătălii de la Gallipoli în timpul Marelui Război. Făcând parte din granița naturală care separă Europa de Asia, strâmtoarea a avut dintotdeauna o importanță strategică pentru războaie și comerț. Deși imensă în plan simbolic, în realitate este destul de îngustă pentru a putea fi traversată de un înotător puternic.

LEANDRU[194] locuia în Abydos, pe partea asiatică a Hellespontului, dar el era îndrăgostit de o preoteasă a Afroditei, pe care o chema Hero și care locuia într-un turn în Sestos, pe coasta europeană. Ei s-au întâlnit la festivalul anual al Afroditei. Mulți tineri își pierduseră capul după „grădina de trandafiri a membrelor ei"[195] și după chipul ei pur ca al Selenei, dar numai chipeșul Leandru a trezit o astfel de pasiune în sufletul ei. În puținul timp petrecut împreună la festival, ei au ticluit un plan care să le permită să se poată vedea după ce se întorceau acasă și erau separați de strâmtoare. În fiecare noapte, Hero avea să aprindă un felinar la fereastra turnului ei și Leandru, cu ochii fixați pe acest punct luminos din întuneric, va lua în piept curenții Hellespontului, va urca la ea și vor fi împreună.

Ca preoteasă, Hero făcuse un jurământ de castitate, dar Leandru a convins-o că actul de consumare fizică a dragostei lor ar fi un lucru sfânt, o consacrare cu care Afrodita ar fi de acord. De fapt, susținea el, cu siguranță ar fi o insultă să se dedice zeiței iubirii și totuși să rămână virgină. Ar fi ca și cum l-ai venera pe Ares, dar ai refuza să lupți. Acest argument strălucit a convins-o pe Hero și, în fiecare noapte, felinarul era aprins, strâmtoarea traversată și dragostea consumată. Erau cel mai fericit cuplu din lume.

Toată vara a ținut această fericire, dar foarte curând vara s-a făcut toamnă și nu după mult timp au început să bată vânturile puternice ale echinoxului. Într-o noapte, toate cele trei vânturi, Boreas, Zefir și Notus – vânturile de nord, vest și sud –, suflau cu putere, scoțând urlete și trimițând rafale peste tot, una dintre ele stingând felinarul de la fereastra lui Hero. Neavând după ce să se ghideze în largul Hellespontului și cu vânturile care stârneau niște valuri cât casa, Leandru s-a dezorientat, a dat de necaz și s-a înecat.

Hero a stat toată noaptea să-și aștepte iubitul. A doua zi dimineață, imediat ce Eos a deschis porțile zorilor și era suficientă lumină, s-a

uitat afară și a văzut trupul zdrobit al lui Leandru aruncat peste stâncile de la poalele turnului. Cuprinsă de disperare, a sărit de la fereastră și s-a prăbușit pe aceleași stânci.196

După Leandru, mulți alții au traversat înot Hellespontul. Dar cel mai celebru a fost poetul Byron, care a reușit această performanță pe 3 mai 1810 – la a doua încercare. În jurnalul său a consemnat cu mândrie un timp de o oră și zece minute. „Am făcut-o cu oarecare dificultate", nota el. „Sunt mai mândru de această izbândă decât de orice alt prilej de glorie, fie ea politică, poetică sau retorică."

Lordul Byron a înotat în compania unui locotenent, William Ekenhead, din Marina Regală, care și-a dobândit propria porție de notorietate nemuritoare odată cu menționarea sa în această strofă din monumentalul poem satiric al lui Byron, *Don Juan*. Lăudând curajul eroului său de a traversa înot fluviul Guadalquivir din Sevilla, Byron scrie despre Juan:

Se prea poate să fi trecut Hellespontul,
Așa cum (un fapt cu care ne-am mândrit) Leandru, domnul Ekenhead și eu am făcut197

[Trad. De Virgil Teodorescu, Byron, Opere 3, Poezia (Don Juan), Editura Univers, 1987]

Lui Shakespeare pare să-i fi plăcut mult povestea îndrăgostiților din antichitate, deoarece în *Mult zgomot pentru nimic* a dat unui personaj numele Hero și în *Cum vă place* a pus în gura Rosalindei aceste cuvinte anti-romantice și de un cinism încântător:

„Leandru ar mai fi trăit cine știe cât, deși Hero se călugărise, de n-ar fi fost dogoarea unei nopți de vară. Bietul băiat s-a dus să facă baie în apele Hellespontului, dar din nenorocire, pe când înota, i s-a pus un cârcel la picior și s-a înecat. Însă cronicarii nesăbuiți ai vremii aceleia au scornit, nu știu de unde, ca s-ar fi omorât din pricina frumoasei Hero din Sestos. Toate astea nu-s decât minciuni gogonate. Oamenii au dat ortul popii de când e lumea și pământul și-au ajuns hrană pentru viermi, dar nu din dragoste."198

Arion și delfinul

Grecii, ca toate marile civilizații, puneau mare preț pe muzică, așezând-o atât de sus în rândul artelor, încât și-a luat numele de la toate cele nouă fiice ale Memoriei. Festivalurile de muzică și premiile muzicale, atât de prezente în viața noastră culturală de astăzi, erau la fel de importante în lumea greacă.

Puțini s-au bucurat în timpul vieții de o faimă mai mare în calitate de cântăreț, menestrel, bard, poet și muzician decât ARION din Methimna de pe insula Lesbos.199 Acesta era fiul lui Poseidon și al nimfei ONCAEA, dar, în pofida acestei obârșii, a ales să-și dedice

talentul muzical celebrării și proslăvirii zeului Dionysos. Instrumentul ales de el era *kithara,* o variantă a lirei.[200] El este considerat pretutindeni inventatorul formei poetice cunoscute ca ditiramb, un imn coral entuziast, dedicat vinului, carnavalului, extazului și desfătării.

Cu ochii săi căprui visători, vocea plăcută și abilitatea magică de a face picioarele să bată ritmul și șoldurile să se rotească, Arion a devenit curând un fel de idol în lumea mediteraneană. Patronul și cel mai înflăcărat suporter al său era tiranul Corintului, PERIANDER[201], și acesta a aflat de un mare festival de muzică ce se ținea în Tarentum, un prosper oraș port situat în scobitura călcâiului Italiei. Periander i-a finanțat lui Arion călătoria pe mare și participarea la probele competitive ale festivalului, cu condiția să accepte să împartă premiul în bani la întoarcere.

La dus, drumul a fost lipsit de incidente. Arion a ajuns în Tarentum, a participat la concursuri și a câștigat cu ușurință premiul întâi la toate categoriile. Judecătorii și membrii publicului nu mai auziseră o muzică atât de încântătoare și de originală. A fost recompensat cu un cufăr cu argint, aur, fildeș, pietre prețioase și instrumente muzicale măiestrit lucrate. În semn de recunoștință pentru un premiu atât de generos, Arion a dat a doua zi un concert gratuit pentru locuitorii orașului.

Regiunea Tarentum era recunoscută pentru uriașii păianjeni-lup întâlniți de obicei în zona rurală. Localnicii le spuneau, după orașul lor, „tarantule” Arion auzise că veninul de tarantulă poate provoca frenezie isterică, așa că a improvizat pentru public o variațiune a faimoșilor săi ditirambi, pe care a denumit-o *tarantella.* Ritmurile delirante ale acestui dans popular[202] i-au înnebunit pe temperamentalii tarentini, dar spre final i-a îmblânzit cu un potpuriu din cele mai romantice și mai lente melodii ale sale. Până în primele ore ale dimineții, putea să-și aleagă orice fată, băiat, bărbat sau femeie din sudul Italiei și, zice-se, ca muzician de succes ce era, asta a și făcut.

A doua zi dimineață, o mulțime uriașă l-a condus pe Arion la plecare, mulți oameni trimițându-i bezele și câțiva plângând de mama focului. El și bagajele sale, inclusiv cufărul cu comori, au fost transportați cu o barcă până la un bric mic, dar rezistent, unde îl aștepta un echipaj alcătuit din căpitan și nouă marinari. Curând, Arion s-a instalat comod la bord. Echipajul a ridicat pânzele și căpitanul a stabilit cursul spre Corint.

Peste bord

Imediat ce nu s-a mai văzut pământul și au ajuns în largul mării, Arion a simțit că e ceva în neregulă. Era obișnuit să fie privit cu

insistență – la urma urmei, era pe cât de uluitor de talentat, pe atât de frumos –, numai că privirile pe care echipajul le ațintea asupra lui erau de o altă natură. Zilele treceau în această atmosferă apăsătoare și amenințătoare, iar el se simțea tot mai inconfortabil. În privirile marinarilor era ceva care aducea a poftă, dar care trăda un scop mai sinistru. Oare ce putea fi în neregulă? Apoi, într-o după-amiază toridă, unul dintre marinari, cel cu figura cea mai urâtă și mai ticăloasă dintre toți, s-a apropiat de el și i-a zis:

— Băiete, ce-ai în cufărul ăla pe care stai?

Bineînțeles. Arion a simțit că-i stă inima-n loc. Asta explica totul. Marinarii auziseră despre comoara lui. Bănuia că voiau și ei o parte din ea, dar al naibii să fie dacă o să-și împartă premiul greu câștigat cu altcineva în afară de Periander. Înainte, își pusese în gând să lase echipajului un bacșiș gras la capătul călătoriei, dar acum nu se mai simțea atât de generos.

— Instrumentele mele muzicale, răspunse el. Sunt chitarist.

— *Ce* ești?

Arion clătină indulgent din cap și repetă rar, ca pentru un copil:

— Chi–ta–rist. Cânt la chitară.

Mare greșeală.

— Ah – da? Ei – atunci – cântă-ne – și – nouă – ceva.

— Mai bine nu, dacă nu vă e cu supărare.

— Ce se-ntâmplă aici? spuse căpitanul bricului apropiindu-se.

— Mucosu' ăsta zice că-i muzician, da' nu vrea să cânte. Zice că are o *kitara* în cutia aia.

— Ei, sunt sigur că n-o să-ți fie cu supărare dacă ne-o arăți și nouă, nu-i așa, tinere?

Tot echipajul se adunase acum în jurul lui.

— Nu… nu mă simt prea bine. Poate deseară o să fiu într-o formă mai bună.

— De ce nu cobori în cabină să te odihnești la umbră?

— N-nu, prefer la aer curat.

— Săltați-l băieți!

Niște mâini aspre îl ridicară pe Arion cu ușurința cu care ridica un cățeluș nou-născut.

— Dați-mi drumul! Lăsați-l în pace. Nu e proprietatea voastră!

— Unde-i cheia?

— Am… am pierdut-o.

— Găsiți-o băieți.

— Nu, nu! Vă rog, vă implor…

Cheia fu găsită cu ușurință și smulsă de la gâtul lui Arion. Fluierături și murmure de uimire se auziră când căpitanul desfăcu zăvorul și săltă capacul. Reflexiile aurului și pietrelor prețioase jucau pe fețele hrăpărețe ale marinarilor. Arion își dădu seama că era

pierdut.

— Sunt d-dispus să-mi îm-împart comoara cu voi…

Se pare că marinarii găsiră oferta teribil de amuzantă căci începură să râdă în hohote.

— Omorâți-l, spuse căpitanul, scoțând un lung șirag de perle și ridicându-l să se uite la el în lumină.

Marinarul cel mai fioros scoase un cuțit și se apropie de Arion cu un zâmbet diabolic.

— Vă rog, vă rog… pot… pot măcar să cânt un ultim cântec? Marșul funebru, cântecul meu de înmormântare. Atât îmi datorați, nu credeți? Zeii vă vor pedepsi dacă îndrăzniți să mă trimiteți la moarte fără niciun serviciu funerar catharctic…

— Stai că te fac eu să termini cu trăncănitul, mârâi marinarul cel urât, continuând să se apropie.

— Nu, nu, spuse căpitanul. Are dreptate. O să-l lăsăm pe Cygnus al nostru să-și cânte cântecul de lebădă. Presupun c-o să ai nevoie de lira asta.

Pescui *kitara* din cufăr și i-o dădu lui Arion care o acordă, închise ochii și începu să improvizeze. El dedică melodia tatălui său, Poseidon.

— Stăpân al oceanelor, cânta el, rege al mărilor, cutremurător al pământului, iubite tată. Adesea te-am neglijat în rugăciunile și sacrificiile mele, dar tu, oh mărite, nu-l vei neglija pe fiul tău. Stăpân al oceanelor, rege al mărilor, cutremurător al pământului, iubite…

Fără niciun avertisment, strângând *kitara* la piept, Arion sări peste bord și căzu în valuri. Ultimul lucru pe care l-a mai auzit au fost râsetele echipajului și glasul sec al căpitanului:

— Hai că n-a fost greu! Acum să-mpărțim prada.

Dacă vreunul dintre ei s-ar fi deranjat să privească în jos, ar fi asistat la un spectacol extraordinar. Arion se ducea la fund și avea de gând să deschidă gura și să bea apa sărată fără să se opună. Cineva îi spusese că înecul este o moarte blândă și plăcută, o trecere lentă spre somn, atâta timp cât nu te zbați. *Sufocarea* este un coșmar teribil în care te panichezi, dar adevăratul *înec* este o eliberare senină, fără durere. Așa i se spusese. Deși știa acest lucru liniștitor, Arion ținea gura închisă strâns și, cu obrajii umflați, călca apa, îmbrățișându-și *kithara*.

Și atunci, chiar când plămânii erau gata să-i explodeze, se întâmplă ceva uluitor. Simți că era împins în sus. Împins tare și repede. Urca cu repeziciune prin apă. Ajunsese la suprafață! Putea să respire! Ce se întâmpla? Probabil era un vis. Apa agitată, bulbucii și stropii, orizontul care se înclina și se legăna, bubuitul din urechile lui, vuietul valurilor și lumina strălucitoare… toate îl împiedicau să înțeleagă ce se întâmplă, până când îndrăzni să privească în jos și, cu ochii care îl

usturau văzu… văzu că… era pe spinarea unui delfin! *Un delfin*! îl călărea prin valuri! Dar avea pielea alunecoasă și Arion era gata să cadă de pe el delfinul se roti și se răsuci și cumva Arion reuși să se redreseze. Animalul făcuse anume acea manevră pentru ca el să nu cadă! Oare s-ar supăra dacă ar întinde o mână să se țină de aripioara dorsală, așa cum un călăreț s-ar prinde de cornul șeii? Delfinul nu se supără, însă zbici puțin din cap, parcă în semn de aprobare, și mări viteza prin apă. Arion apucă încet cureaua *kitharei* și își agăță instrumentul pe umăr, astfel încât să se bucure de plimbare, ținându-se cu ambele mâini de aripioara dorsală.

Bricul nu se mai vedea de-acum. Soarele strălucea, delfinul și omul brăzdau apele, stârnind falduri de stropi irizați. Încotro se îndreptau? Delfinul știa?

— Hei, delfinule. Stabilește-ți cursul spre golful Corint. Îți arăt eu unde mergem când ajungem acolo.

Delfinul scoase o serie de țipete ascuțite și plescăieli care păreau să arate că înțelege și Arion începu să râdă. Și merseră și iar merseră, urmărind orizontul ce se îndepărta mereu. Arion, care acum își ținea bine echilibrul, întoarse *kithara* în față și începu să cânte cântecul lui Arion și al delfinului. Acesta nu s-a păstrat până în ziua de azi, dar se spune că nu s-a compus vreodată un cântec mai frumos.

În sfârșit, ajunseră în golf. Delfinul se strecură prin canalul de navigație aglomerat cu o ușurință și o vioiciune pline de grație. Marinarii de pe șlepuri, barje și bărcuțe se întorceau să vadă ceva ce nu mai văzuseră: un tânăr pe spinarea unui delfin. Arion cârmea de aripioară, trăgând ușor când într-o parte, când în alta, și nu se opriră până n-ajunseră la docurile regale.

— Trimiteți vorbă regelui Periander, spuse el, coborând din spinarea delfinului pe ponton, că menestrelul său s-a întors. Și dați-i delfinului meu de mâncare.

Monumentul

Periander s-a bucurat enorm de întoarcerea muzicianului atât de iubit. Povestea salvării lui de la moarte a stârnit mirare și uimire la curte. Au benchetuit toată noaptea și toată dimineața. Se făcuse seară când au ieșit să vadă, să laude și să mângâie eroicul delfin. Dar au fost întâmpinați de o priveliște tristă. Ignoranții muncitori de la docuri scoseseră animalul la mal ca să-l hrănească. Se chinuise toată noaptea fără niciun pic de apă care să-i umezească pielea, apoi zăcuse toată dimineața și toată după-amiaza pe chei, înconjurat de copii curioși, iar soarele fierbinte îl deshidrata. Arion se lăsă în genunchi și-i șopti ceva la ureche. Delfinul îi răspunse afectuos zvâcnind ușor, scoase un oftat adânc și muri.

Arion s-a simțit îngrozitor de vinovat și nici ordinele lui Periander

de a se construi un turn înalt în memoria delfinului n-au reușit să-l consoleze. În luna ce-a urmat, toate cântecele lui au fost triste și palatul a jelit alături de el.

Apoi a venit vestea că bricul cu cei nouă marinari și căpitanul cel ticălos fusese împins de o furtună în Corint. Periander a trimis poruncă prin niște mesageri ca echipajul să se înfățișeze dinaintea lui, rugându-l pe Arion să stea deoparte cât timp îi interoga el.

— Voi trebuia să mi-l aduceți pe bardul Arion din Tarentum, spuse el. Unde este?

— Vai, majestate, spuse căpitanul. E o poveste foarte tristă. Bietul băiat a fost aruncat peste bord de furtună. I-am recuperat corpul și i-am făcut o înmormântare cum se cuvine în mare. Mare păcat. Un flăcău fermecător, tot echipajul îl adora.

— Da. Așa e. Un băiat simpatic. O pierdere groaznică… murmurară marinarii.

— În orice caz, spuse Periander, am auzit că a câștigat concursul de cântat și s-a îmbarcat cu un cufăr plin de comori, din care jumătate îmi aparține.

— În privința asta… spuse căpitanul desfăcând brațele. Cufărul s-a pierdut în timpul furtunii din cauza tangajului puternic. S-a deschis când a alunecat de pe punte în mare și n-am reușit să recuperăm decât vreo *câteva* lucrușoare. Un fel de liră de argint, un *aulos* și unul sau două flecuștețe. Îmi pare rău că n-a fost mai mult, sire, zău că-mi pare rău.

— Înțeleg… spuse Periander încruntându-se. Mâine dimineață să vă adunați la noul monument de la docurile regale. Nu se poate să nu-l găsiți. Are în vârf un delfin sculptat. Aduceți ce-a mai rămas din comoară și poate o să vă las să păstrați partea lui Arion, dacă acum bietul băiat e mort. Sunteți liberi să plecați.

— Nu te teme, îi spuse Periander lui Arion când îi relată acestuia toată discuția. O să se facă dreptate.

A doua zi dimineață, căpitanul și cei nouă oameni ai lui sosiră devreme la monument. Râdeau și erau relaxați, amuzați că nu trebuiau să returneze decât o mică parte din comoara lui Arion și poate chiar tiranul cel credul avea să le dea o parte din ea.

Exact la ora stabilită, Periander veni însoțit de gărzile lui de la palat.

— Bună dimineața, căpitane. Ah, comoara. Doar atât ați reușit să salvați? Da, înțeleg ce spui, nu-i cine știe ce, așa-i? Acum, mai povestiți-mi o dată cum s-a întâmplat cu Arion.

Căpitanul repetă povestea fără să se încurce, cuvânt cu cuvânt, exact ca în ziua precedentă.

— Vasăzică el sigur e mort? Sigur i-ați recuperat trupul, l-ați pregătit pentru înmormântare, apoi l-ați aruncat din nou în mare?

— Categoric.

— Și podoabele astea fără valoare sunt tot ce-a rămas din comoara dată ca premiu?

— Mă doare s-o spun, majestate, dar așa e.

— Atunci, întrebă Periander, cum explicați descoperirea *acestora* ascunse sub lemnăria navei voastre?

La un semn, câteva gărzi aduseră o targă pe care se afla grosul comorii.

— Ah. Da. Păi… spuse căpitanul zâmbind cuceritor. Ce nesăbuință din partea noastră să încercăm să te păcălim, stăpâne preaputernic. Bietul băiat a murit, așa cum am spus, și a rămas comoara lui. Noi nu suntem decât niște bieți marinari muncitori, sire. Istețimea și înțelepciunea voastră ne-a prins cu mâța-n sac.

— Frumos din partea ta, spuse Periander. Dar eu tot nu mă dumiresc. Am poruncit să se facă pentru Arion o *kithara* din argint, aur și fildeș. El nu pleca niciunde fără ea. De ce aceasta nu se află printre celelalte lucruri?

— Păi, spuse căpitanul. V-am spus cât de mult l-am îndrăgit noi pe Arion. Ca pe frățiorul nostru mai mic, nu-i așa, băieți?

— Da, da… bâiguiră marinarii.

— Noi știam ce mult însemna *kithara* pentru el. I-am pus-o în giulgiu înainte să-i aruncăm trupul în mare. Ce altceva puteam face?

Periander zâmbi. Căpitanul zâmbi. Dar brusc zâmbetul îi pieri. Din gura delfinului de aur din vârful columnei se auzi sunetul unei *kithara*. Căpitanul și oamenii lui ridicară ochii consternați. Glasul lui Arion însoțea notele de *kithara* și iată ce cuvinte ieșeau din gura delfinului:

„Omorâți-l, băieți”, spuse căpitanul.
„Omorâți-l de-odată și luați-i aurul.”
„Acuș îl omorâm”, strigară marinarii,
„și-l aruncăm la rechini.”
„Dar stați”, spuse menestrelul. „Lăsați-mă să cânt un ultim cântec de adio.”

Unul dintre marinari scoase un țipăt de spaimă. Ceilalți căzură în genunchi tremurând. Doar căpitanul, palid la față, rămase în picioare.

Din soclul coloanei se deschise o ușă și însuși Arion ieși din monument, cântând acompaniat de *kithara* lui:

Dar delfinul a venit și l-a salvat.
În spinarea lui a mers prin valurile înspumate.
Au străbătut marea până în Corint,
Delfinul și bardul.

Marinarii începură să plângă și să se jeluiască, implorând iertare. Se învinuiau unii pe alții, dar mai ales îl învinuiau pe căpitan.

— Prea târziu, spuse Periander, întorcându-le spatele. Omorâți-i pe toți. Acum, vino cu mine, Arion, și cântă-mi un cântec de dragoste și de pahar.

Când muzicianul ajuns la sfârșitul vieții sale îndelungate și pline de succes, Apollo, pentru care delfinii și muzica erau sacri, l-a așezat împreună cu salvatorul său printre stele, între Săgetător și Vărsător, sub forma constelației Delfinul.

De sus, de pe cer, Arion și salvatorul său puteau ajuta navigatorii, iar nouă, tuturor, ne amintesc de neobișnuita și minunata legătură dintre oameni și delfini.

Filemon și Baucis, sau ospitalitatea răsplătită

Pe dealurile din estul Frigiei, în Asia Mică, un stejar și un tei cresc unul lângă altul, atingându-și ramurile. Este un cadru simplu, rustic, departe de palate strălucitoare sau citadele grandioase. Țăranii fermieri își duc aici viața de azi pe mâine, creșterea recoltelor și îngrășarea porcilor depinzând de bunăvoința Demetrei. Solul nu este bogat și pentru oameni este mereu o luptă să-și umple hambarul cu destule provizii ca să-i țină toată iarna, când Demetra zace și plânge absența din lumea de sus a veselei sale fiice Persefona. Stejarul și teiul, modești în comparație cu păduricile de plopi înalți și chiparoșii eleganți ce străjuiesc rutele principale dintre Atena și Teba, sunt totuși cei mai sacri copaci din lumea mediteraneană. Înțelepții și virtuoșii merg acolo în pelerinaj și atârnă daruri votive în ramurile lor.

Cu mulți ani în urmă, o așezare se ridica în valea de mai jos. Era între oraș și sat, ca dimensiune. Se numea, cu acea disperare plină de speranță care marchează întotdeauna denumirea așezărilor falite, Eumeneia, adică „locul lunilor bune” – poate în speranța deșartă că Demetra va binecuvânta solul neroditor și le va da recolte bogate. Dar rareori o făcea.

În centrul agorei, piața principală, se ridica un templu mare închinat Demetrei, vizavi de unul aproape egal ca dimensiune dedicat lui Hefaistos (pentru că oamenii aveau nevoie ca fierăriile și atelierele lor să fie binecuvântate). Prin oraș se puteau vedea numeroase altare votive închinate Hestiei și lui Dionysos.

Puținele podgorii răzlețite pe dealuri erau la fel de atent îngrijite ca toți măslinii sau lanurile de porumb. Viața era grea, dar bărbații și femeile de aici găseau multă consolare în vinul acru din regiunea lor.

În capul unui drum șerpuitor care ducea afară din oraș, într-o căsuță de piatră, trăiau doi soți în vârstă: FILEMON și BAUCIS. Se căsătoriseră de când erau foarte tineri și acum, la bătrânețe, se iubeau la fel de mult, cu aceeași intensitate liniștită, neclintită, care îi amuza pe vecinii lor. Ei erau cei mai săraci dintre toți, câmpurile lor erau cele mai amărâte și cele mai aride din Eumeneia, dar nimeni nu-i

auzise vreodată să se plângă. În fiecare zi, Baucis mulgea singura lor capră, plivea, cosea, spăla și cârpea, în timp ce Filemon semăna, planta, săpa și scurma pământul din spatele casei. După-amiaza târziu, culegeau ciuperci sălbatice, adunau lemne de foc sau pur și simplu se plimbau pe dealuri, mână în mână, vorbind despre una, despre alta, sau mulțumindu-se să stea în tăcere. Dacă aveau destul cât să-și pregătească o cină, mâncau, altfel se duceau la culcare flămânzi și adormeau unul în brațele celuilalt. Cei trei copii ai lor plecaseră demult de-acasă și locuiau departe, având fiecare propria lui familie. Nu veneau niciodată să-i vadă și n-avea cine altcineva să le bată la ușă. Până într-o după-amiază fatidică.

Filemon tocmai se întorsese de la câmp și se așezase pe scaun, pregătindu-se de tunsul lunar al părului. Acum îi mai rămăsese foarte puțin pe țeasta bătrână și aproape cheală, dar era un ritual lunar care le făcea plăcere amândurora. Niște bătăi puternice în ușă aproape c-o făcură pe Baucis să scape din mână briciul pe care tocmai îl ascuțea. Se uitară unul la altul cu mare surprindere, nereușind să-și aducă aminte când primiseră ultima oară o vizită.

În prag stăteau doi străini, un bărbat cu barbă însoțit de un tânăr imberb. Fiul său, probabil.

— Salutare, spuse Filemon. Cu ce vă pot ajuta?

Tânărul zâmbi și-și scoase pălăria, o bonetă rotundă și ciudată, cu boruri scurte.

— Bună ziua, domnule, spuse el. Suntem doi călători flămânzi, n-am mai umblat niciodată prin partea asta de lume. Mă întreb dacă am putea profita de bunătatea voastră…

— Poftiți, poftiți! spuse Baucis, apărând agitată în spatele bărbatului ei. Înghețiafară în perioada asta a anului. Noi suntem mai la deal decât restul orașului, știți, și simțim frigul puțin mai mult. Filemon, ce-ar fi să întețești focul pentru ca oaspeții noștri să se încălzească?

— Desigur draga mea, desigur. Ce needucat sunt.

Filemon se aplecă și suflă în vatră, reaprinzând jăraticul.

— Dați-mi pelerinele, spuse Baucis. Așază-te lângă foc, domnule. Și dumneata, rogu-te.

— Sunteți foarte amabili, zise cel mai în vârstă dintre cei doi. Pe mine mă cheamă Astrapos și acesta este fiul meu Arguros.

La auzul numelui său, tânărul făcu o reverență cu o fluturare a mâinii și se așeză lângă foc.

— Suntem foarte însetați, spuse el căscând zgomotos.

— Musai să beți ceva, spuse Baucis. Bărbate, tu adu ulcica de vin, iar eu o s-aduc niște smochine uscate și muguri de pin. Nădăjduiesc, domnilor, că veți binevoi să luați masa cu noi. N-avem multe să vă oferim, dar sunteți bineveniți.

— Să nu vă fie cu supărare dac-om primi, spuse Arguros.

— Îngăduie-mi să-ți iau pălăria și toiagul…

— Nu, nu. Le țin eu.

Tânărul își trase toiagul mai aproape. Acesta avea un model foarte curios. Oare aceea era o vită de vie înfășurată pe el, se întrebă Baucis? Îl răsucea cu atâta dexteritate de-ai fi zis că obiectul era viu.

— Mă tem, spuse Filemon, apropiindu-se cu o ulcică de vin, că vinul nostru o să vi se pară puțin cam slab și poate puțin cam… *acru*. Oamenii din regiunile învecinate ne iau în râs din cauza lui, dar vă asigur că odată ce te-ai obișnuit cu gustul, e foarte bun de băut. Cel puțin așa credem noi.

— Nu-i rău, spuse Arguros după o înghițitură. Cum ai făcut pisica să stea pe ulcior?

— Nu-l luați în seamă, spuse Astrapos. El crede că are haz.

— Trebuie să recunosc c-a fost amuzant, spuse Baucis, apropiindu-se cu fructele și nucile pe o tavă din lemn. Nici nu vreau să mă gândesc, tinere domn, ce-o să spui despre cum arată smochinele mele uscate.

— Îmbrăcată așa, n-am cum să le văd. Dar fructele uscate de pe tavă arată destul de tentant.

— *Domnule*!

Baucis îi dădu o palmă în glumă și se îmbujoră la față. Ce tânăr ciudat.

Ușoara stânjeneală care însoțește de obicei într-o seară momentul aperitivului, a fost repede depășită mulțumită tupeului și jovialității lui Arguros și hohotelor de râs ale gazdelor. Astrapos părea să fie într-o dispoziție mai mohorâtă și, când se așezară la masă, Filemon îi puse o mână pe umăr.

— Nădăjduiesc că vei ierta curiozitatea unui biet bătrân, domnule, spuse el, dar îmi pari cam abătut. Te putem ajuta cu ceva?

— Oh, nu-l luați în seamă. El cade mereu în butoiul cu melancolie, spuse Arguros. De-aia arată așa fleșcăit, haha! Dar, pe legea mea, c-o masă bună, o să-i treacă.

Baucis și Filemon schimbară iute o privire. Mai aveau atât de puțin în cămară. O bucată de costiță sărată pe care o păstrau pentru sărbătoarea de la mijlocul iernii, câteva fructe uscate și pâine neagră, o jumătate de varză. Știau că vor răbda de foame o săptămână dacă potoleau chiar și numai jumătate din pofta celor doi bărbați atât de exuberanți. Dar ospitalitatea era un lucru sacru și nevoile oaspeților trebuiau puse întotdeauna pe primul loc.

— N-ar strica încă un pahar de vin, spuse Arguros.

— Vai de mine, spuse Filemon uitându-se în ulcică, mă tem că n-a rămas prea mult…

— Aiurea, spuse Arguros luându-i-o din mână, a rămas destul.

Și își umplu paharul lui, apoi pe-al lui Astrapos.

— Ce ciudat, spuse Filemon, aș fi jurat că mai era un sfert de ulcior.

— Vouă unde vă sunt paharele? întrebă Arguros.

— Oh, lasă, nouă nu ne trebuie…

— Aiurea, spuse Arguros lăsându-se pe speteaza scaunului și întinzându-se să ia două cupe din lemn de pe o măsuță din spatele lui. Și-acum… hai să ciocnim cu toții.

Filemon și Baucis erau uluiți, nu doar pentru că mai era destul vin în ulcior cât să umple și cupele lor până sus, dar și pentru că vinul era cu mult mai bun decât își aminteau ei. De fapt, dacă nu cumva visau, era cel mai delicios vin pe care îl gustaseră vreodată.

Puțin ametită, Baucis șterse masa cu frunze de mentă.

— Draga mea, îi șopti Filemon la ureche, gâsca aia pe care voiam s-o sacrificăm pentru Hestia luna viitoare… De bună seamă că e mai important să le dăm de mâncare oaspeților noștri. Hestia va înțelege.

Baucis încuviință.

— Mă duc afară să-i sucesc gâtul. Vezi dacă poți să întețești focul cât s-o perpelim bine.

Gâsca, însă, nu se lăsă prinsă. De câte ori Baucis se apropia cu grijă și se repezea la ea, gâsca sărea gâgâind și scăpa. Baucis se întoarse în casă agitată și dezamăgită.

— Domnii mei, tare rău îmi pare, spuse ea cu lacrimi în ochi. Mă tem că masa voastră o să fie crudă și neplăcută.

— Ce spui, coniță, spuse Arguros turnând din nou vin pentru fiecare. Niciodată n-am avut parte de așa un ospăț.

— Domnule!

— Adevărat grăiesc. Spune-le, tată.

Astrapos zâmbi trist.

— N-am fost primiți în nicio casă din Eumeneia. Unii cetățeni ne-au înjurat. Unii ne-au scuipat. Unii au aruncat cu pietre în noi. Unii au asmuțit câinii pe noi. Casa voastră a fost ultima la care am bătut și voi ne-ați arătat doar bunătate și spiritul *xeniei* care începusem să mă tem că a dispărut de pe fața pământului.

— Domnule, spuse Baucis căutând mâna lui Filemon pe sub masă și strângându-i-o. Nu putem decât să vă cerem scuze pentru comportamentul vecinilor noștri. Viața e grea și nu toți au fost învățați să onoreze legile ospitalității așa cum s-ar cuveni.

— Nu trebuie să vă cereți scuze în numele lor. Eu sunt supărat, spuse Astrapos, și în timp ce vorbea se auzi uruitul unui tunet.

Baucis îl privi pe Astrapos direct în ochi și văzu ceva care o înspăimântă.

Arguros începu să râdă.

— Nu vă speriați, spuse el. Tatăl meu nu e supărat pe voi. De voi e

mulțumit.

— Ieșiți din casă și urcați pe deal, spuse Astrapos ridicându-se. Să nu priviți în urmă. Orice s-ar întâmpla, să nu priviți înapoi. Voi v-ați câștigat răsplata, iar vecinii voștri și-au câștigat pedeapsa.

Filemon și Baucis se ridicară în picioare ținându-se de mâini. Știau acum că oaspeții lor nu erau niște simpli călători.

— Nu-i nevoie să vă înclinați, spuse Arguros.

Tatăl lui arătă spre ușă.

— În vârful dealului.

— Nu uitați, strigă Arguros după ei, nicio privire înapoi. Mână în mână, Filemon și Baucis urcau dealul.

— Tu știi cine era tânărul acela? spuse Filemon.

— Hermes, spuse Baucis. Când a deschis ușa să ne lase să ieșim, am văzut șerpii încolăciți pe toiagul lui. Erau *vii*!

— Înseamnă că cel căruia îi spunea tată era… probabil că era…

— Zeus!

— Oh, cerule mare!

Filemon se opri pe coasta dealului să-și tragă sufletul.

— Începe să se întunece, draga mea. Tunetul se aude tot mai aproape. Mă întreb dacă…

— Nu, dragule, nu trebuie să privim înapoi. Nu avem voie.

Dezgustat de ostilitatea și încălcarea cu nerușinare a legilor ospitalității pe care le-au arătat față de el locuitorii Eumeneiei, Zeus se hotărâse să facă cu această comunitate ceea ce făcuse pe vremea Deucalionului și a Marelui Potop. La comanda lui, norii se strânseră într-o masă densă, fulgerele scăpărară, tunetele bubuiră și ploaia începu să cadă.

Până să ajungă cei doi bătrâni în vârful dealului, deja torentele de apă curgeau vijelios pe lângă ei.

— Nu putem sta aici în ploaie cu spatele la oraș, spuse Baucis.

— O să mă uit eu, dacă vrei.

— Te iubesc, Filemon, bărbatul meu.

— Te iubesc, Baucis, nevasta mea.

Se întoarseră și se uitară în vale. Exact cât să vadă marele potop care inunda Eumeneia, după care Filemon se transformă într-un stejar și Baucis într-un tei.

De sute de ani, cei doi copaci stau unul lângă altul, simboluri ale dragostei eterne și ale bunătății umile, împletindu-și crengile de care atârnă mărturiile lăsate de pelerini veniți să-i admire.[203]

Frigia și nodul Gordian

Grecilor le-a plăcut să-i mitologizeze pe întemeietorii diverselor orașe și orășele. Măslinul oferit de Atena atenienilor și faptul că a făcut din Erechtheus (odrasla lui Hefaistos și a eșarfei îmbibate de

spermă, dacă vă mai amintiți) întemeietorul Atenei par să fi contribuit la creșterea stimei de sine a locuitorilor săi. Povestea lui Cadmus și a dinților de dragon a făcut același lucru pentru tebani. Uneori, ca în cazul întemeierii orașului Gordium, unele elemente din povestea mitică pot migra în legendă și din legendă în istoria reală și verificabilă.

În Macedonia trăia un țăran sărac, dar ambițios, pe nume GORDIAS. Într-o zi, pe când trudea pe câmpul său arid și plin de pietre, un vultur ateriză pe oiștea carului și îl fixă cu o privire fioroasă.

— Știam eu! își zise Gordias. Întotdeauna am simțit că sunt sortit să ajung cineva mare. Acest vultur o dovedește. Ăsta e destinul meu.

Ridică plugul și își mână boul și căruța spre oracolul lui Zeus Sabazios[204], aflat la multe sute de mile depărtare. În timp ce Gordias înainta greoi, vulturul se ținea strâns cu ghearele de oiște, fără să se clintească, oricât de tare se hurduca și se legăna carul peste gropile și bolovanii din cale.

Pe drum, Gordias se întâlni cu o tânără telmissiană înzestrată în egală măsură cu darul profeției și o frumusețe răpitoare care făcu să-i tresară inima. Ea părea că îl aștepta și îl îndemnă să se grăbească spre Telmissus, unde să-și sacrifice boul lui Zeus Sabazios. Văzând că toate speranțele lui trăgeau să se-mplinească, Gordias acceptă să-i urmeze sfatul dacă ea era de acord să-l ia de bărbat. Ea înclină capul în semn de încuviințare și împreună porniră spre oraș.

S-a întâmplat că, tot atunci, regele Frigiei tocmai murise de bătrânețe. Cum nu lăsase niciun moștenitor sau un succesor, locuitorii capitalei dădură fuga la altarul lui Zeus Sabazios să afle ce trebuia făcut. Oracolul le spuse să ungă cu mir și să încoroneze primul bărbat care intra în oraș într-un car. Așa se face că oamenii se strângeau entuziasmați la porțile orașului în momentul când sosiră Gordias și profeta. Cu un țipăt grozav, vulturul își luă zborul de pe oiște chiar când trecură pragul. Poporul începu să-și arunce pălăriile în aer și să ovaționeze până răgușii.

Într-un timp foarte scurt, Gordias ajunsese de la un trai de azi pe mâine, de unul singur, pe pământul sterp al Macedoniei, să se însoare cu o frumoasă clarvăzătoare telmissiană și să fie încoronat rege al Frigiei. El a proiectat reconstrucția orașului (pe care cu modestie l-a numit Gordium în onoarea lui) și s-a instalat să guverneze Frigia și să trăiască fericit până la adânci bătrânețe. Ceea ce a și făcut. Uneori, chiar și în lumea mitologiei grecești, lucrurile merg bine.

Căruța a devenit o relicvă sacră, un simbol al dreptului divin de a guverna pe care Gordias îl primise de la zei. În agora a fost instalat un stâlp din lemn cioplit și lustruit, iar jugul carului fixat de el cu o frânghie legată cu cel mai complicat nod din câte au existat vreodată.

Gordias voia să fie sigur că nimeni n-o să fure căruța din piața orașului. Așa s-a născut legenda, în felul acela misterios în care se nasc toate legendele, potrivit căreia cel care va desface acest nod al naibii de complicat, va domni într-o bună zi peste Asia. Mulți au încercat – marinari experimentați, matematicieni, fabricanți de jucării, artiști, artizani, șarlatani, filosofi și copii ambițioși –, dar niciunul n-a reușit să-i desfacă măcar unul dintre complicatele ochiuri, bucle și încâlceli.

Faimosul nod gordian a rămas nerezolvat timp de peste o mie de ani, până când un tânăr cuceritor, strălucit și cutezător, un rege macedonean pe nume Alexandru, a intrat în oraș împreună cu armata sa. Când a aflat legenda, s-a uitat la faimoasa sfoară încâlcită, a ridicat sabia și, dintr-o singură lovitură, a tăiat nodul gordian, spre încântarea și laudele generației lui și ale celor viitoare.[205]

Până una alta, revenind la vremea aceea, fiul lui Gordias, prințul MIDAS, a devenit un tânăr vesel și prietenos, iubit și admirat de toți cei care îl cunoșteau.

Midas

Străinul urât

Când i-a sosit ceasul, Gordias a murit, iar fiul său, Midas a devenit rege. Viața lui era simplă, dar elegantă –, cea a unui tânăr vesel și prietenos, bine crescut și admirat de toată lumea – și, pentru că Frigia nu era un regat deosebit de bogat, Midas investea aproape tot timpul și banii de care dispunea într-o superbă grădină de trandafiri de pe domeniul palatului. Aceasta a devenit cunoscută ca una dintre minunile epocii. Lui Midas nu-i plăcea nimic mai mult decât să se plimbe prin acest paradis de parfum și culoare și să-și îngrijească plantele, fiecare dintre ele având șaizeci de flori splendide.

Într-o dimineață, pe când hoinărea prin grădină, observând cu obișnuita încântare splendoarea boabelor de rouă ce scânteiau pe petalele delicate ale îndrăgiților săi trandafiri, Midas se împiedică de trupul unui bătrân burduhănos, cu înfățișare hidoasă, care dormea încovrigat pe jos și sforăia ca un porc.

— Oh, spuse Midas, scuzați-mă. Nu v-am văzut aici.

Cu un râgâit și un sughiț, bătrânul se ridică în picioare și făcu o plecăciune până la pământ.

— Iertare, spuse el. Dar aseară n-am putut rezista parfumului dulce al trandafirilor tăi. Am adormit.

— Nu face nimic, spuse Midas politicos.

De mic fusese educat să arate întotdeauna respect oamenilor mai în vârstă decât el.

— Dar ce-ar fi să veniți la palat să luați micul dejun?

— Nu zic nu. Frumos din partea ta.

Midas n-avea de unde să știe că acest bătrân urât și burduhănos era Silenus, un tovarăș de petreceri de-al lui Dionysos, zeul vinului.

— Poate doriți să faceți o baie? îi sugeră el în timp ce intrau în palat.

— Pen' ce?

— Oh, nimic. Doar mă gândeam așa…

Silenus a rămas zece zile și zece nopți, făcând dese incursiuni în pivnița sărăcăcioasă a lui Midas, dar răsplătindu-l cu cântece, dansuri și povești deocheate.

În a zecea noapte, Silenus anunță că va pleca a doua zi dimineață.

— Stăpânul meu sigur îmi duce dorul, spuse el. N-ar putea oamenii tăi să mă conducă la el, ce zici?

— Cu plăcere, spuse Midas.

A doua zi, Midas și suita lui îl conduseră pe Silenus pe drumul lung spre podgoriile din sud, pe care Dionysos le frecventa în perioada aceea a anului. După multe ore de mers anevoios prin arșiță, pe poteci întortocheate, dealuri abrupte și drumeaguri înguste, dădură peste zeul vinului și însoțitorii săi care stăteau pe un câmp la un picnic. Dionysos a fost superîncântat să-l vadă pe vechiul său prieten.

— Fără tine, vinul e amar, spuse el. Dansurile nu se leagă și muzica nu e pe plac urechii. Unde-ai fost?

— M-am rătăcit, spuse Silenus. Flăcăul acesta cumsecade – îl împinse pe șovăielnicul Midas mai în față ca să-l vadă zeul – m-a luat la palatul lui și mi-a dat acces la tot ce era acolo. I-am băut aproape tot vinul, i-am mâncat aproape toată mâncarea, m-am pișat în vasele lui de apă și am vomitat pe pernele lui de mătase. Nu s-a plâns niciodată. Are un suflet tare bun.

Silenus îl bătu pe Midas cu palma pe spate. Midas se sili să zâmbească. Nu știuse de vasele cu apă și de pernele de mătase.

Dionysos, ca mai toți băutorii înrăiți, era foarte înclinat spre manifestări de mare sensibilitate și afecțiune. Îl dădu lui Midas un bobârnac în semn de recunoștință.

— Vedeți? declară el către lume în general. Vedeți? Chiar când ți-ai pierdut încrederea în oameni, ei îți arată că poți să te bazezi pe ei. Asta este ceea ce tatăl meu numește *xenia*. Îmi umple inima de bucurie. Spune.

— Poftim?

Midas abia aștepta să plece. Zece zile și zece nopți cu Silenus îi ajunseseră. Acum își dorea să fie singur cu florile lui. Un Dionysos beat, cu anturajul lui de menade și satiri, risca să-l scoată până și pe el din răbdări.

— Spune cu ce vrei să te răsplătesc. Orice. Orice – *hac*! – îți dorești, eu îți voi poftește zeiește. Vreau să zic, se corectă Dionysos cu demnitate, îți voi oferi zeiește. Am zis, adăugă el pe un ton belicos,

întorcându-se brusc fără să se uite la cineva anume.

— Domnul meu, vreți să spuneți că pot să cer orice?

Care dintre noi nu s-a lăsat pradă unor fantezii plăcute, cu duhuri fermecate și zâne care ne îndeplinesc dorințe? Îmi pare rău s-o spun, dar, în fața ofertei lui Dionysos, lui Midas i s-a cam suit sângele la cap.

Am menționat că Frigia era unul dintre cele mai sărace regate, iar Midas, deși prietenii nu-l considerau nici rapace și nici avar, își dorea, ca orice domnitor, mai mulți bani pentru armată, pentru palat, pentru supușii lui și infrastructura municipală. Cheltuielile de funcționare a unei case regale se acumulează repede și Midas fusese întotdeauna un rege prea binevoitor pentru a-și împovăra poporul cu biruri grele. Și uite-așa se pomeni că-i iese pe gură o dorință extraordinară, venită din mintea lui înfierbântată.

— Atunci vă cer asta, spuse el. Ca tot ce ating să se transforme în aur.

Lui Dionysos îi miji pe buze un zâmbet demonic.

— Adevărat? Asta vrei?

— Asta vreau.

— Du-te acasă, spuse zeul. Îmbăiază-te în vin și culcă-te. Mâine dimineață, când te vei trezi, dorința ta se va împlini.

Degetul de aur

Probabil că Midas n-a crezut că va ieși ceva din schimbul acesta de cuvinte. Era de notorietate faptul că zeii se eschivau, fentau și se sustrăgeau de la obligațiile lor.

Cu toate astea, pentru orice eventualitate – la urma urmei, ce avea de pierdut, doar nu se știe niciodată, nu? – seara, Midas deșertă în cada regală câteva butoaie de vin din rezerva sa tot mai redusă. Aburii lui îi vor asigura un somn adânc și liniștit atunci când se va duce la culcare.

Lumina scânteietoare a dimineții îi șterse lui Midas din minte toate părerile despre dorințe bizare și zei beți. Cu gândul doar la florile lui, sări din pat și se grăbi să iasă în grădina multiubită.

Trandafirii nu i se păruseră niciodată mai frumoși. Se aplecă și mirosi un hibrid tânăr de culoare roz, aflat în acea fază intermediară perfectă dintre boboc și floare. Parfumul lui delicat îl îmbătă de încântare. Cu delicatețe încercă să-i desfacă petalele. Cât ai clipi, tulpina și floarea se transformară în aur. Aur masiv.

Midas se uita și nu-i venea să creadă.

Atinse un alt trandafir, apoi altul. În clipa când degetele lui le atingeau, florile se transformau în aur. Începu să alerge în sus și-n jos prin grădină, hohotind isteric, frecându-și mâinile peste tufe până când toate încremeniră în aur pur, minunat, prețios, inestimabil, strălucitor.

Țopăind și strigând de bucurie, Midas cuprinse cu privirea ceea ce până de curând fusese o grădină de trandafiri rari, iar acum era cea mai prețioasă comoară din lume. Era bogat! Era monumental, demențial de bogat! Niciun om de pe fața pământului nu fusese mai bogat decât el.

Strigătele lui de bucurie o alertară pe soția lui, care ieși pe ușile palatului și rămase privind nedumerită, cu fetița lor cea mică în brațe.

— Dragul meu, de ce strigi așa?

Midas alergă spre ea și le strânse pe mamă și fiică în brațe, nebun de bucurie.

— N-o să-ți vină să crezi! spuse el. Tot ce ating se transformă în aur! Privește! Nu trebuie decât să… *oh*!

Se dădu înapoi și văzu că soția și fetița lui erau acum o statuie turnată în aur care strălucea în soarele dimineții, o mamă cu un copil încremeniți într-un grup statuar de care ar fi fost mândru orice sculptor.

— O să mă ocup de asta mai târziu, își spuse Midas. Trebuie să existe o cale să le recuperez… Dionysos n-ar fi atât de… până una-alta – *Zim*! *Zam*! *Zuu*!

O santinelă, imensa ușă laterală a palatului și tronul său preferat erau acum în întregime din aur.

— *Vim*! *Vam*! *Vuu*!

Măsuța, pocalul și tacâmurile: aur masiv!

Ce-a fost asta? *Crac*! Puțin a lipsit să nu-și spargă dinții într-o piersică de aur dur! *Tac*! Buzele lui dădură de un vin metalic. *Tup*! O pepită grea de aur, care odinioară fusese un șervet din pânză, îi zgârie buzele.

Nemărginita bucurie a lui Midas începu să se estompeze în momentul când acesta își dădu seama de toate implicațiile darului său.

Restul vi-l puteți imagina. Brusc, încântarea și bucuria de a poseda atâta aur au fost înlocuite de frică și groază. Tot ce atingea Midas se transforma în aur, însă inima lui se transformă în plumb. Nici rugămințile lui, nici imprecațiile strigate către cer n-au reușit să le readucă la viață pe soția și fiica lui solidificate și reci. Imaginea îndrăgiților săi trandafiri ce-și plecau capetele grele îl făceau să și-l plece și el de disperare. Totul în jurul lui sclipea, lucea, scânteia și strălucea într-un auriu țipător, însă sufletul lui era îndurerat și cenușiu ca granitul.

Ca să nu mai zic de foame și sete! După trei zile în care mâncarea și băutura se transformau în aur necomestibil în clipa când le atingea, Midas se pregăti să moară.

Așezat în patul său de aur, cu așternuturi grele de aur care nu-i ofereau nici căldură și nici confort, el căzu într-un somn înfrigurat.

Visă că florile lui reveneau la viață, moi și delicate – trandafirii lui, da, dar mai ales florile care, înțelese el acum, contau cel mai mult: soția și copilul său. În visul acesta neobișnuit, agitat, văzu cum le revenea culoarea în obraji și lumina le strălucea din nou în priviri. În timp ce aceste imagini tulburătoare începură să-i danseze și să-i tremure în minte, vocea puternică a lui Dionysos bubui în interiorul lui.

„Om prost ce ești! Norocul tău că Silenus ține atât de mult la tine. Numai de dragul lui îți arăt îndurare. Când o să te trezești mâine dimineață, du-te la râul Pactolus. Afundă-ți mâinile în apa lui și vraja se va risipi. Orice vei spăla în apele lui repede-curgătoare îți va fi redat ca înainte."

A doua zi dimineață, Midas făcu întocmai ce-i spusese vocea din vis. Așa cum i se promisese, contactul cu apa râului îl scăpară de atingerea de aur. Nebun de bucurie, petrecu o săptămână întreagă făcând naveta ca să-și scufunde în râu soția, fiica, gărzile, servitorii, trandafirii și toate lucrurile, bătând din palme încântat când toate reveneau la starea lor inițială, fără valoare, dar inestimabilă.

După aceea, apele râului Pactolus care șerpuiește la poalele muntelui Tmolus, a devenit singura și cea mai mare sursă de electrum – un aliaj natural de aur și argint – din Marea Egee.

Urechile regelui Midas

Ai crede că Midas și-a învățat lecția. O lecție care se repetă încontinuu de-a lungul istoriei omenirii. Să nu te pui cu zeii. Să n-ai încredere în zei. Să nu-i înfurii pe zei. Să nu te târguiești cu zeii. Să nu te iei la întrecere cu zeii. Mai bine să-i lași pe zei în pace. Să tratezi toate binecuvântările ca pe un blestem și toate promisiunile ca pe o capcană. Și, mai presus de toate, niciodată să nu insulți un zeu. Niciodată.

Dintr-un anumit punct de vedere, Midas se schimbase categoric. Acum disprețuia nu doar aurul, ci toate bogățiile și avuțiile. La scurt timp după ce Dionysos a ridicat blestemul, Midas a devenit un adept devotat al lui Pan, zeul cu picioare de țap al naturii, faunilor, pajiștilor și al tuturor lucrurilor sălbatice din lume.

Cu flori în păr, sandale în picioare și cele mai elementare veșminte care să-i acopere modestia, Midas și-a lăsat nevasta și fiica să se ocupe de Frigia și a început să ducă o viață hippie, simplă și pastorală.

Poate că totul ar fi mers bine dacă stăpânul său, Pan, nu și-ar fi pus în cap să-l provoace pe Apollo la o întrecere pentru a vedea care era mai tare: lira sau naiul.

Într-o după-amiază, într-o pajiște ce se întindea pe coasta muntelui Tmolus, Pan duse sirinxul la buze în fața unui public alcătuit din fauni, satiri, driade, nimfe, diverși semizei și alți nemuritori mai neînsemnați. Se auzi o melodie mai grosieră, dar plăcută, în modul

lidian. Părea să amintească de mugetul căprioarelor, de susurul apelor, de zbenguitul iepurilor, de boncănitul cerbilor și de galopul cailor. Cântecul acesta mai aspru, rustic, încântă auditoriul și mai ales pe Midas, care îl adora sincer pe Pan și toată zburdălnicia și frenezia pe care o reprezenta zeul cu picioare de țap.

Când Apollo se ridică și scoase primele note cu lira lui, se făcu liniște. Din strune se înălțară acorduri de dragoste universală, armonie și fericire, o profundă bucurie de a trăi și o senzație că plutești în rai.

Când termină, toți ascultătorii se ridicară în picioare și aplaudară. Tmolus, divinitatea muntelui, anunță:

— Câștigă lira mărețului Apollo. De acord cu toții?

— Da, da! urlară satirii și faunii.

— Apollo, Apollo! strigară nimfele și driadele.

O singură voce protestă:

— Nu!

— Nu?

Zeci de capete se întoarseră să vadă cine îndrăznise să se opună.

Midas se ridică în picioare.

— Eu nu sunt de acord. După părerea mea, naiul lui Pan produce cele mai frumoase sunete.

Până și Pan rămase uimit. Apollo lăsă tăcut lira din mână și se îndreptă spre Midas.

— Mai spune o dată.

Măcar se poate spune că Midas a avut curajul convingerilor sale. Înghiți în sec de două ori, după care repetă:

— Eu… eu cred că naiul cântă mai frumos. Muzica de nai este mai… emoționantă. Mai artistică.

Probabil că Apollo era mai bine dispus în ziua aceea, pentru că nu îl ucise pe loc pe Midas. Nu îl jupui de viu așa cum făcuse cu Marsyas, când acel nefericit avusese cutezanța să-l sfideze. Nu îi pricinui lui Midas nici cea mai mică suferință, ci doar îi spuse liniștit:

— Tu crezi sincer că Pan a cântat mai bine decât mine?

— Da.

— Ei, în cazul ăsta, spuse Apollo râzând, înseamnă că ai urechi de măgar.

Nici n-apucă zeul să rostească aceste cuvinte, că Midas simți ceva ciudat, cald și aspru care se petrecea pe scalpul lui. Când își puse curios mâna în cap, din mulțimea adunată începură să se-audă strigăte, hohote, chiăieli și țipete de râs batjocoritor. Ceilalți vedeau ceea ce Midas nu putea vedea. Două urechi mari și cenușii de măgar îi răsăriseră din păr și acum fremătau și se răsuceau înainte și înapoi sub ochii tuturor.

— Se pare că am avut dreptate, spuse Apollo. Chiar ai urechi de măgar.

Roșu la față de rușine și umilință, Midas se răsuci pe călcâie și fugi de pe pajiște, în timp ce glumele și râsul batjocoritor al mulțimii îi răsunau și mai clar în urechile lungi și păroase.

Viața lui de partizan al lui Pan se încheiase. Legându-se la cap cu un fel de turban, se întoarse la soția și familia lui, în palatul din Gordium și – renunțând definitiv la experiența unui trai liber, la țară – se reîntoarse la viața de rege.

Singura persoană care i-a văzut urechile de măgar a fost inevitabil, servitorul care îl tundea lunar. Nimeni altcineva din Frigia nu mai știa teribilul secret, iar Midas era hotărât ca lucrurile să rămână așa.

— Uite cum facem, îi spuse Midas bărbierului. Eu îți dau un salariu mai mare și o pensie mai generoasă decât a oricărui alt angajat al palatului, iar tu îți ții gura. Dacă sufli cuiva o vorbă, *oricui,* îți omor toată familia în fața ta, ție îți tai limba și te las să umbli prin lume mut, sărac și exilat. Ai înțeles?

Înfricoșat, bărbierul încuviință clătinând din cap.

Timp de trei ani de zile, amândoi respectară înțelegerea. Nevasta și copiii bărbierului o duceau bine și se îmbuibau din veniturile extra și nimeni nu află de anexele auditive asine ale regelui. Turbanele în stilul Midas au devenit o modă în Frigia, Lidia, Tracia și nu numai. Totul era bine.

Dar secretele sunt greu de păstrat. Mai ales unul suculent cum era cel pe care îl știa doar bărbierul regal. În fiecare zi când se trezea, simțea cum lucrul acesta pe care îl știa se zvârcolea și se umfla în el. Bărbierul își iubea soția și familia și oricum era destul de loial monarhului său pentru a nu dori să-l umilească sau să-l facă de rușine. Dar într-un fel sau altul, secretul acesta care dospea și creștea ca un balon, trebuia eliberat înainte ca el să plesnească. Nicio vacă nemulsă, cu ugerele pline, nicio mamă care așteaptă să nască gemeni, niciun gurmand cu burta plină care se screme la privată nu simțea o nevoie atât de disperată de a se elibera de chin ca amărâtul de bărbier.

Până la urmă, ticlui un plan care sigur avea să-l scape de povară fără a-i pune familia în pericol. Trezindu-se după o noapte agitată, în care visase că dezvăluise secretul întregii populații a Gordiumului, de la un balcon din piața mare a orașului, plecă de-acasă la prima geană de lumină și se duse în cel mai îndepărtat colț de țară. Într-un loc izolat, lângă un izvor, săpă în pământ o groapă adâncă. Uitându-se în jur în toate părțile ca să se asigure că era singur și nu-l auzea nimeni, îngenunche, duse mâinile pâlnie la gură și strigă în gaura din pământ:

— Midas are urechi de măgar!

Râcâind disperat cu degetele ca să acopere groapa înainte să scape cuvintele, nu observă o mică sămânță care zbură în jos și să așeză pe fundul ei…

Când termină de astupat groapa, bărbierul bătători bine pământul

cu picioarele ca să sigileze groaznicul secret. Se întoarse repede în Gordium, se duse țintă la taverna preferată și comandă o carafă cu cel mai bun vin. Acum putea să bea fără teama că vinul ar putea să-i dezlege limba. Parcă era Atlas căruia în sfârșit i se ridicase bolta cerească de pe umeri.

În săptămânile următoare, în terenul îndepărtat de lângă izvor, sămânța aceea mică, încălzită de răsuflarea blândă a Gaiei din adânc, începu să germineze. Curând, un fir mic și delicat de trestie străpungea stratul de sol și scotea căpșorul la aer. Când adierea vântului clătină trestia, aceasta șopti încetișor:

— Midas are urechi de măgar.

Șoaptele ajunseră la pipirigul și stuful ce creșteau pe marginea râului.

— Midas are urechi de măgar…

Susurul pipirigului și șuierul trestiei fură preluate de ierburi și de frunzele copacilor, și curând purtate de foșnetul chiparoșilor și al salciilor în adierea vântului.

— Midas are urechi de măgar, suspinau ramurile.

— Midas are urechi de măgar, cântau păsărelele.

Și până la urmă vestea ajunse în oraș.

— *Midas are urechi de măgar*!

Regele Midas se trezi din somn speriat. În fața palatului se auzeau râsete și strigate. Se apropie de fereastra, se lăsă în jos și asculta.

N-a putut sa îndure atâta umilința. Fără să mai stea să se răzbune pe bărbier și familia lui, își prepara un amestec otrăvitor pe baza de sânge de bou, ridica ochii spre cer, râse cu amărăciune și ridica din umeri, dădu pe gât băutura și muri.

Bietul Midas. Numele lui va fi mereu asociat cu o persoana norocoasa și bogata, dar în realitate a fost ghinionist și sărac. Măcar de-ar fi rămas la pasiunea lui pentru trandafiri. Mai bine cu degete verzi de atâta grădinărit decât cu degete de aur.

Frații – o notă explicativă

Un ultim cuvânt despre Epimeteu și Prometeu, fiii oceanidei Clymene (sau Asia) și ai titanului Iapetus, frații mai mici ai lui Atlas, cel ce poartă pe umeri bolta cerească, și ai lui Menoetius, cel trăsnit de fulger. Opinia generală este că Prometeu înseamnă „gândul dinainte" de a săvârși ceva și Epimeteu „gândul de după", de unde se deduce de obicei că Epimeteu se arunca cu capul înainte când făcea ceva, fără a se gândi consecințe, în timp ce fratele său mai mare, Prometeu, stătea să cumpănească lucrurile. Se poate spune pe bună dreptate că nu a fost nimic prudent, prevăzător sau anticipativ în ceea ce a făcut Prometeu pentru de a le aduce oamenilor focul. A fost un gest impulsiv, generos… plin de afecțiune chiar, dar nu foarte înțelept. Și Epimeteu a fost un individ amabil, binevoitor, iar greșelile lui au fost pur și simplu… era să spun *omenești,* dar ar fi inexact, pentru că el a fost un titan. Greșelile lui au fost, fără îndoială, *titanice* prin consecințele lor. Diferența dintre cei doi frați este astăzi exploatată de filosofi pentru a exprima ceva fundamental despre noi toți.

În *Protagoras,* unul dintre dialogurile lui Plafon, protagonistul propune un mit al creației destul de diferit de cel general acceptat.

Zeii (astfel îi spune Protagoras lui Socrate) au decis să populeze natura cu noi soiuri de viață muritoare, într-o vreme în care nu existau în lume decât nemuritori. Din pământ și apă, cu foc divin și respirație divină, au creat animale și oameni. I-au însărcinat pe Prometeus și Epimeteu să le împartă acestor creaturi toate atributele și caracteristicile necesare pentru a duce o viață împlinită și fericită. Epimeteu a propus ca el să se ocupe de distribuire, iar Prometeu să-i verifice lucrarea. Așa s-au înțeles cei doi frați.

Epimeteu s-a apucat bucuros de treabă. A dotat unele animale cu armuri – de exemplu, rinocerul, pangolinul și tatuul. Celorlalte, aproape la întâmplare s-ar zice, le-a împărțit blănuri grele și rezistente la intemperii, camuflaj, venin, pene, colți, gheare, solzi, branhii, aripi, mustăți și Dumnezeu mai știe ce. A atribuit viteza și ferocitatea, a împărțit capacitatea de-a pluti și de-a zbura – fiecare animal a fost dotat cu propriul echipament eficient și inteligent conceput pentru specialitatea sa, de la abilități de navigație până la expertiză în săparea unei vizuini, construirea unui cuib, înot, sărituri și cântat. Tocmai se felicita singur că le oferise liliecilor și delfinilor orientarea prin ecolocație, când și-a dat seama că a epuizat darurile pe care le avea la dispoziție. Cu lipsa de previziune ce îl caracteriza, nu se gândise deloc la ce va dărui omului – bietului biped fără păr, gol și vulnerabil.

Simțindu-se vinovat, Epimeteu s-a dus la fratele său și l-a întrebat

ce puteau face, întrucât nu mai rămăsese nimic în coșul cu cadouri. Omul nu avea niciun mijloc de apărare cu care să se înarmeze împotriva cruzimii, vicleniei și rapacității animalelor acum superdotate. Puterile pe care le împărțise cu generozitate fiarelor vor duce sigur la exterminarea omenirii neînarmate.

Soluția lui Prometeu a fost să fure artele de la Atena și focul de la Hefaistos. Având acestea, omul se putea folosi de înțelepciune, viclenie și sârguință pentru a se lupta cu animalele. Chiar dacă nu va putea să înoate ca un pește, va ști să construiască bărci; chiar dacă nu va putea să alerge iute ca un cal, va învăța să-l îmblânzească, să-l potcovească și să-l călărească. Într-o zi, poate chiar își va construi aripi pentru a rivaliza cu păsările.

Pe urmă, printr-o întâmplare sau printr-o eroare, doar omul, dintre toate creaturile muritoare, a primit calități olimpice – și nu ca să rivalizeze cu zeii, ci numai pentru a putea să se apere de animalele mult mai bine echipate.

Așa cum am mai spus, numele lui Prometeu înseamnă „prevedere” Prevederea are implicații adânci. Bertrand Russell, în a sa *Istoria filosofiei occidentale* (1945), spune următorul lucru:

„Omul civilizat diferă de sălbatic în principal prin prudență sau, ca să folosim un termen mai larg, prin prevedere. El este dispus să îndure neajunsuri prezente de dragul unor plăceri viitoare, chiar dacă plăcerile viitoare sunt destul de îndepărtate… Adevărata prevedere apare atunci când un om face ceva la care nu este împins de instinct, ci doar pentru că rațiunea îi spune că acest lucru îi va fi de folos mai târziu… individul, întrucât a dobândit deprinderea de a-și privi viața ca pe un întreg, sacrifică o parte tot mai mare din prezent de dragul viitorului.”[206]

Poate este un mod de a sugera că Prometeu a fost tatăl civilizației noastre într-un fel mult mai subtil decât ca aducător al focului, fie el real sau simbolic. Prometeu ne-a mai transmis și această însușire de a prevedea, de a putea acționa dincolo de impuls. Previziunea prometeică a fost cea care ne-a ridicat de la statutul de vânători-culegători la cel de agricultori, de locuitori de orașe și comercianți? Nu lucrezi pământul și nu-l cultivi, nu planifici și nu construiești, nu păstrezi și nu vinzi decât dacă poți să privești în viitor.

Ca să nu mergem prea departe cu venerarea unui Prometeu idealizat și posibil asemănător cu Christos, (la urma urmei, o vorbă preferată de-a grecilor era *mēdén ágan* „nimic prea mult”), Russell ne amintește că grecii păreau a fi conștienți de necesitatea de a-i contrabalansa influența cu pasiuni mai întunecate, mai adânci, mai instabile:

Evident, se poate întâmpla ca acest proces [de a acționa cu prudență și a fi prevăzător) să fie împins prea departe, așa cum o face, de pildă, avarul. Dar chiar lăsând deoparte astfel de extreme, prudența poate ușor să comporte pierderea unora dintre cele mai prețioase lucruri din viață. Adoratorul lui Bacchus reacționează împotriva prudenței. În beție, fizică sau spirituală, el recuperează acea intensitate a simțirii pe care prudența ar nimici-o, găsește lumea plină de desfătare și frumusețe, iar imaginația sa se simte brusc eliberată de temnița grijilor de zi cu zi. Fără elementul bahic, viața ar fi anostă; cu el, devine primejdioasă. Conflictul dintre prudență și pasiune străbate întreaga istorie. El nu este un conflict în care ar trebui să ne situăm exclusiv de o parte sau de cealaltă”.207

Complexitatea și ambiguitatea lui Prometeu este remarcabilă. El ne-a dat focul, focul creator, dar ne-a dat și prevederea civilizatoare, care stingea un alt fel de foc, mai sălbatic. Tocmai acest refuz de a vedea divinitățile ca pe niște ființe perfecte, întregi și complete, fie că era vorba de Zeus, Moros sau Prometeu, îi face pe grecii antici atât de fascinanți. Cel puțin pentru mine…

Speranța

Ce sens a avut pentru greci faptul că Elpis a rămas în vasul Pandorei și ce sens ar avea pentru noi astăzi a făcut obiectul unor dezbateri interesante în rândurile savanților și gânditorilor după inventarea scrisului și poate chiar mai devreme.

În opinia unora, el întărește blestemul teribil aruncat asupra omului de către Zeus. Toate relele lumii au fost trimise ca să ne producă suferință, susțin ei, fiindu-ne refuzată până și mângâierea speranței. În fond, „abandonează orice speranță” este o expresie adesea folosită care precede finalul eforturilor și îngrijorărilor. Porțile infernului lui Dante porunceau oricui intra în el să abandoneze orice speranță. Prin urmare, ce lucru groaznic ar fi să credem că speranța ne poate abandona.

Alții au spus că „Elpis” înseamnă mai mult decât „speranță”; sugerează „așteptare” și nu doar atât, ci așteptarea *răului.* Cu alte cuvinte, presimțirea unei orori, sentimentul iminent de pieire. Această interpretare a mitului Pandorei sugerează că ultimul spirit închis în vas era de fapt cel mai rău și că, fără el, omului măcar nu i s-a dat presentimentul soartei lui groaznice și al cruzimii lipsite de sens a existenței lui. Altfel spus, cu Elpis închis în vas, noi, asemenea lui Epimeteu, reușim să trăim de la o zi la alta, fără să fim conștienți – sau cel puțin prefăcându-ne că nu ținem cont – de umbra durerii, a morții și a prăbușirii finale care planează deasupra noastră, a tuturor. Această interpretare sumbră a mitului este, în felul ei, optimistă.

Nietzsche a văzut-o într-un mod ușor diferit. Pentru el, speranța a

fost cea mai periculoasă dintre creaturile închise în vas, întrucât speranța prelungește agonia existenței umane. Zeus o pusese în vas pentru că voia ca, odată scăpată, să chinuie omenirea în fiecare zi cu promisiunea falsă că va veni un lucru bun. Faptul că Pandora a ținut-o prizonieră a fost un act triumfal care ne-a salvat de la cea mai mare cruzime a lui Zeus. Cu speranța, susținea Nietzsche, suntem destul de proști să credem că viața are un sens, un scop, o promisiune. Fără ea, putem măcar să trăim fără așteptări iluzorii.

Dacă există speranță sau nu – stă în puterea noastră să decidem.

Pași de gigant

Unele episoade din mitologia greacă vorbesc despre GIGANTOMAHIE sau „războiul cu giganții". O sută dintre acești războinici (care, așa cum am mai spus, nu erau deosebit de înalți sau gigantici în sensul modern al cuvântului) s-au născut din Gaia și sângele castratului Uranus. Poate că războiul a fost o ultimă încercare din partea Gaiei de-a obține controlul asupra cosmosului. În unele surse, povestea se suprapune sau fuzionează cu Titanomahia. Ce pare sigur este că a avut loc o revoltă violentă împotriva zeilor, condusă de regele giganților. Eurimedon.

Nu avem numele tuturor participanților, dar soarta celor mai importanți dintre ei a fost cu siguranță consemnată. Cel mai puternic dintre toți, ENCELADUS (cel zgomotos), a fost îngropat de Atena sub muntele Etna, închisoare din care continuă să protesteze vulcanic.[208] POLYBOTES a fost zdrobit sub insula Nisirus, o bucată din insula Cos pe care Poseidon a rupt-o și a aruncat-o peste el.[209] DAMYSUS (cuceritorul) a fost ucis pe la începutul luptei, dar a ajuns faimos mai târziu, când trupul său a fost exhumat de centaurul Chiron ca să recupereze niște piese de schimb. Hefaistos a răsturnat un cazan de fier topit peste nefericitul MIMAS (imitatorul); CLYTIUS a fost ars de torțele lui Hecate; SYCEUS, urmărit îndeaproape de Zeus, a fost salvat de la pieire datorită Gaiei care l-a transformat într-un smochin.[210] Hippolitus a fost ucis de Hermes, care a trișat purtând o pelerină ce-l făcea invizibil; și Dionysos l-a omorât pe TYPHOEUS (cel care fumegă) cu tyrsus-ul său sacru.

Am citit despre un gigant pe nume ARISTAEUS (cel mai bun)[211], pe care mama sa, Gaia, l-a salvat de la război, transformându-i într-un gândac. Dar despre cum au sfârșit THOON (cel iute), PHOITIOS (cel necruțător), MOLIOS, EMFITOS (cel înrădăcinat) și Dumnezeu știe câți alții din rasa giganților, nu s-au păstrat date, din câte știm.

În mod curios, un mit vorbește despre fiorosul gigant PORFIRION (cel violet), care a fost ucis de Zeus și Hercule în timp ce încerca s-o violeze pe Hera, ceea ce plasează moartea sa mult mai târziu decât restul gigantomahiei. Ca și cum o simplă cronologie ar fi de ajuns

pentru a delimita momentele desfășurării complexe, caleidoscopice și dezordonate a mitologiei grecești.

Picioarele și degetele

Ca și britanicii, vechii greci foloseau picioarele ca unitate de măsură. Un *pous* (*podes* la plural) era alcătuit din cincisprezece sau șaisprezece degete (*daktyla*) și avea aproximativ aceeași lungime ca un picior britanic sau american.[212] Intrau o sută de *podes* într-un *plethron* (lățimea unei piste de alergare), șase *plethron* într-un *stadion* (lungimea unei piste de alergare, de unde și numele de stadion) și opt *stadia* într-o milă, sau milion. Problema picioarelor – podologi, octopozi, trepiede și așa mai departe – ilustrează traseul interesant al literei P care, cu cât mergeam mai spre vest, s-a transformat într-un F: astfel, *pous* a devenit *Fuss* în germană și *foot* în engleză. *Pfennig, Pfeife* și *Pfeffer* au rămas blocate la mijloc în germana modernă, dar au devenit *penny, pipe* și *pepper* în engleză (deși există și *fife*). La începutul secolului al XIX-lea, filologul Friedrich von Schlegel a fost primul care a observat această „Mare schimbare fricativă”, care ulterior a devenit parte din legea lui Grimm – numită astfel în amintirea fraților Grimm care, cu mari eforturi, au demonstrat că majoritatea limbilor din Europa și Orientul Mijlociu se trag din India și strămoșul lor proto-indo-eruopean.

Am adunat mai jos câteva gânduri despre natura mitului și o scurtă prezentare a unor surse pe care le-am consultat înainte de a scrie această carte.

Nu mă deranjează să repet că scopul meu nu a fost niciodată acela de a interpreta sau de a explica miturile, ci doar de a le povesti. Desigur, a trebuit să mă joc puțin cu cronologia în încercarea de a da viață unei narațiuni coerente. Versiunea mea despre „vârstelor omului", de pildă, diferă de cea a poetului Hesiod, în scopul de a separa mai clar epoca domniei lui Cronos de cea a creării oamenilor. Atât de puternică a fost explozia de povești din Grecia de acum aproape trei mii de ani, încât, inevitabil, tot felul de evenimente păreau să se întâmple în același timp. Dacă cineva îmi spune că am „greșit" poveștile, cred că mă pot justifica răspunzând că, la urma urmei, sunt niște ficțiuni. Jucându-mă cu detaliile, fac ceea ce oamenii au făcut dintotdeauna cu miturile. În acest sens, consider că am contribuit și eu la păstrarea lor în viață.

Mit versus legendă și religie

Așa cum o perlă se formează în jurul unui fir de nisip, se presupune că o legendă se construiește în jurul unui sâmbure de adevăr. Legenda lui Robin Hood, de pildă, se pare că avea la bază o figură istorică reală.[213] Substanța narativă care se acumulează pe măsură ce povestea se transmite din generație în generație, înflorită și exagerată pe parcurs, capătă la un moment dat însușirile unei legende. Poate că este scrisă, deoarece termenul derivă din gerundivul latinescului *legere,* care înseamnă „a fi citit".[214]

Miturile sunt totuși construcții simbolice, imaginare. Nimeni nu crede că Hefaistos a existat cu adevărat. El este reprezentarea artei de prelucrare a metalului, a meșteșugurilor și artizanatului. Faptul că este descris ca fiind oacheș, urât și șchiop ne tentează să dăm interpretări și explicații. Poate am observat că fierarii adevărați, oricât de vânjoși, sunt adesea bruneți, plini de cicatrici și atât de musculoși încât par amenințători. Poate anumite culturi impuneau ca bărbații atletici, înalți și bine făcuți să intre în rândurile luptătorilor, iar băieții mai scunzi, șchiopi și ologi să fie de la bun început instruiți în fierării și ateliere, nu antrenați să lupte. Prin urmare, un zeu al fierarilor pe care l-a imaginat cultura colectivă, a reflectat probabil arhetipul uman deja cunoscut. Zeii de orice fel sunt creați după chipul și asemănarea noastră și nu invers.

Deși miturile și figurile mitice au mai degrabă origini simbolice și nu istorice, ele au suferit același proces de remodelare și înfrumusețare ficțională ca și legendele mai înrădăcinate în realitate. Și ele au fost scrise, iar miturile grecești mai ales, datorită lui Homer,

Hesiod și a altora de mai târziu, au fost relatate cu atâtea detalii încât ne-au oferit cronologia, genealogia și istoricul personajelor care apoi ne-au permis să spunem povești de genul celei pe care am încercat s-o spun în această carte.

Miturile, ca s-o zic simplu și clar, vorbesc despre zei și monștri pe care nu-i putem vedea și nu-i putem arăta cu degetul. Se poate ca o parte din populația Greciei antice să fi crezut în centauri și dragoni de apă, zei ai mărilor și zeițe ale căminului, dar, la o adică, ar fi fost greu să le dovedească existența și să-i convingă pe alții. Majoritatea celor care povesteau și repovesteau miturile trebuie să fi fost conștienți, mă gândesc, de faptul că spuneau povești imaginare. Posibil să fi crezut că lumea a fost cândva populată de nimfe și monștri, dar trebuie să fi realizat că astfel de ființe nu mai existau.

Rugăciunile, ritualurile și sacrificiile, tributul plătit forțelor invizibile ale naturii, acelea sunt cu totul altceva. De la un punct încolo, mitul devine cult, cultul devine religie. De la niște povești spuse în jurul focului, trece la un set sistematizat de credințe care trebuie respectate. Au apărut caste preoțești care decretau cum să se comporte oamenii. Cum au ajuns miturile codificate în scripturi, liturghii și teologii constituie un subiect pentru o altă carte și mă depășește. Putem însă spune că vechii greci nu au avut texte revelate scrise, similare Bibliei sau Coranului. Au existat „mistere” și diverse tipuri de inițieri care presupuneau stări extatice, probabil nu foarte diferite de cele șamanice întâlnite azi în unele părți ale lumii, și o mulțime de temple și altare. Este adevărat, de asemenea, că tocmai în măreața epocă ateniană a rațiunii și filosofiei, un om ca Socrate a putut fi executat din motive religioase.[215]

Grecii

Este întotdeauna o greșeală să-i considerăm pe greci niște ființe umane superioare, înzestrate cu înțelepciune profundă și bunăvoință rațională. În Grecia antică am găsi multe lucruri care pentru noi sunt străine și de prost gust. Femeile nu aveau un rol real în chestiunile fără legătură cu casa, sclavia era endemică, pedepsele erau dure și viața putea fi brutală. Dionysos și Ares erau zeii lor în aceeași măsură ca Apollo și Atena. La fel Pan, Priapus și Poseidon. Ce-i face pe greci atât de interesanți pentru noi este faptul că păreau să fie conștienți de diferitele laturi ale naturii lor și o făceau cu atâta rafinament, cu atâta perspicacitate, cu atâta ardoare. „Cunoaște-te pe tine însuți” – asta era gravat pe pronaosul templului lui Apollo din Delfi. Ca popor – dacă îi citim prin intermediul miturilor, dar și al altor opere scrise –, au făcut tot posibilul să urmeze această veche maximă.

Prin urmare, deși departe de a fi perfecți, vechii greci păreau să fi dezvoltat o artă de a vedea viața, lumea și pe ei înșiși cu o mai mare

candoare și netulburată claritate decât au reușit s-o facă multe alte civilizații, inclusiv, poate, a noastră.

Locul

Grecia. Ce este și unde se află? Pe vremea miturilor, nu era vorba de o țară. Există un teritoriu suveran, identificabil din punct de vedere politic, și câteva insule pe care astăzi le putem vizita, însă lumea greacă din *Mythos* cuprinde o mare parte din Asia Mică, încorporând Turcia, o parte din Siria, Irak și Liban, precum și regiuni din Africa de Nord, Egipt, Balcani, Albania, Croația și Macedonia. Povestea „Arion și delfinul" ne poartă în sudul Italiei, în timp ce alte mituri vorbesc despre oameni care poate, la un moment dat, s-au considerat eleni, ionieni, argivi, atici, traci, eolieni, spartani, dorieni, atenieni, ciprioți, corinteni, tebani, frigieni, sicilieni, cretani, troieni, beoți, lidieni… și așa mai departe. Îmi dau seama că totul este derutant și probabil enervant pentru oricine nu este academician sau cetățean grec. Puteți consulta harta, dar sper din tot sufletul să nu vă spargeți capul încercând să înțelegeți tot. Dumnezeu știe de câte ori era să mi-l sparg și eu, și nu vă doresc atâtea dureri de cap și nedumeriri.

Surse antice

Să repovestești miturile grecești înseamnă să pășești pe urmele giganților. În Prefața acestei cărți, am citat-o pe Édith Hamilton, potrivit căreia mitologia greacă este „creația unor mari poeți" Deși rădăcinile ei cele mai adânci coboară în preistorie și într-un folclor despre care nu avem date, în pregătirea materialului pentru această carte am putut, cum poate oricare dintre noi, să consult primii poeți ai civilizației occidentale, care se întâmplă să fie greci și a căror temă se întâmplă să fie miturile.

Există un adevărat tezaur de surse care urmăresc cronologia mitului grecesc de la crearea universului și nașterea zeilor până la sfârșitul interacțiunii și imixtiunii lor în treburile omului. Începe cu Homer, care poate a fost sau nu unicul bard ionian (orb), dar al cărui nume se leagă în orice caz de cele două mari epopei, *Iliada* și *Odiseea,* care se crede că au fost asamblate în jurul secolului al VIII-lea î.Hr. Acțiunea lor se petrece în timpul și imediat după asedierea Troiei, dar Homer face o serie de referiri utile la mituri. Un poet aproape contemporan cu el, Hesiod (identificat cu certitudine), a contribuit decisiv la definirea unei cronologii a mitologiei grecești. A sa *Teogonia* (nașterea zeilor) descrie creația, ridicarea titanilor, originea zeilor și stabilirea reședinței lor în Olimp. În *Erga kai Hemerai* (Munci și zile) spune marile povești despre creația umană a lui Prometeu și a Pandorei și stabilește cele Cinci Vârste ale omenirii – vârsta de aur, vârsta de argint, vârsta de bronz, vârsta eroică și vârsta de fier.

Alți poeți, scriitori și călători greci și, mai târziu, romani au umplut golurile, au detaliat, brodat, contopit, confundat sau pur și simplu fabricat povești mitice grecești care, în cea mai mare parte, coborau din arborele genealogic alcătuit de Hesiod. Dintre acestea, probabil cea mai prețioasă sursă este *Bibliotheca* (Biblioteca), o mare colecție de mituri. Inițial s-a crezut că este opera cărturarului APOLODOR DIN ATENA, care a activat în secolul al II-lea î.Hr., dar acest lucru este astăzi contestat; în prezent, lucrarea este atribuită unui necunoscut care a primit porecla înjositoare de PSEUDO-APOLODOR și datează din secolul I sau al II-lea d.Hr. Printre alte surse convingătoare și/sau de încredere – toate, probabil, din secolul al II-lea d.Hr. – se numără călătorul grec și compilatorul de ghiduri turistice PAUSANIAS, „romancierii" LONGUS (care a scris în greacă) și APULEIUS (care a scris în latină), și prozatorul latin HYGINUS.

Mai presus de toți tronează poetul roman OVIDIU (43 î.Hr.–17 d.Hr.), ale cărui *Metamorfoze* vorbesc despre muritori, nimfe și alte ființe transformate de către zei în animale, plante, râuri sau chiar pietre, ca pedeapsă sau din milă. Celelalte opere ale sale, în special *Ars Amatoria* (Arta iubirii) și *Heroides* (Eroine), conțin, printre altele, rescrieri ale miturilor grecești, care folosesc de fiecare dată numele latine ale zeilor – „Jove" sau „Jupiter" pentru Zeus, „Diana" pentru Artemis, „Cupidon" sau „Amor" pentru Eros și așa mai departe. Ovidiu este prolific, ireverențios, obraznic și cinematic prin energia sa și neobositele schimbări de perspectivă. Judecând după bogăția de referințe din piesele și poeziile sale, este evident că Shakespeare, la fel ca mulți alți scriitori și artiști, a fost puternic influențat de el. Ovidiu era încântat să adauge, să scadă și să inventeze, lucru care m-a influențat și mi-a dat îndrăzneala, în unele repovestiri de-ale mele, să fiu… să spunem *imaginativ*?

Surse moderne

Mulți copii de pe ambele părți ale Atlanticului au crescut citind, ca și mine, colecțiile clasice de mituri grecești alcătuite de patru americani îndrăgiți de generații întregi. Doi dintre ei au fost scriitori din secolul al XIX-ea: Nathaniel Hawthorne, care ne-a dat cartea intitulată *A Wonder-Book for Girls and Boys* (1851) și continuarea ei, *Tanglewood Tales* (1853); și Thomas Bulfinch, al cărui volum, *The Age of Fable* (1855), mai târziu inclus în compendiul *Bulfinch's Mythology* (1881), a fost republicat de zeci de ori în cei 160 de ani de viață ai săi. Secolul al XIX-lea a fost dominat de Édith Hamilton cu a sa inegalabilă *Mythology: Timeless Tales of Gods and Heroes* (1942), care încă se tipărește într-o fericire, și de Bernard Evslin cu a sa veșnic proaspătă *Heroes, Gods and Monsters of the Greek Myths* (1967). Printre echivalentele britanice se numără *The Adventures of Ulysses* (1808) de

Charles Lamb și *Favourite Greek Myths* (1905) de L.S. Hyde, aceasta din urmă fiind o mare favorită de-a mea de când eram copil.

Deși toate au fost și sunt lăudabile, ele tind să ocolească sau să elimine episoadele erotice și violente care însă constituie o parte esențială a lumii mitice grecești. Poetul și romancierul Robert Graves nu a avut astfel de rețineri, dar cele două volume ale sale *The Greek Myths* (1955), structurate și narate într-o manieră excentrică, deși sunt meticuloase, documentate și stimulatoare, au un curs mai literar și mitografic, adesea evidențiind obsesia autorului față de cultul unei „zeițe albe". Abordările lui James Frazer și ale altor autori de mai târziu, inclusiv Joseph Campbell, deși valoroase, se axează pe aspecte mai puțin grecești și mai mult academice, psihologice, comparative și antropologice. Astăzi se găsesc pe internet o mulțime de site-uri menite să-i ajute pe tineri „să descopere" miturile grecești – deși s-ar putea să vă ia somnul după ce veți citi despre Cadmus că era „un tovarăș de treabă", Hermes era „mișto" și Hades „un tip cu probleme"

Singurul site pe care l-aș recomanda cu căldură este www.theoi.com – o resursă absolut minunată, dedicată în întregime mitologiei grecești. Este un proiect olandez și neo-zeelandez care conține peste 1500 de pagini de text și o galerie de 1200 de fotografii cu ceramică pictată, sculpturi, mozaicuri și fresce pe teme din mitologia greacă. Oferă indexuri, genealogii și sisteme de clasificare riguroase. Bibliografia este foarte bogată și te conduce printr-un labirint de surse, făcându-te să sari de la una la alta ca un colecționar de fluturi entuziasmat.

În primul rând, iubitului meu soț Elliott, pentru răbdarea cu care mi-a suportat perioadele lungi petrecute în peisajul mitic al Greciei antice. Scumpei Jo Crocker, sora și asistenta mea tenace, pentru că mi-a organizat viața astfel încât să găsesc timp de scris.

Ca întotdeauna, mulțumesc agentului meu, Anthony Goff, lui Louise Moore și tuturor celor de la Michael Joseph, marca prietenă a Penguin Random House, care a avut bunăvoința să-mi publice cartea. Îi mulțumesc în mod special redactorului meu, sârguincioasa, exasperanta, simpatica, atenta și încăpățânat de perspicacea Jillian Taylor.

1. Gaia, zeița mamă, basorelief grecesc. Artă antică. Architecture Collection Ltd/Alamy.
2. Cupă atică cu figurine roșii, bpk/Antikensammlung Berlin.
3. Polifemus, Johann Heinrich Wilhelm Tischbein, 1802. Landesmuseum Oldenburg.
4. Capul de bronz al lui Hypnos, c. 275 î.Hr. Muzeul Britanic/Alamy.
5. Mutilarea lui Uranus de către Saturn de Giorgio Vasari, c. 1560. Palazzo Vecchio, Apartamentul elementelor.
6. Nașterea lui Venus, Sandra Botticelli, c. 1485: Galeria Uffizi, Florența/Bridgeman.
7. Saturn devorându-și unul dintre fii, Francisco de Goya, c. 1823. Muzeul Prada, Madrid/Alamy.
8. Figurină atică roșie, atribuită artistului Nausicaa, c. 475-425 î.Hr. Muzeul Metropolitan de Artă, New York.
9. Pruncul Jupiter hrănit de capra Amalthea, Nicolas Poussin, c. 1640, Galeria Națională de Artă, Washington DC/Bridgeman.
10. Basorelief în marmură Bătălia Giganților, Gigantomahia. Getty Images/Biblioteca De Agostini.
11. Hidrie atică cu figurine negre, c. 540-530 î.Hr. Staatliche Antikensammlungen, München.
12. Dansul Muzelor, Joseph Paelinck, 1832. Colecție privată/Alamy.
13. Basorelief cu cele trei Moire. Alte Nationalgalerie, Berlin.
14. Bătălia dintre zei și giganți, Joachim Antonisz Wtewael, c. 1608. Institutul de Artă din Chicago/Bridgeman.
15. Zeii din Olimp, Sala dei Giganti, c. 1528. Palazzo del Te/ Bridgeman.
16. Hierogamie, artist necunoscut, Secolul I d.Hr., Muzeul Arheologic Național, Napoli/Bridgeman.
17. Vulcan forjând fulgerele lui Jupiter, Peter Paul Rubens, 1636-38. Muzeul Prado, Madrid/Bridgeman.
18. Capul lui Ares, după originalul grecesc de Alkamenes, 420 î.Hr., Muzeul de stat Hermitage, St Petersburg, Rusia/Alamy.
19. Venus și Marte, Sandro Boticelli, c. 1485. Galeria Națională, Londra/Alamy.
20. Amforă cu figurină neagră, secolul al VI-lea î.Hr. Luvru, Paris/ Bridgeman.
21. Minerva sau Pallas Atena, Gustav Klimt, 1898. Wien Museum Karlsplatz, Viena/Bridgeman.
22. Cupă cu figurină roșie, secolul al V-lea î.Hr. Luvru, Paris/ Bridgeman.
23. Apollo, Școala Italiană, secolul al XVII-lea. Muzeul Massey, Tarbes, Franța/Bridgeman.
24. Diana, Paul Manship, 1925. Galeria Națională de Artă,

Washington, DC, SUA/Alamy.
25. Prometeu aducând focul pentru omenire, Friedrich Heinrich Fuger, 1817 Neue Galerie, Kassel, Germany/© Museumslandschaft Hessen Kassel/Ute Brunzel/Bridgeman.
26. Prometeu înlănțuit, Jacob Jordaens, c. 1640. Waliraf-Richartz-Museum, Köln, Germania/Alamy.
27. Charon traversând râul Styx, Joachim Patenier sau Patinir, 1515-1524. Prado, Madrid, Spania/Bridgeman.
28. Pandora, John William Waterhouse, 1896. Colecție privată/Alamy.
29. Întoarcerea Persefonei, Frédéric Leighton, c. 1891. Leeds Museums and Galleries (Galeria de Artă Leeds) UK/Bridgeman.
3. Cupidon și Psyche, François Edouard Picot, 1817 Luvru, Paris/ Bridgeman.31. Căderea lui Faeton, Peter Paul Rubens, c. 1604-1608. Galeria Națională de Artă, Washington DC/Bridgeman.
32. Silenus beat, sprijinit de satiri, Peter Paul Rubens (studioul lui), c. 1620, Galeria Națională, Londra/ Bridgeman.
33. Apollo și Marsyas, Michelangelo Anselmi, c. 1540. Galeria Națională de Artă, Washington DC/Bridgeman.
34. Torcătoarele sau Fabula lui Arahne, Diego Rodriguez de Silva y Velazquez, 1657. Prado, Madrid/Bridgeman.

1. Gaia, zeiță primordială și personificarea pământului, adusă la viață la începuturile creației.

2. Themis, titanida care a devenit întruchiparea legii, dreptății și ordinii. Aici este reprezentată stând pe trepiedul delfic și ținând într-o mână o cupă, iar în cealaltă, o ramură de dafin.

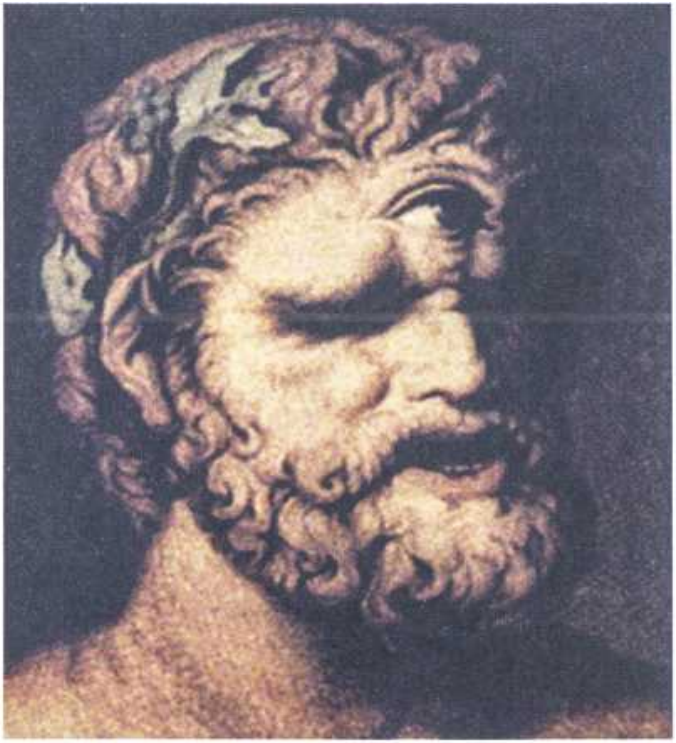

3. Ciclopii aveau ur
singur ochi în mijlo
frunții.

4. Hypnos, personificarea somnului. El avea să fie tatăl lui Morfeu, cel ca
zămislea și modela visele.

5. Cronos folosește o coasă pentru a-l mutila pe tatăl său, Uranus.

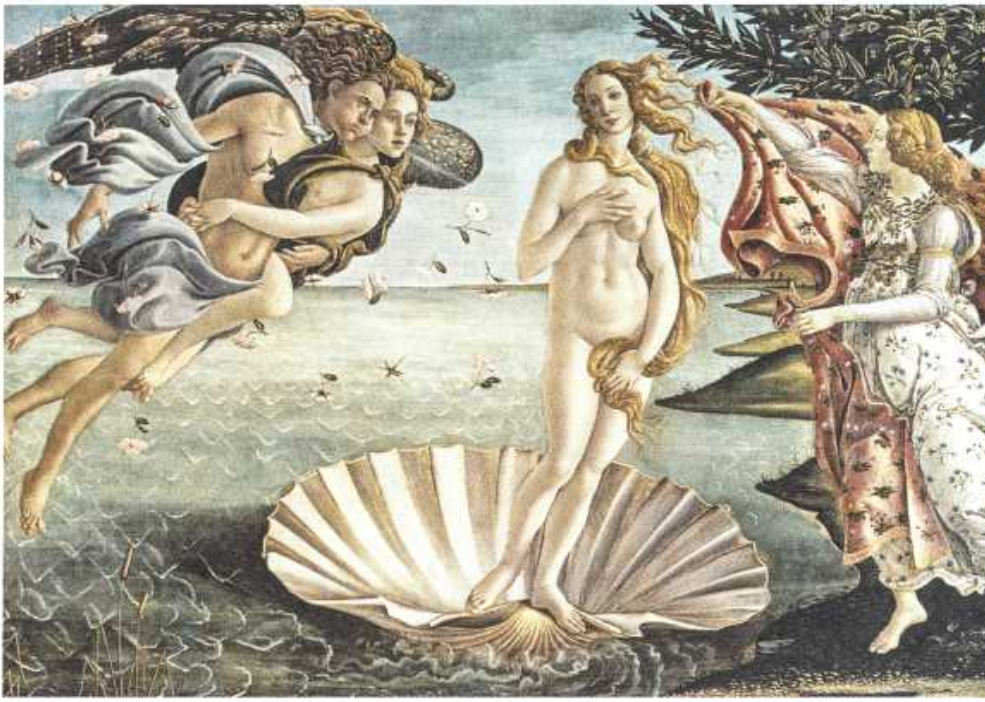

6. *Nașterea lui Venus* de Botticelli o arată pe Afrodita poposind pe pămâ
Ciprului.

7. Cronos, devorându-și unul dintre fii.

8. Cronos prime
piatra Omphalos
Rhea.

9 Copilul Zeus, hrănit de nimfe și de capra Amalthea în Creta.

10. Doi giganți luptându-se cu zeii în timpul Gigantomahiei.

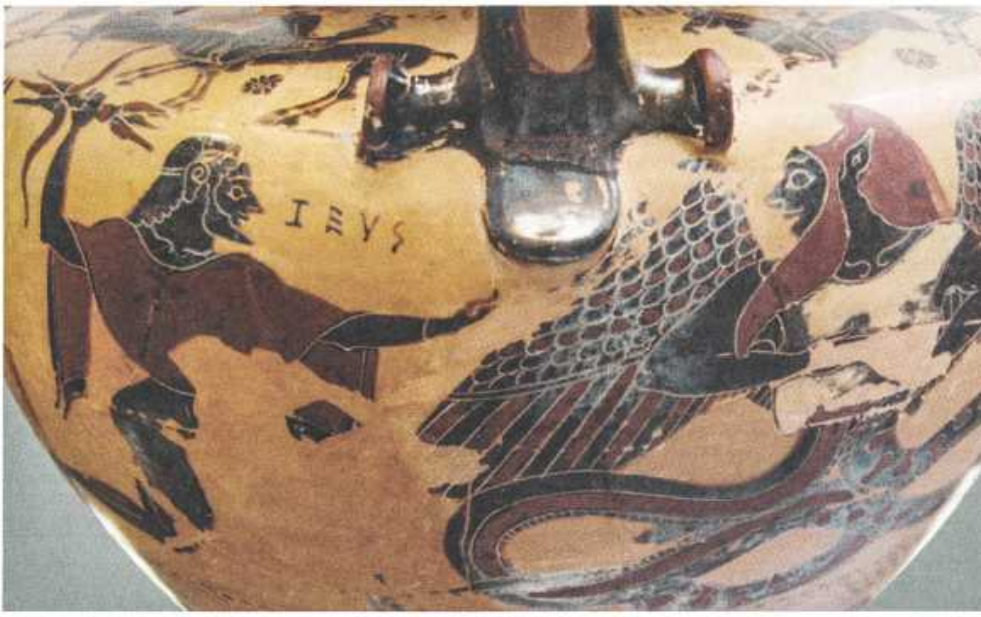

11. Zeus țintind cu trăsnetul spre monstrul înaripat, cu picioare de șarpe Typhon.

12. Muzele: nouă surori, fiecare reprezentând și patronând o anumită formă de artă.

13. Cele trei Moire sau ursitoare. Clotho toarce firul care reprezintă viața, Lachesis îi măsoară lungimea și Atropos alege când să taie firul vieții.

14. Zeii luptă cu titanii în timpul războiului de zece ani, cunoscut sub nu
de Titanomahie.

15. Zeii Olimpului triumfători.

1. Nunta Herei și a lui Zeus.

2. Hefaistos — zeul focului, al fierarilor, meșteșugarilor și metalurgiștilor — la muncă în fierăria sa.

3. Ares, zeul războiului.

4. Ares doarme liniștit în timp ce Afrodita îl veghează atentă.

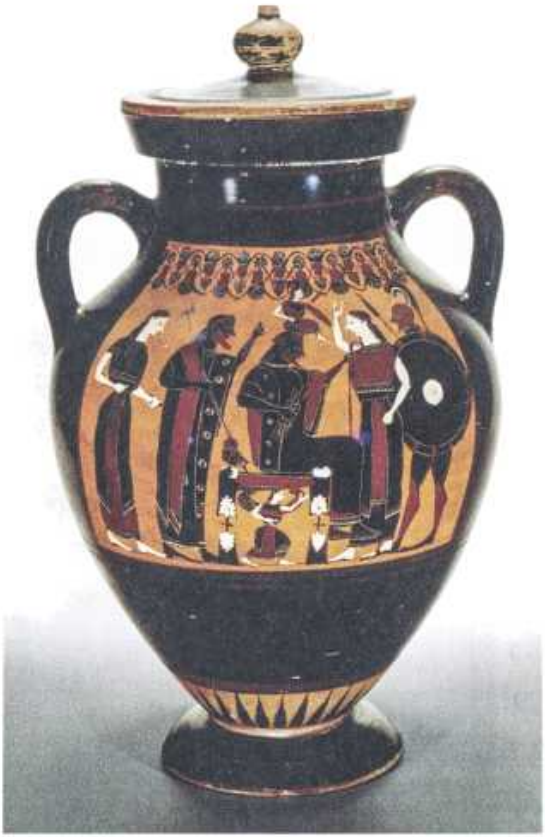

5. Echipată cu armură, scut, suliță și coif cu pene, Atena iese din capul tatălui ei, Zeus.

6. Pallas Atena, zeița războiului

7 Pentru mes
zeilor, Hefaist
a conceput ce
ce vor deveni
încălțările
simbolice ale
Hermes, *talar*
pereche de sa
înaripate.

8. Apollo, zeul muzicii, fermecat de darul primit de la Hermes.

9. Artemis, zeița vânătorii și a castității, a câinilor de vânătoa
și căprioarelor, regina arcașilor
femeilor- vânător

10. Prometeu aduce omenirii darul focului.

11. Zeus i-a strigat lui Prometeu:
rămâne înlănțuit de stânca asta
totdeauna. În fiecare zi, vulturii
vor sfâșia ficatul așa cum mi-ai s
tu mie inima. Cum ești nemurit
să-ți crească la loc în fiecare noa
Tortura asta nu se va sfârși nicio

12. În clipa când spiritul omului ieșea din trup, era condus în locul unde r
Styx (Ura) se unea cu râul Acheron (Suferința). Acolo, sumbrul și tăcutul C
întindea mâna să-și primească plata pentru a trece sufletul cu luntrea peste

13. Epoca de aur a zeilor și omenirii a luat sfârșit când Pando
a deschis *pithos*-ul, lăsând să iasă în lume boala, violența,
înșelătoria, suferința și pofta trupească.

14. Timp de șa
luni, Persefona
era regina lum
subterane. Per
celelalte șase l
se întorcea la
mama ei, Dem
redevenind Ko
zeița fertilității
florilor și vese

15. Eros și Psyche. Cupidon și Anima. Dragostea și Sufletul.

16. Faeton îl rugase pe tatăl său, Apollo, să-l lase să se plimbe cu carul sol
pe cer.

17 Silenus, îndrumătorul burtos al lui Dionysos, însoțit de sileni — creatu
asemănătoare satirilor, întotdeauna asociate desfrâului, petrecerilor și orgi

18. Ca să-l pedepsească pe satirul Marsyas pentru *hybris*-ul său de a îndrăz
pună la încercare un olimpian, Apollo l-a jupuit de viu.

19. Arahne, foarte mândră de măiestria ei la țesut, a provocat la întrecere
zeiță olimpiană.

[←1]

În greacă, în original: „Pentru Elliott, cu dragoste.” (*n. red.*).

[←2]

Trucul nașterii virgine, numită *partenogeneză,* poate fi întâlnit în natură. La afide, la unele șopârle și chiar la rechini, este o modalitate destul de comună de a face pui. Dar ea nu oferă diversitatea pe care o permit două seturi distincte de gene. La fel se întâmplă și în geneza zeilor greci - cei mai interesanți sunt fructul a doi părinți, nu al unuia singur.

[←3]

Într-adevăr, chiar și în ziua de azi, *ouranos* în limba greacă înseamnă „cer”.

[←4]

Brontozaurul sau „reptila tunet” îşi derivă numele din Brontes. *Poate* şi surorile romanciere din Yorkshire. Tatăl lor era născut „Brunty”, dar şi-a schimbat numele în Bronte, poate pentru a da o sonoritate clasică numelui său irlandez sau poate în cinstea amiralului Nelson, care fusese făcut Duce de Bronte - ducatul era situat pe pantele Etnei şi se crede că îşi trăgea numele de la Ciclopii care dorm dedesubt.

[←5]

Hecaton înseamnă „sută” și *chires* „mâini” (ca în „chiropractician”).

[←6]

„Tethys” este și numele pe care paleontologii îl dau mării celei mari din antichitate, predecesoarea Mării Mediterane.

[←7]

Întrucât erau cam trei mii de oceanide, n-ar avea niciun rost să le înșir pe toate aici, chiar dacă numele lor erau cunoscute. însă merită să le menționez pe CALYPSO, AMFITRITE și pe tenebroasa și terifianta STYX care - asemenea fratelui ei Nilus - avea să devină divinitatea unui fluviu foarte important. Merită menționată încă o oceanidă, dar numai datorită numelui ei: DORIS. Oceanida Doris. Ea s-a căsătorit cu zeul mării NEREUS și a dat naștere multor NEREIDE, nimfe prietenoase ale mării.

[←8]

Themis a devenit mai târziu personificarea legii, dreptății, obiceiurilor - *moravurilor,* regulilor care guvernează felul cum sunt sau ar trebui să fie manierele și lucrurile.

[←9]

Typhon ne-a adus tifosul, febra tifoidă și furtuna tropicală devastatoare, taifunul. Mai târziu ne vom întâlni cu două odrasle respingătoare de-ale lui Typhon, concepute cu o creatură jumătate femeie, jumătate șarpe, pe care o chema ECHIDNA.

[←10]

Momos (Momus la romani) va fi venerat în literatură - mai în glumă, mai în serios - ca spirit călăuzitor al Satirei. Esop I-a introdus în câteva fabule de-ale sale, iar într-o piesă pierdută aparținând lui Sofocle deținea rolul principal.

[←11]

Romanii, poate printr-o confuzie, o numeau pe Nemesis INVIDIA, care în latină înseamnă „invidie”.

[←12]

Personajul principal din *Sandman* de Neil Gaiman se numește Vis, dar este cunoscut și sub numele de Morfeu, și a servit ca sursă de inspirație pentru personajul Morfeu interpretat de Laurence Fishburne în seria de filme *Matrix* a surorilor Wachowski.

[←13]

Patru excepții, cred. Hypnos nu-i chiar atât de rău, până la urmă. Cu cât trăiești mai mult, cu atât îl îndrăgești mai tare. Și, apropo de viața îndelungată, poate că nici Geras nu e chiar atât de groaznic. Așadar, cinci.

[←14]

Numele nu se referă la dimensiunea lor, ci la originea lor htonică - generați de pământ. întâmplător, numele Gaiei s-a redus la *Ge* în greaca de mai târziu. Așa îl întâlnim în științe referitoare la pământ, ca „geologie” și „geografie”, ca să nu mai spun de studiile moderne despre mediul înconjurător, care i-au redat numele întreg: un exemplu elocvent este James Lovelock cu a sa „Ipoteza Caia”.

[←15]

După zaharurile conținute de „frasinul de mană” care crește în Europa sudică, a fost denumit îndulcitorul din ziua de azi - manitol.

[←16]

Cerul Tată detronat se poate măcar consola cu faptul că planeta Uranus a fost numită așa în cinstea lui.

[←17]

Femeilor din această rasă li se mai spune „titanide”.

[←18]

Dealtfel, zona din centrul Greciei unde se înalță muntele Othrys, se cheamă astăzi Magnesia: de aici provin denumirile de magneziu, magnet și, desigur, magnetit. Și mangan, printr-o greșeală de ortografie.

[←19]

Cum se întâmplă de obicei cu persoanele extraordinar de atrăgătoare. Ne revine obligația să ne scuzăm și să privim în altă parte când frumusețea noastră crează disconfort.

[←20]

Cât timp le trebuia nemuritorilor ca să fie înțărcați, să învețe să meargă, să vorbească și să se maturizeze este o chestiune controversată. Unele surse susțin că micul Zeus a devenit adult tânăr într-un singur an. Pentru divinități și muritori, timpul pare să se fi scurs în mod diferit, la fel cum se întâmplă la câini și oameni, sau la elefanți și muște, de exemplu. Poate că ideal ar fi să nu ne concentrăm pe o interpretare prea literală a structurii temporale a mitului.

[←21]

Lui Zeus îi plăcea deseori să se joace. Romanii îi ziceau JUPITER sau JOVE, deci chiar avea o dispoziție literalmente jovială. „Aducătorul de veselie”, așa îl numește Gustav Holst în suita sa orchestrală *Planetele*.

[←22]

Poțiunea a fost preparată de Metis și ar fi frumos să credem că de aici provine cuvântul „emetic”, dar nu cred să fie așa.

[←23]

Deși, în ordinea nașterii, Hera fusese ultima, înaintea lui Zeus, ea apărea acum ca fiind cel de-al doilea copil. Pe măsură ce ieșeau din gâtlejul lui Cronos, ordinea în funcție de vârstă s-a inversat. Zeus a devenit oficial cel mai mare dintre copii, în timp ce Hestia, care fusese primul născut, era considerată acum cea mai mică. E logic dacă ești zeu.

[←24]

Hesiod, în secolul al VIII-lea î.Hr., ne oferă cea mai completă relatare a acesteia din câte există, dar și alți poeți au cântat despre ea; un poem epic intitulat *Titanomahia,* atribuit poetului din secolul al Vlll-lea Eumelus din Corint (sau poate legendarului bard orb Thamyris din Tracia), este descris într-o manieră interesantă în alte texte, dar rămâne pierdut pentru noi. lată cum zugrăvește Hesiod lupta dură care a cutremurat pământul: „Nețărmurita mare răsuna teribil în jur, iar pământul trosnea cumplit: Cerul larg se zguduia, gemea și... se clătina din temelii sub atacul zeilor nemuritori, un cutremur năpraznic ajunse până în întunecatul Tartar, precum și zgomotul înfundat al pașilor și al proiectilelor azvârlite în asaltul înfricoșător. Apoi aruncară cu fulgere cumplite unii asupra altora, și strigătele celor două armate ajungeau până la cerul înstelat, și se încleștară cu un uriaș strigăt de luptă."

[←25]

Vezi Apendicele la „Pași de gigant”.

[←26]

Și PIERIDELE îşi trag numele din Pieria. Acestea erau nouă surori care au făcut greșeala de a le provoca pe Muze, motiv pentru care au fost transformate în păsări. Alexander Pope spune despre Pieria că era izvorul înțelepciunii și cunoașterii în cupletul binecunoscut din al său Eseu *asupra Criticii:*

„*Puțina Învățătură* este un lucru periculos;
Beți pe-ndestulate din izvorul *Perian* sau nu v-atingeți deloc...”

[←27]

Pentru a le da actorilor o statură mai înaltă, inclusiv anvergură metaforică.

[←28]

Care ne-a mai dat (prin termenul *thallos,* mlădița verde care înflorește) elementul chimic thallium, un preferat al scriitorilor de romane polițiste și al criminalilor care foloseau această otravă.

[←29]

Uneori Auxo.

[←30]

Atropina, otrava derivată din mătrăgună și *Atropa belladonna* (umbra nopții, plantă care provoacă moartea), a luat numele de la aceasta din urmă, cea mai îngrozitoare dintre surori.

[←31]

Mai târziu, grecii au considerat că Ursitoarele nu erau fiicele Nopții, ci ale Necesității - ANANKE. Ele seamănă foarte mult cu Nomele din mitologia scandinavă.

[←32]

TAGIDELE erau nimfe asociate unui singur râu, Tagus, dar acum, că le-am menționat, putem să și uităm de ele, întrucât nu le vom mai întâlni niciodată.

[←33]

Și fratele lui Atlas, MENOETIUS, al cărui nume înseamnă „forță damnată”, fusese un adversar puternic și feroce, dar Zeus îl omorâse cu unul dintre primele lui fulgere.

[←34]

În imaginile mai recente, însă, este înfățișat ținând pe umeri nu cerul, ci pământul.

[←35]

Potrivit unor mitografi, Cronos (Titanul) și Cronos (Timpul) sunt două entități separate. Prefer versiunile care îl consideră unul și același.

[←36]

Astronomii consultă cărturarii clasici atunci când numesc corpurile cerești din sistemul nostru solar. Printre numeroasele luni ale lui Saturn se numără Titan, Iapetus, Atlas, Prometeu, Hyperion, Tethys, Rhea și Calypso. Apoi mai sunt și inelele lui Saturn. Poate că ele semnifică vârsta, ca inelele unui copac.

[←37]

Unele titan ide erau foarte atrăgătoare și - ca orice ființă lascivă, senzuală și gata să se îndrăgostească - Zeus aspira deja la una sau două dintre cele mai cu vino-ncoace.

[←38]

Nu degeaba Prometeu înseamnă „prudență” sau „previziune”...

[←39]

Ospitalitatea sau *xenia* era într-atât de prețuită în lumea greacă, încât Hestia se ocupa de ea împreună cu însuși Zeus, căruia i se mai spunea câteodată Zeus Xenios. Uneori, zeii puneau la încercare „prietenia față de oaspeți" a oamenilor, așa cum vom vedea în povestea lui Filemon și Baucis. Aceasta era cunoscută sub numele de *theoxenia. Xenofobii,* desigur, nu întind străinilor o mână prietenoasă…

[←40]

Uneori îl veți întâlni cu pomenit ca DIS (latinescul pentru „bogat”) sau ca LUCIFER, descendentul său iudeo-creștin. în *Infernul,* Dante vorbește de orașul infernal Dis. Astăzi, numai pasionații de rebus criptic mai folosesc acest nume și o fac destul de rar.

[←41]

Sau „planeta pitică”, cum este numită astăzi fără niciun pic de respect Lunile lui Pluto sunt Styx, Nyx, Charon, Kerberos și Hydra.

[←42]

Ceea ce este ciudat, deoarece naiadele, desigur, erau nimfele apelor dulci, spre deosebire de nereide și oceanide, nimfele apelor sărate. Poate că, în acest caz, astronomii n-au mai consultat un clasic înainte de a da numele respective.

[←43]

PROTEUS, Bătrânul Mării care îşi schimbă mereu înfăţişarea, păstorea creaturi marine şi ştia multe. Ca să obţii informaţii de la el trebuia să te lupţi cu el, ceea ce era complicat deoarece putea să şi schimbe repede forma de nenumărate ori: din şopârlă în leopard, din delfin în pârş, ceea ce era enervant. De la această abilitate alunecoasă provine termenul „proteic”.

[←44]

A nu se confunda cu ARION, compozitorul și interpretul pe care îl vom cunoaște mai târziu.

[←45]

De-meterse traduce adesea cu „mama orzului” sau „mama porumbului”, deși astăzi se crede că, la origine, însemna „mama-pământ”, ceea ce arată că generația lui Zeus i-a luat Gaiei frâiele din mână.

[←46]

Anagramat, „Rhea” dă Hera, dar nu vom insista în sensul acesta.

[←47]

Să nu uităm că Caia este și o planetă: globul nostru pământesc. în latină, *Tellus* sau *Terra Mater,* în varianta saxonă „Earth” (înrudită cu zeița germanică *Erde, Erda, Joeth* sau *Urd*).

[←48]

Aș spune că Marie Dressler, Lady Bracknell și mătușa Agatha, ca să dau trei mari exemple, sunt descendentele Herei.

[←49]

De când Zeus a luat această decizie, numărul doisprezece pare să fi căpătat proprietăți importante. Este divizibil cu doi, trei, patru și șase, ceea ce îl face de două ori mai complex decât banalul număr zece. Numărul doisprezece se regăsește în zodiac, la orele zilei și lunile anului, la inch și penny (când eram eu copil, un șiling avea doisprezece penny), ca să nu mai zic de Triburile lui Israel, Discipolii lui Isus, Zilele Crăciunului și Ciclul de doisprezece ani la asiatici. Trăim într-o lume duodecimală.

[←50]

Zeii erau - dacă ne gândim bine - nepoții și nepoatele Afroditei. Ei erau urmașii lui Cronos, iar ea era rezultatul direct al ejaculării lui Uranus.

[←51]

Aici se demonstrează un principiu important, pe care îl vom întâlni în repetate rânduri: niciun zeu nu poate desface vrăjile, transformările, blestemele sau farmecele făcute de un altul.

[←52]

Vulcan, planeta și oamenii ei - în special Comandantul Spock -, nu au nicio legătură, din câte știu eu. Uneori romanii îi mai spuneau MULCHIBER, topitorul, ca recunoaștere a puterii lui de a înmuia metalul pentru a-l prelucra sau a abilității lui de a potoli furia vulcanilor.

[←53]

Chiar și astăzi, grecii adaugă rășină de pin în vin, îi spun *retsina* și îl oferă musafirilor. Nu se știe de ce un popor în general cumsecade și ospitalier ar face așa ceva. Are gust de ceea ce este, adică un fel de terebentină pe care artiștii o folosesc pentru a-și dilua vopselurile. Mie îmi place foarte mult.

[←54]

Desigur, aceasta nu este ultima oară când îl vedem pe Zeus jucându-se cu jurămintele și derobându-se de obligații.

[←55]

Sau Cos, locul de origine al salatei verzi romane care îi poartă numele și care este unul dintre principalele ingrediente ale salatei Caesar.

[←56]

De fapt, zeii nu aveau sânge în vene, ci un minunat lichid auriu argintiu care se chema ICHOR. Era un lichid paradoxal deoarece, deși păstra toate calitățile dătătoare de viață eternă ale ambroziei și nectarului, era o otravă letală pentru muritori, provocându-le moartea instantaneu.

[←57]

Puterea mării și comerțul pe care îl permitea aceasta aveau să fie salvarea orașului Atena (marea le-a adus o victorie surprinzătoare împotriva perșilor la Salamis). Dar cultivarea măslinului și celelalte meșteșuguri, arte și tehnologii care țineau de domeniul zeiței Atena au fost, fără îndoială, de o importanță și mai mare.

[←58]

Pe lângă armură, Atena a fost întotdeauna înfățișată cu o EGIDĂ. Părerile sunt împărțite când vine vorba despre cum arăta exact o egidă. Uneori este înfățișată ca fiind o piele de animal (inițial de capră: *aiga* în limba greacă înseamnă „capră”), deși în sculpturile și reprezentările ceramice de mai târziu poate fi văzută o piele de leu sau de leopard. Egida lui Zeus este în general considerată a fi un scut, probabil acoperit cu piele de capră și pe care apare adesea chipul Gorgonei. Regii și împărații dornici să arate statutul lor semi-divin, obișnuiau să-și arunce pe umeri o egidă, ca semn al dreptului lor de a conduce. în ziua de azi, cuvântul sugerează o emblemă a conducerii sau autorității. Se desfășoară acțiuni și se fac proclamații „sub egida” unei instituții sau alta.

[←59]

Parthenos, care în limba greacă înseamnă *virgină,* era adesea ataşat numelui ei - de aici denumirea de „Parthenon” a templului ei de pe Acropola din Atena.

[←60]

Ne este permis să folosim acest cuvânt obosit - în fond, este un cuvânt grecesc și ne permite să o descriem pe Atena ca fiind plină de farmecul celor trei Grații.

[←61]

L-am căutat într-un dicționar de sinonime și am găsit: „cuminte, răbdătoare, blajină, blândă, rezervată, liniștită, timidă, rușinoasă, ezitantă, reticentă, sperioasă; cuviincioasă, decentă, plăcută, feminină, respectabilă, virtuoasă, pură, inocentă, castă; sobră, liniștită, serioasă, afectată, mironosiță, rigidă”. Nu cred că multe femei ar sări în sus de bucurie dacă ar fi caracterizate așa.

[←62]

În Tracia de azi, mărginită de Grecia, Bulgaria și Turcia.

[←63]

Afrodita și Atena, care o egalau în frumusețe, nu se născuseră în sensul strict al cuvântului, deci afirmația este valabilă.

[←64]

Vom afla mai târziu de ce Apollo a făcut corbul negru și de ce laurul a devenit sacru pentru el.

[←65]

Alături de cele Nemeene și Istmice, Jocurile Phytice și Olimpice constituiau cele patru așa-numite „Jocuri Panelene” Premiile nu se comparau cu cele de astăzi. O cunună din ramuri de măslin pentru câștigătorii Jocurilor Olimpice, de lauri pentru Jocurile Phytice, de pin pentru cele Istmice și - cea mai senzațională dintre toate - de țelină sălbatică pentru norocosul învingător din Jocurile Nemeene.

[←66]

Se crede că numele „Delfi” derivă din *delphys,* care înseamnă „uter” Bineînțeles că ar putea veni de la adelphoi, care înseamnă „frați” (deoarece provin din același pântec). Deci poate că acest loc sacru a fost numit după geamănul Apollo sau după uterul Gaiei. Mai există o teorie conform căreia Apollo a ajuns la Pytho pe un delfin, *delphis* în greacă. Un delfin este, în fond, un pește cu uter. Dar cum a reușit el să călătorească atât de departe pe uscat călare pe un delfin, asta nu știu să spun.

[←67]

Când făcea profeții, Pitia era posedată de zeul Apollo, titanida Themis sau zeița Caia. Sau poate de toți trei. în limba greacă, corespondentul expresiei”posedare divină” este *enthusiasmos* - entuziasm. A fi entuziast sau entuziasmat înseamnă a fi „îndumnezeit” sau a fi pătruns de harul divin.

[←68]

Unii spun că aburul ieșea din subteranul izvorului Castalia, care se pare că le încânta pe caprele de prin partea locului. Poate că asta le amintea oamenilor de orificiul de respirat al delfinului, oferind încă o explicație pentru schimbarea numelui din Phyto în Delfi. Castalia, întâmplător, este numele viitoarei lumi din romanul lui Hermann Hesse, *locul cu mărgele de sticlă*.

[←69]

Astăzi, Muntele Kyllini.

[←70]

Pălărioara elegantă a lui Hermes se cheamă *petasos*. Toiagul său, *kerykeion* - sau *caduceu* la romani - apare adesea ca simbol universal al medicinei și ambulanțelor, fie ca o alternativă sau ca o confuzie cu toiagul lui ASCLEPIUS (despre acesta, mai târziu).

[←71]

Alchimiștii medievali și renascenți îl numesc Hermes *Trismegistus* (Hermes *cel de trei ori mare*). Deoarece se spune că el reușea să închidă în mod magic tuburi de sticlă, cufere și cutii, o invenție din secolul al XVII-lea numită Emisferele din Magdeburg (care foloseau forța presiunii atmosferice și un spațiu vid pentru a realiza o închidere etanșă incredibil de puternică) a fost descrisă ca fiind „închisă ermetic”, expresie folosită și astăzi.

[←72]

Aceasta este denumirea modernă, care literalmente înseamnă „cazane mari”, și încă este o priveliște spectaculoasă pentru cei care îndrăznesc să escaladeze înălțimile Olimpului.

[←73]

A fost opera hecatonchirilor sau a morenelor glaciare. Nimeni nu știe cu certitudine.

[←74]

În greacă, „între râuri” se spune Mesopotamia, nume sub care le era cunoscută grecilor această zonă.

[←75]

Vezi Apendice, „Picioarele şi degetele”.

[←76]

Aceasta este doar una dintre teoriile despre originea cuvântului *anthropos,* care înseamnă „om” în sensul strict. Este regretabil că multe cuvinte care desemnează specia noastră *par* să se refere doar la partea masculină. „Uman”, de pildă, este înrudit cu *homo,* latinescul pentru „bărbat”. Astfel, „umanitate” exclude în mod nepoliticos jumătate din specie. „Popor” și „populație” sunt mai puțin specifice. De reținut, totuși, că englezescul „man” (om) se înrudește cu *mens* (minte) și *manus* (mână), și era de genul neutru până în urmă cu vreo mie de ani.

[←77]

Numele are un sens mai nuanțat, căci *pan-dora* poate însemna „cea care dăruiește” sau „cea dăruită”.

[←78]

Se spune că tocmai Erasmus, marele învăţat din secolul al XVI lea şi Prinţul Umaniştilor, a fost cel care a citit greşit *pyxis* (cutie) în loc de *pithos* (oală).

[←79]

Vezi Apendice, „Speranţa”.

Prevedere, nu profeție...

[←81]

După spusele lui Ovidiu, cel puțin. Alte surse pomenesc muntele Etna sau muntele Athos. Cam tot în aceeași perioadă, Noe acosta pe muntele Ararat. Arheologia confirmă, se pare, că a existat în realitate Marele Potop.

[←82]

Vezi Apendice, „Fraţii - o notă explicativă”.

[←83]

Charon se bucura și când primea un *danake* sau *danace,* echivalentul persan, mai târziu încorporat în sistemul monetar grecesc antic.

[←84]

În descrierea vizitei lui Aeneas (Enea) în lumea umbrelor, Vergilius vorbește despre culoarea bărcii lui Charon.

[←85]

Voi povesti ceva mai încolo cum a sedus-o Zeus pe Europa.

[←86]

Insulele Canare au fost candidatele lui Byron pentru Insulele Fericiților în *Don Juan*.

[←87]

Dar nu în Franța, deși marea arteră de circulație din Paris poartă numele Champs Elysees.

[←88]

Ea ocupă un loc proeminentîn piesa *Macbeth* a lui Shakespeare.

[←89]

Pe cât de strălucitor și de rapid era Helios în carul soarelui, pe atât de obtuz și încet la minte putea fi. Cum a ajuns să preia aceste îndatoriri de la Apollo vom vedea mai târziu.

[←90]

Deși așa spun unii, eu tind să cred că Pan (FAUNUS la romani) era mai bătrân decât Olimpienii. Poate la fel de bătrân ca natura. îl vom mai întâlni din când în când de-aici înainte.

[←91]

Existau doi munți Ida - unul cretan, locul de naștere al lui Zeus, și altul în Frigia, Asia Mică - Anatolia din Turcia de azi. De aici era originar Hermafroditus.

[←92]

Marile muzee ale lumii au ținut ascunse obiecte prețioase care reprezintă figuri intersexuale ca Hermafroditus. Abia în ultimul timp, multe dintre acestea au ieșit la lumină, iar expoziții precum cele de la Muzeul Ashmolean din Oxford și alte instituții prestigioase încurajează redescoperirea acestei zone neglijate, fapt care coincide cu o tendință mai amplă la nivelul întregii societăți de a înțelege fluiditatea genului sexual.

[←93]

Sau poate Pan.

[←94]

Binecunoscuta statuie din aluminiu realizată de Alfred Gilbert, care constituie elementul central al fântânii memoriale Shaftesbury din Piccadilly Circus, Londra, nu este a lui Eros, ci a lui Anteros, ales anume pentru a celebra dragostea altruistă care nu cere nimic în schimb. Aceasta a fost ridicată pentru a comemora imensa muncă filantropică a celui de-al șaptelea conte de Shaftesbury, care a contribuit la accelerarea abolirii muncii infantile, la reformarea legislației privind bolile mintale și așa mai departe.

[←95]

Cupidon, scoate-ți arcul, și trage o săgeată pentru mine, în inima iubitei mele...
© Sam Cooke

[←96]

Biblia regelui James redă sfârșitul capitolului treisprezece din prima epistolă a Sfântului Pavel către corinteni (scrisă în greacă, desigur) în felul următor: „And now abideth faith, hope, charity, these three; but the greatest of these is charity” („Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și caritatea; dar cea mai mare dintre acestea este caritatea.”). în traducerile moderne, în loc de „caritate” se spune simplu „dragoste”.

[←97]

Se pot observa mari asemănări cu *Frumoasa și bestia* și *Cenușăreasa,* de pildă.

[←98]

Apuleius, care s-a remarcat în secolul al II-lea d.Hr., era din Africa de Nord, dar a scris în latină și de aceea a folosit numele roman Cupidon (sau, alternativ, Amor) pentru Eros, Venus pentru Afrodita și Anima pentru Psyche; această din urmă traducere transmite nu doar sensul de „suflet”, ci și de „suflare a vieții” - „cea care animă” Dacă ar fi să-l traducem literal pe Apuleius, am obține o poveste de-a dreptul alegorică. „Iubirea îi spuse Sufletului: nu ai voie să mă vezi”, „Sufletul fugi de Iubire” etc.

[←99]

La timpul potrivit, Psyche a dat naștere unui copil: o fată, HEDONE, care avea să fie spiritul plăcerii și al desfătării. Romanii îi spuneau VOLUPTAS. Hedonismul și voluptatea, așa cum e de așteptat, îi aparțin.

[←100]

Aceasta a împrumutat numele ei orașului Mycenae.

[←101]

Junincă este pentru vacă ceea ce este mânza pentru iapă.

[←102]

„Argian” însemna „locuitor al orașului Argos”, dar mai târziu a fost adesea folosit pentru a-i indica pe greci și mai ales pentru a-i deosebi de troieni.

[←103]

Unii sugerează că ideea că Argus avea o sută de ochi era de fapt un mod plin de fantezie de a spune că era o persoană extrem de vigilentă. La fel de bine, susțin ei, se poate să se fi spus în glumă, apoi să se fi luat în serios, că el avea ochi și la spate. Noi respingem aceste teorii anoste și prozaice, tratându-le cu disprețul pe care îl merită. Argus avea o sută de ochi. Punct.

[←104]

Pictorii și sculptorii au înfățișat-o deseori pe Hera într-un car tras de păuni; și mai este, desigur, piesa *Juno și păunul* a lui Sean O'Cassey.

[←105]

Ciudat este faptul că „Oxford” și „Bosporus” înseamnă exact același lucru.

[←106]

Exact eroul care într-o bună zi îl va elibera pe Prometeu din lanțuri.

[←107]

Numele „Erechthonius” este atribuit uneori atât lui Erechtheus, cât și mai multor descendenți ai săi. Ambele nume arată originea sa htonică.

[←108]

În cinstea lui Pandrosos, sora obedientă care a rezistat să nu se uite în coș, a fost ridicat un templu lângă cel al Minervei și a fost instituită o sărbătoare numită *Pandrosia*.

[←109]

Faeton (ca și „Phoebus”, numele alternativ al lui Apollo)înseamnă „cel strălucitor” Scris uneori *Phoethon, Phaëton* sau *Phathon,* este de obicei pronunțat astfel încât să rimeze cu „Satan” sau „Nathan”, deși se poate, dacă preferați, să rimeze cu „Titan” sau „Python”.

[←110]

Fiică a lui Oceanos și Tethys, oceanida Clymene ar putea fi considerată una dintre cele mai influente mame din mitologia greacă. Din împreunările ei cu titanul Iapetus, i-a avut, pe de o parte, pe Atlas și Menoetius (doi dintre titanii care s-au opus cu ferocitate zeilor în timpul Titanomahiei și au fost pedepsiți) și, pe de altă parte, pe Epimeteu și Prometeu. Cu toate acestea, unii spun că oceanida Clymene și Clymene, mama lui Faeton, nu erau una și aceeași persoană și că, de fapt, mama lui Atlas și a celorlalți titani ar trebui să se cheme ASIA, astfel încât să nu se confunde cu muritoarea Clymene, mama lui Faeton. Chestiunea este foarte confuză și cel mai bine ar fi s-o lăsăm în seama specialiștilor și a celor care au timp să se ocupe de ea.

[←111]

Chiar și paternitatea lui Faeton este controversată. în unele versiuni, tatăl său este titanul soare Helios. Eu voi merge pe mâna lui Ovidiu și voi atribui paternitatea lui Faeton zeului Apollo.

[←112]

Sau Cycnus.

[←113]

Numele roman al lui Helios era SOL. Când respirăm gazul numit după el - heliu râsul nostru capătă exact același ton isteric, ascuțit și batjocoritor pe care îl avea râsul lui Helios când și-a bătut joc de Faeton.

[←114]

Termenul plăcut care desemnează așezarea printre stele, poate echivalentul clasic al canonizării, este „catasterism”. *Catasterismi,* o operă antică pierdută aproape în întregime și atribuită unui anume Pseudo Eratostene din Alexandria, vorbește despre originile mitologice ale constelațiilor.

[←115]

Înainte de această idee genială a fenicienilor, scrisul lua forma unor simboluri vizuale, cum ar fi hieroglifele și pictogramele. Ca și cifrele, acestea nu aveau nicio legătură cu pronunția lor. Dacă scriem „24”, de exemplu, nu avem niciun indiciu în legătură cu pronunția sa și îl putem citi diferit, în funcție de regulile limbii noastre. Caracterele alfabetice (adică fonetice) din *twenty-four* sau *vingt-quatre* sau *vierundzwanzig* ne spun cum să le citim. Acesta a fost un progres crucial. Alfabetul fenician a fost adaptat de către greci în sistemul de scriere în care și astăzi îl regăsim întrucâtva. Ruda sa apropiată, alfabetul chirilic, s-a răspândit din Bulgaria în secolul al IX-lea d.Hr. în Balcani, Rusia și multe alte regiuni din Europa de Est și Asia, în timp ce romanii au adaptat grecescul *alfa* și *beta* în sistemul alfabetic pe care îl descifrați cu atâta ușurință chiar în clipa de față. Herodot, „Părintele istoriei”, care a trăit în secolul al V-lea î.Hr., încă numea această scriere „alfabetul cadmean”

[←116]

Nu ELECTRA din tragedia greacă, fiica lui AGAMEMNON și a CLYTEMNESTREI, ci una care a trăit cu mult timp în urmă. Numele este interesant; este femininul pentru *electron,* care în greacă înseamnă „chihlimbar” Grecii au observat că, dacă frecau energic chihlimbarul cu o cârpă, acesta atrăgea ca prin minune praful și scamele. Din această proprietate neobișnuită derivă cuvintele „electric”, „electricitate”, „electron”, „electronic” și așa mai departe.

[←117]

El a dat numele său strâmtorii Dardanele, unde au avut loc tragicele debarcări de la Gallipoli în timpul Primului Război Mondial.

[←118]

Potrivit unor surse, Ares și Afrodita au fost părinții Armoniei. Ascensiunea ei de mai târziu la statutul de zeiță a armoniei (CONCORDIA la romani) este un indiciu cert al obârșiei sale divine. Ținând cont de ce avea să-i facă Ares, s-ar putea crede că a fost un tată anormal - atât de loial dragonului său de apă, atât de crud față de fiica sa umană. Alți mitografi, în special Roberto Calasso, un scriitor italian ale cărui interpretări originale ale mitului merită citite, au ajuns la un compromis elegant și au sugerat că Armonia a fost într-adevăr fiica Afroditei și a lui Ares, dar a fost încredințată Electrei din Samotracia pentru a fi alăptată și crescută.

[←119]

Acesta formează fâșia de pământ care separă Turcia de Siria și care azi se numește Çukurova.

[←120]

Regiune din centrul Greciei, la nord de Golful Corint. Ca să nu devoalez prea multe, voi spune doar că aceasta se numea în trecut „Cadmeia”.

[←121]

Ovidiu numește Dragonul Ismenian *Anguis Martius,* „Șarpele lui Marte”. Se pare că în mitologia greacă nu se făcea nicio diferență între *(ap)ophis* (șarpe) și *drakon* (dragon), așa cum Wurm (vierme) și *Drachen* (dragon) sunt interschimbabile în legendele germanice.

[←122]

Chthonius avea numele care îi definea pe toți ca ființe htonice.

[←123]

Polis sau „orașul-stat” avea să devină unitatea administrativă definitorie în Grecia antică. Atena a fost cel mai cunoscut, însă în lumea greacă au înflorit Sparta, Teba, Rodos, Samos și multe altele, care au încheiat alianțe, au făcut negoț și s-au luptat între ele. Deși limba greacă ne-a dat cuvântul „democrație”, *polis*-ul putea fi guvernat de un rege (*tyrannos* în greacă, deci când spunem „tiran”, nu întotdeauna ne referim la un „despot”) sau de un grup restrâns, ceea ce în limba greacă înseamnă *oligarhie*. Din *polis* derivă cuvinte ca „politicos”, „politică” și „poliție”.

[←124]

Să fiu al naibii dacă găsesc o definiție convingătoare pentru acest corset. Unii cred că era o cingătoare, alții mai degrabă o bustieră sau un corset Playtex cu întăritori; alții I-au descris ca pe un sutien „Wonderbra mitic” Pentru Calasso este „brâu moale înșelător”

[←125]

„O ghirlandă de lumină aurie care atingea pământul” este excelenta descriere făcută de Roberto Calasso în cartea sa, *Nunta lui Cadmus și a Armoniei.*

[←126]

Scenă care se regăsește în *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare și în *Mâinile murdare* de Jean-Paul Sartre. *Dalmatae* (numele derivă dintr-un termen din albaneza veche care însemna „oi”) sau dalmații erau un trib iliric din nord-vestul regiunii, care a dat numele Coastei Dalmațiene (și rasei de câini).

[←127]

Fiind din Tyr, Cadmus a folosit probabil pentru „Așa să fie” cuvântul cel mai uzual în Orientul Mijlociu: *Amin*.

[←128]

Polydorus și Illyrius, fiii lui Cadmus și ai Armoniei, erau încă prea mici pentru a domni. Până la urmă, Polydorus va deveni regele Tebei, iar Illyrius va domni peste regatul care îi purta numele, lllyria, așa cum am văzut deja.

[←129]

Adevărata Beroë, o oceanidă care într-adevăr avusese grijă de zei când erau mici, a dat numele său orașului Beirut

[←130]

Un alt termen pentru apariția și revelarea divinității în fața unui muritor este „teofania”.

[←131]

După cum poate vă mai amintiți din episodul cu Apollo și Faeton, zeii obișnuiau să jure pe acest fluviu întunecat și odios.

[←132]

O poveste uimitoare. Așa cum spunea însuși Ovidiu despre ea: „Dacă omul poate crede așa ceva...”.

[←133]

Numele provine probabil din alăturarea lui *Dio,* care înseamnă Zeus, și Nysus, locul nașterii.

[←134]

În semn de recunoștință, Zeus le-a ridicat pe cer cu numele de Hiade, o constelație în formă de spirală, al cărei răsărit și apus, credeau grecii, prevesteau ploaia.

[←135]

Cânturile 10, 11 și 12 din cele patruzeci și opt, câte cuprinde epopeea *Dionysiaca,* scrisă de poetul grec Nonnus din Panopolis în secolul al V-lea d.Hr., descrie pe larg această relație și urmările ei.

[←136]

Nonnus se oprește cu acțiunea aici (lucru pe care îl face mereu; poemul său este surprinzător de lipsit de viață, dat fiind subiectul superb pe care îl tratează), aducându-l pe Eros ca să-l consoleze pe Dionysos cu poveștile altor celebri amanți. El îi povestește despre KALAMOS și KARPOS (acesta din urmă fiind fiul lui Zefir, vântul de apus, și al lui CHLORIS, nimfa naturii înverzite și reînnoite - de aici, „clorofilă” și „clor”), doi tineri frumoși, extrem de îndrăgostiți unul de celălalt. în timpul unui concurs de înot (atletismul și vânătoarea par a fi o temă a tinerilor frumoși care sfârșesc rău, așa cum vom vedea în poveștile lui HYACINTHUS, ACTAEON, CROCUS și ADONIS, printre alții), Karpos moare, iar Kalamos, rămas singur și distrus de durere, se sinucide. Kalamos este apoi preschimbat în trestie, iar Karpos în fruct: chiar și astăzi, numele lor în limba greacă înseamnă „trestie” și „fruct”.

[←137]

Se spune că a dezvăluit secretele vinului tuturor țărilor cunoscute, cu excepția Britaniei și Etiopiei. Din păcate, este adevărat că niciuna dintre cele două țări nu sunt prea renumite în domeniul vinificației, deși acest lucru se schimbă și, în prezent, vinurile englezești încep să câștige o oarecare reputație. Probabil că același lucru este valabil și pentru vinurile etiopiene.

[←138]

Misterele violente ale acestor adoratoare extreme au fost descrise în toată sălbăticia lor șocantă de către dramaturgul atenian Euripide, în secolul al V-lea Î.Hr., în *Bacantele.* în această tragedie sângeroasă, Dionysos se întoarce la Teba pentru a se răzbuna pe surorile mamei sale care au refuzat s-o creadă pe Semele când a spus că purta în pântec copilul lui Zeus. Zeul îl face pe regele Pentheus să-și piardă mințile, iar pe mătușile sale, Agave, Ino și Autonoe, le face să-l sfâșie în bucăți pe bietul om.

[←139]

Ovidiu, în repovestirea mitului lui Dionysos, îl numește adesea LIBER. Numele are sensul de „libertate” și de „libertinism” - precum și de „carte”, fără nicio legătură.

[←140]

Dacă vrei să-ți impresionezi prietenii, poți învăța lista câinilor de sex masculin și feminin, oferită de Ovidiu în versiunea sa. Sau, cel puțin, aceste nume ar putea fi folosite ca parole.

Masculi: Melampus, Ichnobates, Pamphagos, Dorceus, Oribasos, Nebrophonos, Lailaps, Theron, Pterelas, Hylaeus, Ladon, Dromas, Tigris, Leucon, Asbolos, Lacon, Aello, Thoos, Harpalos, Melaneus, Labros, Arcas, Argiodus, Hylactor.

Femele: Agre, Nape, Poemenis, Harpyia, Canache, Sticte, Alce, Lycisce, Lachne, Melanchaetes, Therodamas, Oresitrophos.

[←141]

Deși, într-o adaptare BBC TV a trilogiei *Gormenghast,* am lucrat cu o cioară albinoasă pe nume Jimmy White.

[←142]

koronis în greacă înseamnă „corb” sau „cioară” La origine, însemna „curbat”, nu știu dacă referindu-se la contururile prințesei sau la ciocul păsării.

[←143]

Unii folosesc bastonul lui Asclepius (sau bastonul hipocratic) - un băț din lemn brut, cu un singur șarpe încolăcit pe el. Alții folosesc caduceul lui Hermes - un toiag mai suplu și mai elegant, pe care sunt încolăciți doi șerpi ale căror capete se întâlnesc în vârf și au deasupra o pereche de aripi. Se pare că nu există nicio semnificație profesională sau medicală în alegerea unuia sau altuia; este pur și simplu o chestiune de gust.

[←144]

Poetul și eruditul Callimachus, care a trăit în secolul al III-lea î.Hr., sugera că Apollo și Admetus s-au îndrăgostit foarte tare unul de altul și au devenit amanți în această perioadă de slujire.

[←145]

Un singur astfel de hibrid cabalin-uman mai fusese văzut pe pământ până atunci: marele Chiron, învățător al lui Asclepius, Ahile și mulți alții. Chiron s-a născut în epoca lui Cronos, fiul lui Uranus și al Gaiei, tatăl lui Zeus și al Herei. într-o perioadă de acalmie în timpul Titanomahiei, Cronos s-a îndrăgostit de PHYLIRA, o oceanidă de o mare frumusețe. Ea i-a respins avansurile până când el, sătul de reticența ei, s-a preschimbat într-un falnic armăsar negru și a avut-o împotriva voinței ei. Chiron a fost rezultatul acestei împreunări și, deși I-a precedat pe Centauros cu multe sute de ani, i se spune centaur prin convenție.

[←146]

Athamas a fost fratele lui Sisif; motivul infamiei lui îl vom vedea în curând.

[←147]

Regele Lear al Iui Shakespeare strigă:
Tu ești un suflet sfânt, eu sunt legat
Pe-un cerc de foc, și lacrimile mele
Se scurg ca plumb topit.
(Trad. în limba română de Adolf Stern, 1881).

[←148]

Mai era un fiu, BROTEAS, căruia îi plăcea să vâneze și a cărui viață pare să fi fost lipsită de evenimente notabile, în comparație cu cea a fraților săi. Se spune că a sculptat silueta lui Cybele, zeița mamă a Anatoliei, în stânca Muntelui Sipylus. O parte din ea poate fi văzută și astăzi de către turiști.

[←149]

Deși zeii trăiau cu ambrozie și nectar, le făcea mare plăcere să guste și din varietățile oferite de muritori.

[←150]

Numită prin convenție istorică, casa lui Atreu, după unul dintre fiii săi. Căderea casei lui Pelops și a lui Atreus implică destinele mai multor eroi și războinici până la războiul troian și după. Agamemnon, Clytemnestra și Oreste erau descendenţi ai lui Pelops și se spunea că ar fi moștenit blestemul acestuia și al lui Tantal. Numele lui Pelops se regăsește, desigur, în Peloponez, marea peninsulă aflată la sud-vest de Grecia continentală.

[←151]

Tantalul este unul dintre metalele refractare, esențiale în zilele noastre în fabricarea multor dispozitive electronice.

[←152]

Tantal se numește un mic dulăpior care conține carafe cu două sau trei tipuri de băuturi, de obicei coniac, whisky sau rom. Băuturile sunt expuse, dar dulăpiorul este încuiat, fiind astfel tentant de aproape, dar inaccesibile copiilor.

[←153]

În piesa *Poveste de iarna* de Shakespeare, pe vagabondul necinstit, hoțul de buzunare și „furăciosul de chilipiruri” îl chema Autolycus.

[←154]

Această necinstire a Amfiteei a dat naştere zvonului că Sisif era adevăratul tată al fiicei lui Autolycus, ANTICLEA. Anticlea I-a zămislit pe LAERTES şi Laertes I-a zămislit pe marele erou ODISEU, alias ULISE, care era cunoscut mai ales pentru viclenia şi ingeniozitatea lui.

[←155]

Asopos avea în grijă cel puțin două râuri. Era cel din Boeotia, care uda pământul Tebei, și acesta, care trecea prin Corint.

[←156]

După ce s-a căsătorit cu Niobe și a adus-o la Teba, orașul la a cărui întemeiere a pus umărul, Amphion a adăugat trei strune lirei, care inițial avea patru, astfel încât, în onoarea locului ei de naștere din Asia Mică, putea să cânte muzică în ceea ce se cheamă și astăzi modul lidian.

[←157]

În acea perioadă, ca și în Epoca eroilor ce a urmat, exista întotdeauna posibilitatea ca oamenii să ajungă la rangul de nemuritor. Așa s-a întâmplat cu HERCULE. în civilizațiile de mai târziu, împărații romani puteau fi zeificați, romano-catolicii sanctificați, iar actorii de film imortalizați pe Aleea Celebrităților din Hollywood.

[←158]

Stânca este din calcar, însă elementul niobium, foarte asemănător în compoziție și caracteristici cu tantalul, se cheamă astfel după regina lacrimilor.

[←159]

Este o coincidență simpatică faptul că una dintre principalele utilizări ale palladium-ului, element care a împrumutat numele zeiței Pallas Atena, este în fabricația instrumentelor de suflat. Sau nu este o coincidență? Hm...

[←160]

Acum, dacă nu puteți accepta ideea unei asemenea cruzimi din partea unui zeu altfel admirabil, poate preferați o altă variantă a poveștii. Filologul și mitograful ungar Károly Kerény, unul dintre marii pionieri ai studiului mitologiei grecești, a remarcat că satirii se îmbrăcau de obicei cu piei de animale. El susține că ceea ce a făcut de fapt Apollo a fost să-i confiște lui Marsyas pielea cu care era acoperit, astfel încât să fie nevoit să umble gol. Asta a fost tot. Pedeapsa nu a fost mai mare de-atât. Este o interpretare binevoitoare și convingătoare, dar pe care generații întregi de artiști n-au crezut-o.

[←161]

O altă versiune a mitului susține că Apollo, dificil și capricios, a fost cel care I-a provocat pe talentatul Marsyas și nu invers, făcând ca povestea să fie mai degrabă una despre invidia divină decât despre *hybris*-ul muritorilor.

[←162]

Lidia este un cadru obișnuit în care se desfășoară acțiunea multor mituri. Grecii au colonizat zona pe care au numit-o Ionia, ce cuprindea și Lidia, și pe care astăzi o recunoaștem ca fiind regiunea Anatolia din Turcia.

[←163]

Mai târziu, zeilor li s-a făcut milă de ea și au transformat-o într-o barză. De atunci se pare că berzele mănâncă șerpi. Nu era vorba de ANTICONA din Teba, fiica lui OEDIP, ci de o fată din Troia, care avea avea același nume.

[←164]

Fiicele lui Mynias, unul dintre regii Boeotiei. Acestea erau: LEUCIPPE, ARSIPPE și ALCATHOË. O specie de liliac european descoperită recent se cheamă *Myotis alcathoë* în cinstea ei. Soarta surorilor a fost folosită adesea ca un avertisment pentru cele care erau tentate să renunțe la o viață de plăceri dionysiene; astăzi ne-am aștepta mai degrabă la un avertisment în sens invers.

[←165]

Uneori, aceste mituri sunt considerate *etiologice,* deoarece explică modul în care unele lucruri au devenit ceea ce sunt. Arahne poate fi văzută ca o poveste care explică de ce păianjenul țese pânze, Melissa explică de ce albina face miere și așa mai departe. Un fel de legende din seria „De ce are elefantul trompă”. Desigur, denumirile de flori și animale care se referă la acest tip de mituri ne-au parvenit în nomenclatura științifică în limba latină, de exemplu „Dafne Laureola” pentru dafin, sau denumirile de flori comune, cum ar fi Narcissus, Hyacinth etc.

[←166]

Attica este regiunea din Grecia unde se află Atena. „Greaca attică” este forma clasică a limbii care ni s-a transmis prin poezia, drama, oratoria și filozofia marilor scriitori atenieni din secolul al V-lea și începutul secolului al IV lea î.Hr. Pentru mulți greci din alte zone, Attica era probabil ceea ce Anglia este pentru celelalte țări din Regatul Unit: regiunea dominantă și snoabă la care se făcea referire cu lipsă de tact și de reverență atunci când se vorbea de „Grecia”.

[←167]

A nu se confunda cu SCYLLA, crudul monstru marin care, împreună cu vârtejul CHARIBDIS, forma o barieră de netrecut pentru marinari în Strâmtoarea Messina dintre Sicilia şi Italia continentală.

[←168]

Care a fost transformat de către Zeus în lup, dacă vă mai amintiți, la începutul civilizației pelasgice.

[←169]

De fapt, Callisto are o dublă îndatorire pe cer, întrucât ea trăiește și ca una dintre lunile lui Jupiter.

[←170]

Grecii credeau că sunetul scos de pupăză era *pou? pou?,* adică „unde? unde?” - probabil în memoria lui Tereus care îşi striga înnebunit fiul. Shakespeare numește privighetoarea „Filomela” în Sonetul 102 - „Cum cântă Filomela la începutul verii” - dar, în mod ciudat, numele Philomela apare cel mai frecvent în denumirea științifică a sturzului cântător: *Turdus philomelos.*

[←171]

Echivalentul grecesc pentru „persoană care arată smochina” este *sicofant* - se pare că *ori* vânzătorii de smochine de pe străzi și din piețe erau cunoscuţi pentru atențiile lor servile și lingușitoare, *ori* a arăta smochina era echivalentul unui gest falic (în fond, smochinele au fost întotdeauna considerate un fruct erotic), *ori* avea legătură cu modul de recoltare a smochinelor. Indiferent de motiv, în contexte juridice ateniene, arătatul smochinei/sicofantismul a devenit un cuvânt asociat cu cei care intentau procese private frivole, răuvoitoare sau nejustificate. Maniera lor de a se gudura a făcut ca termenul „sicofant” să capete sensul său actual.

[←172]

Creon a fost acel exemplu de pragmatism și bună guvernare, a cărui tragică poveste de familie a inspirat ciclul de tragedii tebane al lui Sofocle: *Oedip-rege, Oedip la Colona* și *Antigona.* L-am jucat când aveam șaisprezece ani și am primit aprecieri. N-am să spun mai mult.

[←173]

În *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, Fundulea și prietenii săi zăpăciți stâlcesc memorabil numele acestor îndrăgostiți nefericiți în spectacolul lor „Pyram și Thisbe”:
„Pyram (Fundulea): Saphal pe Procrus nu-l iubi atât!
Thisbe (Flaut): Precum Saphal lui Procrus eu îți sunt.” (trad. Dan Grigorescu).

[←174]

Ea constituie subiectul poemului *Endymion* de John Keats.

[←175]

Laomedon era fiul fratelui mai mare al lui Canymede, Ilos, regele Troiei.

[←176]

O cicadă, conform altor versiuni. Eu m-am gândit întotdeauna la o lăcustă, poate pentru că acestea sunt foarte des întâlnite în Marea Britanie. Manualele pentru copiii britanici considerau probabil că o cicadă ar fi o insectă mai greu de imaginat în mod bizar, numele lui Tithonus a supraviețuit în biologie nu în cicadă sau lăcustă, ci într-un tip de fluture coada-rândunicii, *Ornithoptera tithonus*.

[←177]

Un gând vesel I-a inspirat pe geologul Albert Oppel să numească Titoniană una dintre ultimele etape ale perioadei jurasice, ca o reverență în fața lui Eos, deoarece marchează zor» Cretacicului. „Titonus” este unul dintre cele mai îndrăgite și reprezentative poeme ale lui Lord Alfred Tennyson. Are forma unui monolog dramatic adresat lui Eos, în care el o imploră să-l elibereze de bătrânețe.

...După atâtea veri, lebăda moare.
Pe mine doar o crudă nemurire mă consumă:
în brațele tale mă ofilesc încet,
Aici, la granița liniștită a lumii,
O umbră încărunțită care rătăcește ca un vis.

Poezia conține și un vers celebru care poate fi văzut ca una dintre marile teme ale mitologiei grecești:

„Nici măcar zeii nu-și pot lua darurile înapoi.”

[←178]

Hyacinthus este denumirea științifică a zambilei. (n. tr.).

[←179]

Spirit feminin despre care se credea că avea relații sexuale cu bărbați în timp ce aceștia dormeau. (n. red.).

[←180]

„Civilizația umană și-a făcut legi perfide și ce e îngăduit de natură, e oprit de legile invidioase” - așa s-a plâns ea, potrivit lui Ovidiu, în *Metamorfoze.*

[←181]

În lungul său poem, *Venus și Adonis,* Shakespeare repovestește mitul, bazându-se pe versiunea lui Ovidiu din Metamorfoze. în interpretarea lui Shakespeare, moartea lui Adonis o determină pe Venus să blesteme dragostea și să decreteze ca, de aici înainte, aceasta să aibă întotdeauna o amprentă tragică. Așa cum profețește îndurerată:

Durerea de aici înainte va urma iubirea...
Va cauza război și vremuri de restriște
Va semăna discordie între copil și părinte...
Cei ce iubesc mai mult, de dragoste nu se vor bucura.
Profeție ce pare că s-a adeverit cu vârf și îndesat.

[←182]

Observați asemănarea acestei ofense cu crima lui Actaeon de a o fi spionat pe Artemis. Decența zeilor în timp ce se îmbăiau era ieșită din comun.

[←183]

T.S. Eliot face o referire memorabilă la Tiresias în secțiunea *Predica focului* din poemul său, *Tărâmul pustiit:*

Eu, Tiresias, deși orb, pulsând între două vieți, Bătrân cu sâni zbârciți de femeie, pot vedea Eu, Tiresias, bătrân cu sâni ridați Văzut-am scena, și prorocit-am restul - Și eu, Tiresias, am îndurat toate.

[←184]

Pentru un muritor, a fi solicitat să arbitreze o dispută între zei ar putea părea o mare onoare, dar, așa cum rezultă din această poveste, și după cum va descoperi prințul troian Paris, rezultatul poate fi catastrofal.

[←185]

Moirele, vă mai amintiți, erau ursitoarele. Grecii credeau că pentru fiecare individ exista o *moiră* personală, una singură, expresia unui amestec de necesitate, soartă, justiție și șansă. Ceva între noroc și *kismet*.

[←186]

Ameinias, potrivit anumitor surse, a devenit o plantă aromatică. Posibil mărar. Poate chimion. Poate anason.

[←187]

Persoanele cunoscute se exclud, desigur...

[←188]

Vestigiile Babilonului sunt îngropate sau abia se zăresc din nisipurile Irakului, la aproximativ optzeci de kilometri sud de Bagdad.

[←189]

În spectacolul farsei din *Visul unei nopți de vară,* Pyramus (jucat de Bottom) strigă în momentul când se înjunghie:
Mori, Pyram! Așa, așa!
Moartea simt cum mă cuprinde
Trupul meu îl simt că moare,
Vrea spre glie să coboare,
Sufletul îmi este-în rai,
Lună, rost tu nu mai ai.
Viața eu mi-o joc la zar...
(W. Shakespeare, *Visul unei nopți de vară,* trad. Șt. O. Iosif, Editura Pandora, 2009.)

[←190]

Cuvânt care semnifică năpârlire, decojire, lepădare și reevaluare. A ieși dintr-un lucru și a apărea în altul.

[←191]

Pentru mai multe informații despre acest subiect fascinant, citiți David D. Leitao, „The Perils of Leukippos: Initiatory Transvestism and Male Gender Ideology in the Ekdusia at Phaistos”, în *Classical Antiquity,vol. 14,* nr. 1 (1995).

[←192]

Daphne nu trebuie confundată cu DAPHNIS, un tânăr sicilian de o mare frumusețe, găsit când era mic sub o tufă de dafin care i-a dat numele. Atât Hermes, cât și Pan se îndrăgostesc de el, acesta din urmă învățându-l să cânte la nai. El a devenit atât de priceput, încât generațiile de mai târziu i-au atribuit lui inventarea poeziei pastorale. în secolul al II-lea d.Hr., Longus, un autor din Lesbos, a scris un roman de dragoste (la fel ca *Măgarul de aur,* candidat la titlul de Primul roman al lumii) intitulat *Daphnis și Chloë,* o poveste despre doi îndrăgostiți de la țară care se confruntă cu tot felul de necazuri și aventuri ce le pun dragostea la încercare. Offenbach a compus o operetă după această poveste. Și mai cunoscut este baletul revoluționar din 1912, pe muzică de Maurice Ravel, în coregrafia lui Fokine și interperetarea lui Nijinsky.

[←193]

Termenul *paphian* a fost ulterior folosit pentru a o descrie pe Afrodita și arta iubirii. George Bernard Shaw a ales *Pygamalion* ca titlu pentru piesa sa despre un bărbat care încearcă să transforme o fată necizelată din estul Londrei într-o doamnă din selectul cartier Mayfair.

[←194]

Nu se cunosc prea multe despre Leandru. Poemul lui Christopher Marlowe nu ne spune nimic în plus, în afară de faptul că era un tânăr care a întâlnit-o pe Hero și s-a îndrăgostit de ea. Și Leigh Hunt a scris o poezie despre el, la fel de săracă în informații.

[←195]

În poemul lui Marlowe, ea poartă un voal cu flori brodate atât de realiste, încât e nevoită să alunge albinele cu mâna...

[←196]

Numele lui Leandru s-a păstrat în denumirea unui respectabil club exclusivist de canotaj al Angliei, care cu șosetele, cravatele și penele de vâslă de culoare roz bonbon reprezintă o apariție alarmantă la cursele Henley Regatta.

[←197]

Un succes care trebuie să fi însemnat mult pentru poet, care în ciuda faptului că avea picioare strâmbe, era foarte atletic, lată ce-i scria prietenului său, Henry Drury: „Azi-dimineață am înotat de la *Sestos* la *Abydos.* Distanța nu depășește o milă, dar curenții sunt periculoși - într-atât încât mă îndoiesc că dragostea conjugală a lui Leandru nu s-a răcit puțin în trecerea lui spre Paradis.”

La șase zile după isprava sa, Byron a scris un poem eroi-comic pe acest subiect, „Versuri scrise după ce am înotat de la Sestos la Abydos”:

Dacă-n decembrie, Leandru
Noapte de noapte înota
(Cum știe orice suflet tandru)
O, Hellespont, prin unda ta;
Dacă sub apriga vântoasă
Spre Hera se grăbea vioi,
Prin valuri, (Veneră frumoasă,
Mi-e milă, zău, de amândoi!)
Eu, prea modernă stârpitură,
Abia îmi mișc -în luna Mai! -
Ciolanele, de udătură, Crezând că tot eu-s mai dihai!
De vreme ce, după poveste,
El înota pentru-a peți,
Iar eu - mă jur că așa este -
De dragul Gloriei, - ar fi
Cam greu de spus anume cine
A câștigat. Destin cumplit!
El s-a-necat; cât despre mine De friguri m-am îmbolnăvit.

(Trad. Petre Solomon - Byron, *Poezia,* vol. 2, ed. Univers, 1985)

Un poem de mai târziu de-al lui Byron, care se referă la locul de baștină al lui Leandru, deși fără legătură cu mitul, este *Mireasa din Abydos* (1813).

[←198]

Traducere de Virgil Teodorescu, *Cum vă place* de William Shakespeare, Opere Complete, volumul 5, Editura Univers, București, 1985. *(n. trad.)*

[←199]

Numai Orfeu, a cărui poveste aparține epocii eroilor de mai târziu, I-a întrecut pe Arion în talent și faimă.

[←200]

Cuvântul „chitară” derivă din cuvântul grecesc *kithara*.

[←201]

În greacă, „tiran” înseamnă „conducător autocrat”, uneori rege autoproclamat. Periander a fost o figură istorică reală și se numără printre așa-numiții „Șapte înțelepți ai Greciei antice”, despre care Socrate spunea că aveau toate calitățile înțelepciunii gnomice la care ar trebui să aspire omenirea.

[←202]

Tarantella este încă foarte populară în Europa.

[←203]

Această *theoxenia,* testarea divină a ospitalității umane, seamănă izbitor cu cea despre care se vorbește în capitolul al nouăsprezecelea al Genezei. Îngerii vizitează Sodoma și Gomora și doar Lot și soția lui le arată decență și bunătate. Bineînțeles, cetățenii degenerați ai Sodomei, în loc să asmută câinii pe îngeri, au vrut „să-i cunoască" - in cel mai pur sens biblic cu putință, dându-ne cuvântul „sodomie" Lui Lot și soției lui, la fel ca lui Filemon și Baucis, li s-a spus să fugă și să nu se uite înapoi în timp ce pedeapsa divină se abătea asupra Cetăților din Câmpie. Soția lui Lot a privit înapoi și s-a transformat nu într-un tei, ci într-o stâlp de sare.

[←204]

Sabazios era personificarea lui Zeus călare pe cal, venerat de traci și frigieni.

[←205]

Prima oară când am auzit această poveste, Alexandru a scăzut în ochii mei. „A *trișat!”,* am spus. Dacă eu aș „rezolva” un cub Rubik desfăcându-l cu o șurubelniță până i-ar ieși toate piesele, apoi le-aș pune la loc în ordinea care trebuie? Cine m-ar lăuda pentru asta? Dar Alexandru este felicitat de istorie pentru „gândirea creativă” și numit „cel Mare” O judecată cu dublă măsură: una pentru regii războinici ingenioși, alta pentru noi, ceilalți.

[←206]

Istoria filozofiei occidentale, voi I, de Bertrand Russell, traducere de D. Stoianovici, Ed. Humanitas, 2005. *(n. trad)*.

[←207]

Ibidem. (n. trad.).

[←208]

Oamenii de știință de astăzi ne spun că luna lui Saturn, numită după Encelados și aflată la doar 1200 milioane de kilometri de Terra, pare să ofere condițiile necesare vieții. Deci poate că, în tot acest timp, Caia se gândise la extinderea stirpei sale în alte lumi.

[←209]

Dicționarul meu grec-englez nu mă ajută prea mult cu numele Polybotes. Se pare că înseamnă „multă hrană” *Fertil,* poate.

[←210]

Prin urmare, smochinul poartă numele lui Syceus.

[←211]

A nu se confunda cu un minor zeu omonim aI apiculturii.

[←212]

Un picior are 30 cm. *(n. red.)*.

[←213]

Robin din Loxley/Locksley și Lordul Fitzooth, Contele de Huntington, sunt cei mai cunoscuţi candidați.

[←214]

Lucru interesant, originea verbului *legere* și a formei sale de supin (Acest mod verbal arată scopul acțiunii denumite de verb, precum și destinația și originea unui obiect. Supinul se construiește pornind de la participiul verbului și adăugând acestuia o prepoziție simplă sau compusă) *lectum* păstrează sensul de „a culege”, „a colecta” Deci poate că legendele nu au fost doar povești culese, ci și scrise și citite.

[←215]

A fost acuzat de refuzul ateic de a recunoaște zeii statului atenian.